

**XXVI. Országos Tudományos
Diákköri Konferencia
Humántudományi Szekció**

Összefoglalók

**Veszprémi Egyetem
Tanárképző Kar
Veszprém**

2003. április 22-23.

„Szolgálatban”: a Magyar Népi Szövetség kolozsvári lapja,

a Világosság 1944-47 között

ABLONCZY BÁLINT

történelem – néprajz, III. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ROMSICS IGNÁC, egyetemi tanár,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Tanszék

Dolgozatunk témája a Világosság, a Magyar Népi Szövetség hivatalos lapjának 1944 és 1947 közötti története. Írásunk fő gondolata: a Világosság hasábjain egymás mellett jelentek meg a nyilvánosság más és más szintjei. Három különálló, ugyanakkor egymással szoros kapcsolatban álló réteget, szintet különíthetünk el: az újság ugyanis, mint hivatalos pártlap, egyszerre közölte a MNSz hivatalos álláspontját, tehát közvetítette azt a romániai magyarság felé (választások, szervezési kérdések, kongresszusokról való tudósítások, stb. révén), a nyilvánosság másik szintjén azonban önmaga is véleményt formált és közvéleményt befolyásolt (magyarelles atrocitásokról való híradás, gyűjtések, a magyar oktatás és gazdasági helyzet kérdése stb.). A harmadik szint a legnehezebben megfogható, de az első kettőhöz hasonlóan érdekes: ez pedig a háború utáni romániai közéletben való részvétel, a történelmi pártokkal (Maniu-féle Nemzeti Parasztpárt, Brătianu liberális pártja) való éles szembenállás, az Országos Demokrata Arcvonalal való együttműködés (ebben a szervezetben többek között a szociáldemokraták, a szakszervezetek, a Hazafiak Szövetsége és a Frontul Plugarilor, a Petru Groza vezette Ekések Frontja szövetkezett a kommunistákkal); a korabeli szóhasználat szerint a „demokrácia erőinek összefogása a reakció erőivel szemben”.

Ezeket a szempontokat és szinteket figyelembe véve kísértük figyelemmel a lap történetét, kijelölve a véleményünk szerinti meghatározó csomópontokat: az „Észak-Erdélyi Köztársaság”, a marosvásárhelyi intézőbizottsági ülés, az 1946. novemberi választások vagy a békeszerződés aláírásának időpontja szerepel dolgozatunkban elsősorban viszonyítási pontként. Ezekben az időpontokban vehettük szemügyre a legtitiztábban a Világosság közvélemény-alakító- és formáló szerepét, egyben a Magyar Népi Szövetség politikai stratégiájának alakulását. Dolgozatunk írásakor igyekeztünk feltérképezni a lap újságíróinak összetételét, a Világosság és a Magyar Népi Szövetség sokszor bonyolult, de mindig izgalmas kölcsönhatásainak vizsgálatát.

Úgy véljük, hogy dolgozatunk akkor érte el célját, ha a Világosság történetén, a publikáló értelmiségiek szemléletének megismerésén keresztül jobban meg tudjuk érteni az erdélyi magyarság második világháború utáni sorsának alakulását.

Az Ecsedi-láp ősi világa a lecsapolás előtt

ÁCS PÁL

történelem – földrajz, IV. évf.

Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Főiskolai Kar

Témavezető:

DR. FAZEKAS RÓZSA, főiskolai tanár,

Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Főiskolai Kar

Dolgozatomban az Ecsedi-láp környéki településeken élő emberek életét jellemzem, azokat a természetföldrajzi feltételeket ábrázolom, amelyek a lecsapolás előtti évszázadokban szinte semmit sem változtak, és alapvetően befolyásolták az ott élők gazdálkodását, élet- és gondolkodásmódját. Vizsgálódásom alapját két összeírás képezte: a Mária Terézia-féle urbárium, amelynek végrehajtására ezen a vidéken az 1770-es évek elején került sor, és az 1828. évi országos adóösszeírás. Mindkét összeírás jellemzője, hogy két jól elkülönülő részből, egy ún. táblázatos kimutatásból, és egy szöveges leírásból áll. Az összeírási íveket az Ecsedi-láp környéki települések vezetőinek, a bírónak, illetve a kiválasztott gazdáknak az elbeszélése, „bemondása” alapján töltötték ki. Mivel az összeírások nem objektív felmérések alapján készültek, ezért adataikat megfelelő kritikával kell kezelni. Az összeírások nagyon sokrétű adatokat szolgáltatnak a XVIII. század utolsó harmadában, illetve a XIX. század első felében ebben a régióban élő emberek gazdasági és társadalmi viszonyairól. A két összeírás adatainak összehasonlítását megnehezíti, hogy az adatfelvétel nem minden kategóriában történt azonos módon. Az 1770-es évek elején feltüntették egy-egy földesúr fennhatósága alatt élő telkes gazdákat, házas és házatlan zselléreket, míg 1828-ban csak az adózók szerepelnek a kimutatásban. A másik nehézséget az jelentette, hogy az 1770-es évek elején úgy tüntették fel a telkek nagyságát (magyar holdban), hogy egyúttal besorolták őket négy kategóriába: egész, fél, negyed, illetve nyolcad, 1828-ban viszont csak a bevetett föld nagyságát írták össze (pozsonyi mérőben). Az eltérő adatfelvételi technika ellenére kísérletet tettem a két összeírás alapján a jobbágyi telekaprózódás folyamatának bemutatására. Összehasonlítottam a két időpontban a jobbágyi társadalom jogi rétegződését, de a legnagyobb hangsúlyt, hiszen az összeírás adatai főleg ezt teszik lehetővé, a korabeli gazdálkodási viszonyok jellemzésére helyeztem. Azt kívántam érzékeltetni, hogy a természeti feltételek miként határozták meg a lapon vagy a láp környékén élő emberek termelő tevékenységét: a földművelést és az állattenyésztést, illetve hogyan éltek tovább, és milyen helyet foglaltak el a megélhetésben az ősi foglalkozások, a halászat, a vadászat, a madarászat és a vad gyümölcsök, gombák stb. gyűjtése.

Gazdálkodás, munka és társadalom Sárpilisen 1945 – 2002

ALABÁN PÉTER

történelem, 2002-ben államvizsgázott – szociológia, II. évf.
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. Ö. KOVÁCS JÓZSEF, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Újkori Magyar Történeti Tanszék

Egy ország gazdasági és társadalmi viszonyairól leginkább úgy alkothatunk valós képet, ha azokat a kutatástörténeti hagyományokat folytatjuk, melyek „alulról” építkezve az egyes régiók, települések és helyi közösségek vizsgálatára alapoznak. A helytörténeti irodalom figyelembe vétele mellett a helyszínen végzett terepmunka is elengedhetetlen feltétele a minél pontosabb ismeretek megszerzésének. A Jelenkutató Alapítvány és Intézet 2001-2002-ben is több helyen szervezett falukutató tábort, melyek közül a Miskolci Egyetem történelem és szociológia szakos hallgatói a Tolna megyei Sárpilisen végeztek kérdőíves felmérést és egy-egy témakört érintő csoportmunkát. Célunk mindenekelőtt az volt, hogy példákön (jelen esetben Sárpilisen) keresztül feltárjuk: milyen az ezredvégi magyar falu és milyen folyamatok alakították sorsát a szocialista rendszerben és a rendszerváltozás után. E dolgozat a gazdálkodás és társadalom összefüggéseit próbálja vázolni mikroszinten 1945-től egészen napjainkig, nagy szerepet tulajdonítva az egyéni életpályák ábrázolásának. A források és módszerek rövid ismertetését követően – az előzmények tekintetében érintve a két világháború közti időszakot is – az 1945 utáni társadalmi változásokat mutatom be. Az egyes életstratégiák összevetése és a gazdasági élet szempontjából jelentős szerepet tulajdonítok a térsztörténet megírásának, ennek hatásai a rendszerváltást követően is befolyásoló tényezőnek számítottak. A harmadik részben az 1989 utáni állapotokat szemlélteti, ismertetve a kárpótlás lefolyását és következményeit, az agrárvilágban történt változásokat, végül pedig a térség munkaerőpiaci helyzetét. Az összehasonlító regionális történetírás igényét szem előtt tartva, lehetőség szerint igyekeztem a lokális szintet egybevetni az országgal egy-egy adott időszakban. A jelen időszak feldolgozása szociológia módszereket követ: kérdéskatalógus készítése, hipotézisek felállítása, más – hasonló jellegű – kutatások eredményeinek vizsgálata előzte meg a főként kérdőíves felmérésből és interjúkészítésből álló helyszíni terepmunkát.

Vogul személynevek nyomában

AMBRUS NATÁLIA

magyar – finnugor, V. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SIPÓCZ KATALIN, egyetemi docens,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Finnugor tanszék

Dolgozatomban a magyar nyelvvel közeli rokonságban álló vogul nyelv személyneveivel és a vogul nép névadási szokásaival foglalkozom a régebbi és az újabb szakirodalom, valamint vogul szövegek alapján.

Áttekintem röviden a névadás történetét a kereszténység előtti időkben használatos egyelemű, tulajdonságra, kinezetre, stb. utaló nevektől, a hűbéri világban kialakult két-elemű neveken át, a ma használatos családnév + keresztnév típusig, valamint összevetem mindezeket a finnugor, s azon belül a vogul névadási szokásokkal. Mivel Ororszország területén élő népről van szó, fontos ismerni az orosz háromelemű személyneveket is (keresztnév + apai név + családnév), ugyanis a vogul nép, a többi nem orosz néphez hasonlóan nem anyakönyvezheti saját neveit az 1930-as évek óta. Az eloroszosodott nevekben azonban vogul elemek fedezhetők fel. A XX. század eleji *Kannisto* által gyűjtött anyagban található orosz képzővel ellátott vogul nevek vagy az orosz képző (-*oa*, -*es*) helyén -(*V*)*p* vogul képzővel álló személynevek, illetve orosz képzőt nem tartalmazó nevek. Ez az anyag majdnem százéves, ezért fontosnak láttam megvizsgálni ennél később megjelent szövegeket is, hogyan történik ma a névadás, használnak-e még vogul vagy vogul eredetű személyneveket.

Szakirodalom és terepmunka hiányában a Magyarországon megtalálható szövegekre támaszkodtam: a chrestomátiák és a vogul nyelvű *Луи́ма серпи́ос* (Északi fény) című újság személyneveit dogoztam fel, s találtam két névadással kapcsolatos történetet is bennük. A feldogozott anyag, valamint a másik rokon nép, az osztjákokra vonatkozó szakirodalom alapján megállapítottam, hogy a használatban lévő nevek többségének vogul eredete van. Ez egyben a kultúrájuk egy részének továbbélésére is utal. Hatékonyabbnak tartanám azonban egy gyűjtőt szervezését és a napjainkban használatos szokások vizsgálatát.

A halál dramaturgiája, avagy a "Theatrum Mundi" játékmestere

ANTAL ANIKÓ ZSUZSANNA

magyar – francia, IV. évf.

Nyíregyházi Főiskola Bölcsészettudományi és Művészeti Főiskolai Kar

Témavezető:

DR. JÁNOS ISTVÁN, főiskolai tanár,

Nyíregyházi Főiskola Bölcsészettudományi és Művészeti Főiskolai Kar

Az emberiség ősidők óta boncolja, kutatja az elmúlás misztériumát. A halál, mint örök érvényű természeti törvény, tényként szerepel az irodalomban, de a hozzá fűződő gondolatok időről időre változnak. A sokak szerint sötétnek és dogmatizáltnak vélt középkor a halált megváltásnak, a síralomvölgybeli átutazás végállomásának tekinti. Olykor kettős és groteszk világ tárul elénk, mikor a középkor irodalmával foglalkozunk. Kettős, mert fölfedezzük benne a transzcendens világot, az istenség, a végtelenség utáni vágyat, amely mellett végig jelen van esendőségeivel maga az ember, akit nevezhetnénk a mennyek és poklok kétarcú komédiásának.

A "memento mori" figyelmeztetése mindig ott lebegett a középkor embere előtt. Ez a halászemlélet félelmetes képekben öltött testet, melyekből magára ismert a földi átutazó: "Ez tenmagad vagy!" Az elmúlás gondolata félelmetes víziókban jelent meg, melyben a halál könyörtelenül ragad el mindenkit egy utolsó táncba.

Az elmúlás nem csak a költészetben, hanem a színpadon is tért hódított. A lírai danse macabre-ok mini-drámái hatalmas moralitásokká fejlődtek. A "vado mori" számos motívuma megtalálható a középkori misztériumokban és vásári játékokban egyaránt. A színpadon már nem csak a jó és isteni szépség jelenik meg, hanem belép a teatrum világába a halál ábrázolása által a rút, a torz, vagyis az emberi tökéletlenség. Ebben a találkozásban felismerjük az esetlen, halandó, magát istenarcúnak képzelő embert, aki fölött mindig ott áll egy emberarcú isten. Ez az ars moriendi üzenete. A halál nem félelmetes rémként veszi át éltünket, hanem vigasztalást hoz.

Dolgozatom célja, hogy párhuzamot vonjak a középkori és modern haláltánc-irodalom és a francia danse macabre világa között, mely misztikus, olykor félelmetes tarkaságával a XXI. század emberének is tartalmaz régmúlt idők homályában tündöklő értékeket.

Birtokváltások Zrínyi III. és IV. Miklós idejében

BABOS JÁNOS

történelem – szociológia

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ÖZE SÁNDOR, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A magyar történeti irodalomban kevés monográfiát találhatunk a XVI. századi birtokviszonyokra vonatkozóan. Ez a kevés létező irodalom is csupán egy-egy adóösszeírás alapján készült, és jobbára csak a Magyarországon birtokos nemes családokat vette figyelembe. Ezért nem állt – és nem áll – módunkban az egyes familiák birtokviszonyainak időbeli változására következtetni. Ha pedig olyan nemeseket vizsgálunk, akik nem csak Magyarországon birtokoltak, akkor szinte semmi esélyünk, hogy bármilyen adatot találjunk az illető birtokokról. Dolgozatomban azt kívánom bemutatni, hogy lehetséges akár egy horvátországi nemes család birtokainak változásait nyomon követni, egyúttal bemutatni egy –kényszerű – életformát, melyet a török elleni harcban vízvonalasztó volt a magyar nemesség soraiban: keveseknek adatott meg ugyanis, hogy eme nehéz időkben birtokaikat nemcsak megőrizni, de gyarapítani is tudták. Ehhez állandó küzdelmet kellett vívni a hódítókkal, a szomszédokkal, és a király kegyeit is el kellett nyerni. A Zrínyi családnak különösen nehéz helyzete volt a fenti szempontokból. Amikor Zrínyi III. és IV. Miklós birtokpolitikáját bemutatom, egyben elemzem a törökhöz, a királyhoz és a szomszédos birtokosokhoz való viszonyukat is. Mindezt a lehető legnagyobb magyar és horvát nyelvű szakirodalom és forrásközlés felhasználásával; nem mellőzve a bőséges levéltári anyagokat, forrásokat sem. Ehhez segítséget nyújtott a Magyar Országos Levéltár, a Horvát Állami Levéltár, valamint a Zágrábi Káptalani Levéltár. A Zrínyiek birtokviszonyait vizsgálva – egyúttal kitekintve a témámat megelőző századokra is – arra a következtetésre jutottam, hogy a török által veszélyeztetett nemesek nagy részével ellentétben a Zrínyi III. és IV. Miklós egy olyan sikeres birtokpolitikát folytattak, mely során egyre északabbra terjeszkedve sikerült létalapjukat megerősíteni, egzisztenciájukat növelni, biztosítva ezzel a család jövőjét az elkövetkezendő kétszáz évre.

Az Állatok Ura-toposz és néhány lehetséges értelmezése

BÁCSFI BOGLÁR DIÁNA

régészet, II. évf. – egyiptológia, I. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

PROF. DR. KÁKOSY LÁSZLÓ, akadémikus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Egyiptológiai Tanszék

Az összehasonlító vallástudomány egyik szövevényes és érdekfeszítő területe a premodern emberi gondolkodásban megnyilvánuló ikonográfiai motívumokat és archetípusokat vizsgálja. Ez utóbbiak az emberi elme és a makrokozmosz kontaktusa és interakciója nyomán keletkeznek, majd a fejlődés során a mítikus én-és világkép keretébe ágyazódva mítoszokká, toposzokká vagy szimbólumokká alakulnak. Az ilyen „faktorok” vándorútja szinte minden esetben a paleolitikus kor gondolati elemei világában találják forrásukat, s e tény jelen dolgozat témája, az Állatok Ura-motívum esetén mindenképpen releváns. Célunk az, hogy az interkulturális összehasonlítás módszerével a jelenség – a természeti környezetben, állatok közt helyet foglaló, testtartásával, attribútumaival a „királyiség” princípiumát sugalló férfialak ikonográfiai vagy irodalmi megjelenítése – különböző értelmezési rétegeit határozzuk meg, ennek érdekében mutatjuk be a motívum hermeneutikai összefüggéseit 1. a paleolit vadász kultúrák világmagyarázatával illetve a jelenleg is létező premodern társadalmak vonatkozó vallási és rituális jelenségeivel; 2. az „ösbűnt” megelőző differenciálatlan állapot, az „aranykor” uralkodójának illetve az „Első Ember” primordiális alakjának megjelenésével; 3. a creatiót megelőző khaotikus pre-lét princípiumával illetve az ehhez kötődő, az isteni hierarchián kívül eső démonikus isten-és hérosz alakokkal; 4. végül az iniciatív rítusokkal, a meghaló-és feltámadó isten-prototípusok apotropaikus-messianisztikus szerepkörével valamint a művészet idő-és tudatmódosító varázsának felismerésével.

Megvizsgálva a felsorolt értelmezési dimenziókat, megállapíthatjuk, hogy ezek egyetlen – paradox mivoltában is egységes – képzet-szuperszisztéma részét képezik. A feltárt összefüggések új szempontokra világíthatnak rá, új kérdések megfogalmazásában segíthetnek nemcsak az összehasonlító vallástudomány, de az emberi tudati mechanizmusok megismerésének területén is.

Székelyhíd, a „két császár végházai közt való végház” sorsa

az 1660-as évek első felében

BAGÓ DÁNIEL

történelem – kommunikáció, IV. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. J. ÚJVÁRY ZSUZSANNA, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Székelyhíd vára Bihar megyében, a történelmi Partium területén, a mai Romániában található. Évszázadokon keresztül fontos erőssége volt az Erdélyi fejedelemségnek, ám az 1650-as évtized végén, az 1660-as évek első felében az addiginál is sokkal nagyobb szerepet kapott. Várad 1660-as elfoglalását követően ennek a véghelynek kellett védenie Erdélyt nyugatról. Ennek a feladatának kezdetben jól megfelelt. Szejdi Ahmed pasa is csak a környező mocsaras szigetek lakóit tudta elhurcolni és megölni Várad vesztének évében, nem pedig a vár lakóit. 1661-ben szintén hatástalan maradt minden mesterkedés a korabeli költő, Paskó Kristóf szülőhelyével szemben. Pásztor István és társai árulására fény derült, még idejekorán leleplezték és elítélték őket. A tényleges ostrom idején pedig hiába vette igénybe a váradi pasa még a környék parasztjainak segítségét is, a várral nem boldogulhatott, ugyanis ekkor már az erősségben tartózkodott a német Tiefenthal kapitány 600 katonájával egyetemben. Ám 1663-ban nagy fordulat állt be a véghely életében: a német közkatonák fellázdáltak tisztjeik ellen az egy éve ki nem fizetett zsold miatt. Ezért rövid tárgyalások után 1664. január elsejével Apafi Mihály erdélyi fejedelem szolgálatába állottak. Az ezt követő hónapokban felmerült annak a lehetősége, hogy az erődöt visszajátsszák I. Lipót kezébe, de erre a szegyenletes vasvári béke után nem kerülhetett sor, a két császár megegyezése szerint a várat le kellett tomolni. Erre csak négy hónappal később nyílt lehetőség, amikor az ellenállást fontolgató német várórség követeléseit kielégítették. Az 1665. január 9-én megkezdett rombolást február 5-re sikerrel be is fejezték. Így ért hát véget több mint két évszázados története annak a várnak, amelyet ostrommal nem, csak egy békében tudtak lerombolni. A még hanyatlásában is félelmetes Oszmán Birodalom amit nem tudott harccal vagy árulással úján megszerezni, elérte a békével.

„...Tedd kedvelté mindenki előtt...”

Egy görög mágikus papirusz a titkosítási eljárások tükrében.

BAJNOK DÁNIEL, PATARICZA DÓRA

történelem – angol, III. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

DR. NÉMETH GYÖRGY, egyetemi tanár,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Ókortörténeti Tanszék

DR. HORVÁTH LÁSZLÓ, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Görög Nyelvi és Irodalmi Tanszék

A dolgozat célja egy titkosírással írt görög mágikus papirusz megfejtésének, tartalmának, problémáinak és ehhez kapcsolódóan saját kutatási eredményeinknek bemutatása, háttérként felvázolva a titkosírások alkalmazásait a hellén világban. A leírt szöveg elrejtésének (szteganográfia) vagy kódolásának (kriptográfia) igénye igen korán megjelent. Ókori forrásaink a görög világra vonatkozóan számtalan ötletes vagy kevésbé ötletes, hatékony vagy kevésbé hatékony eszközt mutatnak be. Két fontos észrevételt kell tennünk. 1. Forrásaink szerint az ókori görögök nem ismerték a teljes behelyettesítésen alapuló módszert, azaz nem használtak írásbeli kód ABC-t. 2. Forrásaink szerint az ókori görögök kizárólag az üzenetek katonai célokból való kódolására alkalmaztak titkosírást.

A michigani rejtjeles papirusz (PMich inv. 534) mindkét fenti észrevételre rációzol. A papiruszt egy olyan jelrendszerrel kódolták, ahol minden egyes jel egyértelműen hozzárendelhető a görög ABC megfelelő betűjéhez. Mivel a jelek többsége forgatással, vertikális felezéssel vagy tükrözéssel megfeleltethető a görög ABC-beli párjának, feltételezzük, hogy ehhez a görög betűkottaírást adhatta az ötletet, ugyanis ez ugyanezekkel a műveletekkel módosítja a betűket a hangjegyírás során.

A kódolt szöveg egy mágikus formulát rejt, amelynek célja, hogy végrehajtója kedvelté, szeretetté váljon. Ennek érdekében túlvilági hatalmakat kényszerít súlyos fenyegetésekkel, hogy sikerüljön a varázslat. A fenyegetések elrejtése (valamint a mágikus tudományok titkossága) indokolja a titkosírás használatát. A szöveg átírása során számos probléma (hiányzó szó, félreolvasott betűk, stb.) merült fel, ráadásul bizonytalan a papiruszon szereplő emberfeletti hatalmak, istennevek funkciója is. Feltételezzük, hogy a papirusz „hagyományos” értelmezése (ti. Isis segít a szépségvarázsban) mellett létezhet egy másik, sötétebb értelmezés is, amelyet szintén logikus érvek támasztanak alá. Az értelmezési problémák megoldása érdekében célszerűnek tartanánk a papirusz eredetijének újbóli alapos vizsgálatát.

A szecessziós stílusjegyek Csáth Géza novelláiban

BAJZÁTH HAJNALKA

magyar – német, IV. évf.
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:

DOBÓNÉ DR. BERENCSI MARGIT, főiskolai tanár,
Eszterházy Károly Főiskola

A témám motiváltsága Spanyolországra vezethető vissza, ahol először találkoztam a szecessziós stílussal. A legnagyobb élményt ezzel kapcsolatban Gaudi építészte váltotta ki belőlem, melynek hatására érdeklődni kezdtem ennek a stílusnak a magyar művészetekben és irodalomban való megjelenése iránt. Ennek alapján jutottam el Csáth Gézához, a magyar szecessziós irodalom kiemelkedő prózaírójához. A dolgozatom főpillérét így Csáth Géza néhány kiválasztott novellájának elemzése alkotja, amin keresztül képet kapunk a stílusjegyek megjelenéséről és szerepéről az irodalomban.

A dolgozat első fejezetében magát a szecesszió alapfogalmát határozom meg, és ennek megjelenését a hazai és a külföldi irodalmakban. Itt fontosnak tartom azt bemutatni, hogy nem szabad egy adott stílus ismertetését csak az irodalom mezsgyéjére leszűkíteni, hanem meg kell keresnünk a kapcsolatot más művészetekkel is, amellyel teljes képet adhatunk az adott korról.

Ennek alapján a következő fejezetben a szecesszió fontos stílusjegyeit mutatom be a művészetekben és az irodalomban, valamint a kapcsolatot a két tudományág között.

Az utolsó fejezetben Csáth Géza néhány novelláján keresztül vizsgálom a szecesszió hatását az irodalomra. A stílusjegyek közül elsősorban az indázó szerkezeteket, az érzéki érzeteket és a természet motívumainak a megjelenését fogom értelmezni, mint a szecesszió meghatározó jegyeit.

Az imitatio szintjei (*Madách Gáspár Bendő Panna komáromi asszony éneke*
című versének tropológiai olvasata)

BALÁZS PÉTER

magyar nyelv és irodalom, III évf. – régi magyar irodalom, II. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

DR. ÖTVÖS PÉTER, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Régi magyar irodalmi tanszék
DR. SZILASI LÁSZLÓ, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Régi magyar irodalmi tanszék

Madách Gáspár a Balassi–Rimay féle költői hagyomány egyeneságú leszármazottjaként bizonyos tekintetben valóban nem látszik többnek tehetségtelen verselőnél. Egyes szövegei azonban (jelesül a *Bendő Panna komáromi asszony éneke*) bizonyíthatóan kikíváncsoznak az epigonköltészet homogenitásából, vagyis Madách lehetett értő és érdemes követője mestereinek. A dolgozat vállalkozik a verset létrehozó *imitatiós* technikák feltérképezésére, valamint a szöveg egy olvasatának közreadására.

A retorikai olvasat tanúsága szerint a tárgyalt vers vádbeszédként értelmezve rendkívül kimunkált művészi érvrendszernek bizonyul. A szöveg tropológiáját vizsgálva az is kimutatható, a szerző szóképeit nem kizárólagosan *doctus* elődei hagyományából meríti. Hasonló súllyal esnek latba biblikus és latrikánus minták is.

Egyes trópusai *markerként* felismerve többirányú intertextuális átjárhatóságot tesznek lehetővé; egyaránt képesek arisztokratikus és populáris regiszterből származó szövegek felé mutatni, valamint elősegítenek egy olyan allegorikus olvasatot is, amely engedi a verset a *corpus* szerves darabjává lenni. Az ezzel társuló, némely szakirodalom által Madách költői nyelvének attribútumaként ismert *alantas stílust* a dolgozat egyfajta moralizáló szándék *feltételének* tekintti, amelyet (az ügy rátsága mellett) a feltételezett hallgatóság összetétele kívánhat meg.

Összegezve: Madách Gáspár *imitatiós* technikái kiterjednek a biblikus és világi-, magas és közköltészet beszédnemeire, kidolgozására, stílusára, és ha szükségét érzi, (némi öniróniával) ki is játssza őket egymással szemben. A dolgozat ennek fényében a Madách Gáspár-jelenséget egy olyan beszédmódnak látja, amely képes egy (Balassitól és Rimaytól egyaránt elkülönböződő) széles és alacsony réteg megszólítására.

A kétnyelvű oktatás szerepének és eredményességének kérdései

az Egyesült Államokban

BALOGH ERZSÉBET

amerikanisztika, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DONALD W. PECKHAM, PhD, egyetemi adjunktus,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom témája az Amerikai Egyesült Államokban jelenleg folyó vita a kétnyelvű oktatásról, illetve ennek céljáról és eredményességéről. Az amerikai kétnyelvű oktatás és oktatáspolitikai történelmének rövid áttekintése után a kétnyelvű oktatás ellen, a kisebbségek beolvasztására irányuló jelenlegi oktatáspolitikát mutatom be.

Azt a kaliforniai kezdeményezést, az Unz és Tuchman által létrehozott javaslatot helyezem a középpontba, amely a kétnyelvű oktatás ellen foglal állást. Ezen belül a dolgozatom azt mutatja be, hogy milyen szerepet szán a javaslat a kisebbségek számára fenntartott kétnyelvű oktatásnak, illetve felvázolja azt a négy állítást, amelyek alapján kiderül, hogy mennyire eredménytelenek tartják a kétnyelvű oktatást a javaslat összeállítói. A négy állítás cáfolataképpen azokat a nyelvészeti kutatásokon alapuló eredményeket veszem számba, amelyekkel a második nyelv elsajátításának folyamatát vizsgáló nyelvészek azt igazolják, hogy az amerikai kétnyelvű oktatás segítségével a kisebbségek nemcsak magas szintű angol nyelvtudásra tesznek szert, hanem — mivel a kétnyelvű oktatás a nyelvi kisebbségek anyanyelvének megőrzésében is eredményes, — a kétnyelvű oktatás magas szintű kétnyelvű beszélőket képzését eredményezi.

Végezetül felvázolom a magas szintű kétnyelvűség alkalmazási lehetőségeit, illetve a kétnyelvű oktatás szükségességét. Ennek kapcsán kitérek a magyarországi kisebbségekre vonatkozó oktatáspolitikára, illetve a kisebbségi kétnyelvű oktatás jelenlegi helyzetére.

*Az információ terjedése a tömegsajtó születésekor:
egy korai vidéki szenzáció a magyarországi lapokban*

BALOGH JÁNOS MÁTYÁS

történelem, IV. évf. – iranisztika, III. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
SIPOS BALÁZS,
MTA – ELTE

Miskolc katasztrófája Magyarországon a 19. század legtöbb áldozatot követelő árvize volt. A közben zajló boszniai okkupáció azonban nem adott tért annak, hogy ez az esemény bekerüljön a (történeti) köztudatba, így *elkerülte a sajtótörténetesek figyelmét* is, nem kutatták a korabeli sajtóban az áradással kapcsolatos hírek szerepét, jelentőségét. Így érthető, hogy a szakirodalom miért Szeged 1879-es árvizét tekinti az első olyan vidéki szenzációnak, amely nagymértékben felkeltette a sajtó figyelmét, amikor már rajzolókat és tudósítókat küldtek a lapok a helyszínre.

Tagadhatatlan, hogy Szeged pusztulásáról kiemeltebben, hosszabban számoltak be lapok, mint Miskolc félévvel korábbi tragédiájáról. Mindez azonban abból következik, hogy a hetvenezer lakosú Szeged egy hónapon keresztül vízben állt, szinte teljesen elpusztult; továbbá abból is, hogy tragédiája idején nem volt hazánk számára olyan jelentős esemény, mint 1878-ban a botrányos boszniai okkupáció.

Dolgozatomban (amely több mint száz napi- és hetilap három havi számán alapszik) a miskolci áradásról érkező információk terjedését, feldolgozását vizsgáltam. Megállapítható, hogy napokon keresztül jelentős helyet kaptak a miskolci árvíz hírei az újságokban. Több lap is tudósítót küldött le a városba, egyikük pedig (a sajtótörténelemben és a Klősz-szakirodalomban teljesen ismeretlen módon) *fényképezt küldött* Miskolcra Klősz György személyében; a neves fényképész elveszettnek hitt miskolci felvételei közül nyolc fellelhető átmásolva a lapokban.

Heteken, hónapokon keresztül folytak be adományok a lapokhoz a károsultaknak. A hír a női-, gyermek- és élclapokba is eljutott, szépirodalmi vetületével is találkozunk.

A vidéki szenzációk esetében tehát nem Szeged, hanem már Miskolc tragédiája kapcsán találkozhatunk a kialakuló magyarországi tömegsajtó információigényének nagymértékű, igényességre és hitelességre törekvő kielégítésével.

*Közvetlen út a szemantikához – Egy lexikalista nyelvtan
morféma alapú implementációja diskurzus-szemantikai kimenettel*

BALOGH KATA

általános és alkalmazott nyelvészet, III. évf.
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ALBERTI GÁBOR, egyetemi tanár,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Nyelvtudományi Tanszék

Dolgozatomban általános nyelvészet szakos hallgatóként a számítógépes nyelvészet szakterületén végzett kutatásról, egy totálisan lexikalista nyelvemélet implementációs lehetőségeiről számolok be. A kutatási eredmények bemutatása előtt szó lesz a tudományos háttérrel, azaz magáról a lexikalista nyelvtanról valamint a elemzésekben használt elméleti keretokről: a DRT-ről (Diskurzus Reprézntációs Elmélet) és az LDRS-ről (Életfogytiglani DRS) és a Prologról. A kutatás feladata a GASG (Generatív Argumentum Struktúra Nyelvtan) elképzelései alapján egy Prolog nyelven írt program kidolgozása, ami egy adott nyelv (jelenleg a magyar) nyelvtanát reprezentálja és egy bemeneti szósorról egyértelműen eldönti, hogy grammatikus-e, végül a grammatikusnak elfogadott mondatokhoz morfoszintaktikai és diskurzus-szemantikai elemzést tud társítani. Hasonlóan más számítógépes alkalmazásokhoz a GASG implementációja is az elmélet leíró adekvátságát hivatott igazolni, továbbá alkalmassá kívánja tenni az elméletet és gyakorlati megvalósulását arra, hogy minél többet mondjon el a nyelvről és funkciójáról. A felhasznált nyelveméleti keret legfontosabb tulajdonsága a radikális lexikalizmus: minden információ a lexikonban tárolódik, és ezen információk alapján épülnek össze a szavak mondattá. A lexikonban tárolt egységek az implementáció legfrissebb változatában azonban nem szavak, hanem morfémák, és a kölcsönös keresés a morfémák között zajlik. Ezt a módszert a magyar nyelv gazdag morfológiai rendszere kívánja meg. A lexikonban minden morfémának tároljuk a fonológiai jegyeit, amelyek segítségével kezelhetők a mgh~Ø alternációk, a magánhangzó harmónia, a magánhangzó nyúlása, rövidülése. A morfofonológiai elemzés után a mondat szintaktikai elemzése következik a benne szereplő morfémák alapján. A szintaktikai elemzés a GASG szavak közötti kölcsönös keresésnek elvéhez hasonlóan történik, de döntő különbség az, hogy nem a ragozott szavak, hanem a morfémák keresik egymást. A szemantikai elemzésért felelős predikátum az előzetesen elképzelt, majd ellenőrzött morfoszintaktikai elemzést is használja, és végső kimenetként megkapjuk a mondat DRS-ét. Ezek a predikátumok DRS részleteket (proto-DRS-eket) definiálnak. DRS hozzárendelés mondatokhoz a DRT elmélete szerint történik, de oly módon, hogy az egyszerűen beilleszthető az LDRS rendszerébe.

A Budai Királyi Palotában dolgozó itáliai művészek

Hunyadi Mátyás uralkodása idején

BARANYI BEÁTA

olasz, III. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. PETE LÁSZLÓ, egyetemi adjunktus,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Olasz Tanszék

Talán nem tudunk másik olyan korszakát említeni a magyar művelődéstörténetnek, mint a Hunyadi Mátyás uralkodása alatti reneszánsz, amikor ilyen nagy hangsúlyt helyeztek a művészetekre. Mátyás uralkodása alatt számos itáliai művész tevékenykedett hazánkban. Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy milyen indíttatásból, milyen kapcsolatoknak köszönhetően jutottak ezek a mesterek Magyarországra, jellemezve ezzel a Mátyás korabeli Magyarország és Itália – különösképpen Firenze – kulturális kapcsolatait is.

1474-ben kötötték egy szerződés a nápolyi király, Aragóniai Ferdinánd, Lorenzo de' Medici és Ercole d'Este között. Ebben a szerződésbe 1476-ban belépett Hunyadi Mátyás is Aragóniai Beatrixszal kötött házassága által. Ez a szövetség, az úgynevezett "Lega" a kor legjelentősebb itáliai mestereit foglalkoztatta. Közülük számos mester megfordult hazánkban, bár biztos információval csak nagyon kevésről szolgálhatunk.

A XV. századi palota a tűzvészek és háborús támadások miatt csak töredékesen maradt fenn. Többnyire csak utazó követelek és pápai legátusok leírásai alapján rekonstruálható. Ezek a leírások is csak részben fedik a valóságot, többnyire csak Vasari és Bonfini feljegyzéseire támaszkodhatunk. A feljegyzések számos, a palotában dolgozó itáliai származású művészről számolnak be, mely nem meglepő annak tudatában, hogy a reneszánsz Itáliában virágzott.

A Magyarországon dolgozó itáliai mesterek segítségével a magyar művészek is elsajátíthatták a különböző technikákat, illetve gazdag tartalommal rendelkező műalkotásokat hagytak hátra.

Orosz irodalmi művek címének magyar fordításai

BARÁTH JUDIT

orosz, IV. évf.

Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

DR. JANKOVICS MÁRIA, főiskolai docens,
Berzsenyi Dániel Főiskola

Mindig is foglalkoztatott az a kérdés, hogy miképpen lehet megoldani az oroszról magyarra fordítás közben jelentkező nehézségeket. Ezért dolgozatomban az orosz irodalmi verses és prózai művek címének magyar fordításaival, illetve azok kontrasztív vizsgálatával foglalkozom. Célom, hogy megállapítsam, van-e valamilyen megfigyelhető tendencia arra nézve, hogy az egyes fordítók milyen módon fordítanak le egy címet. Olyan szerzők műveinek címét vizsgáltam, amelyeket főiskolai tanulmányaim idején közelebbről megismertem (pl. Puskin, Turgenyev, Dosztojevskij)

Olyan műveket választottam, amelyeket több fordító is lefordított magyar nyelvre. Ezáltal kiderült, hogy az egyes fordítók ugyanannak a műnek a címét többféleképpen is lefordították a célnyelvre (pl. Puskin *Я вас любил* című versének 8 fordítása jelent meg, és ezek a magyar címek helyenként nagyon is eltérnek egymástól).

Utólag nehéz megállapítani, hogy a hivatásos fordítók miért úgy fordítottak, ahogy, de ezen el lehet gondolkodni. Ezeket a megoldásokat hasonlítom össze a dolgozatomban, és vizsgálom, melyek ekvivalensek és melyek kevésbé azok.

Kutatásom eredményeképpen arra a következtetésre jutottam, hogy a célnyelvi szövegek azért különböznek egymástól, mert a fordítók különböző korokban éltek, és az egyes korokban más volt a nyelvhasználat. Mint ismeretes, a nyelv folyamatosan fejlődik, a régebbi fordítások időről időre elavulnak, az archaizmusok miatt megérteni sem könnyű azokat.

Kutatómunkámnak csak egy kis szeletét tudom e dolgozat keretein belül bemutatni. A témát bővebben szakdolgozatomban fejtem ki. Mivel ez a probléma olyannyira felkeltette az érdeklődésemet a munkát más szerzőkre és művekre is kiterjesztem.

Változat(ok) Ödipuszra
Eörsi István Változat Ödipuszra című drámájának elemzése

BARDON RÉKA

színháztörténet, IV. évf.
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:

DR. JÁKFAI MAGDOLNA, egyetemi docens,
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,
Színháztudományi Tanszék

A XX. század második felétől több olyan szöveg jelenik meg, melyek újraírják, átértelmezik, dekonstruálnak bizonyos klasszikus műveket. Ezek a szövegek oly módon írják újra a pretextusukként megjelenő klasszikus műveket, hogy azoknak megidézik formai, nyelvi, tartalmi sajátosságait. Ezeknek a szövegeknek az egyik leglényegesebb jellemzője erőteljes intertextuális létük. Az intertextualitás olyan viszony, mely egy idéző és egy megidézett szöveg között áll fenn; ez a viszony segítheti elő a múlt és jelen konfrontációját, és ez a viszony teremthet kapcsolatot a klasszikus szövegekkel, ez által is válhat a Roland Barthes által *olvashatóként* definiált szöveg *írhatóvá*.

Dolgozatomban Eörsi István *Változat Ödipuszra* című szövegének elemzésével foglalkozom. A dolgozat nem terjed ki a kortárs posztmodern szövegek elemzésére, mert ez kimeríthetetlen téma volna, mivel a XX. század második felétől sok olyan szöveg keletkezett, amelyek intertextuálisan terheltek, és ezek a szövegek már magukban végtelen számú problémát vethetnek fel. Emiatt szorítkozom egyetlen szöveg elemzésére, melynek intertextualitása hangsúlyozott, és rendkívül összetett. Másrészt ez a szöveg már címében utal egy intertextuális viszonyra. Mivel a *Változat Ödipuszra* című szöveg intertextualitása egyértelmű és hangsúlyozott, ezért hangsúlyozottságának mértékét, tartalmi, formai és nyelvi dimenzióban vizsgálom, valamint a pretextusaként megjelenő *Oedipus király* című Szophoklész tragédia és a *Változat Ödipuszra* című textus kapcsolatát, illetve a befogadási és értelmezési problémákat, lehetőségeket, melyeket a szöveg erőteljes intertextualitása és a két szöveg konfrontációja vet föl.

Múlt és lokalitás a Beatles dalaiban

BARNA RÓZA EMÍLIA

angol, III. évf. – szociológia, I. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. VAJDA ZOLTÁN, egyetemi adjunktus,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Angol-Amerikai Intézet

Dolgozatom a popkultúra, azon belül a popzene kutatási területéhez kapcsolódik; a Beatles-dalok jelentőségének egy olyan aspektusát vizsgálja, amelyet az eddigi kutatások figyelmen kívül hagytak. Míg a korábbi kutatások a Beatles dalait a globalizáció jelenségével, az ifjúsággal, az itt és most világával hozzák összefüggésbe, e dolgozat rámutat, hogy a dalok a hatvanas években olyan értékeket közvetítettek és erősítettek meg — a tömegműdiumok eszközeinek felhasználásával —, amelyek éppen a tömegműdiumok globalizáló hatása által kerültek veszélybe. Ezen értékek a múlttal és a lokalitással kapcsolatosak.

Ennek bizonyítása érdekében a legjellemzőbbnek ítélt dalokat — a dalszöveget és zenét egyaránt figyelembe véve — elemzem, különös tekintettel a hely szerepére. Megmutatom egyrészt, hogyan jelenik meg az érzékenység a múlt, a „helyiség”, a szülőföld, a gyökerek iránt, másrészt, hogy hogyan építenek fel a dalok egy „mitikus”, a valóságban nem létező helyet a jelölők segítségével. Használok a nosztalgia fogalmát — a múlt képze ezen keresztül jelenik meg —, továbbá a valahová tartozás és az identitás fogalmait — ezek mind szoros kapcsolatban állnak a lokalitással. A dalokat a hatvanas évek kulturális-társadalmi hátterébe illesztve, a globalizációs folyamatok keretében vizsgálom.

Az elemzések megmutatják, hogy a Beatles-dalok következetesen, a stílusnak és formának fölérendelődve vonultatnak fel olyan témákat, mint a személyes emlékek, a gyermekkor, a gyermeki fantáziavilág, a család és a barátok. E témák mind egy-egy helyhez kapcsolódnak, továbbá egy virtuális hely képzetében fonódnak össze, amelynek értékei a helyiség iránti érzékenység, a helyi közösség megbecsülése, a természet szeretete, a múlt, konkrétan a megelőző generációk tisztelete, a család intézménye iránti tisztelet és a nemzeti tudat.

*A nyilvános titok:
a szabadkőművesség ön/reprezentációi a felvilágosodás korában*

BARTA ANNA

angol, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

PÉTER RÓBERT, predoktori ösztöndíjas,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

A szabadkőművesség kutatása mindig is mellőzött területe volt a tudományos vizsgálatoknak. Magyarázható ez egyrészt a társaság titkos voltával. A titok egyrészt a rituálék mögötti titkos tartalomra utalhat, másrészt a be nem avatottak kizárásának gesztusát is magában hordozza. A testvériség mint intézmény a tizenharmadik századi klubok egyikeként jött létre a klubok virágzásának korában. Annak ellenére, hogy a társaság titkos és rituáléi mögött egy titkos tudás rejtőzik, gyakran megjelent a nyilvánosság előtt. Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy hogyan jelentették meg a szabadkőművességet, illetve a szabadkőművesek hogyan ábrázolták önmagukat. Angol színházi előszavak és utószavak illetve Robert Burns maszonikus verseinek elemzésén keresztül mutatom be felvilágosodás és szabadkőműves ideológia összefonódását, illetve a kívülállók és beavatottak viszonyának irodalmi tükröződését. Nyilvános események, színházi előadások, ünnepnap felvonulások alkalmából a testvériség valamennyire "láthatóvá vált" a beavatottak számára. A kívülállók előítéletei, szabadkőművesek iránti kíváncsisága irodalmi művekben is megjelent. A szabadkőműveseket gyakran ábrázolták a kívülállók, máskor a páholytagok önmagukat jelentették meg irodalmi munkákban. A szabadkőművesekről szóló szatírák parodizálták a titokzatos rituálék ünnepélyességét s bennük a szimbólumok mögé rejtett valódi tartalom létezése is megkérdőjeleződött. Színházi epilógusokban és prológusokban – melyeket gyakran nők szavaltak el – a szabadkőműveseket a felvilágosodott társadalom mintaképeiként ábrázolták. Robert Burns irodalmi pályafutása a társaság társadalmi jelentőségének példája: a költőt a páholy patronálta. Burns néhány versében úgy jelenítette meg a szabadkőművességet, mint egy olyan közösséget, melyben a felvilágosodás ideája valósulhat meg a titkos tudás és a testvériség megtapasztalása által. A szövegek elemzése során kitűnik, akár létezik titkos tartalom a rituálék mögött, akár nem, a szabadkőműves páholy igazi jelentősége a páholy ajtaján kívül, a nyilvánosság előtt keresendő.

Eszmény és valóság feszültsége Balzac művésznovelláiban
Az ismeretlen remekmű és a Gambara összehasonlító elemzése

BAUERNHUBER ENIKŐ

francia–magyar, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. LŐRINSZKY ILDIKÓ, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A *Filozófiai Tanulmányok* két novellája, *Az ismeretlen remekmű* és *a Gambara* összehasonlító elemzését tűztem ki dolgozatom céljául, melyekben Balzac egy festő és egy zeneszerző sorsának bemutatásával különböző esztétikai kérdésekre keres választ. A két novella azért is különösen érdekes számomra, mert a francia romantika korának egyik alapvető jelensége, a művészetek szintézise hatja át mindkét írást, a két művésznovella ugyanakkor lehetőséget nyújt a balzaci művészporthre vizsgálatára is.

A művek egyik fő témája a szerelem és a művészet összebékíthetlensége: a művészet iránti szenvedélyes odaadás felemésztí a kedves iránt érzett szerelmet.

A novellák művészi alkotófolyamatot taglaló részei a koncepció és a kivitelezés összeegyeztetésének kérdése körül forognak. A két művészt a műalkotás céljául kitűzött eszményi szépség tartja fogságában, s az állandó elmélkedés szinte kiirtja belőlük az alkotás, a kivitelezés képességét.

Frenhofer és Gambara a mindennek fölött álló költészetet kutatják, sokkal inkább költők, mint művészek: az ideák világában élnek. Ugyanannak a titokzatos erőnek az áldozatai: nem elégszenek meg az alkotással, teremteni akarnak, művészetük metafizikai lényegét és művészetük forrását keresik. Örültségük és bukásuk ellenére álmuk kizárólagossága révén határozzák meg önmagukat, elutasítva a valós élet dolgait és a megalkuvást.

Balzac hősei bukásának fő okát abban látja, hogy a végleteket nem sikerül összeegyeztetniük: nem találják meg a középutat a tökéletes műalkotás ábrándja és a megvalósítás, a művészet és a szerelem szenvedélye között. Mindennek tudatában és mindennek ellenére maga Balzac is a szenvedélyt választja: az írás szenvedélyét.

*A 'kegyelem' jelentésű szavak Károli Gáspár és Káldi György Bibliájának
első száz zsolttárában*

BEDÉCS JUDIT

magyar – történelem, IV. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. A. MOLNÁR FERENC, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Dolgozatom célja az, hogy bemutassam az első protestáns és katolikus bibliafordítás között fennálló különbségeket, illetve megfeleléseket a szóhasználat és megfogalmazás terén a szinonimák, ezen belül is a 'kegyelem' jelentésű szavak tükreében.

A szókészlet vizsgálatának egyik legérdekesebb területe a rokon értelmű szavak vizsgálata, hiszen anyanyelvünk változatosságának és sokszínűségének kialakításában nagy szerepet játszó magyar szinonimarendszer rendkívül gazdag, azonban az egy adott jelentés körül kialakult szavak használatát rengeteg tényező befolyásolja. Kutatásom tárgyának a 'kegyelem' jelentésű szavakat választottam, mivel a *kegyelem* fogalma – a keresztény vallásban betöltött központi szerepe miatt – és annak kifejezésére szolgáló szinonimák (*irgalom, jóakarát, jó kedv, kedv, jó volta, könyörület, malaszt, kegyelem*) gyakran előfordulnak az egyházi szövegekben, azokon belül is a bibliafordításokban. Radócsné Bálint Ildikó Szenci Molnár Albert műveiben, köztük a *Psalterium Ungaricum*ban már végzett hasonló kutatásokat. Az általa vizsgált zsolttárok verses átköltések (parafrázisok), ezért fontosnak tartottam a prózazsolttárokra is kiterjeszteni az ilyen irányú vizsgálatokat. Kutatásom alapja Károli Gáspár 1590-ben, Vizsolyban kiadott Szent Bibliája és Káldi György 1626-os Szent Bibliájának 1782-es kiadása.

A vizsgálat során először a protestáns, majd a katolikus fordítást "vettem nagyító alá". Az összevetés eredményeként kiderült, hogy mindketten közel ugyanannyi 'kegyelem' jelentésű szót használtak (Károli: 119, Káldi: 117), azonban a különféle szinonimák használatának gyakorisága nagy eltéréseket mutat: míg Káldinál a szinonimák több mint 50%-át az *irgalom* és származékai teszik ki, addig Károlinál egyenletesebb a rokon értelmű szavak eloszlása. Ennek több oka is lehet, amelynek kérdésére a dolgozatban részletesen kitérek.

Sztereotípiák kiküszöbölése az idegennyelv-oktatás segítségével

BENCZE TAMÁS

angol, V. évf.

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SÁROSDYNE DR. SZABÓ JUDIT, egyetemi adjunktus,
Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozatnak kettős célja volt: egyrészt azt kívánta vizsgálni, hogyan lehetne a Magyarországon folyó angoltanítást az Európa Tanács elvárásaihoz igazítani, másrészt, milyen lehetőségeket kínál a kultúra integrálása ahhoz, hogy leküzdhesük a tanulóinkban élő sztereotípiákat, előítéleteket.

A kutatásban tantervi összehasonlító elemzést és tanulók körében végzett írásbeli felmérést alkalmaztunk. Eredményként megállapítható, hogy az Európa Tanács elvárásainak leginkább a kétszintű kultúráközvetítéssel felelhetünk meg. Megállapítottuk, hogy a művészetekkel, intézményrendszerrel foglalkozó kultúra átadása feltétlenül segíti a stresszmentesen átjárható, Európa más országaival kompatibilis iskolarendszer kialakítását. Az életvitellel kapcsolatos kultúra közvetítése viszont abban támogatja a nyelvtanulókat, hogy zökkenőmentesen integrálódjanak az Európai Unió bármely országának kultúrájába, illetve, hogy elfogadják az anyanyelvi kultúrájuktól eltérő viselkedésformákat és szokásrendszereket.

Elemeztük továbbá a keresztanterves angoltanítás előnyeit is, különösen abból a szempontból, hogy a tartalomközpontú nyelvvoktatás hogyan segíti a tanulók gondolkodásának, tanulási stratégiáinak fejlesztését. Vizsgáltuk továbbá azt is, hogy az ilyen típusú nyelvvoktatás mennyiben járul hozzá ahhoz, hogy sztereotípiamentes, egymás történelmét és hagyományait megbecsülő, ugyanakkor saját nemzeti identitástudattal rendelkező polgárokat neveljünk az Európai Unió számára.

Hódmezővásárhely egészségügyi kultúrája a XVIII. századi boszorkányperek alapján

BENKÉNÉ SÁNDOR BARBARA

néprajz, 2002-ben államvizsgázott
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

DR. BELLON TIBOR, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

DR. SZ. KRISTÓF ILDIKÓ,
MTA Néprajzi Kutatóintézet

A népi gyógyászat és boszorkányság összefüggése kézenfekvő, akkor ha a boszorkánynak vélt személy rontó, egészségkárosító tevékenységére gondolunk. Különösen igaz az iménti megállapítás, a **18. századi hódmezővásárhelyi boszorkányperek** tanúsága szerint. Vizsgálódásaim során úgy találtam, hogy a perbefogottak tekintetében kimagaslóan magas volt azok száma akik a városban, vagy annak a környékén "valamilyen" (akár kontárok) gyógyítási tevékenységet végeztek. Hódmezővásárhelyen, a kutatás jelenlegi állása szerint, 1729 és 1763 között 31 boszorkánynak vélt személy ellen, továbbá 4 becsületsértési ügyben indult eljárás. Összesen 41 boszorkánysággal vádolt személy került bíróság elé. A város közegészségügyi viszonyait vizsgálva szűkítettem az általam, most érdekesebbnek és fontosabbnak vélt boszorkányperek halmazát. Úgy találtam, hogy 20 fő esetében beszélhetünk arról, hogy az illető a legtagabban értelmezett fogalommal élve, gyógyítással foglalkozhatott. Ezek között előfordult "Orvos Aszony" és "Hires Orvos" is. További hét vádlott perét azért tartottam fontosnak az elemzésbe bevonni, mert azok olyan információkat tartalmaztak, amelyek a kitűzött cél eléréséhez jelentősen hozzájárulhattak.

2002-es szakdolgozatom során, a helyi boszorkányvadás alapján a hódmezővásárhelyi társadalom mindennapjait kutattam. Olyan feszültséggócokat, robbanásponthoz kerestem, amelyek a hétköznapok világához, annak működési mechanizmusához vihettek közelebb bennünket. Most elsősorban nem társadalmi problémákat érintettem, hanem a város közegészségügye kapcsán *egy alföldi mezőváros lakosságának* a 18. századi (és minden bizonyos korábbi századok) *gyógyítási szokásait* szerettem volna közelebb hozni.

Miként az imént láttuk igen magas volt az általam gyógyítónak vélt személyek száma. Ez közvetlenül utalhat arra, hogy munkájukra szükség lehetett. Az egészségtelen levegő, a gyakori járványok és más betegségek életben tartották és eltartották az illegitimnek minősített gyógyítók nagyobb létszámát is. A számok közvetett módon utalnak arra is, hogy a bajok orvoslói csak ők lehettek. A gyógyítók természetfeletti erejével szembeni félelem és a lakosság üldözési vágya azonban ambivalens viszonyt teremtett azzal, hogy az életet mentő személyeket gyakran kegyetlen bánásmódban részesítették (az utolsó halálra ítélt gyógyító Hódmezővásárhelyen 1740-ben volt). A rossz közegészségügyi viszonyokra, az állam által elhanyagolt egészségügyre a perekben közvetett módon történik utalás, bár nem elhanyagolható, hogy a tanúvallomások bizonyos "szereplői", úgymint a legitimnek minősített gyógyítók, már a változást sejtetik. A népi gyógyítókkal szembeni súlyos ítéletek ugyancsak ezt támaszthatják alá. Egy folyamat kezdete a falusi gondolkodásmódban, a falusi emberek életmódjában is változást indukált. A már nem és a még nem kettőssége, a közegészségügyi reformsorozat körvonalazódik tehát a hódmezővásárhelyi boszorkányperekben.

Dolgozatomban az ország és a város 18. századi egészségügyi helyzete mellett szóltam a lakosság gyógyítási szokásairól. Figyelembe vettem a várost ért természeti katasztrófákat és a jellemző betegségeket, majd a közösség gyógyító eljárásait is.

A népi gyógyászat regionális kutatása jelenleg még sok lehetőséget rejt magában. Úgy gondolom, hogy a helyi vizsgálódásban igen nagy jelentősége lehet a fennmaradt boszorkánypereknek, hiszen ebben a forráscsoportban számtalan olyan információ fordul elő, amely a kutatásokat megalapozhatja, vagy azok során előbbre vihet. A Magyarországon végzett helytörténeti elemzések után talán az összehasonlító munkák száma is megszorozhatóna.

Töredékek az osszianizmusról

BENKÓ KRISZTIÁN

magyar nyelv és irodalom, V. évf. – összehasonlító irodalomtörténet, III. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. MARGÓCSY ISTVÁN, egyetemi docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

I. rész: Homérosz és Osszián: “a hangulat öröme”

1. *Az Osszián énekeinek* pozitivistá hatástörténete; 2. Osszián és “íróbarátai”; 3. Hangulat, öröm, applikáció (*Ósszel, Werther*)

Eredmény: Az *Osszián énekeinek* hatástörténete az angol, a francia, a német irodalomban is olyan irányban fejlődött ki, amely alapja lett az irodalomtudományi pozitívizmusnak. A tanulmányomban ennek a pozitívista gyökerezettségnek az átértelmezésére tettem kísérletet, oly módon, hogy a hagyományos fogalmakat megtartottam, de azokat újradefiniáltam: interpretációim dominanciáját elsősorban a produkcióról a recepcióra helyezve át. Horváth János “íróbarátság”-metaforáját a virtuális közösségek elméletével, Schiller “érzémód”-kategóriáját és Mme de Staël az entuziazmusról írt fejtegetéseit az öröm-gyönyör posztstrukturalista ellentétével hoztam kapcsolatba. Roland Barthes *A szöveg öröme* című “moralitásából” kiindulva Goethe *Az ifjú Werther szenvedései* című levéregényének és Arany János *Ósszeljének* korrelatív olvasását alapoztam meg.

II. rész: A bárdszerep Batsányi János költészetében

1. A “fordítástöredék”; 2. “Klióval szállottam Apolló halmára”; 3. Mohács-narratívák

Eredmény: Batsányi János *Osszián-fordítása* módosítja lírájának értelmezését, amely a kanonizáló kritikai kiadás megjelenése óta lényegében változatlan. Fordításának poétikai-retorikai értelemben vett töredékessége (ez a formákkal való kísérletezésben is megnyilvánul) a magyar irodalomnak azon szövegei közé helyezi e költészetet, amelyek a romantika korszakküszöbét képezik. Ennek ellenére a szövegkorpusz hatástörténete, igazolva az értelmezési hagyományt, nem a preromantikus sajátosságok továbbviteléről tanúskodik. Batsányi János költészetébe Macpherson *Osszián énekei*hez hasonlóan egyaránt beépülnek a (nemzeti) múlt költészeti hagyományai és a kortárs befogadók aktuális igényeit kielégítő érzékenység tipikus építőelemei. Amíg azonban az osszianizmus európai hatáshullámát preromantikus jegyei alapozták meg, Batsányi dominánsan a magyar hazafias költészet hagyományait progresszív módon felhasználva teremt olyan “ikon”-okat, amelyek megalapozzák a reformkor közéleti költészetét.

„Mesék a paradicsommadárról”

Johann Wolfgang Goethe Wilhelm Meister tanulóévei és Gustave Flaubert

Érzelmeik iskolája című regényének összehasonlító elemzése

BERECZKI PÉTER LEVENTE

francia – német, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. LŐRINSZKY ILDIKÓ, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Francia Nyelv és Irodalom Tanszék

Első pillantásra úgy tűnik, mintha a német költőfejedelmet és a francia regényírórt nemcsak néhány évtized, de egy egész világ választaná el egymástól. Mi köti össze a Wilhelm Meister tanulóéveit és az Érzelmeik iskoláját? Tanulmányunk célja abban állt, hogy megvizsgáljuk, mi alapján tekinthető Flaubert a goethei hagyomány folytatójának. Hiszen elég, ha kicsit közelebről is szemügyre vesszük a francia író műveit, a művészetéről — ezen belül az irodalomról — vallott nézeteit, s óhatatlanul szemben találjuk magunkat a német költőfejedelem szellemével.

Elemzésünk első részében igyekeztünk rávilágítani a két szerző esztétikájának közös vonásaira. Goethe és Flaubert művészeti elveinek összehasonlításából egyértelműen kiderül, hogy a két alkotó számos alapvető kérdésben, így a koncepció, a megfigyelés, a végkövetkeztetés és a stílus tekintetében is igen hasonló álláspontot képvisel.

A dolgozat második felében azt vizsgáltuk, milyen szerkezeti és tematikai párhuzamok vonhatók a két regény között. Kitekintettünk azokra a lélektani kérdésekre is, melyek élénken foglalkoztatták mind Goethe, mind Flaubert fantáziáját. A Wilhelm Meister és az Érzelmeik iskolája összevetéséből kiviláglik, hogy Gustave Flaubert 1869-es regénye mind szerkezeti szempontból, mind gondolati síkon egyfajta lezárását, végpontját jelenti a nevelődési regény műfajának. A felvilágosodás korának jellegzetes regénytípusa a klasszikus nevelési eszme megvalósíthatóságának tekintetében a francia szerző művében éri el mélypontját, vagy, ha úgy tetszik, negatív csúcspontját. Mi bizonyíthatná ezt meggyőzőbben, mint a művek zárszava. Goethe hőse tanulóéveinek végén olyan királyságot talál, melyet a világon semmivel nem cserélne el. Frédéric Moreau-nak királyság gyanánt már csak egy sikertelen bordélyházi látogatás jut.

Művészdiploma. A zsidó asszimiláció egy speciális lehetősége

BERTLI TIBOR

történelem, IV. évf.

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. DOMÁNSZKY GABRIELLA, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Mióta a zsidóság diaszpórába került, élete kiszámíthatatlanná vált. A megtört népek közé tartoztak – idegenek voltak – mindenütt kiszolgáltatva a többség kénye-kedvének. Voltak, akik ragaszkodtak régi hagyományaikhoz, ősi hitük előírásaihoz, az ő sorsukat ismerjük, az egy másik történet. Ám mindig voltak egyesek, akik a bizonytalanságból menekülni akarva, igyekeztek beilleszkedni az adott ország társadalmába. A Habsburg monarchia törvényalkotásában jól megfigyelhető az a tendencia, amely a bevándorló zsidókat arra sarkallta, hogy minél nagyobb számban legyenek készek beilleszkedni a birodalom népei közé. Az asszimiláció jelenségén belül egy különös csoportot képeznek azok, akik a művészpályán való érvényesülést választották beilleszkedésük eszközeként. A Habsburg birodalomban a 18. századtól kezdve folyamatosan változó – ide vonatkozó – törvények jelentősen elő is segítették a zsidó fiatalok művésszé válását. A művészet és a művészet iránti igény meghatározó egy ország művelődésében, kultúrájában. Különös jelentőséget nyer a 19. században a nemzetté válás idején, a nemzeti művészetek kialakulásának korában. Magyarországon a nemzeti művészet kialakulása párhuzamosan folyik a nemzet polgárosodásával, amelyben kitüntetett szerepet kaptak a zsidó művész-polgárok. Először szemléltetem a zsidóság helyzetét Magyarországon a 18 – 19. században, a betelepülés és a törvényhozás tükrében. Majd Ehrenreich Ádám (Pozsony, 1784 – Bécs, 1852), Rosenthal Dávid Constantin (Pest, 1820 – Pest, 1851), Deutsh Mór (Buda, 1815 k. – Bécs, 1877 után) és Doctor Albert (Tinnye, 1813 – Budapest, 1888) életének és munkásságának bemutatásával szemléltetem, milyen lehetőségeik voltak az Akadémiát végzett zsidó művészeknek Magyarországon. Ezek a művészek kiszakadtak abból a kötöttségből, amit pusztán zsidó mivoltuk jelentett. Elismert, sikeres emberré váltak, akik jó példával szolgáltak azoknak a hitsorsosainak, akik az asszimilációs lehetőségeket keresték.

„Épültek a szép házak mindenütt...Meggondóttuk, mi is szétszedjük a házat”

A lakóépület változása a Nógrád megyei Varsányban a XX. században

BIRÓ HAJNALKA

néprajz, III. évf. – muzeológia, II. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

BALI JÁNOS, egyetemi tanársegéd,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Néprajz Tanszék

Dolgozatomban egy palóc település, Varsány lakóépületeinek XX. századi változásait tekintem át. A néprajzi, elsősorban népi építéssel foglalkozó, szakirodalomban ismert korszakoláshoz viszonyítottam vizsgálatom során. A szakaszokat meghatározó jellegzetességek megjelenése és általánossá válásának időbeni vizsgálata után határoztam meg a Varsányban érvényes korszakhatárokat. A település építészetének első két szakasza, a két, majd háromhelyiséges vályog lakóházak építése, majd „L” alaprajzúvá válása, a városi hatások megjelenése mellett is, a hagyományos népi építészet utolsó periódusának tekinthető. A '60-as évek végén megjelenő, majd az új építkezéseken egyeduralgódóvá váló sátozott házakkal kezdődik az integráció intenzív szakasza, ami teljessé a '80-as évek végére válik, a többszintes, változatos alaprajzú, komfortos családi házakkal. A XX. század második felében épített házakon táji jellegzetességek már nem fedezhetők fel. Az integrációs folyamatok mellett egy másik jelenség is meghatározta a mai falukép kialakulását. A gazdasági nehézségekből is következően, a régi vályogépületek nem tűntek el teljesen. Amíg a sátozott házak mögött részben lebontva, addig a falu idősek lakta, lassan előregedő utcáiban, eredeti állapotukban maradtak fenn a hagyományos vályogházak. Az utóbbi években, a városiak hétvégi ház vásárlásainak köszönhetően, felértékelődött, - elsősorban esztétikai szempontból – a hagyományos hosszúház. A homlokzat kivételével, már nem a hagyományos népi építéssel szabályai szerint születnek újjá a század első felében épült lakóházak. Egyelőre még nem látható a folyamat vége, milyen lesz a hagyományos és modern épületek viszonya. Az újjá éledő hagyományok visszahatnak e, legalább külsejükben, az újonnan épített családi házakra.

A reklám mint kommunikáció - a gyógyszerreklámok

BÍRÓ KRISZTINA

magyar – angol, 2002-ben államvizsgázott
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezető:

DR. RAÁTZ JUDIT, főiskolai docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar

A kutatásom célja elsősorban a kommunikáció, azon belül is a kommunikációs funkciók megnyilvánulása a reklámokban. Mivel ez a témakör igen tág, ezért vizsgálódási területemet leszűkítettem a gyógyszereket és a gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású készítményeket népszerűsítő reklámanyagára. A gyógyszerreklámok világa kevésbé tárgyalt terület, részben ezért is esett erre a különleges témakörre a választásom. Kutatásaim során azonban épp a — méltatlanul — elhanyagolt téma okozott némi problémát, hiszen meglehetősen kevés szakirodalom kapcsolódik az ilyen típusú reklámokhoz.

Dolgozatom megírását hosszas gyűjtőmunka előzte meg, a különböző médiában megjelenő gyógyszerreklámok lehető legszélesebb skáláját felvonultatva. Mivel nagy mennyiségű anyagot gyűjtöttem össze, igyekeztem munkám minden pontján a szakemberek véleményét és a saját állításaimat is a gyógyszerreklámok köréből hozott példákkal igazolni.

Elsősorban a kommunikációs funkciók beazonosítása és a különböző reklámok szerkezetének hatáskeltő eszközeinek összehasonlítása volt a két fő módszer, amelyet dolgozatomban alkalmaztam. Ennek eredményeképp megállapítottam a gyógyszerreklámok általános felépítését, a kommunikációs funkciók tipikus elrendezését és megjelenési formáit. Ugyanakkor felhívtam a figyelmet egy szakmai vizsgálat eredményeire, amely elénk tárja, hogy a gyógyszertárakban megtalálható ismeretők és brosúrák nagy része különböző okok miatt alkalmatlan feladatának — a pontos tájékoztatásnak — a betöltésére.

Reklámalemezéseim előtt kitértem a reklám fő alkotóelemei által elérhető hatások okaira, majd ezen ismereteket alkalmazva elemeztem — főleg a Béres Rt.-nek — a média különböző csatornáin megjelenő reklámjait.

*Zöngésség és zörejesség kölcsönhatása –
a magyar zöngésségi hasonulás 'kivételes' esetei*

BLAHO SYLVIA

általános nyelvészet, IV.évf. – elméleti nyelvészet, III. évf.
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem

Témavezető:

DR. SZENTGYÖRGYI SZILÁRD, egyetemi adjunktus,
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,
Angol Nyelv és Irodalom Tanszék

Dolgozatom célja a magyar zöngésségi hasonulás 'szabályos' és 'kivételes' eseteinek elemzése egy olyan keretben, amely ezeket az adatokat nemcsak egységesen kezeli, hanem magyarázó erővel is bír.

Amint az köztudott, a budapesti köznyelvben a /j/, a /v/ és a /h/ hangok a zöngésségi hasonulás szempontjából kivételesen viselkednek: a /j/ zörjehang allofónjai regresszív helyett progresszív hasonulást mutatnak, a /v/ hasonul de nem hasonít, a /h/ veláris allofónja pedig ellenáll a hasonulásnak.

A hagyományos nyelvtanok ezeket a jelenségeket kivételesnek tekintették. Elsőként Blaho (2001) adott egységes elemzést az adatokról, modellje azonban nem mentes az *ad hoc* megoldásoktól és a körköröségtől.

Az általam javasolt modell a kormányzásfonológia (Kaye et al. 1990) és az optimalitáselmélet (Prince és Smolensky 1993) ötvözése. Míg a kormányzásfonológia az elméleti minimalizmusra és a túlgenerálás kiküszöbölésére fektet hangsúlyt, az optimalitáselmélet a jelenségek minél nagyobb hányadának lefedését célozza meg.

Dolgozatomban (Polgárdi 1998 és mások nyomán) amellett érvelek, hogy e két elmélet ötvözése nemcsak lehetséges, hanem számos előnnyel is jár. Az itt bemutatott modell számot tud adni olyan jelenségekről, amelyek egyik vagy mindkét elméletnek problémát okoztak, a kormányzásfonológiánál jobban kezeli a nyelvek közötti variációt és az elvek és paraméterek konfliktusait, végül pedig jelentősen megszorítottabb, mint az optimalitáselmélet.

Az adatok e dolgozatban bemutatott elemzése összekapcsolja a három 'rendhagyó' mássalhangzó viselkedését a zöngésségi hasonulásban azzal a ténnyel, hogy allofónjaik zörejesség tekintetében eltérnek. A vizsgált jelenségek így nemcsak beilleszthetők a zöngésségi hasonulás általános elemzésébe, hanem egyenesen következnek a szegmentumok fonológiai ábrázolásából.

Szillabikus mássalhangzók a kormányásfonológiában

BLAHO SYLVIA

általános nyelvészet, IV.évf. – elméleti nyelvészet, III. évf.
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem

Témavezető:

DR.SZIGETVÁRI PÉTER, egyetemi adjunktus,
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Dolgozatomban a szillabikus mássalhangzók ábrázolását vizsgálom a kormányásfonológia (Kaye et al. 1990) elméleti keretében. A vizsgált adatok többsége a szlovák nyelvből származik. A hagyományos nyelvtani felfogás szerint ebben a nyelvben a likvidák csoportján belül megkülönböztetnek egyfelől szillabikus és nem-szillabikus likvidákat, a szillabikus likvidákon belül pedig rövideket és hosszúakat.

A modem fonológiai szakirodalom-an azonban mindkét féle megkülönböztetés meglétét megkérdőjelezték. Szigetvári (1999) az angol szókezdő zárhang-szonoráns kapcsolatok olyan ábrázolását javasolja, amely nem tesz különbséget szillabikus és nem szillabikus szonoránsok között, arra hivatkozva, hogy ezek minden nyelvben kiegészítő eloszlásban vannak. A szlovák szillabikus mássalhangzók hosszú-rövid szembenállása is vitatható: nincsenek olyan minimális párok, amelyek csak a szillabikus mássalhangzó hosszában különböznek, a mássalhangzó hossza pedig sok esetben megjósolható morfológiai információ alapján. Dolgozatomban először megmutatom, hogyaszlovákban mindkét féle megkülönböztetésre szükség van, és ezt a reprezentációnak is tükröznie kell. Ezután megvizsgálom, hogy az ún. szigorú ev elméletek (vö. Lowenstamm 1996a) két változata, Scheer (1997, 2001, 2002) modellje és a ve fonológia (Dienes & Szigetvári 1999, Szigetvári 1999) hogyan képes számot adni a szlovák adatokról.

A dolgozat felépítése a következő: az 1. fejezetben röviden ismertetem az általam vizsgált elméletek főbb vonásait. A 2. fejezetben olyan adatokat mutatok be, amelyek alapján mind szillabicitás, mind hosszúság tekintetében indokolt megkülönböztetni a szlovák likvidákat. A 3. fejezet a szillabikus likvidák mássalhangzós tulajdonságait vizsgálja, különös tekintettel a szókezdő mássalhangzó-kapcsolatokra vonatkozó megszorításokra. A 4. fejezetben megmutatom, hogy egyik általam vizsgált modell sem képes maradéktalanul számot adni az adatokról, ám a szillabikus mássalhangzók e dolgozatban javasolt ábrázolása több esetben ~ezet helyes eredményre, mint a szakirodalomban eddig javasolt ábrázolás.

A lírai én problematikussága a kortárs magyar lírában

BOCSI RITA

magyar – kommunikáció, 2002-ben államvizsgázott
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:

DR. SZENTESI ZSOLT, főiskolai tanár,
Eszterházy Károly Főiskola

Dolgozatom kérdések mentén konstitulálódik, mint minden (dolgozat). Az a kérdés, hogy mi a kérdés. A kérdés az, hogy mit olvasok tulajdonképpen. Ez további kérdéseket vetett fel, melyek az intertextualitás, a lírai én, illetve annak mibenlétének, kérdésességének, irányultságának szerteágazó problematikáját célozzák. Tehát a kérdés újra vagy még mindig az, hogy ki beszél, s talán most már az is, hogy kihez, mert napjaink lírája új befogadói pozíciót is kíván. Az olvasó megszólítottá vált, cselekvővé, s ebben a dialogikusságban teremődik meg a jelentés, melynek vonatkozása mindig az adott „beszélőviszonyban” realizálódik.

A lételméleti szkepszis kiterjedt magára a szubjektumra is, amely megragadhatatlanná, kérdéssé vált, integritása megszűnt. Azonban csak úgy tudta megállapítani kérdésességét, ha kilépett önmagából. Ez az önreflexió kéthelyű relációjában tud megjelenni. A szubjektumnak ki kellett lépnie az objektivitásba. Ám az önreflexió helyessége is kétségbe vonható, így tulajdonképp szükség van az önreflexióra adott önreflexióra is, egy önmagával folytatott örökös párbeszédre. Ebben a gesztusban ragadhatók meg például Kukorelly önátíratái is, ahol még a verssorok is párbeszédre kényszerülnek a változtatások következtében. Így a nyelvet is a világfeltáráshoz használja, mert a nyelv tárja fel azt az értelemhorizontot, ahol a beszélő szubjektum interpretálni tudja a jelenségeket, és a versszöveg válik egyfajta interpretációvá. Ez a fajta önértelmezés megkívánja az önmaga eltárgyasítását, a szubjektumnak el kell hagynia saját territóriumát. Az egyik ilyen lehetőség az énkettőzés, sőt, az önmegsokszorozás. Ezek mellett van még egy mód, amivel a szubjektum kiléphet saját teréből: a játék. Nem a valóság teljes kiiktatásáról van szó, hanem egy olyan helyzetről, ami a világ egészben való átélhetőségét teszi lehetővé. A játék – ami szintúgy óhatatlanul felvetődő kérdés – az, ami kiterjedt problematikát és így a kérdéseket is egy térben tartja. Ezekre próbálok válaszolni. Ekképp a dolgozatom válasz (olyan, amilyen persze, remélhetőleg úgy-ahogy kielégítő). Másképp nem az.

A kompozicionalitás egy kognitív megfogalmazása felé

BÓDOG ALEXA

általános nyelvészet, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. PLÉH CSABA, akadémikus, egyetemi tanár,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A holista kognitív nyelvészet egyik alapvető ismertetőjegye a kompozicionalitás általános megfogalmazásának elvetése. R. W. Langacker (1987) rámutat, hogy az összetett jelentésegységek részei nem determinálják az egészszleges jelentést, hanem valamilyen módon hozzájárulnak ahhoz. Dolgozatomban Langackernek ezt az elképzelését próbálom beilleszteni egy szemantikusháló-modellbe: a terjedő aktivációs elmélet keretei közé.

Az elmélet egyik alapfeltevése, hogy egy komplex fogalom aktiválódásakor külön mindegyik részétől izgalom indul ki, amely az egész szemantikus hálón tovaterjed, amíg a két fogalom összekapcsolódik. Így a többértelműség problémás eseteinek eldöntésében nem csak a háló csomópontjai közötti kapcsolat megléte a döntő, hanem az egyes lehetőségek összegződnek, majd kiváltják a megfelelő jelentés interpretációját. Ebben szerepet játszik a szemantikus összetartozás is: vagyis hogy a különböző csomópontok a hálóban milyen távolságra helyezkednek el egymástól. A terjedő aktiváció elmélete ezenfelül explicit módon bizonyítja a szemantikus előfeszítés jelenségét is.

Dolgozatom egyik tézise, hogy a Langacker által megfogalmazott jelentéshozzájárulás „elve” finomítható a szemantikus összetartozás és a szemantikus előfeszítés jelenségének leírásával úgy, hogy az eredeti megfogalmazás nem veszít deskriptív erejéből, miközben gazdagodik tisztán pszichológiai aspektusokkal is. Leginkább a produktív többértelműség jelenségére összpontosítva mutatom be a terjedő aktiváció mechanizmusát, majd megválaszolom azt a kérdést, hogy ezek a szerkezetek mitől válnak egyértelművé.

A dolgozat egy további célja bemutatni egy alternatív elemzést a jelentések közötti kapcsolatokról, egy kevésbé zárt formában, szimbiózist teremtve a szemantikus emlékezetkutatás egyik markáns irányzata és a holista kognitív nyelvészet langackeri áramlata között.

Lear királysága Hamlet tükrében: Szerep és identitás Shakespeare színpadán

BODONYI DÁNIEL

angol, II. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KÁLLAY GÉZA, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban *szavakkal* foglalkozom. Megkísérlek választ adni – többek között – arra, hogy milyen szerepet játszik a személynév egy szereplő identitásában, milyen szerepe van a nyelvnek a színházi előadásnak nevezett *nyelvjátékban*, és hogy egyáltalán milyen értelemben és egymással milyen viszonyban használhatók a dolgozat címében szereplő szavak, azaz mit jelent voltaképpen „szerep és identitás”.

E fogalmak analízise egy teljes mértékben eklektikus és kidolgozatlan (tehát különböző diskurzusokat találkozóira hívó, de össze nem békítő) filozófiai „rendszer” mentén történik – ebben az értelemben dolgozatom a dráma esztétikai, poétikai *megközelítésére* tesz kísérletet, de ugyanakkor kacérkodik a merőben más módszereket használó szemiológiával is.

A „megközelítés” szót nem véletlenül hangsúlyozom. Szerep és identitás dialektikájának vizsgálata közben ugyanis nem jutottam e fogalmakat összekapcsoló *levezetéshez*: nem írtam tanulmányt. Wittgenstein-i példával élve: témámat „jól bezártam a szobába – csak *egyetlen* ajtó maradt nyitva”. Ezen az ajtón át közlekedem az irodalom tudományának és művészetének színpadai között, s az esszéírás e szakadékaiban hordom és rakosgatom össze egy majdani előadás díszleteit.

Rousseau Vallomásainak szent ágostoni ihletéséről

BOGDÁN ILDIKÓ

német, IV. évf. – francia, III. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HABIL PENKE OLGA, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Francia Nyelvi és Irodalmi Tanszék

Dolgozatomban Rousseau *Vallomásait* abból a szempontból vizsgáltam meg, hogy mennyire befolyásolták, befolyásolták-e egyáltalán a szerzőt a szent ágostoni önéletírás hagyományai, hiszen a szerző Ágostont nem említette lehetséges előfutárai között. E vizsgálat hat szempont segítségével történt, melyek sorrendben a következők: a mű születésének korszaka és az önéletrajzi művek iránti érdeklődés eredete az adott korban; műfaji előzmények; a mű születésének körülményei és okai a szerzői életút összefüggésében; a szerző céljai; a hitelesség bizonyítékai; fontos életszakaszok, jellegzetes és meghatározó élmények.

Megállapítottam, hogy Rousseau Ágostonhoz hasonlóan jól felépített műben, magával ragadóan, egységes szempont alapján mutatja be életét, de felülmúlja őt pontosabb emberábrázolásával, ön maga megismerésének vágyával. A megvilágosodás élményének bemutatása során tíz, egymásnak teljes mértékben megfelelő elemet fedeztem fel, és azt a nagyon jelentős tény, hogy bár Rousseau életének meghatározó eseménye, a dijoni akadémia pályázatán való részvétel előbb történt, mint megvilágosodása, a két élményt összekapcsolva mutatja be, így a változás a megvilágosodás hatásának tűnik – ahogyan azt Ágoston esetében látjuk. Mivel megvilágosodása sem a történeti adatok, sem saját egyéb utalásai alapján nem következhetett be a Vincennes-i úton, a két leírás tíz közös pontja Rousseau tudatos írói működésének eredménye, mellyel saját meghívását a vallási megvilágosodások szintjére emeli.

Éppen e tíz, egyértelműen azonosítható hasonlóság miatt nem feltételezhetjük, hogy Rousseau el akarta volna hallgatni azt, hogy Szent Ágoston azonos című műve hatott rá. Sokkal inkább arról lehet szó, hogy egyrészt annak egyértelmű volta, másrészt vallási jellege miatt nem említette az ágostoni mintát.

*A „vidéki” társadalmak iskoláztatási stratégiái, avagy a gyöngyösi gimnázium
nem gyöngyösi diákságának társadalomtörténeti megközelítése (1938-1948)*

BOLGÁR DÁNIEL

történelem, III. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

BENDA GYULA, tudományos főmunkatárs,

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Gazdaság- és Társadalomtörténeti Tanszék*

Dolgozatunk az iskoláztatás piacként való felfogásából kiindulva kísérli meg a gyöngyösi gimnáziumra irányuló kereslet egy részének, méghozzá a nem Gyöngyösön élő diákoknak és családi háttérüknek iskoláztatási stratégiáit felderíteni kvantitatív módszerek és az egyes résztvevő személyére vonatkozó megállapítások együttes alkalmazásával a II. világháborún átívelő időszakban a gimnáziumi anyakönyvek és értesítők alapján készült adatbázisra építve. A stratégiák különbségeit elsősorban a tanulók lakóhelyi megoszlásban, ill. az ebben összesűrűsíthető jegyekben (pl. klán alkotás, vasutas foglalkozás, szántó- vagy szőlőművelés jellemzősége, iskolahiányos területen élés stb.) véltük felfedezni, amellyel az eddigi, vallási megoszlásra koncentrált szakirodalommal szemben kívántunk alternatívát nyújtani. Munkánkban újdonságnak tekinthető a diákok tandíjfizetésének a családok vagyoni-jövedelmi állapotának jellemzésére történő felhasználása, abból az összefüggésből kiindulva, hogy a tandíj összegének determinánsa éppen a módosság, ill. a tanulmányi eredmény mégpedig annak csupán tovább nem osztható részéhez, azaz egy családhoz kötődött. Mindkét iskolahasználati stratégiahoz, aszerint különbséget téve, hogy a stratégia kidolgozása egy egész közösséghez, vagy annak csupán tovább nem osztható részéhez, azaz egy családhoz kötődött. Mindkét iskolahasználati technika a főként falusi közösségek emancipációs törekvéseként értékelhető a gimnázium székhelyén tapasztalható beiskolázási esélyhez közeledni kívánván, melynek végeredménye az egyes szereplő szempontjából a társadalmi mobilitás volt. Az előbbi stratégiát a települések hagyományos, főleg paraszti, egyben vagyoni és hatalmi elitje, ezért igen szűk rétege használta, míg az ellenkező eljárás sokkal szélesebb csoportokat tudott (igaz kevésbé az érettségig tartóan) a középiskolába juttatni. A vidéki iskolázás ezen élettel teli szakaszában azonban korszakunk vége társadalomtörténeten kívüli okok miatt cezúra, lévén a vázolt iskolázási stratégiák létalapja megszűnt.

Eternal Flux In Blake's The Book of Urizen

BORNEMISSZA ZOLTÁN

Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:

DR. TÓTH TIBOR, egyetemi adjunktus,
Eszterházy Károly Főiskola

It is hard to find another extraordinary man like William Blake. He was a poet, a painter, an engraver, a printer, a publisher and a bookseller. He worked out his own method for printing. Using acid bath, copper plates and paint he gave life to a unique artistic form, where painted and engraved art blends with beautifully structured poems.

His *Book of Urizen* tackles the question of the origin of Evil. It is Blake's version of *Genesis*, his account of Creation. For Blake, the creation of the world is a willful and tragic mistake on the part of his Tyrant God, Urizen. The seven days of creation are replaced by the seven days of agony and pain, humans are cursed by Urizen's rage.

Each symbol and motif in *The Book of Urizen* has its pair in the Bible.

But could these symbols fit into an oriental Religion? Is the reincarnation or the circularity of life present in Blake's Genesis?

My aim is to analyze and interpret the main symbols and motifs of *The Book of Urizen* with the help of certain beliefs and convictions that are not discussed by Christian religion.

Az irgalmas szamaritánus példázata régi szövegeinek

összehasonlító szótörténeti vizsgálata

BOROS KATALIN

latin – magyar, III. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. A. MOLNÁR FERENC, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Dolgozatom az irgalmas szamaritánus példázata (Lukács 10: 25-37.) régi fordításainak összehasonlító szótörténeti vizsgálata, ami történeti jellegű szinkrón nyelvi metszetet ad a 15. század közepétől a 17. század végéig.

A példázat fordításainak összehasonlítását a Vulgata latin nyelvű szövegrészének a tükrében végeztem. Ezt egyfajta váznak, alapnak tekintettem és 13 mondatra tagoltam. Ehhez időrendi sorrendben kapcsoltam hozzá a magyar áttületek egy-egy mondatát a következő forrásokból: Müncheneri Kódex (1466), Döbrentei-kódex (1508), Jordánszky-kódex (1516), Pesti Gábor: Wy Testamentum magyar nyelven (1536), Sylvester János: Vy Testamentu(m)... (1541), Heltai Gáspár: Szent Biblia (1561), Bornemisza Péter: Predicatio... (1584), Félegyházi Tamás: Vy Testamentuma (1586), [Károli Gáspár]: Szent Biblia (1590), Káldi György: Szent Biblia (1626) és Komáromi Csipkés György: Magyar Biblia (1685/1732). Közlöm a legújabb protestáns és katolikus felekezeti Biblia fordításait is, ezeket azonban csak tájékoztatóképpen. A mondatokra bontott konkrét összehasonlítást követi a szavak, szószerkezetek fordításainak az összevetése (a görög változatot is figyelemmel kísérve), a megfigyelések, következtetések levonása, esetenként alaktani elemzésekkel bővítve.

A magyar nyelvű kódexeket és korai nyomtatványokat figyelembe véve a bibliafordítások szókincsének néhány fejlődéstörténeti mozzanatára mutatok rá. Megjegyzendő azonban az, hogy mintegy csokorba szedhetjük a különféle, egyaránt helyes megfeleléseket – tehát nem kifejezetten a kronologikus fejlődés a lényeges –, hiszen ez az idő a szabatos és magyaros áttületes szárnypróbálgatása.

Megfigyeléseimet az összegző fejezetben részletezem. Általánosságban elmondható, hogy a nyelvváltozat kezd egyfajta alakban megállapodni, normalizálódni. A hangtörténeti, alaktani változások, a szemantikai különlegességek, a latinizmus, a szinonimitás, az elírás, illetve a félrefordítás jelensége szempontjából érdekes és érdemes végigtanulmányozni a dolgozatomat is.

BOROS LILI

orosz – művészettörténet, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KROÓ KATALIN, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dosztojevszkij *Gyenge szív* c. elbeszélésében és *Bűn és bűnhődés* c. regényében Karamzin *Szegény Liza* c. művének nőítípusa felől közelítve meg az alakrendszer, a szereplők egy csoportjának újabb aspektusait emelem ki, a "bárány", "szúziesség", "ártatlanság–bűnbeesés", "áldozattá válás" motívumaira úgy összpontosítva, hogy ezeket intertextuális összefüggésrendszerben kísérlem meg értelmezni. A Liza-alakhoz ismételtelen hozzárendelt motívumok alapján megpróbálok választ adni arra is, hogy beszélhetünk-e típusról Dosztojevszkij életművén belül. A *Gyenge szív* esetében a mű post-textusként való értelmezése kerül a középpontba, a karamzini cselekményfragmentumok elhelyezésének poétikai funkcióját próbálok meg bemutatni. A *Bűn és bűnhődés* c. regényben egy újabb – bibliai – szövegrészlet bevonásával és a karamzini és puskinai pretextusokból átöröklődött Liza-alakhoz kapcsolódó vonások kiemelésével a "szolgaság", "áldozati bárány", "hallgatás", "szent balgaság" motívumait vizsgálom.

Dolgozatomban megállapítom, hogy a két elemzett Dosztojevszkij-mű a pretextus más-más aspektusait kelti életre. E két mű híven példázza a dosztojevszkiji életművön belül elkülöníthető Liza-hősnök két csoportját. Míg az általam *Gyenge szív*vel jelölt csoport az áldozatiság témáját közvetve, egy szerelmi történeten keresztül ábrázolja, megtartja a *Szegény Liza* jegyeit (naivság, hiszékenység), addig a *Bűn és bűnhődés* az áldozatiság egy más típusát mutatja, a karamzini szövegtől meglehetősen eltávolodva, immár a szerelmi szituációtól elszakadva. Ebben a műben a bibliai értelemben vett áldozat a "bárány", "alázatosság", "félkegyelműség" motívumain keresztül rajzolódik ki.

Diáknevek a Selmeci Akadémián

BOROS ZSUZSANNA

2002-ben államvizsgázott – angol, I. évf.
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. B. GERGELY PIROSKA, egyetemi tanár,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Dolgozatomban az 1735-ben alapított Selmeci Akadémia, és jogutód egyetemeinek ragadványneveit mutatom be, 1829-től egészen napjainkig.

A dolgozat célja elsősorban a mai névanyag szinkrón vizsgálata a névadás indítéka, funkcionális, valamint formai szempontból, illetve e nevek szleng sajátosságainak kiemelése, és egy olyan vizsgálati módszer kikísérletezése, mellyel közelebb kerülhetünk a szleng és a szleng nevek pontosabb definíciójához.

Diakrón vizsgálatot is végeztem: a mai névanyagot hasonlítottam össze a selmeci, történeti névanyaggal, kiemelve a különbségeket, változásokat és hasonlóságokat.

A Selmeci Akadémia két jogutód egyetemének, a Miskolci Egyetemnek és a Soproni Egyetemnek, a névanyagát is összevettem, de emellett a névadási szokások esetleges változását, torzulását is megvizsgáltam.

Kitértem azoknak a névadási körülménynek az ismertetésére is, mely lehetővé tette, hogy a dolgozatomban tárgyalt, és a magyar névtani szakirodalomban mindeddig ismeretlen névadási szokás majdnem 200 éve még mindig produktív maradjon. Ezzel kapcsolatban áttekintem nagy vonalakban a Selmeci Akadémia és a selmeci diák hagyományok történetét.

A neveket betűrendes adattárban rögzítettem, és mellékletként csatoltam az elemzéshez.

Munkám új távlatokat nyithat a magyar névtani kutatásban, hiszen az eddigi vizsgálatok nem érintették a felsőoktatásban résztvevő hallgatók ragadványneveit.

Vörösmarty Délszigetében

BOROSS BALÁZS

magyar – kulturális antropológia, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

BÉCSY ÁGNES, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

18-19. századi Magyar Irodalomtörténeti Tanszék

Az irodalomtörténeti hagyomány számára megoldhatatlannak tűnő problémák sora jelentkezik Vörösmarty A' *Délsziget* című eposzával kapcsolatban, elsősorban a mű töredékességéből, bonyolult és nehezen felfejthető motívumrendszeréből adódóan. A szakirodalom leginkább a mű "mondanivalójára", az idilli szigetre vetődött gyermek kalandjainak koherens, narratív szinten elbeszélhető történetiségére, valamint egy egységes olvasat megteremtésére koncentrált, azonban a mű befejezetlenségével indokolva, illetve a parafrázáló elemzési stratégiákból kifolyólag a különböző értelmezési kísérletek rendre meghiúsultak, s a mű vizsgálatára irányuló kutatások az utóbbi évtizedekben teljesen háttérbe is szorultak.

Dolgozatomban egy, a hagyománytól eltérő megközelítéssel tettem kísérletet a *Délsziget* újraértelmezésére a magyar romantika szempontjából kiemelkedő fontosságú töredékesség és a szimbolikus nyelv problematikájának középpontba állításával, célul kitűzve ezáltal Vörösmarty poétikájának, világképének a romantikához kötődő, ugyanakkor azon túlmutató, s a mai ember számára is időszerű tartalmaira való rámutatást. Az eposz vizsgálata során – feltárva a szakirodalom eddigi megközelítéseinek, vizsgálati módszereinek esetleges problémáit – a *Délsziget* parafrázálása, illetve a fellelhető motívumoknak a művön kívüli reminiscenciákkal való megfeleltetése helyett arra helyeztem a hangsúlyt, ahogyan a szimbólumsorok, motívumok az eposzon belül eltérő kontextusokban megismétlődnek és értelmezni kezdik egymást. Ezen módszer eredményeképpen megállapítható, hogy a mű a szimbólumok ismétlődése által – nem az elbeszélhetőség szintjén – lezárttá válik, ezért nem is tekinthető a *Délsziget* csonkának, befejezetlennek: a töredékesség a mű alapvető funkciója, s egy esetleges folytatás az eposz lezárt kompozícióját rombolná szét, megszüntetve ezzel a "töredékben" Vörösmarty által kialakított, az általában vett emberi létezés mibenlétére vonatkozó (s a szimbólumok értelmezésén keresztül megfeythető) koncepcióját is. Ezen koncepció kibontásán keresztül is igyekszem rámutatni Vörösmarty modernségére, szigetének "valódiságára".

A mondatmodalitás vizsgálata egy Arany János-szövegben

BOZORÁDI PETRA

magyar, IV. évf. – magyar mint idegen nyelv, II. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

SÁROSI ZSÓFIA, tudományos munkatárs,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Tanulmányaim során a történeti mondatmodalitás vizsgálatakor azt tapasztaltam, hogy a tankönyvek erről szóló fejezetei a mondatfajtákat tárgyalják, de nem szólnak a modális kiegészítő értékekről – a beszélői attitűdökről. Dolgozatom célja részben az, hogy új szempontot vonjak be a mondatmodalitás tanulmányozásába, tehát ne csak a modális alapértékek által meghatározott mondatfajtákat, hanem a kiegészítő beszélői attitűdöket is lefedje a vizsgálat. Ahhoz, hogy be tudjam mutatni ennek az elemzési szempontnak a szükségességét és alkalmazhatóságát, egy konkrét történeti szöveget kellett vizsgálnom, ez Arany János *Ismerkedés* című műve. A magyar szakirodalomban eddig még nem történtek olyan modalitáselemzések, amelyek a kiegészítő beszélői attitűdöket is vizsgálták volna, ezért a dolgozatban egy módszertani útmutatót is kellett adnom.

Az elemzés során a hagyományos mondatfajta-vizsgálatból indultam ki, és az egyes mondatfajtákon belül próbáltam a kiegészítő beszélői attitűdök meglétét feltérképezni, majd a mondat modális szerkezetét felírni. A konkrét mondatok kapcsán igyekeztem egy olyan szerkezeti sémát létrehozni, amely alkalmas mindenféle mondat szerkezetének a felírására.

A vizsgált mondatok esetében a módszer alkalmazhatóságát igazolta a dolgozat, de ki kellene terjeszteni a kutatást régebbi szövegekre is, amelyeknél más természetű problémák is felmerülhetnek (pl. a mondathatárok nem egyértelműek). A kutatás másik iránya a különböző korokból származó szövegek modalitásának vizsgálata lehet, amellyel egy történeti modalitást hozhatunk létre – a történeti pragmatikával karöltve.

Az avignoni pápák felekezeti politikája (1305-1378)

BRUCKER BALÁZS

francia – olasz, V. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. MÁTÉ GYÖRGYI, egyetemi docens,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Francia Tanszék

A dolgozat az avignoni pápák felekezeti politikáját vizsgálja a tolerancia szempontjából, külön kitérve az eretnekeket, a zsidók és a muzulmánok helyzetére.

Munkahipotézisem szerint Dél-Franciaországban, mely különleges geopolitikai helyzetének köszönhetően mindig is a különböző népek találkozópontja volt, egy, a korabeli államokban megszokottnál sokkal felvilágosultabb, toleránsabb társadalom bontakozott ki. Ehhez a történelmi tényhez hozzájárult Dél-Franciaország nagyfokú városiasodása is, mely egyfajta polgári színezetet adott a közgondolkodásnak.

Mindezeknek köszönhetően Dél-Franciaország korán az eretnek vallások melegágya lett. E mellett e területen a zsidók helyzete is sokkal jobb volt mint a más államokban élőké.

Mindezek alapján feltehetjük a kérdést: a francia pápák, akiknek mindegyike e felvilágosult területen született és folytatta tanulmányait, toleránsabbak voltak-e, mint római elődeik?

Kutatásaim azt mutatják, hogy, ha az eretnekekkel szemben, akik konkrét veszélyt jelentettek a pápai hatalomra nézve, nem is, a zsidókkal és a muzulmánokkal szemben mindenképpen elnézőbbek voltak római "kollégáiknál".

*Kisebbségekről másként – Johann Martin Honigberger munkássága
Früchte aus dem Morgenlande... című műve és annak első fejezete,
az "Úti élmények" tükrében*

BUCZKÓ ZSUZSANNA

történelem – német, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KATONA TÜNDE, egyetemi adjunktus,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Germán Filológiai Intézet

A történelmi Magyarország német anyanyelvű kisebbségei kultúrtörténetével való foglalkozás kapcsán jutottam el Johann Martin Honigberger szász orvos, természettudós és keletkutató alakjához. Dolgozatom azt a célt tűzte maga elé, hogy újra felfedezze a barcasági szász közösség egyik, a maga korában Európában is ismert és elismert tagját, valamint Honigberger munkásságának kiemelkedő jelentőségű műve, a *Früchte aus dem Morgenlande...* vizsgálata kapcsán feltárja a szöveg és a szerző egész életpályáján végigvonuló sokszínűséget, az egyes tudományterületek harmóniáját valamint a változatosság tényéből fakadó esetleges problémákat, ellentmondásokat. Mivel a dolgozat elsősorban a német nyelvű irodalom határain belül mozog, munkám alapjául a *Früchte aus dem Morgenlande...* első fejezetét választottam, mely Honigberger húsz éves keleti utazásainak leírását tartalmazza. Emellett azonban nem hagyhattam figyelmen kívül tudománytörténeti szempontokat sem, hiszen a szerző tevékenysége számos diszciplínát érint, így például a történelem, az etnográfia, az orientalizmus, a gyógyászat és a természettudományok vonatkozásában. A dolgozat vezérfonalául olyan gondolatokat választottam, melyek problémás kérdésekre világítanak rá: ilyen a mű viszonyulása a romantika irodalmához, a tárgyalt témák sokszínűsége, valamint a műfaji besorolás nehézségei és a stílus egyedi jellege. Ezt az irodalmi és tudománytörténeti jellegű kérdésselvetést Honigberger és a magyarországi németség viszonyának vizsgálatával egészítettem ki. A dolgozat háttérben megjelenik továbbá az a dilemma is, vajon mi indokolja azt a jelenséget, hogy Honigberger munkássága itthon a feladás homályába merült, míg külföldön nem így történt, a gyógyítás történetének érdekes és fontos szereplőjeként tartják számon.

A veleméri Szentháromság-templom építéstörténete

BÜKI BARBARA

művészettörténet – kommunikáció, III. évf.
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZAKÁCS BÉLA ZSOLT, egyetemi adjunktus,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom témájául Velemér Szentháromság-templomát választottam. Ez a falusi kis templom művészettörténeti irodalmunkban rangos helyet foglal el, melyet kizárólag Johannes Aquila falfestményeinek köszönhet. A késő romanika és a koragótika átmeneti időszakában épült templom épületéről azonban már jóval kevesebb írás született, noha a templom ezen aspektusból való megvilágítása is rendkívül érdekes témának tűnik. Maga az épület számos kérdést és problémát vet fel, így például azt, hogy a templomot a XIII. vagy a XIV. században építették-e; ki vagy kik lehetnek a megrendelői; Aquila, a festő vajon mint építész is dolgozott. Dolgozatomban alapvetően arra a kérdésre keresem a választ, hogy a XIII. vagy a XIV. század alkotása-e ez a falusi kis templom. Ez a kérdés mai napig nem eldöntött a művészettörténeti kutatásban. Ennek okát a század fordulójának sajátos jellemzőjében kell keresnünk. A leköszönő román illetve az újonnan megjelenő gótikus stílus együttesen érvényesül az emléken. Az emlék pontosabb időbehatárolása éppen ezért nehéz.

Igaz a legtöbb irodalom a XIII. századi keltezés mellett foglal állást, ennek ellenére mégis úgy gondolom, hogy a templom a XIV. század alkotása. Elgondolásomnak sem a templom stíluskritikai vizsgálatait, sem pedig az okleveles adatok nem mondanak ellent. Az épület XIV. századi keltezését, véleményem szerint, az 1960-as években végzett falkutatások bizonyítják a legszembetűnőbben. A fal és a falfestmények között ugyanis sem korábbi vakolat, sem pedig meszelés nyomait nem találták. Lenthe István, a falkutatás vezetője szerint a vakolat és a festés egyidejűségéhez nem férhet kétség. Ha valóban a XIII. század második felében építették a templomot, száz évig ki sem meszelték, be sem vakolták egészen addig, amíg Johannes Aquila be nem borította falképeivel? Mindezt lehetetlennek vélem. A vakolat és a festés egyidejűsége véleményem szerint jól bizonyítja, hogy a veleméri Szentháromság-templomot nem sokkal az Aquila-freskók készítése előtt építették.

Az írás szenvedélye: Lolita

CZAPÁRY VERONIKA

magyar, V. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

ORBÁN JOLÁN, egyetemi docens,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Modern Irodalomelméleti Tanszék

KÁLMÁN C. GYÖRGY, egyetemi tanár,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Modern Irodalomelméleti Tanszék

Dolgozatomban az írás szempontjából vizsgálom a Nabokov-regényt, azt bizonyítom be, hogy a vágy az írás vágya, az írás pedig: Lolita. Ehhez J. Derrida, és J. Lacan szövegeit használom fel.

A hagyományos értelmezés a szerző önéletrajza, a kegyetlenség, vagy az olvasás felől közelíti meg a *Lolítát*. Én főként azokat a pontokat vizsgálom, amikor a narrátor 'kiszól' a szövegből, és úgy jellemzi Lolitát, a nimfácskát, mint saját írását. Vágyaként, örületeként, az író ősi sóvárgásaként jellemzi, ez a trópus végigfut a regényen, üldözi, de el nem éri Lolitát.

Miért nem lehet Lolitát rögzíteni? Miért elérhetetlen az írás vágya? Erről szól a dolgozatomban.

Goffredo Mameli és a sorsformáló genovai évek

CSABAI ÁGNES

olasz – történelem, IV. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
DR. PETE LÁSZLÓ, egyetemi adjunktus,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Olasz Tanszék

Az olasz himnusz költőjeként számon tartott Goffredo Mameli életének kevésbé ismert szakaszát, a genovai éveket tárgyalja dolgozatom.

E tehetséges és kiváló egyéniség tollal és fegyverrel egyaránt küzdött az olasz nemzeti egység és függetlenség kivívásáért.

Szülővárosában, Genovában ismerkedett meg a forradalmi eszmékkel, a hazafiság fogalmával, a mazzinista elképzelésekkel. Ebben a városban lett a politika aktív résztvevője, mozgalmak, tüntetések fő szervezője. Genova jelentette számára a háttérrel és a kiindulópontot is.

Fáradhatatlanul dolgozott, kitartása, akaratereje, bátorsága méltóvá teszi őt arra, hogy Goffredo Mameli nevének hallatán ne "csak" a himnusz szerzőjére gondoljunk, hanem még az életét is a hazájának szentelő hazafi képe jelenjen meg előttük.

Egy gazdag babiloni, Iddina-Nabű levéltára a Kr. e. VI. századból

CSABAI ZOLTÁN

történelem, V. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

PROF. DR. VARGYAS PÉTER, egyetemi tanár,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Ókortörténeti és Régészeti Tanszék

A mezopotámiai történelem és főleg a mezopotámiai gazdaságtörténet egyik legjobban dokumentált korszaka az újbabiloni és óperzsa kor (Kr.e. 626-539, illetve Kr.e. 538-331). A levéltárakból, Mezopotámia eme jellegzetes forrástípusából, ebből az időszakból maradtak fenn a leghíresebb magán- illetve családi levéltárak.

Munkámban én is egy magánlevéltár elemzésére vállalkozom. Iddina-Nabű a Nappāhu család tagjának a levéltárát, a gazdasági tevékenységét vizsgálom.

Iddina-Nabű Babilon leggazdagabb rétegének tagja, felesége is ebből a társadalmi szférából származik. Házasságuk kérdéses időpontját a munkámban vizsgálom.

A levéltár 122 szövege jogi szempontok szerint több csoportba sorolható be, de alapvetően három téma köré csoportosulnak az iratok: házbérlettel kapcsolatos okmányok, kölcsönügyletekkel foglalkozó szövegek, templomi jövedelmek.

Munkámban a házbérletekkel kapcsolatos szövegeket vizsgálom.

Az ékirásos szövegek akkád nyelvű átirását és magyar nyelvű fordítását követően a források teljes elemzésére nyílik lehetőség. A házbérleti szerződéseket és a házbérleti számlákat először formai, majd tartalmi szempontból elemzem.

Ezek alapján megállapítható, hogy az összes szerződés egy forma alapján készült, míg a számlákat két típus alapján készítették.

Filológiai bizonyítékokra és a bérleti díjak elemzésére támaszkodva módosítom Iddina-Nabű házbérleti tevékenységéről a szakirodalomban kialakult képet. A korban általánosan feltételezett infláció nem mutatható ki egy 16 éves periódusban (Kr.e. 520-504).

A dolgozat elemzése néhány új problémát is felvett, melyeknek továbbgondolása módosíthat a kor eddigi gazdasági és társadalmi arculatán.

Louis Botha tábornok az angol-búr háborúban

CSEH SZILVIA

angol – történelem, IV. évf.
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:

DR. KOZÁRI JÓZSEF, főiskolai docens,
Eszterházy Károly Főiskola

A dolgozat a búrok egyik legjelentősebb katonai vezetőjének, Louis Botha tábornoknak a tevékenységét vizsgálja az angol-búr háborúban, ezen belül is a colensoi és a spioenkopi ütközetben. A feldolgozás főként angol nyelvű irodalom alapján történt. A dolgozat legjelentősebb forrásmunkái a következők voltak: Prof. C. J. Barnard: General Botha at the Battle of Colenso 15 December 1899; Prof. C. J. Barnard: General Botha's own report on the Battle of Colenso; Prof. C. J. Barnard: General Botha in the Spioenkop campaign January 1900; Frederik Rompel: Heroes of the Boer War; Thomas Pakenham: The boer War; Deneys Reitz: Commando: a Boer journal of the Boer War; W. Baring Pemberton: Battles of the Boer War; F. V. Engelenburg: General Louis Botha; Johannes Meintjes: General Louis Botha: a biography; Rayne Kruger: Good-bye Dolly Gray: the story of the Boer War. A bevezetőben a szerző rövid összefoglalót ad a Dél-Afrikába érkező telepesekről, a búrokról és az angol-búr ellentétekről, majd Louis Botha életrajzát mutatja be a háború előestéjéig. Ezt követi a háború rövid ismertetése. A dolgozat tanúsága szerint Louis Botha katonai tehetsége a búrok Dél-Natalba indított hadjárata alatt tűnt ki. Ezután a téma központi része, az 1899. december 15-én vívott colensoi ütközet és az 1900. január 17-i a spioenkopi ütközet következik. A haditervek, hadmozgások és értékelések ismertetését a kortársak, résztvevők visszaemlékezései teszik színesebbé. A dolgozat hátralévő részében az olvasó nyomon követheti röviden Botha további tevékenységét a háború második szakaszában, majd a politikai életben betöltött szerepét az újonnan létrejött Dél-Afrikai Unióban.

A Szent Imre Kör története (1888-1946)

CSÍKY BALÁZS

történelem, V. évf. – levéltár, IV. évf. – politikaelmélet, IV. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZÖGI LÁSZLÓ, egyetemi docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Történelem Segédtudományai Tanszék

A Szent Imre Kör az első felekezeti egyetemi egyesületként alakult meg 1888-ban. Célja a gyakorlati vallásos élet és az önképzés volt, valamint annak bizonyítása, hogy a tudomány és a vallás tanai nem ellenkeznek egymással. Alapítói között olyan jeles személyiségeket találhatunk, mint Zichy Nándor, Breznay Béla vagy Steiner Fülöp. A Kör a 20. század elejére az egyik legjelentősebb hallgatói szervezetté vált. Saját lapot adott ki, keretén belül természettudományi, jogi és szépirodalmi szakosztályok működtek.

Az egyesület az 1903-ban indult keresztényszocialista mozgalomnak szellemi műhelyét alkotta. Tagjai közül a politikai katolicizmus két jelentős személyisége, Zichy Nándor és Lakatos Géza került ki. Az egyesület szemben állt a liberális és szabadgondolkodó áramlatokkal, így összeütközésbe került a Galilei Körrel is, annak egyházellenes programja miatt.

A Szent Imre kollégiumokat a Kör egyházi elnöke, Glattfelder Béla alapította meg 1900-ban. A Kör fogta össze a kollégiumok diákságát egészen 1918-ig.

A két világháború közötti időszakban a Kör jelentősége csökkent, mivel a legjelentősebb katolikus diákszervezet ebben az időben az Americana volt. Az egyesület 1918-ban indította nagyszabású diákszociális akcióját, a Pro Juventute Catholica akciót, Wolkenberg Alajos kezdeményezésére. 1927-ben alakult meg a Szent Imre kollégiumok és a Kör közös öregdiák szervezete, a Szent Imre szenátus. A Horthy-korszakban is folytatta az egyesület önképző tevékenységét a szakosztályok keretein belül. A társasági életet a táncestélyek és teadélutánok élénkítették. A második világháború után több száz egyéb egyesülettel, így az Americanával együtt 1946-ban a Szent Imre Kör is feloszlott.

A Duna–Tisza köze a honfoglalás és az államalapítás korában

CSIKY GERGELY

régészet, V. évf. – történelem, V. évf. – török, III. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

THOROCZKAY GÁBOR, egyetemi tanársegéd,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Közép- és Koraiújkori Magyar Történeti Tanszék

A dolgozatommal a Duna–Tisza köze X–XI. századi történetének máig is vitatott kérdéseire szeretném ráirányítani a figyelmet: mint a fejedelmi központ lokalizálása; a kalocsai érsekség létrejötte, annak oka; Kalocsa és környékének korai központ jellege.

Kutatásaim során komplex módszerrel dolgoztam, a természetföldrajz, a régészet, a történelem és a nyelvészet egymást kiegészítő voltára hagyatkoztam. E források mindegyike más-más módszereket igényel, és különböző kérdésekre ad választ, ily módon viszont ugyanazt a problémakört különféle nézőpontokból vizsgálhatjuk.

A Duna–Tisza köze a természeti adottságai révén különösen alkalmas élőhelyet biztosított a honfoglaló magyarság vezető- és középrétege számára.

E térség a hasonló természetföldrajzi viszonyokkal megáldott Felső-Tisza vidék után a második leggazdagabb terület a Kárpát-medencében a rangos honfoglalás kori leletek tekintetében. A Duna–Tisza közti régészeti leletanyag elemzése alapján kimutatható egy önálló fémművességi kör, melyre a centrális kompozíciójú díszítésmód a jellemző. E leletcsoportba minden bizonnyal a fejedelmi jelvénynek tartott, Bécsben őrzött ún. Attila-kard is beletartozik.

A történeti források közül azok, amelyek valóban korai hagyományt rögzítenek ugyancsak a Duna–Tisza közti fejedelmi szálláshelyre utalnak, emellett erre mutatnak a stratégiai megfontolások is.

A helynevek hasznosítása e kérdéskör vizsgálatakor súlyos akadályokba ütközik.

Az államalapítás korában Kalocsa vált az ország második érsekségévé, e tény a terület korai, X. századi központ jellegére utal.

A vármegyeszervezés során Kalocsa és környéke Fejér vármegye részévé vált, feltételezhetjük tehát, hogy létrejöttének oka a kalocsai Sárközben fekvő Árpád-házi családi birtokok védelmében keresendő.

Habarcsminták kormeghatározási lehetőségei

CSIPPÁN PÉTER

régészet, IV. évf. – kulturális antropológia, I. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

BARTOSIEWICZ LÁSZLÓ, egyetemi docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A régészeti feltárások során előkerülő falak, falmaradványok datálási lehetőségei nagyon behatároltak és a körülményektől függően nem mindig jelezhetnek pontosabb adatot. Ezeket a problémákat vettem célba és próbálok megoldási lehetőségeket találni. Dolgozatomban rendhagyó módon egy általam kidolgozott természettudományos módszer leírását és annak eredményét közöltem, mely szintén rendhagyó módon sajnos negatív eredményre vezetett. Ez azonban újabb alternatívákat kínál a további kutatások számára, és ezek esetleges eredményei jelentősen befolyásolhatják a régészeti kutatásokat. Az archeometria, mint tudomány a régészet speciális problémáit célozza meg természettudományos módszerek segítségével, ezért egyre nagyobb szerepe, a kutatásokban jelentős.

Vizsgálataim iránya a habarcsminták kalcium-hidroxid (mészhidrát ($\text{Ca}(\text{OH})_2$) tartalmának meghatározása volt, a C_{14} -es vizsgálatok eredményfeldolgozási elgondolásának felhasználásával. A $\text{Ca}(\text{OH})_2$ tartalom mérése azért fontos, mert a habarcs égetettmész (CaO) tartalma, a vízzel való keverés során kalcium-hidroxiddá alakul, ez pedig a száradás következtében a levegő szén-dioxid (CO_2) tartalmát megkötve, kalcium-karbonáttá (CaCO_3) alakul. Az alapfeltételezés az, hogy a habarcs zárványt létrehozva megőriz bizonyos mennyiségű kalcium-hidroxidot, amely az idő előrehaladtával csökken, így következtetéseket lehet levonni az adott minta korára. A ismert korú minták méréseinek eredményét egy erre kidolgozott grafikonra felvéve, egy standard görbét kapnánk, mellyel már lehetőség nyílna ismeretlen korú minták meghatározására is. Azonban a vizsgálatok kimutatták, hogy az adott minták, a mészhidrátból, információt nyújtó mennyiséget nem tartalmaznak.

Mivel a módszer csupán elméleti síkon működik, egyelőre nem vezetett eredményre, ám újabb lehetőségeket, kutatási irányokat vetett fel. Így vizsgálandók lehetnének még a kristályszerkezet módosulásai, melyek az idő előrehaladtával szintén változnak, tömörülnek, így adva lehetőséget arra, hogy következtethessünk a minta korára. A termogravimetriás analízisek, vagy a szilikátványok módosulásai. Ezen téma természetesen mindazon régészeti korokat érinti, melyeknél az építkezések során használtak habarcst.

Sajnos a habarcskutatás kevésbé tárgyalt a szakirodalomban és kevesen kutatják, pedig jelentős előrelépés lehetne, ha sikerülne egy egyszerű, olcsó keltezési módszert kidolgozni.

CSONA BORBÁLA

történelem – cseh, 2002-ben államvizsgázott
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
DR. NAGY ILDIKÓ, egyetemi adjunktus,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom a morva-sziléziai kis fürdőváros, Gräfenberg, a világ első (1831-ben alapított) hidegvíz gyógyintézete magyarországi fürdővendégeinek körét határozza meg, ottani életüket és tevékenységüket dolgozza föl, 1831 és 1853 között. A fürdő történetének ezt az első korszakát Vinzenz Priessnitz, az alapító vízgyógyász neve fémjelzi. Ekkoriban a gräfenbergi fürdőt, egyedülálló lévén a világban, elsősorban Európa nemessége, katonatiszti és hivatalnokrétege látogatta, de akadtak fürdővendégek a tengeren, sőt az óceánon túlról (Amerikából, Ausztráliából) is. A sziléziai vízorvos nevét ma már sokan csak a hidegvizes borogatások, a priznicelés kapcsán ismerik, azonban nem volt ez mindig így.

A vendégek között jelentős számban képviseltették magukat honfitársaink is. A magyar vendégek névsorának összeállításakor az úgynevezett kurlistákra, vendégekönyvekre támaszkodtam, amelyek rendkívül hasznos adatokat szolgáltatnak egy átfogó társadalomtörténeti, kultúrtörténeti, statisztikai kutatáshoz a 19. század társadalmát illetően. A vizsgált időszakban 1159 magyarországi beteg kereste fel Priessnitz gyógyintézetét. Számuk a teljes vendégszámnak körülbelül tíz százalékát teszi ki, így megállapítható, hogy Gräfenberg magyar látogatottsága korszakunkban meghaladta a Monarchia többi nagy csehországi gyógyfürdőjének (például Karisbadnak) látogatottságát. Ez, tekintettel a távolságra és a korabeli utazási körülményekre igen tekintélyes szám.

A gyógyfürdő rendkívül népszerű volt a magyar nemesség és polgárság körében. A már ismert gräfenbergi vendégeken (például Wesselényi Miklós, Reguly Antal, Tompa Mihály, Barabás Miklós) kívül, megfordultak Priessnitznél olyan nagy családok tagjai is, mint a Széchenyiek, Esterházyak, Zichyek, Andrássyak stb. A magyarok ottlétéről rendkívül sok emlék árukkodik. Priessnitz három lánya magyar főurakhoz ment feleségül, a magyar vendégek hálából és nagyrabecsülésük jeleként emlékműveket állítottak a nagy gyógyítónak, ezek közül az oroszlanos emlékmű ma a jeseníki gyógyfürdő szimbóluma. Hogy kényelmüket fokozzák szállodát alapítottak, kutakat, sétányokat építettek a város számára, Casinót, vívótermet, közteret létesítettek a társadalmi élet felvirágoztatása érdekében. Hazairrott leveleikben izgalmas beszámolókkal szolgálnak ottani életükről, a gyógykezelés folyamatáról.

„Ember, ébredj!” (Feleszmélés a valóságra)

DÁ CZ ENIKÓ

német – angol, IV. évf.

„Babeş-Bolyai” Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

DR. KLAUS GARBER, Universität Osnabrück

TAR NÓRA, egyetemi tanársegéd,

„Babeş-Bolyai” Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Filológia Tanszék

Ernst Stadler költészetét a szakmai körök egyenrangúnak tartják a kortárs Georg Heym és Georg Trakl lírájával. A laikus olvasó előtt mégis ismeretlenek azok a versek, amelyekben a német expresszionizmus problematikus kérdésfeltevései a leginkább kikristályosodott formában jutottak kifejezésre és nyertek választ. Az erdélyi germanisták kutatásai sem térnek ki részletesen erre a problematikára.

Dolgozatom egy első lépést kíván tenni ezen a területen, Ernst Stadler költészetének aktualitására hívom fel a figyelmet azáltal, hogy a „Spruch” című költeményt elemzem. A vizsgálat, szubjektumának komplexitása révén mélyebb korkérdéseket érint, valamint az expresszionizmus egyes dilemmáit foglalja magába.

Habár a költőt az említett „trinité classique” tagjának tekintik, szemléletbeli differenciálódást vélhet az értelmező felfedezni Stadler és kortársai között. Generációjának pesszimizmusa ellentétben áll az „Aufbruch” ciklust átható optimizmussal. Az új életérzés az elemzett vers sorait is átítatja, de a költemény művészi teljesítménye abban jut leginkább kifejezésre, ahogyan a szintézis teremtése mellett olyan kérdések is felvetődnek, amelyek a „posztmodern” lét dichotom szemléletét metszik.

Stadler költészete a kritikusoknak alkalmat ad arra, hogy végigkövessék egy alkotó egyéniség fejlődését. A „plagizálás” jegyében induló életmű számos fázison haladt át, míg megérett. Ezt a folyamatot is figyelemmel követtem, mivel a vers ezen folyamat egyik dilemmáját problematizálja.

A tanulmány a szigorú formát, az implicit misztikus tartalmakat, végezetül „a posztmodern modernitás” életszemléleteit vizsgálja. Ezen elemek egységet alkotnak, mely az olvasót belső konfrontációra készíti.

Falak Chrétien de Troyes regényeiben

DANCS ÁGNES

francia nyelv és irodalom, V. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
DR. HALÁSZ KATALIN, egyetemi tanár,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A középkori keresztény Nyugat allegorikus szimbolikus gondolkodás rendszerét, összefüggéseit kevésbé ismerjük. A laikus lovagregényekben az épített tér több, nehezebb próbát tartogat a hősök számára, mint a természetes. A várakat, városokat fal veszi körül, mely mindig más formában (magas, lerombolt, levegő fal) tűnik fel.

A dolgozatban Chrétien de Troyes két regénye (Lancelot, a kordé lovagja, Cligès) néhány részletének felhasználásával próbálok a szövegrészletekben szerepet játszó különböző falak értelmét megfejteni. A jelentést elsősorban választott részletek szövegkörnyezetének segítségével keresem, és a korban általánosan ismert jelentésekre is hivatkozom.

Az író a szerelmet a lovagi vitézség szolgálatába állítja, így a falak a szerelem fejlődésének különböző lépcsőfokaihoz kapcsolódnak: az intimitás, az erény, és ennek sérülése, a titok megtartása, és a beteljesedés. Ahogy ezen a fejlődési szakaszon előrehaladunk, az építmény nem tudja betölteni védő, elhatároló szerepét, sőt, megengedi a kommunikációt a két terület között, amelyeket elválaszt. A fal által körülvevett tér így nem lehet teljesen elzárt.

A középkor embere mindenben önmagán túlmutató, gyakran a transzcendensre irányuló értelmet látott, az viszont kevésbé ismert, hogy ez egyes művek esetében mit jelent. A megállapításaim ehhez nyújtanak segítséget Chrétien de Troyes regényeiben. A középkori kultúra és irodalom területén még mindig vannak vizsgálódási lehetőségek, a látszólag szűk témám is több problémát vet fel. Az építmény más regényekben is jelentéseket hordozhat, összevethető a kelta, a görög-római örökségben, és a zsidó-keresztény hagyományban fellelhető elemekkel.

Családrekonstrukciós módszerrel végzett demográfiai elemzés Endrődön

DANKÓ VIKTÓRIA

történelem – művelődésszervező, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezető:

DR. KOVÁTS ZOLTÁN, ny. címzetes főiskolai tanár,
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Bevezetőmben rövid történeti áttekintést teszek a falura vonatkozóan. A kutatás során sok időt vett igénybe, hogy az endrődi anyakönyveknek milyen a forrásértéke, mely időponttól érdemes az adatokat feldolgozni. A vizsgált időszak végül az 1780-1805-ig terjedő évekre esett.

A családrekonstrukciós módszer lényege: az anyakönyvből alapcédulákra, a név teljes feltüntetésével kigyűjtésre kerülnek a házasságkötési, keresztelési és a halotti adatokat. Ezekből az adatokból a családok demográfiai viszonyait lehet rekonstruálni. A házassági és a keresztelési alapcédulák már feldolgozásra kerültek, míg a halotti alapcédulák további kutatást igényelnek. A kutatási módszer alapján mintegy 70-80 demográfiai összefüggést lehet feltárni. A legérdekesebb összefüggések, melyeket csak ezzel a módszerrel lehet kielemezni:

Idényhullámzás

- Családonként a született gyermekek száma
- Házasságra lépők hány %-a tölti a termékenységi időszak egészét házasságban
- Házasulók megoszlása életkor és nemek szerint
- Házasulók életkora egymással összevetve
- Anyák átlagos életkora az utolsó szüléskor

A választott időszakra vonatkozóan nem valószínű, hogy tudatos családtervezés, születéskorlátozás lett volna, tehát a dolgozatomban a születéskorlátozás előtti időszak jellemzőit kívánja feltárni.

Egy nemzeti ünnep (március 15.) margójára

DÁNOS ZSOLT

néprajz – történelem, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsésztudományi Kar

Témavezető:

DR. VEREBÉLYI KINCŐS, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsésztudományi Kar,

Folklor Tanszék

Dolgozatom célja egy folyamatnak az ábrázolása volt, amely az ünnep kezdeteitől napjainkig húzódik. A súlypontot a történeti folyamatok kialakult értelmezési lehetőségekre és ezeknek a napjainkra fordítható tapasztalataira helyeztem, valamint arra, hogyan illeszkedik, hogyan ünneplődik egy polgári ünnep a társadalomban. A vizsgálat érintőlegesen kitért az ünnep idejére és terére, valamint kellékeire, mint az ünnep struktúrájának részeire. Vizsgáltam az ünnephez kapcsolódó tudattartalmakat és a születési ideológiáját.

Módszerűen a történeti folyamatok, a részvevő megfigyelés és kérdőíves felmérés, a szakirodalom elemzését választottam, amihez társult kiegészítőként az internetes lapok vizsgálata és a szolgáltatói médiumok megfigyelése. A múlttól haladtam a jelen felé napjaink eseményeit vizsgálva, hogy egyfajta mérleget tudjak készíteni az ünneptörténetéről és a mára gyakorolt hatásairól a történelmi gyökerek tükrében. A téma mindenképpen szűkítést igényel a későbbiekben, hogy pontosabb következtéseket lehessen levonni, de a dolgozat célja egy áttekintés volt, aminek az alapján egy kiforrottabb irányú kutatást lehet lefolytatni. A politikai ünnepek kapcsán nem igazán lehet a hagyományos népi ünnepek struktúráit felhasználni, mivel alapvetően polgári ünnep. Megünneplése és az ünnep értelmezése azonban nem válik függetlenné a hagyományos ünnepfelfogástól még akkor sem, ha teljesen más közegbe helyeződik. Ehhez hasonlóan nem válik el a gondolkodás az ünnep funkcionális eszközeiben sem a hagyományos népi felfogástól, bár ennek kifejtésével dolgozatomban nem sokat foglalkoztam. Új ünneplésformáról van szó, de gyökerei egyrészt történetiek, másrészt elemeiben ott találhatóak a hagyományos gondolkodás gyökerei is. A kutatás igényeli a különböző részterületek feldolgozását, és ezekhez a néprajzi és kulturális antropológiai módszerek vegyítését a történeti események elemzésével és a modern technikai eszközök felhasználásával.

“Győzedelem legyen éneked, és zengése örömjaj” –

Vörösmarty nemzeti történeti eposzai

DÁVID PÉTER

magyar – történelem, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KUKOVECZNÉ DR. ZENTAI MÁRIA, egyetemi docens,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Klasszikus Magyar Irodalom Tanszék

A dolgozat célja, hogy rámutasson Vörösmartynak az irodalomtörténet-írás által “mostohán” kezelt nemzeti történeti eposzainak (Zalán futása, Cserhalom, Eger) fontosságára, amelyek az 1820-as években alapvetően meghatározták a Vörösmarty-kánont. A szövegek elemzése útján a dolgozat elkülöníti ezeket az alkotásokat a hasonló műfajú Vörösmarty-művektől (Tündérvölgy, A délsziget, A Rom, Magyarvár). Rámutat továbbá – a kor tudományos és hagyományszemléleti kontextusába helyezve az eposzokat –, hogyan próbálták ezek az alkotások betölteni a nemzeti eposszal szembeni elvárásokat, melyek a történeti és mitológiai hagyomány bemutatását szorgalmazták. A dolgozat ezért vizsgálja a hagyomány konstruálására törekvő folyamatokat (emlékezet fontosságának és a nemzeti jellegnek megjelenítését a művekben), és kitér arra, milyen értelmezői eljárásokat alkalmazhatott a feltételezett olvasó.

Ezáltal kilátás nyílik a 20-as évek irodalmi normáira, a 30-as években ezekben a normákban bekövetkezett módosulásokra, melyek Vörösmarty eposzainak kanonizációs stratégiáit is megváltoztatták.

Csokonai Vitéz Mihály Halotti versek

(Csokonai poézisének fraktál-geometriája és az antropológiai fordulat)

DEÁK ISTVÁN

magyar – filozófia, IV. évf.
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
PROF. SZILI JÓZSEF, egyetemi tanár,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Modern Magyar Irodalom tanszék

Dolgozatomban Csokonai Vitéz Mihály Halotti Versek című költeményének második részét (melynek címe: *Okoskodások; érzések*) elemzem. Csokonai említett verséhez elsősorban nem irodalomtörténeti szempontból közelítek, hanem sokkal inkább poétikai szempontok felől (a kettő természetesen nincs ellentétben, nem zárja ki egymást). Csokonai a *Halotti versek* írásakor a halotti búcsúztatót valójából a régi vilásképe fölött mondja (ez eddig nem újdonság, hiszen a szakirodalom bőségesen foglalkozik ezzel a témával). Ami igazán érdekes számomra, az az, hogy itt Csokonai (új) világnézete, nem csak a vers tartalmát, hanem annak szerkesztését is meghatározza, mégpedig úgy, hogy alapjában véve megismétlődik benne, bizonyos fraktál-geometriai alakzat mintájára úgy, hogy a struktúra egyik rétegének szerkezete visszatér egy másik rétegben.

Ahhoz, hogy állításomat szemléletesen ki tudjam fejteni, valamint meggyőzően tudjam igazolni, részben Roman Ingarden lengyel irodalomtudós elméleti horizontján mozogva, az ő réteg-elméletét használom eszközként. A választásom természetesen nem véletlenszerű, hiszen mint megmutatom, az elméletem lényege éppen két Ingardennél meghatározott és fontos réteg kapcsolatáról szól. A réteg-elmélet segítségével megpróbálom kimutatni Csokonai tudatos szerkesztését a vers szinte minden rétegében, s azt, hogy a költő (meta)szintjének a vers világának színterével való találkozásakor (a két réteg egymásba szakadásakor) fellépő hirtelen váltások nem (csupán) költői eszközök, hanem Csokonai metafizikai koncepciójának eszközei, pontosabban szólva a kantí-pope-i metafizika és teológia hatása.

*A humor, gúny, irónia és travesztia szerepe
Pázmány Péter vitairatainak argumentációjában*

DEÁK ORSOLYA

magyar – angol

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HELTAI JÁNOS, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozatom címéül választott témában azt kívánom vizsgálni, hogy Pázmány Péter milyen retorikai eszközöket használt fel a rendelkezésére álló jezsuita szónoki tudástárból. Rövid áttekintés adok a korabeli hitviták helyzetéről, illetve Pázmány Péter irodalmi munkásságáról szóló irodalomról. A szakirodalom hosszú ideig Pázmány „irodalmi sikereit” szellemi és hitbeli fölényével magyarázta, nem érintették a retorika területét. Ám az újabb kutatások rámutatnak, hogy Pázmány Péter milyen eszközöket alkalmazhatott, illetve hogy merített egy bizonyos európai vágáns hagyományból és a hazai hitviták stílus eszközeiből. Balázs Mihály révén feltételezhetünk egy vágáns-népi forrást. Ezek alapján elmondható a korabeli hitvita-irodalomról, hogy jellemzője volt a propagandisztikus beszédmód: a szélesebb körű közönség elérésére a teológiai-dogmatikai érvelésmód mellett egy verbális-emocionális stílusréteg is érvényesül.

Az említett emocionális réteg vizsgálatakor megállapítottam, hogy a retorikai figurákkal Bitskey István már foglalkozott, így ezt a kérdést csak érintőlegesen említem dolgozatomban.

Az elokúción belül Pázmány szóhasználatának szokásait elemeztem. Erre általában jellemző, hogy Pázmány a nyelv „alsóbb rétegeiből”, a népnyelvből és a trágár kifejezések közül válogatta őket. Az invención körén belül felállítottam három nagy csoportot, melyekből kikerülhetnek az érvek: az ellenfél személye, az ellenfélhez tartozókból merített és az ellenfél személyén kívül eső dolgokból kikövetkeztethető érvek. Ennek tárgyalása után Pázmány iróniájáról leírtam, hogy a nyelv több lehetséges szintjét felhasználta humora kialakítására. A legalacsonyabb szintet jelzi a képzők alkalmazása, magasabb szintet képviselnek a kifejezések, legmagasabban állnak a szövegszintű utalások. Ez utóbbi a narrációs pozíció változása, mely kimozdulást jelent a vita nyugodt, apodiktikus hangjából. Említést tettem még a vágáns zöveg-hagyományból eredeztethető imaformula-eltozításról (travesztia), és megállapítottam, hogy a vitapartnerek személyétől, származásától, vallási vitában elfoglalt helyzetétől függően Pázmány Péter hogyan alkalmazza szónoki tudását.

DEBRECZENI ÁKOS

tibeti, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

SOMLAI GYÖRGY, megbízott előadó,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Belső-Ázsia Tanszék

A 2002 tavaszára készült dolgozatom alapvető célja Tibet korai királykori történelmének egy jelentős személyiségét úgy ábrázolni, hogy egy élesen elűtő korszak munkáira támaszkodom. Mivel e korról nincsenek korabeli forrásaink, kénytelenek vagyunk buddhista munkákra alapozni azt, ami felépítheti egy csodálatos világ kezdeteinek történelmét.

A kiemelt szövegrészek eredeti tibeti munkák javarészt huszadik századi kiadásai. A három XIV. századi szövegek mellett két XV. és egy XVII. századi szövegre építtem munkámat a tavaszi előadásig. Azóta egy XI. századi szöveg, a *Bka' chems Ka khol ma* részletei is belekerültek dolgozatba.

Bár a buddhista Tibet történelme szinte az írásbeliségük kezdete óta lejegyzésre került, sok minden csak nehezen érthető meg, ha a birodalom alapjait letevő – sajnos inkább legendai, mint történelmi – alakok mélynyomot hagyo cselekedeteiket nem ismerjük meg a lehető legalaposabban. Csakúgy, mint szakdolgozatomban, itt is szeretném megragadni az alkalmat, hogy Tibet korai birodalmának egy újabb történelmi szeletét próbáljam meg megérteni és megértetni az érdeklődőkkel.

DEMETER GÁBOR

történelem – földrajz – geográfus, V. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BODNÁR ERZSÉBET, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat a Balkán Szövetség és a nagyhatalmak viszonyait elemzi a hazai napilapok és külföldi források alapján. Az eddigi szintézisek helyett szemléletében erősen analitikus.

A Balkán-probléma azért volt a 20. században is jelentős tényező, mert a nagyhatalmi csoportosulások erőviszonyaira döntő hatással volt, hogy a térség államai melyik fél javára módosítják a labilis egyensúlyi állapotot. A Balkán volt az utolsó európai terület, mely még nem sorakozott fel a két nagyhatalmi csoportosulás oldalán, ugyanakkor stratégiai szerepe jelentős: az antant és a hármasszövetség érdekeinek metszéspontjában helyezkedett el. A gazdasági-politikai behatolás a térségbe tehát elkerülhetetlen volt, s ez befolyásolta a félsziget integrációs törekvéseit is. A felszínen a nagyhatalmak mindent megtettek a háború eszkalációjának megakadályozására, pontosabban, hogy egy hatalom kísérletet nem tesz a beavatkozásra, ezzel az egyensúly módosítására. A balkáni államok igényei természetesen mellékesek voltak számukra, mert az egyensúly felborulásával fenyegettek. Az összehívott konferenciák nem a Balkán-kérdést voltak hivatottak rendezni, hanem a nagyhatalmak egymással való viszonyát. Az ellentétek miatt nem találtak optimális megoldást a rendezésre, így viszont a békekonferencia határozatait a Balkán Szövetség nem fogadta el. A nagyhatalmak elvesztették utolsó lehetőségüket a félsziget kollektív kontrolljára.

Gazdasági szempontból a Balkán jóval kiszolgáltatottabb volt. Korlátozások helyett azonban a nagyhatalmak még a békétárgyalások idején is fegyverrel és pénzzel segítették a harcolókat, még az ellenfelet is. Jellemző módon a balkáni államokkal való tárgyalások során a retorika is felcserélődött: a nagyhatalmak hivatkoztak az erőegyensúly védelmében a nemzeti elvre, a születő nemzetállamok a geopolitikai és gazdasági érdekeikre.

A diplomáciát az útkeresés jellemezte: Szazonov több baráti lépést tett a Monarchia felé, miközben nagykövetei és a bolgár Gesov a Monarchia felosztását fejtegették a románok előtt. A balkáni politikát, miképp a világpolitikát is, az – éppen enyhülő - angol-német viszony határozta meg, nem a hagyományos orosz-osztrák: ez látszott a rendezési terveken is.

Végső soron a nagyhatalmak csúfosan leszerepeltek: sem a háború elkerülése, sem az egymással való viszony rendezése nem sikerült, mint ahogy elképzeléseiket sem tudták a félszigetre rákényszeríteni. A haldokló birodalmi gondolatokkal és az egyensúly elvével az együttműködést is eltemették Londonban.

„Balek lettem! Balek lettem! Balek lettem!”

avagy hogyan válnak balekká

a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karának elsőéves hallgatói

DIENES BEÁTA

néprajz, V. évf. – néderlandisztika, III. évf. – német nyelv és irodalom, II. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. VEREBÉLYI KINCSCSÓ, egyetemi docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Folklore Tanszék

Tanulmányomban azt mutatom be, hogy a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karán a felsőbb évesek milyen módon fogadják az elsőéveseket, és hogyan vezetik be őket a diákélet hagyományába. Arra a kérdésre kerestem a választ, hogy néhány hét leforgása alatt hogyan válnak az elsőéves egyetemisták – a gépészek szóhasználatával élve: a *nagyon setét pogányok – zöldfülű, poros hasú, ész és értelem nélküli balekokká*.

Kutatásomat 2002 őszén kezdtem, abban az időszakban, amikor az elsőéves egyetemisták elkezdtek ismerkedni a miskolci egyetemi élettel. Az adatgyűjtés során elsősorban a résztvevő megfigyelés módszerét gyakoroltam, ennek eredményét adom itt közre egy leírás formájában. Bemutatom a *balekhéttel* kezdődő, *balekokítások* és *balekvizsgák* formájában folytatódó, majd a *balekkeresztelő szakestéllyel* végződő folyamatot, amelyben minden olyan egyetemi polgár részt vesz, aki egy, a selmecbányai bányászati akadémia hagyományaiából táplálkozó diákélet részese szeretne lenni.

Heltai Gáspár Hálójának szókészleteti forrásai

DIVINSZKI RENÁTA

magyar, V. évf.

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

PROF. DR. B. GERGELY PIROSKA, egyetemi tanár,

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,

Magyar Nyelvtudományi Tanszék

A dolgozat célja: minél pontosabban meghatározni Heltai Gáspár szóhasználatának forrásait, az 1570-ben megjelent *Háló* című művén keresztül.

Ezek közül a források közül kiemelt szerepe van a XVI. századi mindennapi nyelvhasználatnak, de ezt nem tekinthetjük kizárólagosnak. Kutatásaim során ugyanis arra a következtetésre jutottam, hogy Heltai szóhasználatának nemcsak a korabeli mindennapi élőbeszéddel, hanem az egykorú magyar nyelvű protestáns irodalom szóhasználatával is szoros kapcsolata van. Dolgozatomban ezt a feltevésemet próbálom megerősíteni.

Munkámban a *Háló* szókészletének azon részét vizsgálom, amely egyaránt részét képezte a XVI. századi élőszóbeli nyelvhasználatnak és a korabeli magyar protestáns irodalomnak is. A szóanyag rendszerezésekor fő szempontom az volt, hogy a vizsgált szó jelentése módosult-e Heltai tudatos írói szándékának megfelelően az élőszóbeli jelentéshez képest. E szempont alapján a vizsgált szóanyagot két nagyobb csoportba osztottam. Az első csoportba olyan szavak kerültek, amelyek jelentése nem módosult a mindennapi nyelvhasználatban meglévő jelentéshez képest, a másodikba pedig azon szavakat soroltam, amelyek jelentése árnyaltabbá vált élőszóbeli használatukhoz viszonyítva.

A Veszprémi Gizella Napok

Az ünnep tartalmi-formai elemeinek vizsgálata

DOMOKOS MARIANN

néprajz, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. VEREBÉLYI KINCŐS, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Folklor Tanszék

A tanulmány egy napjainkban tudatosan konstruált városi rendezvény, a veszprémi Gizella Napok ünnepi jelenségként való értelmezésére vállalkozik.

Az ünnepek történelmi változását tekintve elmondható, hogy a tartalmak lassan fogynak, kiüresednek, ezzel-párhuzamosan a formák pedig nagy arányban fejlődnek. Ha a szakrális tartalom szempontjából kiüresednek, új tartalmat keresnek neki. Egyre szervezettebbé és rétegzettebbé válik a modern korban az ünnep. Egységét, konkrétan megfogalmazható célját veszítve az egész társadalmat lefedni próbáló célcsoportoknak kínált programokká, adagolt ünnepszilánkokká-töredezik. A Gizella Napok 1992 óta minden év májusában megtartott kulturális-tudományos-művészeti programsorozat. Vizsgálataimat a rendezvény szervezőivel készített interjúkra, személyes helyszíni tapasztalatokra, valamint az 1992-től 2001-ig kiadott műsorfüzetek programjainak részletes elemzésére alapoztam.

Ezen keresztül megfigyelhetővé vált, hogyan konstruálódik ma egy ünnep, milyen tartalom milyen formában nyilvánul meg. Hipotézisem szerint a hagyományos ünnepekhez hasonló funkciókat tud betölteni a városban a Gizella-nap. Dolgozatomban azt szeretném hangsúlyozni, hogy egy újonnan megalkotott rendezvény hogyan vesz át és jeleníti meg ünnepi formákat és funkciókat, miközben tartalmilag kiüresedik. A következőtések az alábbi három pontban foglalhatóak össze:

1. A városi ünnepalkotás az olyan hagyományos sémákra épül, mint a falusi búcsú, az egyházi szertartások vagy az állami ünnepségek.

2. A modern városi ünnep funkcióját tekintve hasonlít a hagyományos ünnepekhez, ugyanúgy megjelenik az öngazolás, önkifejezés és az önreprezentálás, de itt lényeges különbség, hogy a reprezentáció áll az első helyen.

3. Összességében elmondható, hogy a veszprémi Gizella-napok jól leplezeten bár, de a városmarketing része. Az ünnep ebben az esetben tehát eszköz, a város szimbolikus képének megkonstruálásában jelenik meg eszközként.

Tükörorszáiban

A tükörmetafora és az én keresése Charlotte Brontë Villette c. regényében

DÓRI MÁRTA

angol – olasz, V. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SÉLLEI NÓRA, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

A dolgozatban úgy olvasom és értelmezem Charlotte Brontë Villette című regényét mint a szelf keresésére és szövegbeli megteremtésére, re-konstruálására tett kísérletek sorozatát. A szöveget elsősorban pszichoanalitikus illetve gender szempontból megközelítve vizsgálom. A regénynek ismétlésekre épülő körkörös felépítését, a szereplők között előforduló, a narrátor doppelgaengereként olvasható alakokat (például az apáca és Vashti alakját) úgy olvasom, mint a narrátor önmagakeresésének narratív eszközeit, a narrátor pszichéjének projekcióit. A regényszövegben központi szerepet tulajdoníthatunk a tükörnek, és pontosan a tükör-metaforán keresztül próbálom olvasni a fenti jelenségeket. Fontos szerepet kap továbbá a dolgozatban az a mód, ahogyan a *gaze/tekintet* meghatározza és segíti az én és a nem-én határainak felfedezését illetve kijelöli a szubjektum fejlődésének és önmagára találásának különböző stádiumait. Ebben a tekintetben elsősorban Lacan tükörelméletét és Laura Mulvey esszéjét veszem alapul a regény olvasásához.

A szövegbeli én megteremtésére tett kísérletek azonban nem sikeresek, ennek okát és jelentőségét keresi és kísérli meg bemutatni a dolgozat, illetve azt, hogy a szövegbeli én tételezett volta miként határozza meg a szöveg felépítését és dinamikáját.

Török-magyar rabok helyzete a XVII. században egy török bég levelei alapján

DÓRI SZILVIA

történelem, IV. évf. – régészet, III. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ZIMÁNYI VERA, egyetemi tanár,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozatom alapját tizenöt, a Batthyány család levéltárából származó levél képezi. Ezeket a leveleket 1678-1684, illetve 1686-1687 között írta egy bizonyos Ally bég Kanizsáról. A legtöbb levél Batthyány II. Kristófhhoz, majd annak halála után Batthyány II. Ádámhoz íródott. A további néhány levelet más tisztekhez írta a bég. Ezek az iratok több szempontból is nagy jelentőségűek. Egyrészt azért, mert korábban nagyon kevés, törökök által magyar nyelven írt levelet tettek közzé, és azok is főleg magasabb tisztségviselőktől származnak. Mivel viszont e leveleket egy alacsonyabb rangú török tisztségviselő írta, a török-magyar együttélésnek egy alacsonyabb szintjére világítanak rá. Másrészt pedig kevés olyan eset van, amikor egyetlen töröktől ilyen sok levél fennmaradt.

A legfontosabb azonban az, hogy mivel e levelek a XVII. század végéről származnak, nagyon sok információt tartalmaznak arról, hogy hogyan változott meg az a rabtartó rendszer, amely a törökök megjelenésével nagyon hamar kialakult, és utána hosszú időn keresztül jól működött, és arra is rámutatnak, hogy mi vezetett ahhoz, hogy a század végére a korábban általánossá vált sarcoltató rabtartásról át kellett térni a távolsági rabszolgakereskedelmre. A század végén ugyanis a visszafoglaló háborúk megkezdődésével a folyamatos csapatátvonulások miatt annyira megromlott a közbiztonság, hogy már nem lehetett a rabokat sarccyűjtésre kiengedni, mert nagy volt az esély arra, hogy kirabolják illetve megölik őket. Emiatt már sem a török, sem a magyar félnek nem érte meg a sarcoltató rabtartást folytatni, ezért inkább más úton próbáltak hasznot húzni a rabjaikból, azáltal, hogy igyekeztek a foglyokat minél hamarabb eladni rabszolgának.

Összességében tehát elmondható, hogy e levelek által a török-magyar rabtartó rendszer XVII. század végén bekövetkező felbomlására nyerhetünk betekintést.

*Az entrópia motívum három 1945 utáni amerikai regényben:
J.D. Salinger: Zabhegyező; Ken Kesey: Száll a kakukk fészkére;*

William Wharton: Madárka

DÓSA ÉVA

angol nyelvtanár, III. évf.
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:

DR. TARNÓC ANDRÁS, főiskolai docens,
Eszterházy Károly Főiskola

A dolgozat célja az entrópia motívum bemutatása három 1945 utáni amerikai regényben.

(Salinger: Zabhegyező; Kesey: Száll a kakukk fészkére; Wharton: Madárka)

A zárt rendszer és a benne létrejövő entrópiák metaforáinak kifejtése adja a dolgozat törzsét.

Az entrópia és a zárt rendszer fogalmainak definiálása után az entrópia motívum formáinak vizsgálata regényenként történik.

A zárt rendszer metaforái ugyancsak regényenként kerülnek elemzésre.

A dolgozat szól az entrópiáról, mint eszközizmusról, illetve az entrópia jelenséghez való szerzői viszonyulásról.

A dolgozat fő eredménye, hogy reprodukív feldolgozás helyett igyekszik minél több új és önálló gondolatot közölni; különös tekintettel Wharton: Madárka című regényének vizsgálatára.

Varró Dániel pályakezdése

DRÓTOS RICHÁRD

magyar – angol, IV. évf.

Nyíregyházi Főiskola Bölcsészettudományi és Művészeti Főiskolai Kar

Témavezető:

GERLICZKI ANDRÁS, főiskolai adjunktus,

Nyíregyházi Főiskola Bölcsészettudományi és Művészeti Főiskolai Kar

Dolgozatomban egy fiatal költő, Varró Dániel első kötete, a Bögre azúr megjelenése kapcsán keletkezett véleményeket igyekszem összefoglalni, értékelni. Ezek egy része a fiatal költőtehetség megjelenését a költészetben hamarosan bekövetkező változások előszeleként értékeli. Igyekeztem teljességre törekedni a Varró Dánielről szóló irodalom összegyűjtésében.

A dolgozat Varró Dánielről is kíván biográfiai adatokkal szolgálni; keresem az embert a szövegek mögött.

A Bögre azúr című kötet verseit, a versek költői élményforrásait vizsgálom az írásom egy fejezetében. A fiatal költő élményanyaga a családi élet, a barátság, a szerelem és az iskolai emlékek szövedéke, újraélése, feldolgozása. Alkotói módszere a posztmodern szellemű újraépítkezésre emlékeztet, ennek legfőbb bizonyítéka a mások stílusában írt költeményeinek sora.

Keresem a stílusutánzó magyar költészetben Varró Dániel költészeti előzményeit, s a dolgozatomat a pedagógiai felhasználást segítő adatközléssel is kiegészítem.

*A vasút története Argentínában és a Transz-Andoki Vasutak
a magyar és az argentin sajtóban*

ENGI ÉMESE

spanyol, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

NAGY MARCEL, lektor,

*Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Hispanisztika Tanszék*

A tanulmány az argentin vasút kialakulásának, fejlődésének és hanyatlásának történetét ismerteti. Elsősorban magyar forrásanyag került feldolgozásra és valószínűleg ennek a következménye az a tény, hogy az argentin vasút történetében számos magyar-argentin kapcsolatra derült fény, amelyek közül a Ganz-Mávag szerepét emeljük ki. A magyar vonatok már 1936-tól közlekedtek Argentínában és a magyar szaklapok - elsősorban az általunk vizsgált Közlekedési Közlöny - éppen ezért meglepő részletességgel számolnak be az argentin vasutak helyzetéről. Természetesen a magyar sajtóban megjelent hírek hiányos képet adnak az argentin vasút történetéről, a tanulmány célja viszont az, hogy a magyar híryanagok feldolgozásával vizsgálja meg az argentin vasutak helyzetét. A magyar források mellé, ahol indokolt volt, az Interneten elérhető argentin szakajtó segítségét is igénybe vettük.

Külön fejezet foglalkozik a transz-andoki vasutakkal, amelyek talán a legtisztábban szemléltetik, hogy ahol az üzemeltetési költségek magasak és a működtetés veszteséges, ott a vonalakat befektetések hiányában kénytelenek megszüntetni Argentína szomszédos országaiban is.

A vasút kialakulásának kezdeti időszakában jelentős szerepet játszott Argentína gazdasági fejlődésében. Ugyanakkor már ebben az időszakban is több olyan döntés született, melyek következtében az 1930-as években a közúti konkurencia megjelenése gyors ütemben rontott a vasút versenyképességén. A vasút működtetése rendkívül költséges volt már a kezdetektől és a felújítási munkákhoz szükséges anyagi fedezet hiányában az állami vonalak üzemben tartása egyre nagyobb terhet jelentett az ország költségvetésének, így rövid három-négy évtized alatt csaknem működésképtelenné vált a Argentínában. A vasúthálózat függetlenül attól hogyan működött, a gazdasági élet egyik alkotóelemévé vált. Működtetése viszont jelenleg is megoldatlan problémát vet fel Argentínában.

Miss Marple nyomoz – oldások és kötések

ERDEI NÓRA

angol, III. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SÉLLEI NÓRA, egyetemi docens,

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,

Angol-Amerikai Intézet – Angol Irodalmi Tanszék

Miss Marple-re gondolva az idős, ám öregségében is pajkos nyomozónő jut eszünkbe, mégis hajlamosak vagyunk arra, hogy egy egyszerű legyintéssel elintézzve beillesztjük a detektívtörténetek kánonjában. Csakhogy Miss Marple, és a köré épülő krimik számos kérdést vetnek fel, hiszen már a klasszikus detektívregények hagyományaihoz fűződő kapcsolata is igen különös. Miss Marple nyilvánvalóan nem illik bele a tipikus maszkulin vonalvezetésű krimi-műfajba: idős, kisvárosi nő.

Miss Marple nem csupán a műfaj tradícióinak mond ellent, hanem számos társadalmilag rögzült szabályt és mítoszt hág át. Nyomozásain keresztül megkérdőjelezi a női passzivitást, a hagyományos női-anyai szerepmintát pedig újrakonstruálja a “gondoskodás” feminista éthoszára keresztül. Mindezekon felül alapvetően rengeti meg a brit vidék és a tökéletes család mítoszáit, hiszen a gyilkosságok szinte kivétel nélkül egy vidéki kúria békésnek tűnő falai között élő családban történnek meg.

Dolgozatom egyik vezérfonala azt sugallja, hogy a Miss Marple-regényekben a csacskánői fecsegés információhordozó kommunikációs móddá lép elő, ugyanakkor kifejezőjévé válik a női beszédstruktúra kreativitásának is. Mindamelllett a kötés és kertészkedés aktusa is metaforikus jelentésekkel bővül. A kötés ezenfelül feltárja azt a metódust, melynek során Miss Marple gyakorlatilag megszövi a bűntényeket, megalkotva ezzel egy speciális női nyomozói leírói módot. Ez pedig nem a klasszikus krimik “lefejtésén” alapul, hanem éppen a felgöngyölítés, felkötés – tehát teremtés – aktusát hangsúlyozza.

Éppen ezért úgy gondolom, hogy Miss Marple után érdemes tovább nyomozni.

Adalékok a szláv őshaza kutatásaihoz

FÁBICS TAMÁS

orosz nyelv és irodalom, IV. évf.
Berzsényi Dániel Főiskola

Témavezető:

DR. VIKTOR JEFIMOVICS MOJSZEENKO, egyetemi tanár,
Berzsényi Dániel Főiskola

A szláv őshaza pontos helyének meghatározása roppant nehéz feladat. A kutatások a szlávok írásbeliség előtti korszakára nyúlnak vissza, így sikert csak valamiféle komplex vizsgálat keretében lehet elérni, amely magában foglalja a paleolingvisztika, összehasonlító-történeti nyelvtudomány, továbbá a történelemtudomány, a régészet, a néprajz, a botanika és a zoológia területén elért eredmények közti logikai összefüggések számbavételét. A probléma bonyolult voltának ismeretében nem nehéz belegondolni, hogy mily nagyszámú őshaza feltételezés látott napvilágot a szlavisztikai kutatások története folyamán - erről ad képet a szerző munkájának bevezetőjében.

A történetileg legrégebbi őshaza-verzió forrása a híres orosz évkönyv, a XII. században keletkezett "Elmúlt idők krónikája" - ez az ún. pannon-teória, mely teóriát hívatott megerősíteni e kis dolgozat.

Munkájában a szerző érinti a már régebben megállapított, e feltevést megerősítő tényeket, mintegy bevezetve ezzel a saját eddigi kutatásainak ismertetését, melyek eredményei szintén arra engednek következtetni, hogy a szlávok utolsó közös szállásterülete nem máshol volt, mint a Kárpát-medencében.

Jelen írás elsődleges célja, hogy bemutassa a fent említett teória legújabb alátámasztási pontjait - de a másodlagos cél sem mellékes: reméljük, hogy sikerült felkelteni a szlávok sokszínű világát tanulmányozók érdeklődését a téma iránt.

Az erre a területre irányuló kutatások természetesen még korántsem zárultak le - többek között e dolgozat szerzője is dolgozik e régi talány megnyugtató megválaszolásán.

A Krisztust sirató Mária a katolikus irodalmi hagyományban

és az Ómagyar Mária-siralom

FARKAS ERIKA

magyar, III. évf.

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KILIÁN ISTVÁN, egyetemi tanár,

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Jelen dolgozatomat két éves anyaggyűjtés előzte meg.

Anyagot szolgáltatott a Krisztus szenvedéseivel foglalkozó irodalmi hagyomány: középkori devóciós passiók, barokk prédikációk és imádságok, 18. századi iskoladrámák és 20. században felgyűjtött ún. archaikus, népi imádságok. Az adatok átvizsgálásával azt kívánom bizonyítani, hogy a katolikus irodalom különféle ágaiban, Krisztus szenvedéseinek feldolgozásában létezik egy, a Biblia tartalmával nem egészen azonos, évszázadokon keresztül szívósan továbbélő, tovább öröklődő hagyomány. Ez a hagyomány már igen korai időpontban, és igen gazdag motívumkincsrel jelenik meg az ÓMS-ban. Ennek bizonyítása még az eddigiekhez képest is megemeli az ÓMS rangját, világosabbá teszi irodalmi helyét, helyzetét, egy hosszabban élő hagyomány első magyar nyelvű összegzését ismerhetjük benne föl, s ahogy gyakran megesik, ez az első összegzés a későbbiekben is a legjobb, legszebbnek bizonyul. Motívumokra bontottam az ÓMS teljes szövegét, és ezeknek a motívumoknak (képeknek, gondolatoknak, kifejezéseknek) a felbukkanásait kísértem végig a fenti irodalmi anyagon. A szemléből kiderült, hogy a hagyomány s benne az ÓMS motívumaival valóban olyan gyakran lehet találkozni a katolikus kegyességi és prédikáció irodalomban, ami már semmiképpen sem tekinthető véletlennek.

Valószínűnek látszik, hogy a középkori ájtatossági és misztikus irodalomban, és valószínűleg alapvetőnek tekinthető összegző teológiai művekben latin nyelven alakulhatott ki az a hagyomány, amelyben ÓMS és a bemutatott összes későbbi mű gyökerezik.

Így most jelen dolgozatomban ezt a létező katolikus hagyományt kívánom bemutatni. Módszerem a következő: összehasonlító elemzést kívánok adni ezen hagyomány toposzainak első (ÓMS) és egyes későbbi megjelenései között, hogy ezáltal is szemléltessem, hogy az ÓMS az a mű, amelyben a hagyomány a legteljesebben összegződik.

Az antiszimetria elve a magyar generatív szintaxisban

FARKAS JUDIT

2002-ben államvizsgázott
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

SZEFCSIK JÁNOS

magyar, V. évf. – történelem, III. évf.
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ALBERTI GÁBOR, egyetemi tanár,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Nyelvtudományi Intézet

A generatív grammatika fontos célja, hogy az univerzális grammatikára vonatkozóan valódi megszorításokat találjon. Az egyik ilyen népszerű és széles körben elfogadott elképzelés az, hogy az irány paraméter és a hierarchia paraméter közül az egyik feleslegessé tehető, amennyiben levezethető a másiktól.

Richard S. Kayne az elmúlt évtizedben a nyelvek lehetséges leírásával kapcsolatban egy új elvet fogalmazott meg. Ez az antiszimetria elve. A szerző a *The Antisymmetry of Syntax* című könyvében egy elméleti keretet vázol fel, amelyet alkalmazhatónak vél az egyes konkrét nyelvek leírásakor. Ebben az elméletben a hierarchikus szerkezet maga után vonja a lineáris sorrendet. Mi arra tettünk kísérletet, hogy megpróbáljuk alkalmazni ezt az alapvetően konfigurációs nyelvek leírására kitalált elvet a nem-konfigurációs magyar nyelvre.

Az is a célkitűzéseink közé tartozott, hogy a fenti elv alkalmazásával olyan modellt hozunk létre, amely mindazon nyelvi jelenségeket képes kezelni, amiket lehetséges ábrázolni az általunk jól ismert Alberti - Medve modellben. Arra törekedtünk tehát, hogy a magyar nyelv leírásában eddig elért eredményeket ne veszítsük el, sőt egészítsük ki egy olyan eszközzel, amely egyértelmű megfeleltetést biztosít a hierarchikus struktúra és a lineáris szórend között.

Az antiszimetria elvének alkalmazása meglehetősen szigorúan felépített szerkezeteket eredményez. A szerkezeti szigorúságnak természetesen következményei vannak: több új projekció bevezetése (B, Cs, Csat, E, Is, Csak, Kat, W); nagyon precíz indexelési technika kidolgozása ($_{InfV_{Pred}P}$, $_{AdvB_{Nom}P}$...); bonyolult ágrajzok; komplex fejek építése...

Amit nyertünk: egy következetesen építkező modell, amely ugyan több esetben túlgenerál (CsP...), de a grammatikus jelenségek leírására alkalmas, és néha egyszerűbb megoldást ad egy adott probléma leírására, mint a kiindulópontként szolgáló Alberti - Medve modell.

Az életkori sajátosságok hatása a hangfelismerésre

FARKAS ZSUZSANNA

alkalmazott nyelvészet, 2002-ben államvizsgázott
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

BALASKÓ MÁRIA, főiskolai adjunktus,
Berzsenyi Dániel Főiskola,
Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék

Jelen dolgozat egy olyan kísérletsorozat része, amely azt igyekszik feltárni, fennáll-e összefüggés a beszélő hangja és életkora között. Arra keresi a választ, milyen mértékben becstellhető meg a beszélő életkora egy rövid beszédminta alapján. Ehhez hasonló ismert kísérletet Magyarországon egyszer végeztek, de több angol nyelvterületen végzett kísérlet ismert.

A magnószalagra vett és lejátszott mintákat több embercsoporttal hallgattattam meg, majd a becstült eredményeket ezen csoportok részletes elemzésével írom le. A szembeállítás idős és fiatalok, valamint nők és férfiak becslésének eredményei alapján valósul meg, amit utána még rétegzettebben, az idős nők és fiatal nők, majd az idős férfiak és fiatal férfiak produktumának leírásával.

A kísérleti hanganyag húsz darab, húsz és hetven év közötti férfitől és nőtől származik azonos arányban és öt korcsoportban. Mindegyik beszélőt arra kértem, beszéljen kilencven másodpercen át a munkájáról. Az így felvett, körülbelül félórás anyagot ezután negyven emberrel hallgattattam meg. Ezeket az embereket két csoportra osztottam életkoruk szerint. A becslést azonos számú nő és férfi végezte. A szalagra beszélők kiválasztásánál törekedtem arra, hogy társadalmi csoportjukat tekintve homogén, a lehallgatók pedig heterogén csoportot alkossanak.

Hipotézisem szerint a korcsoportot tekintve a fiatalok, a nemek tekintetében pedig a nők becslése áll közelebb a valósághoz. Ez a feltételezés azon az eddigi kísérleten alapszik, amely az első és egyetlen ilyen jellegű kísérlet a magyar nyelvészetben.

A tesztlap második részében arra kértem a hallgatókat, hogy szubjektíven osztályozzák a hallott hangokat aszerint, mennyire kellemesen cseng szerintük. Ennek elemzése a dolgozat második részébe került. Ennek jelentősége lehet a jövőben a mesterséges intelligencia kutatásában is. Dolgozatom végén megvizsgálom azokat az esetleges összefüggéseket, amelyek az eredeti életkor, a becstült életkor és a hangminőségének osztályzata között áll fenn.

A magyar ragadványnév-kutatás első korszaka (1872–1957)

FEHÉR KRISZTINA

magyar, V. évf. – történelem, III. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KIS TAMÁS, egyetemi adjunktus,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

A magyar ragadványnév-kutatás tudománytörténetének elkészítését azért tartottam szükségesnek, mert úgy gondolom, hogy napjaink ragadványnévtani kutatása számára már elérhető közelségbe került az a cél, hogy a magyar ragadványnevekről ne csak egy település, közösség, intézmény stb. vonatkozásában tegyünk megállapításokat, hanem a névkincs egészéről vázoljunk fel olyan átfogó képet, amely a ragadványnevek legjellegzetesebb nyelvi tulajdonságaival és a névtípus névadási normájával ismertet meg bennünket. Ez egy egységes leírási keret (névelemzési modell) kidolgozását igényli, amit eredményesen csakis akkor valósíthatunk meg, ha az eddigi szakirodalomból nyert elméleti jellegű tapasztalatainkat is összegezzük és értékeljük. Ennek megfelelően céloom a ragadványnév-kutatás történetének teljes feldolgozása volt, dolgozatomban terjedelmi okok miatt azonban mégis csak egy periódus, az első nyolcvanöt év bemutatására vállalkozhattam.

A korszakhatárok kijelölése során olyan időpontokat és eseményeket tartottam célszerűnek figyelembe venni, amelyek vagy mennyiségi vagy minőségi vonatkozásban jelentettek változást a ragadványnév-kutatásban. Mivel a Magyar Nyelvőr által 1872-ben meghirdetett népnyelvi gyűjtési mozgalom következtében váltak rendszeressé a ragadványnévi adatközlések, ezt tekintem "kezdőpontnak"; 1958 pedig az akkor első alkalommal megrendezett magyar névtudományi konferencia miatt lehet egy újabb (ragadvány)névtani periódus kezdete.

A magyar ragadványnév-kutatás első korszakának áttekintésekor főként azokra a kérdésekre és problémákra voltam figyelemmel, amelyek napjaink névtani munkálataira nézve is meghatározóak lehetnek, így hozzásegíthetnek a ragadványnevek általános és elméleti igényű leírásához is: ilyen a terminológia kérdése, az adatközlések és a feldolgozó jellegű munkák aránya, a különböző ragadványnévtípusok mennyiségi előfordulása az egyes gyűjtésekben és feldolgozásokban, a nevek lejegyzésének mikéntje, az elméleti megjegyzések és rendszerezések jellege, az élőnyelvi gyűjtések ragadványnévanyagát vizsgáló közlemények és az írásbeliségből adatható névalakokat elemző munkák aránya.

A kiskőrösi "Gondúz" Borlovagrend

FILUS ERIKA

néprajz – magyar, III. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

SIMON ANDRÁS, tudományos segédmunkatárs,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Királyok itala-italok királya! Ilyen és ehhez hasonló jelzőkkel illették költők minden korban a bort. Ha a bor ilyen nagy megbecsülésnek örvend, akkor megérdemli az elismerést a magyar, és ezen belül az alföldi bor is.

A Duna-Tisza- közén évszázadok óta terem a szőlőnövény, így szinte teljesen egybeforrt az itt élő emberek sorsával.

Dolgozatomban az 1994-ben alakult "Gondúz" Borlovagrend bemutatását tűztem ki célul. Röviden bemutatom az alföldi termőtájt, azon belül a kiskőrösi szőlőtermesztő körzetet, majd az elemző részben a borlovagrend megalakulását, szervezeti felépítését, szokásait, ünnepeit, a tagok külső megjelenését, a homoki borok megismertetése érdekében vívott küzdelmeiket, kitűzött céljaikat és a 2001. évi avatás menetét.

A borlovagrend tagjainak ma nincs akkora feladatuk, mint a tatárjárás után eleinknek volt. Mégis szeretnének munkájuknak elismerést, a borbarátok táborának pedig egyre több támogatót szerezni az Alföldön, azon a borvidéken, ahol a szőlő nemcsak a *bort*, hanem a *kenyeret* is jelenti.

A palatalizáció elemgeometriai ábrázolása
A koronális elem kérdése az első veláris palatalizációban

FISCHER MÓNIKA

angol, V. évf. – szerb, IV. évf.
Szegedi Tudományegyetem

Témavezető:

DR. POLGÁRDI KRISZTINA, egyetemi adjunktus,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

A dolgozat kísérlet a palatalizáció elfogadható megfogalmazására, valamint a palatalizációban résztvevő hangok megfelelő reprezentálására. A dolgozat kereteként két nemlineáris fonológiai megközelítés kombinációja szolgál, a kormányzás fonológia és a jegygeometria kombinációja, amely elemgeometria néven ismert. Az elemgeometria a hangokat hierarchikus struktúrákként ábrázolja. A végső csomópontok a kormányzás fonológia elemei, az osztálycsomópontok pedig az elemek funkcionális csoportjai. Az összes fonológiai folyamat két operációval ábrázolható: terjedéssel és lekapcsolódással. Következésképpen a palatalizáció asszimilációs folyamat, amely asszociációs vonal hozzáadásával történik.

A dolgozat a szerb és az angol nyelv adatait használja fel a palatalizáció elemzésére. Az angol palatalizáció a palatális elem terjedésével írható le. A szerb első veláris palatalizáció azonban felvet egy tágabb kérdést is, a koronális elem reprezentálásának kérdését. A palatalizáció által létrejött hangokban ugyanis jelen van a koronális elem, annak ellenére, hogy ezt az elemet sem a folyamat alanyai, sem a folyamatot kiváltó hangok nem tartalmazzák saját ábrázolásukban.

A dolgozatban felvázolt megoldás alapján a koronális elem része a palatalizációt kiváltó előlképzett magánhangzók és a palatális siklóhang ábrázolásának. Következésképpen mind a koronális, mind a palatális elem jelen vannak az előlképzett magánhangzók és a palatális siklóhang ábrázolásában. Továbbá a palatális asszimiláció nem csupán a palatális elem terjedésével, hanem az egész hely osztálycsomópont terjedésével egyenlő. Más szóval, a szerb első veláris palatalizációban az egész helycsomópont, amely a koronális és a palatális elemet dominálja, az előlképzett [i] magánhangzóról és/vagy a palatális siklóhangról az előttük álló veláris mássalhangzóra terjed alveopalatális hangokat eredményezve.

FODOR MÓNIKA

2002-ben államvizsgázott

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZITÁR KATALIN, egyetemi adjunktus,

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar,

Újkori Magyar Irodalom Tanszék

A dolgozat Márai regénynyelvét vizsgálja az eposz és a regény műfaji összefüggése mentén. A műfaji kérdés az elbeszélés révén létrejövő önismeret problémájához vezet, tehát elbeszélés és gondolkodásmód viszonyáról van szó.

A narratológiai elemzés célja a „narratív megértés” általános elbeszéléselemleti kategóriájának felmutatása a *Béke Ithakában* című regényben. A dolgozat ezért a regényszerű világgép tulajdonságaira kérdez rá - ez a rákérdezés a nyelvkezelés jellegadó tulajdonságaira vonatkozik, tehát fókuszában az irodalom nyelvisége áll.

Az elemzés abból indul ki, hogy Ulysses története valójában ismeretlen, csak mások elbeszélései által adott. Az emlékező elbeszélés három példája (Pénélopée, Télemakhoszé, Télegonoszé) arra mutat, hogy Ulysses a róla szóló elbeszélések motiválójaként van jelen, a három önismereti történet inspirálója ő.

Az elemzés szerint a regényszöveg a kulturális emlékezet (egyik) hordozója, vagyis Márai műve nem pusztán az Odüsszeusz-történet átértelmezése. Ugyanakkor a dolgozat különbséget tesz a történelmi-kulturális és a regényszerű emlékezeti formák között - mint közösségi (ismétlésre beállított, társadalmilag legitimált) és személyes (a közösségit felülvizsgálni kényszerülő, alkotó) tevékenységek között. Az individuális emlékezet kapcsán az elemzés középpontjában az elbeszélhetőség bizonytalansága áll, mely a regényszerű világlátás narratív tapasztalata.

Az objektív meséje: narrációs problémák

Vladimir Nabokov és Nathaniel Hawthorne egy-egy műve alapján

FÓRIS BARBARA

magyar, IV. évf.

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. REGÉCZI ILDIKÓ, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Közép-Európa Irodalma és Kultúrája Tanszék

A dolgozat komparatív elemzés keretei között vizsgálja Nathaniel Hawthorne *Wakefield* és Vladimir Nabokov *Laughter in the Dark* című, hasonló témát feldolgozó műveik különböző elbeszélési módjait és technikáit. A dolgozat elméleti alapvetését az intertextualitás szempontja és a narratológia jelenti, különös tekintettel az irodalmi, valamint játékfilmes narráció összehasonlító kutatása kapcsán született legújabb elméleti munkákra. A klasszikus filmes melodráma narrációjának, mint Nabokov regényének alapvető szövegalkotó és- fenntartó tényezőjének a vizsgálata a *Laughter in the Dark* esetében kiindulópontot szolgáltat a narrátor pozíciójának meghatározásához, és ezzel együtt lehetőséget teremt azoknak az elbeszélés-logikai sajátosságoknak a rámutatására, melyek mentén az irodalmi és filmes narráció különbségei formálódnak.

Elbeszélés és motívumszerkezet L.N. Tolsztoj Feltámadás című regényében

FORJÁN ANITA

orosz, V. évf. – angol nyelvtanári, II. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KOVÁCS ÁRPÁD, egyetemi tanár,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A kritikátörténetben az eddigi elemzések Tolsztoj *Feltámadás* című művét rendszerint egyoldalúan a 'moralista szerző' aspektusából közelítik meg. A dolgozat célja ezeknek az értelmezéseknek a kiegészítése a narratív struktúra és a motívumszerkezet ismertetésével, mely stratégia - a folytonosság („текучесть”) problémakörének bevezetésével - új interpretáció lehetőségét nyithatja meg.

Az elbeszélői technikák és a motívumrendszer elemzésének szempontjait az időkeretek, a nézőpontok, a *kő* és a hozzá kapcsolódó motívumok adják. A dolgozat a mű olyan alapkérdéseinek vizsgálatával foglalkozik, mint a valós és a szubjektív idő összefüggései, a Biblia és a regény kapcsolata, az egyhangúan erkölcsi felfogásból kiinduló értékelés lehetőségének megkérdőjelezése, vagy az a kérdés, hogy a hős önmegértési folyamatát hogyan kíséri a folytonosság elve szerint rendeződő narráció és motívumszerkezet.

A folytonosság kérdésköre a regényben több ponton is megragadható. Az „akkor” és „most” idődimenziója vezérlőelv, mely egyben dinamikus jelleget kölcsönöz a narratív struktúrának. A nézőpontok állandó változása felszínre hozza a narrátori szerepkör kérdését, mellyel összefüggésben egy új beszédmód létrejöttét feltételezhetjük. A motívumszerkezet értelmezése a *kő* motívum mentén halad, és a folytonosságot a motívumok szintjén vizsgálja. Az elemzésbe bekapcsolható a regényszöveget keretező evangéliumi idézetek és utalások eltérő státuszának kérdése, valamint az említett szöveg és a regény összefüggésrendszerének a motívumok oldaláról való ismertetése. Mindez egy olyan általános törekvés keretében történik, melynek célja az elemzés által felvetett problémakörök más, korábban csak elvétve tanulmányozott szempontok szerinti értelmezése.

A XVIII. századi Zala megyei nemesi összeírások névtani vizsgálata

FÖLDI GÁBOR

magyar – angol, IV. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ÖRDÖG FERENC, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban arra vállalkoztam, hogy egy, a Zala Megyei Levéltárban megtalálható, a XVIII. századból származó összesített nemesi összeírás feldolgozását és névtani vizsgálatát végezzem el. A nemesi összeírásokat 1747., 1749., 1754., 1762., 1786. és 1790-ben állították össze. A conscriptio 299 oldalon 2760 családot vesz fel. A családokban három generációt figyelembe véve csak a férfiakat írták össze. Az összeírás járásonként készült, így hat járásra osztva a megyét a Tapolcai, Szántói, Kapornaki, Eggerszegi, Lövői és Muraközi járásból vannak adatok. A járásokon belül elkülönítették az egyes településeket, amelyeken belül névsorba állítva írták össze a nemeseket. Összesen 317 településről vannak összeírt nemesek.

Munkámban a családnevek névadásának indítékát és a megnevezés nyelvi eszközét vizsgáltam. A jelentéstani rendszerezés alapjául Kniezsa Istvánnak *A magyar és szlovák családnevek rendszere* című munkája szolgált. Kniezsa a magyar családneveket három fő csoportba sorolta: köznevekre, helynevekre és személynevekre utalók. Ezt a felosztást követte és egészítette ki sok más családneveket feldolgozó névtani munka, mint például B. Gergely Piroska *A kalotaszegi magyar családnevek rendszertani és funkcionális vizsgálata*, Virág Gábornak a *Feketics családnevei (1785-1944)* című tanulmánya stb. A tipológiai rendszer kialakításában az előbb említett munkák szolgáltak alapul.

*Műalkotás és teremtés: mitológia és esztétika Nerval Történet a
Reggel királynőjéről és Szolimánról, a szellemek fejedelméről című meséjében*

FRIEDRICH ESZTER

német – francia, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. LŐRINSZKY ILDIKÓ, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Francia Tanszék

A dolgozat témája Gérard de Nerval *Történet a Reggel királynőjéről és Szolimánról, a szellemek fejedelméről* című művének elemzése. A szöveg a nervali életmű egyéb alkotásaihoz képest mellőzött *Keleti utazás* című kötet egyik mesebetéte. A témaválasztást részben az indokolja, hogy a szakirodalom ritkán foglalkozik e szöveggel, részben pedig az, hogy a mese az egész életművet tekintve is kiemelkedő példája a jellegzetesen nervali alkotásmódnak: a mitológiai elemeket szinkretizáló és egyben új, önálló műalkotást létrehozó írói eljárásnak.

A dolgozat első fele a Nerval szempontjából döntő fontosságú német hatást vizsgálja (Goethe, Novalis és Creuzer). Az elemzés második része arra a kérdésre keresi a választ, mitől lesz jellegzetesen nervali a szöveg, a különféle mitikus elemek hogyan módosulnak, kapcsolódnak össze, és hogyan szerveződnek új műalkotássá, egyfajta személyes mítosszá szövődve. A mesebetétben mitológia és esztétika szétválaszthatatlanok, hiszen az író minden egyes mitológiai elemhez hozzátesz valami egyénit, ami vagy már eleve esztétikai jelentőséget kap, vagy pedig hozzájárul ahhoz, hogy az alkotói koncepcióba belesimulva új, egységes műalkotás szülessék. A mese központi kérdése a művész alakja és a művészi alkotás folyamata. A Nerval által megteremtett személyes mítosz valójában a romantikus művész mítosza, nem hozza létre a korban sokak által áhított régi-új, egységes mitológiát. S bár megtörténik a felhasznált mítoszok tökéletes szinkretizálása, nem születik meg a vágyott közös nevező, a sok mitológiai szál két különböző értékrendet képviselő táborba rendeződik.

*A homéroszi és az orpheuszi versbeszéd elkülönítési kísérlete
szóstatistikai vizsgálat segítségével Weöres Sándor tizenkét szimfóniájában*

FÜLEKI GÁBOR

magyar – biológia, V. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KOVÁCS ANDRÁS, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Modern Magyar Irodalom Tanszék

Dolgozatomban Weöres Sándor csaknem egész életművét átfogó-reprezentáló szeptet, tizenkét szimfóniáját vizsgáltam. Ezek a művek a költő legkülönbözőbb lírai törekvéseit képviselik; szinte minden versalkotó módszerére találunk bennük példát, emiatt kiválóan alkalmasnak bizonyultak reprezentatív mintaként való felhasználásukra.

A vizsgálat maga a Hamvas Béla által homéroszi és orpheuszi költői beszédmód elkülönítését, e két fogalom operacionalizálását tűzte ki célul - Határ Győző fényről szóló elméletét felhasználva, melynek lényege, hogy az agy optikus reflexpályái gondolkodásunkban, fogalomalkotásunkban túltengenek, és ez fokozottan érvényes a transzcendensről való beszédben, gondolkodásban.

Mivel az orpheuszi költészet alapvetően transzcendenciával átitatott, kézenfekvő volt a feltételezés, hogy az orpheuszi beszédmódban a "Fénytartomány" fogalomköre erősen dominál gondolkodásunk ezen szimbolikus-metaforikus meghatározottsága miatt.

Ezek alapján a szimfóniák szóanyagán statisztikai vizsgálatot végeztem, meghatároztam a fény fogalomkörének szemantikai határait, és ennek a szókészletnek a megjelenési arányait az egyes művekben, illetve egy 27 Weöres-versből álló „ellenőrző” mintában.

Megállapítható volt, hogy Weöres verseiben a "Fénytartomány" szavai átlagosan 6.55 %-ot tesznek ki, ezt a homéroszi versbeszédre lebontva 3.72%-ot, az orpheuszra pedig 8.45%-ot kaptam.

Ezek alapján 3,72% alatt egészen biztosan homéroszi, 8,45 % felett egészen biztosan orpheuszi szövegről van szó. A két érték között (különböző részletezett módosító tényezők befolyása miatt) átmeneti sáv jelölhető ki, ahol a dikció elvontsága, tömörsége lesz a mérvado kritérium, illetve maguk a szövegek is átmeneti jelleget mutatnak.

Posztmodern halál bohócjelmezben

FÜLEMILE JUDIT

színháztörténet, V. évf.

Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:

DR. KISS GABRIELLA, egyetemi docens,

Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,

Színháztudományi Tanszék

A színháztudomány mint önálló diszciplína az elmúlt évtizedekben Magyarországon is fejlődésnek indult, és megjelent a 90-es évek elejétől átalakuló színházi előadások posztmodern horizontból történő diskurzusa is. A rendszerváltás teret adott - a megváltozott világerzékelés kifejezésére alkalmas - experimentális rendezéseknek, melyek olyan új színházi kódokat dolgoztak ki, amelyek a realista színjátszás keretein belül nem juthattak érvényre.

Ez a változás azonban az opera műfajában jóval később jelentkezett; azok a törekvések ugyanis, amelyek egy-egy opera újfajta interpretációját valósították meg, nem találtak sem a művészek nagy részének szimpátiájával, sem a közönség megrögzött operai elvárásaival. Talán ez az oka annak, hogy a színházi kritikákban, tanulmányokban az operaelőadás periférikus helyet foglal el. Nagyrészt zenetudósok foglalkoznak az előadásokkal, így érthető módon a zenei, és vokális teljesítmény, nem pedig a rendezés kerül a rendezés középpontjába. A helyzetet nehezíti, hogy az operaelőadást még mindig inkább az énekes és karmester-személyiségek nevei fémjelzik, másrészt - és ez a problematikusabb - az operaházak sokkal inkább hangi, mint alakai megfelelést követelnek az előadóművésztől, ami nagyban befolyásolja a *mise en scene-t*.

Dolgozatom témájául éppen ezért Kovalik Balázs revelatív erejű Thália Színházban bemutatott előadását választottam, amely Ligeti György *Le grand Macabre* című operájából készült.

"Ligeti operája számtalan vonásában hordozza a jellegzetesen posztmodern múltba fordulás és stílusimitáció jegyeit, nagyot tévedne azonban az, aki azt gondolná, hogy posztmodern művel van dolga" - olvashatjuk Balázs István kritikájában. Kovalik Balázs rendezésében azonban - megragadva a darab fent említett jellegzetességeit, és kihasználva a Thália Színház adta lehetőségeket - posztmodern előadás jött létre. Vállalkozása azért is figyelemre méltó, mert egy nagyoperai tradícióban dolgozó társulat állt rendelkezésére - nagyobbrészt a Magyar Állami Operaház művészei - akiket ki kellett zökkenteni az operajátszás hagyományaiból.

Jelen dolgozat koordinátáit tehát az előadás azon szegmensei adják, melyek a posztmodern színház jegyeit viselik.

Heiner Müller: Hamletmaschine – Dekonstrukció mint innováció

FÜLÖP JÓZSEF

német, V. évf.

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. CZEGLÉDY ANITA, egyetemi docens,

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat Heiner Müller Hamletgép című, 1977-ben íródott drámájának elemzését adja. A munka célja annak bizonyítása, hogy egyfelől a darab a mülleri életmű metszéspontjának kitüntetett helyén áll, másrészt első vizsgálatra (vagy színházban való megtekintésre) megnehezíti ugyan az interpretációt, ezen dekonstruktív tendenciája ellenére mégis koherens jelentés és üzenet rekonstruálható belőle. A német és magyar nyelvű szakirodalommal való konfrontáció lényeges módszertani előfeltételének a bizonyítás mindkét része meg kívánt felelni. Az első egy szövegközzeli, olykor filológiai igényességű elemzés, mely részletesen ismerteti Müller nevezett drámájáig tartó munkásságát, kitérve a Bertolt Brechthez fűződő viszonyra is, valamint rámutat a szöveg intertextuális és önreflexív jellegére. Ebben a szakaszban az egyes felvonások mellé egyes fejezetek rendelődnek, így világítva rá a Hamletgép tematikus felépítésére (I.-VI.). A második fő fejezet két rövidebb szakaszra bomlik (VII.-VIII.), melyek távlatból világítják meg Müller művészi attitűdjének leglényegesebb vonásait, valamint azok markáns kiütözését a Hamletgépben. E fejezet legfontosabb eredménye a dolgozat címében foglaltak felmutatása az első fejezet részletes analízisére hivatkozva. Az eredmény a következő képletben szimbolikus tömörséggel adható meg: *színház*, jelezve ezzel a Hamletgépben dekonstruált Szöveg és Szerző értelmezhetetlenségét és értelmezhetőségét, mely díszkrepancia a befogadó konstruktív igényességére épít, és várja mindenkori feloldását.

A Balassa család táplálkozása a kora újkortól a XIX. század közepéig

FÜREDER BALÁZS

történelem, V. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

DR. PAPP KLÁRA, egyetemi docens,

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Középkori Magyar Történelmi Tanszék

DR. OROSZ ISTVÁN, egyetemi tanár,

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Új- és Legújabbkori Egyetemes Történelmi Tanszék

A dolgozatomban az 1600-as évektől a XIX. század közepéig a Balassa család táplálkozását és az ehhez szükséges eszközöket elemzem és így próbálok egy képet festeni a család étkezési szokásairól.

Először a nagy múltú Balassák történetéből adok egy kis ízelítőt, majd ezt követően a feltárt levéltári források alapján járom végig a konyhákat és az étkezőhelyiségeket.

A forrásanyag megoszlása nem egységes. A XVII. században találtam a Balassáknál a legtöbb konyhai eszközt (nyársakat, fazekakat, tortaformákat stb.) és az asztali tárgyak számbavétele is elég jelentős. Ellenben használható számadáskönyvet, családi leveleket és családi szakácskönyvet nem tudtam felkutatni. A XVIII. század talán az ellentettje az előzőnek. Nagyon sok adatot ismerhettem meg különböző élelmiszervásárlással, kifizetéssel kapcsolatban. A család tulajdonában lévő szakácskönyv is a korból származik (1769.). Több összeírásban szerepelnek a konyhák bemutatásai, de lényegesen kevesebb információt kapunk arról, hogy mivel főztek és ettek. Az utolsó vizsgált időintervallum az előző kettő keveréke - mindenből egy keveset - kivéve a recepteket.

Bár az adatok különböző helyekről, évekből származnak, néhol hiányosak, mégis úgy érzem, hogy sikerült kialakítanom egy képet a család és ezáltal a vezető társadalmi réteg táplálkozási szokásairól, fejlődéséről.

Az ismétlődés terápiaja a latin-amerikai telenovellákban

FÜRTH ESZTER

magyar, IV. évf. – komparatiztika, III. évf. – portugál spec., II. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FRIED ISTVÁN, egyetemi tanár,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A mindennapok esztétizálódása, a világ csinosodása és ezzel párhuzamosan a „magas” művészet áruvá és divattá válása eredményezi azt a - tömegek szórakoztatására szolgáló - „populáris masszát”, mely magában hordja mind a „magas” művészet, mind a tömegkultúra nyomait. Dolgozatom célja e kettősség megfigyelése a latin-amerikai sorozatokban. Megvizsgálom, hogyan jelenik meg bennük a kor problémáit tematizáló irodalmi funkció, a tömegkultúra, a giccs szórakoztató jelenségével párhuzamosan. A posztmodern kor problémái saját ellepleződésükként jelennek meg, az állandó ismétlődések eszközeivel terápiát nyújtanak a kor bizonytalanságaival küzdő befogadónak.

Az ismétlődések több szintjét különböztetem meg a kezdetben irodalmi műveket feldolgozó telenovellákban. A befogadó magatartásának ismétlődése a napi rendszerességgel végrehajtott tévézési szertartás. A műfaji ismétlődés szintjén a kései lovagregényeket említem, melyek mind szerkezetileg, mind világmodellhez kötöttségük szempontjából hasonlóságot mutatnak a sorozatokkal. A nyelvi ismétlődések szintjén a jelölők garantált jelentésének megkérdőjeleződése tematizálódik. A nyelvi sémák ismétlődő, változtatás nélküli használata teszi lehetővé a jelentés elérésére nem törekvő, ritmikus nyelv létrejöttét, mely egy stabil világkép kialakításához járul hozzá.

A telenovellák világának isteni pozícióját betöltő szerző és vele szemben a hívő szerepét betöltő befogadó viszonyára világít rá a *Vad angyal* című sorozat parodisztikus jellegével. A biztonság, a lét garantáltságának kellemes érzését kelti az isten-szerző jelenléte, és hívő-befogadóival fenntartott interaktív viszonya. A szerző és a befogadó, Isten és a hívő közti kapcsolatként a sorozatok világában funkcionál, mely nem kívánja leképezni, reprezentálni a valóságot, hanem új világot konstruál, melyet a nézők hite hat át. A telenovellák céljaként a hit elérésének illúziója említhető, vagyis a hitpótlék általi terápia. Az explicit módon megjelenő ismétlődő sémák „orvossága” így hordozza magában az impliciten megmutakozó „betegséget”.

Hogy kötőszós tagmondatok fordítása franciára

GÁBOR KATA

francia, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BALOGH PÉTER, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban a „hogy” kötőszós mellékmondatok és francia megfelelőik szintaxisával foglalkozom. A magyar adatok szisztematikus csoportosítása rávilágít arra, hogy a megfeleltetéseknek alapvetően két típusa különböztethető meg: a szabályokkal előállított és a lexikális információra hivatkozó algoritmusok. Azt tapasztaljuk, hogy azokban az esetekben, melyekben a magyar adatokat „szabályosnak”, tekinthetjük, és a „hogy” kötőszós tagmondat értelmezését nem egy főmondati régens jelentéséből vezetjük le, hanem a „hogy” szóhoz társítjuk, képesek vagyunk szabályokon alapuló megfeleltetést felírni: így kezeltük a célhatározói és az okhatározói értelmű mellékmondatokat. A vonzatnak tekintett tagmondatok azonban – a vonzat szerepű névszókhoz hasonlóan – speciális, lexikálisan kódolt és egyedi módon jelölt relációban állnak a főmondati régenssel. A reláció formai megjelenése a magyarban a tagmondat utalószavának esete, a franciában pedig vagy a szórendi pozíciója, vagy – gyakrabban – az esetragnak megfeleltethető prepozíció, mely többnyire megjelenik az összetett kötőszó részeként. A gépi fordítás szempontjából gazdaságos megoldás, hogy az ilyen tagmondatokat a hozzájuk hasonlóan viselkedő névszói argumentumokból vezessük le.

GÁL VIKTOR

történelem – muzeológia V. évf.
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FELD ISTVÁN, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Művelődéstörténeti és Muzeológia Tanszék

Dolgozatomban az egykori Zemplén megye területén található Solymos várának történetét dolgoztam fel az eddigi kutatások alapján. A régészeti feltárás eredményeit egyenrangú forrásként kezelve az okleveles adatokkal, próbáltam meghatározni a vár építési idejét és egykori elrendezését. Alaprajzi formájával (a vár kettéosztott és mindkét várrész területén egy-egy kerek torony emelkedik) egyedülálló a magyar várépítészetben. A mai várkutatás alapjait megteremtő Gerő László, Fügedi Erik és Engel Pál munkásságának rövid bemutatása után ismertetem az azóta eltelt több mint két évtized kutatásainak újabb eredményeit is. A várat építtető Tolcsva nemzetséget tárgyaló fejezet elsősorban az eddig ismerté vált alapján vázolja fel a család történetét és társadalmi helyzetét. Az írott forrásokban először 1234-ben megjelenő tolcsvai nemesek birtokaik bővítésével jutottak egy olyan társadalmi pozícióba a 13. század legvégén, amely már megengedte és egyben szükségessé is tette egy, hatalmukat biztosító és szimbolizáló vár felépítését. A 14. század végén - a család fiági kihaltával - a várat tovább fenntartani nem tudták és felhagyták. Solymos vára az írott forrásokban csupán három alkalommal - az 1379., 1398. és 1404. években - jelenik meg, de az utóbbi kettőben már mint elpusztult erősség. A feltárást megelőző három felmérés rövid vizsgálata után ismertetem a régészeti kutatást és mutatom be eredményeit. Az eddigi két ásatási periódus alatt öt kutatóárkot és két szelvényt nyitottunk. Ennek során megállapíthattuk, hogy a vár két jól elkülöníthető periódusban épült, azaz az északi várrész a korábbi és ehhez csatlakozott hozzá a déli. A déli torony északi külső határozhattuk meg. Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy a korábbi északi várrész a 13. század legvégén vagy a 14. század elején épülhetett. A vár kibővítésére minden bizonnyal a 14. század közepén kerülhetett sor.

Idrimi felirat

GARAI DÓRA ROBERTA

Kutató Diákok Országos Szövetsége

Témavezető:

DR. KOMORÓCZY GÉZA, egyetemi tanár,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

Mitanni országát az asszírok Hanigalbatnak nevezték, míg a hettiták számára „*a hurrik országa volt*”. A hurrik először több mint 700 évvel a mitanni állam megalapítása előtt jelentek meg, és az i. e. II. évezred elején már számos kisebb fejedelemséget hoztak létre Mezopotámiától északra és keletre. I. e. 1480 körül Barasuarna, Idrimi király hűbérura egyesítette ezeket a területeket. Idriminek Alalahban talált szobrán lévő akkád nyelvű ékirásos önéletrajzi felirata leírja, hogy hogyan kellett a királynak és idősebb fivéreinek Aleppóból (Halapból) őseik földjéről Emárba, anyjuk rokonaihoz menekülniük. Idrimi anélkül hogy kockázatvállalásra vagy haszonszerzésre gondolt volna, „*lovát, kocsiját és lovását*” maga mellé véve elindult Kanaánba szerencsét próbálni. Hét évet töltött a habiruk között, mielőtt elhajózott volna, Mukis országba, ahol letelepedett. További hét év elteltével követet és ajándékokat küldött Barasuarnának, a hurri királynak, és hűségesköt téve Alalah királya lett, és harminc éven keresztül hűséges vazallusként uralkodott.

Idrimi szobrát egy templomudvarban eltemetve találta meg LEONARD WOOLEY régész 1939-ben Tell Ačanában. A tárgyat a későbbi királyok idejében kultikus tiszteletben részesítették. A szobor fehér kőből készült, szemeit és szemhéjait azonban fekete kővel rakták be. A király egy bazalttalapzatra állított magas trónon ül. Idrimi testét az életének részleteiről szóló felirat borítja.

Amellett, hogy a felirat Észak-Szíria i.e. II. évezredi történetének legfontosabb dokumentuma, mivel fényt vet az ott elterülő kis államok belső viszonyaira és Mitannihoz való kapcsolataikra, személyes narrációja, a beszélő gondolatainak reflektálódása szintúgy kiemeli az ókori Közép-Kelet királyfeliratai közül. Előadásomban a szövegelemzésből kiindulva próbálok képet adni Idrimi király életéről és koráról, megvizsgálva az elbeszélő alakítóképességének és a kihirdetésre szánt tartalomnak a viszonyát ebben a konvencionális műfajban.

Munkássorsok a salgótarjáni Acélárugyárban 1956-ban

GARAMI GERGELY

történelem, 2002-ben államvizsgázott
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

KATONA ATTILA, főiskolai adjunktus,
Berzsenyi Dániel Főiskola

Két évvel ezelőtt családi indításra határoztam el, hogy az 1956-os magyarországi forradalom salgótarjáni eseményeivel kívánok foglalkozni. Eredeti elképzelésem némileg módosult és az Acélárugyár munkásainak a sorsát választottam.

Kutatásomhoz anyagokat részben a Nógrád Megyei Levéltárban, részben a Hadtörténeti, a Központi, illetve a Történeti Levéltárban (volt BM. levéltár) gyűjtöttem. Hamar szembesültem a korszak kutatásának ismert nehézségeivel. Az általam felkutatott adatokat a szakirodalom megállapításaival és tényanyagával egészítettem ki. Nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy a még élő szereplőket, tanukat személyesen megkeressem, velük riportot készítssek, és az általuk elmondottakat használjam fel, mint orális forrást. Nem utolsó sorban arra is gondoltam, hogy ezek a videó-felvételek, kordokumentumként is megőrizhetők. Annál is inkább, mivel a riportjaimban szereplők igen zárközött emberek, köszönhetően az elmúlt 30 év borzalmainak. Dolgozatom középpontjában a megtorlás bemutatása áll, a bírósági peranyagot áttanulmányozva kívántam érzékeltetni a korabeli gépezet „stílusát” és technikáját.

Munkámban idézetekkel, hivatkozásokkal, statisztikákkal igyekeztem alátámasztani a megtorló Kádár-rezsim bűnösségét, és a forradalomban részt vett fiatalok ellen elkövetett galádságait.

*Modern kori szirénének Adrienne Rich Diving into the Wreck
és Ingeborg Bachmann Undine geht című művében*

GARAMVÖLGYI JUDIT

angol, V. évf. – német, IV. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

MIKLÓDY ÉVA, egyetemi tanársegéd,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

DR. SÉLLEI NÓRA, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

DR. BALKÁNYI MAGDOLNA, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Germanisztikai Intézet

Ezzel az összehasonlító elemzéssel az volt a célom, hogy megvizsgáljam, miként írnak felül ezek az eltérő műfajú (szabadvers és lírai próza) modern kori szirénének egy hagyományos nőkonstrukciót, nevezetesen a sellőképet. Az elemzés fókuszában a szövegek sajátos nyelvisége áll, melyen keresztül a művek központi alakjai megszólalnak. A művekben ezeknek a nőalakoknak a kettőssége abban rejlik, hogy egyrészt beszélő szubjektumokként lépnek fel, másrészt magukon hordozzák, és felülírják egy kollektív nőkép sablonjait. Ezáltal áthágják a személyes és a kollektív közötti válaszfalat, nyelvezetükhöz hasonlóan, melynek erős zenei töltete, költőisége, logikai törései, szakadásai, valamint ambivalenciái és irracionális tartalmai szubverzív potenciált képviselnek. A sellők narratívái megbontják egy logocentrikus és dualizmusokban gondolkodó normatív jelrendszer kódjait, egy homogenitáson és egyértelműségeen alapuló diskurzus szabályait. Ezáltal kibillentik a hagyományos binaritások hierarchikus struktúráját is. Ennek bebizonyításához felhasználtam Kristeva szimbolikus/szemiotikus értelmezését, valamint Helene Cixous gondolatait a költői nyelv és a vokalizás női szövegekben betöltött jelentőségéről.

Ezen kívül a sellőkép hagyományos konnotációt is összevettem a modernkori változatokkal. Ez különösen Bachmann-nál volt eredményes, hiszen műve egy közismert sellőmítosz, az *undine-mítosz* felülírt verziója. A szövegben azokat a pontokat kerestem, melyek a férfielődök (Fouqués és Giraudoux) mítoszfeldolgozásainak szubverziójaként értelmezhetők. Ezzel szemben Richnél egy általánosabb értelemben vett sellőkép jelenik meg, s rajta keresztül egy polarizált kultúra újraegyesítésének kísérlete.

Olvasatomban arra a végkövetkeztetésre jutottam, hogy a Bachmann-szöveg a bináris struktúrákat csak néhol, egy-egy ponton töri fel, ahol az izolált terek összefolyásából pillanatnyi utópisztikus kivetülések keletkeznek, míg Richnél az apai nyelv széttöredezése folytán androgün vízióban érnek össze a polarizált elvek.

GÁRDOS BÁLINT:

angol – esztétika, III. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. PÉTER ÁGNES, egyetemi tanár,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Azáltal, hogy a költői tehetséget és a képzelőerőt valamiféle egység létrehozásának képességeként jellemezte, részben maga Coleridge adott alapot olyan típusú értelmezéseknek, amelyek valamely egységes, egyetlen jelentést kívánnak rögzíteni műveiben. Azokat a kérdéseket, amelyeket ez az esszé vizsgálni kíván, az általam ismert legjobb ilyen típusú munka, R. P. Warren klasszikus Coleridge-elemzése (1946) kritikáján keresztül igyekeztem megfogalmazni. Az elemzés három állításával szálltam vitába. Először is, Warren értelmezésben a tengerész az ősbűnt ismétli meg, ez azonban szükséges előfeltétele személyisége megteremtésének. Másodszor ezt a tettet Warren azonosítja egy a képzelőerő ellen elkövetett bűnnel. Végül, és számomra ez a legfontosabb, úgy látja, hogy a történet mindkét két szálán a tengerész megváltásához vezet.

Először tehát arra kérdeztem rá, hogy a tengerész bűne vajon szükségszerűen a személyiség megszületésének feltétele-e; azt igyekeztem megfogalmazni, hogy a vers a modern személyiség mítoszaként értelmezhető, és az emberi szellem felől újramítizált természet paradoxona jelenik meg benne, ami tisztázhatatlanná teszi ezt a kérdést. Másodszor azt próbáltam megmutatni, hogy a költemény nem egyszerűen a képzelőerő felszabadítását ünnepli, hanem legalább annyira önálló életre keltének rémálmát idézi föl. Harmadszor azt vizsgáltam, nem lehetséges-e hogy a tengerész története nem sikeres megváltástörténet, hanem számára is állandóan megújuló, újraélt szenvedés. Utolsó szempontként (a Warren ideje óta eltelt hangsúlyeltolódást követve) az egység-gondolatot próbáltam szembesíteni a költemény nyelv-felfogásával: azt próbáltam megmutatni, hogy egyszerre jelenik meg egyfajta misztikus egység képze, és ennek problematizálása *A vén tengerész*ben.

*Protestáns „rebellió” vagy kuruc „religió”?
(Toposzok a kora kuruc korszak költészetében)*

GÁTI MAGDOLNA

magyar – finnugor, IV. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
DR. BITSKEY ISTVÁN, egyetemi tanár,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A kuruc kori lírai alkotások összegyűjtésére már több vállalkozás született, melyet az eddig megjelent antológiák is bizonyítanak. Vizsgálatunkhoz a Varga Imre által összeállított A kuruc küzdelmek költészete c. gyűjteményt választottuk. Kutatásunk a Zrínyi Miklós halálát követő 10 éves intervallumra terjed ki, mivel már e költemények poétikai-retorikai gazdagsága, sokszínűsége is széles értelmezési horizontot biztosíthat. Megvizsgáljuk, hogy a szövegközpontú felekezeti-politikai polemizálás egy-egy beszédhelyzetben hogyan ölt testet. Az egy-egy eszme képviselőjében fellépő szövegkorpuszbeli szólamok dialogicitása és strukturáltsága milyen nyelvi formulák, alakzatok segítségével jön létre. Dolgozatunkban beszédhelyzetek által konstruált szólamokat különítettük el. Az 1671 előtti esztendőkből az ún. világi vagy politikai képviselőtű szólamban az ország sorsáról folytatott polemizálás során a felekezeti megosztottságra utaló jelek főként még egy-egy szókapcsolatban öltenek testet pl. keresztyén vérszopó, mardosó kutya, pogány kutya stb. A költeményekben megtalálható felekezeti szál még csak apró szövevénye ekkor a világi szólamban. 1672 végén a „lompos német” mellett megjelenik a belső ellenség, a pápisták hada is: Vedd eszedben magad, hazádnak nem fia, / Némettel prímezett lélek, kuraffia, / Eb tenyerén tombolt német pártfogója, / Hitedet megszegő hazád árulója! Olvashatjuk a Magyarország querelájában. 1672 után már megjelennek a bujdosás képei is, melyek tág értelmezési keretet biztosítanak számunkra. Dolgozatunk második részében arra kívánunk rámutatni, hogy a nyelvi szövegformulák, hogyan tükrözik a politikailag üldözöttek s a rebellióval vádolt protestánsok sorsának összekapcsolódását. Megvizsgáljuk, hogy a bujdosás képei egy-egy élethelyzetben miféle toposzokat, motívumokat hívnak segítségül a lírai költeményekben.

“... nehéz aranyhím terheli ruháját”

(A Toldi kanonizációja 1856-ig)

GERENCSÉR PÉTER

magyar, IV. évf. – történelem, II. évf. – irodalomelmélet, III. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

GERE ZSOLT, megbízott előadó,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban Arany János *Toldi* c. művének a kanonizálási folyamatát vizsgálom, amihez a recepcióesztétika, a hermeneutika és a kánonelmélet terminusait használom. Annak igazolására teszek kísérletet, hogy a 19. századi elméletek (a Kölcsey-féle hagyományos szemlélet, Erdélyi János népiesség-elmélete, illetve Toldy Ferenc nemzeti irodalom-konceptiója) mennyire behatárolták az Arany-szöveg értelmezési keretét. Nemcsak a kritikák érvényesítettek egyfajta *elvárás-horizontot*, hanem a nemzeti irodalom paradigmája már előre megszabta, miképp *kell* értelmezni azt. E paradigma vágyainak beteljesítése meggyorsította a mű kanonizálási folyamatát, de egyúttal az elméleteket is legitímálta. Az értelmezés során klasszikussá avatott műnek pedig az a veszélye, hogy olvashatatlanná teszi a szöveget, hiszen csak egyféle interpretációt módot tart legitimnek. Mindez utat nyit a kultikus nyelvhasználatnak, amely az elemzett recenziók (Erdélyi János, Toldy Ferenc, Gyulai Pál, Salamon Ferenc) metaforikus, így a diszkurzivitást mellőző és ellenőrizhetetlen kijelentéseket tevő nyelvén is megfigyelhető. Mindemellett a kritikák gyakran nem is a primer szöveggel, hanem az azt feltételező elméletekkel tartanak fenn kapcsolatot, így az irodalmi művet igazítják az elmélethez és nem fordítva (a recenziók visszatérő követelménye a népiesség elméletének megfelelően a szöveg *átírása*). Így legitimnek csak a készen kapott olvasatok passzív befogadása számított, amely összefüggésbe hozható Barthes *fogyasztó olvasó* terminussal. Vagyis Arany János alkotását előzetesen is és utólagosan is erőteljes *intézményi kontroll* alá helyezték.

Egy nyelvelmélet architektúrája

GERVAIN JUDIT

általános nyelvészet, V. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. GÉCSEK ZSUZSANNA, egyetemi adjunktus,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Francia Nyelv és Irodalom Tanszék

Chomsky (1966) *Cartesian Linguistics* című munkája nyomán elterjedt gyakorlat a nyelvtudomány történetében a generatív nyelvészetet a XVII. századi nyelvelméletekhez, különösen is a Port Royal (Arnauld és Lancelot 1660/1997; Arnauld és Nicole 1662/1975) nyelvtanhoz hasonlítani. Ugyanakkor számos szerző (pl. Kelemen 1977) felhívja a figyelmet arra, hogy e hasonlóság nem teljes, hiszen a Port Royal nyelvtan logikai-szemantikai alapú, míg a generatív grammatika hangsúlyozottan a nyelv szerkezeti-formai aspektusait vizsgálja.

A dolgozat azt igyekszik megmutatni, hogy jóllehet a kiindulási pontok tekintetében valóban megvan a fenti különbség a két nyelvelmélet között, a Port Royal nyelvtan — logikai-szemantikai eszközökkel bár, de — ugyanolyan részletességgel és mélységben magyarázza a nyelv szintaktikai jellemzőit is.

A tézis alátámasztásához először felvázolom azt a tágabb elméleti keretet, amelyben a Port Royal filozófus nyelvészei a nyelvről gondolkodtak, rámutatva annak logikai-szemantikai elkötelezettségeire. Ezek után megvizsgálom, hogyan érvényesülnek ezek az elvek a szerzők konkrét nyelvészeti elemzéseiben (Arnauld és Lancelot 1660/1997; Arnauld és Nicole 1662/1975). Ezen esettanulmányok — például az ige-főnév megkülönböztetés, az összetett mondatok leírása stb. — alapján azt a következtetést vonom le, hogy a logikai-szemantikai alapelvek nemcsak a jelentés, hanem a szerkezet magyarázatára is szolgálnak e nyelvelméletben.

Kísérletezzünk! Új módszerek a szintaktikai mikrovariációk kimutatására

GERVAIN JUDIT

általános nyelvészet, V. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

PROF. DR. KENESEI ISTVÁN, egyetemi tanár,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

Mi a nyelvész teendője, ha „az ugyanazon nyelvi jelenséget elemző kutatók nem értenek egyet a legdöntőbb empirikus adatokban” (Levine 2001)? A kérdés jól érzékelteti az elméleti nyelvészet módszertanának egyik súlyos hiányosságát, az adatgyűjtés informális, intuitív jellegét. A dolgozat e metodológiai probléma okait, következményeit és lehetséges megoldásait vizsgálja.

A generatív nyelvészet módszertana azon az elméleti elkötelezettségen alapszik, miszerint a nyelvi képesség biológiai szerv, s mint ilyen egyetemes, és genetikailag meghatározott módon, azonosan működik. Így az anyanyelvi beszélő nyelvi kompetenciája — a performancia hatásait leszámítva — megkérdőjelezhetetlen adatforrás. Ezért a szintaxisban a leggyakoribb módszertani eljárás az anyanyelvi beszélők informális, nem kísérletes megkérdezése, illetve az anyanyelvét vizsgáló nyelvész introspekciója. Ez a metodológia azonban nehézségekbe ütközik, ha két vagy több anyanyelvi beszélő nem ért egyet a példamondatok megítélésében.

Éppen ezért a dolgozat egy olyan új, kísérletes adatgyűjtési eljárást mutat be a magyar fókuszemelő szerkezetek példáján keresztül, amely a pszicholingvisztikából ismert metodológiai kontrollok segítségével képes kiszűrni a performancia hatásait, a fennmaradó variációt pedig clusterelemzés és más statisztikai eszközök segítségével értelmezhetővé és magyarázhatóvá teszi. A generatív nyelvészet „elvek és paraméterek” modelljének megfelelően az így felderíthető „mikrovariációk” a kisebb hatású paraméterekre engednek következtetni.

Sorshálók

Identitás, asszimiláció, emlékezet

GLESZER NORBERT

néprajz, III. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

PUSZTAI BERTALAN, egyetemi tanársegéd,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban egy bácskai magyar neológ zsidó család identitásstratégiáinak rekonstruálását kísérelm meg. A vizsgált időszak a 19. század második felétől, az asszimilációs társadalmi szerződés létrejöttétől a 20. század második feléig terjed, és négy generációt ölel fel. Forrásaim levéltári anyagok, újságcikkek, publikációk valamint az anyag zömét kitevő narratívumok, amelyek főleg egy 1936 és 1944 között a család alkalmazásában álló, római katolikus vallású, 82 éves magyar asszonytól származnak, illetve más helybeliek visszaemlékezéseivel egészülnek ki. Ehhez kapcsolódik még – a kutatott család erős rokoni kötődése nyomán - a Szegedi Neológ Zsidó Hitközségben végzett terepmunka is. Célom az eltérő identitás-stratégiák megrajzolása, lehetséges okaik feltárása, adott történelmi-társadalmi kontextusba helyezése. Mindezt nagymértékben meghatározza legfontosabb interjúalanyom - részben édesapjától 'örökölt' - társadalmi zsidó identitása és a munkaadónak nyújtott segítségéből fakadó stigmatizációja is.

A kutatott család esetében az asszimilációs törekvés már a helyi izr. hitközségben fontos szerepet játszó első generációnál is feltűnik. A második generáció aktívan kapcsolódik be az asszimilációs és a névmagyarosítási mozgalomba, illetve a hitközség, a város és Bács-Bodrog vármegye életébe valamint fontos szerepet játszik Laub László Fülöp - neves pápai és udvari festő - pályájának elindításában. Az ezt követő 'konjunkturális időszak' viszont a társadalmi státus radikális megváltoztatásának igényét, a kitérést hozza magával, s a soával majd a későbbi koncepciók perekekkel együtt egyértelműen meghatározza a következő generációk identitásstratégiáit. Ebben az öngyűlölet, a negatív identitás, a konzervatív-nosztalgikus és a disszimiláns modell egyaránt feltűnik. Életútjuk elemzésével behatóbb képet kapunk a szélesebb társadalmi események egyéni megnyilvánulásairól, a helyi környezet és a zsidóság közötti kulturális-társadalmi 'tér töréseiről', a rajtuk átvezető – Geertz-i értelemben vett - egyéni utakról.

Stöckel Lénárd és a bártfai reformáció fénykora

GUITMAN BARNABÁS

latin – történelem, 2002-ben államvizsgázott – szlovák, II. évf.
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ŐZE SANDOR, egyetemi docens,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat mögött álló levéltári és könyvtári kutatás fő célja, a magyarországi tudományos közvélemény látókörének periferiájára került Stöckel Lénárd tevékenységének vizsgálata.

1539-ben lát munkához Bártfán a régió két legjelentősebb reformátora, a Wittenbergben végzett Stöckel Lénárd (1510-1560) és Radácsi Mihály (†1566). Kettejük célja egy mérsékelt, de döntően lutheri megreformálása az egyház és a város életének. Stöckel a humanista pedagógiai gyakorlat és a lutheri doktrínák alapján újjá szervezi a bártfai iskolát. Iskolai használatra több latin nyelvű munkát ír. A vezetése alatt rengeteg nemes ifjú és későbbi wittenbergi magiszter végzi alapfokú tanulmányait.

Stöckel és Radácsi szervezésében az öt felsőmagyarországi szabad királyi város magisztrátusának és egyházi vezetői több közös zsinatot is tartanak. Az 1549 augusztus 22-én Eperjesen tartott zsinaton a képviselők elfogadták a Stöckel Lénárd által átdolgozott ágostai hitvallást Confessio Pentapolitana néven, melyet Ferdinánd király jóvá hagy. A városok a XVII. sz. második feléig élvezhették a viszonylagos vallásszabadságot, melynek feltétele volt az ötváros hitvallásában foglaltakhoz való ragaszkodás.

Stöckel főleg a sakramentárius és anabaptista tanok ellen emelte fel szavát, több hitvitában is részt vett. Ezek közül a legjobban rekonstruálható a königsbergi Matthias Lauterwalddal folytatott vita, melyben Melanchthon és a wittenbergi egyetem professzorainak fitélete döntött. Stöckel fellépett Stancaroval és Szegedi Györggyel szemben is.

Stöckel és Radácsi halálát követő évtizedekben Melanchthon pedagógiai humanizmusa és Luther teológiája még sokáig megmaradt a felsőmagyarországi városokban. Kettejük működéséről fennmaradt források igazolják, hogy míg az ország nagy része a pusztulás időszakát élte, e régió városainak kulturális és vallási fejlődése ekkor még szervesen kapcsolódott a Német Birodalom városainak fejlődéséhez.

„...az újhelyi bírák és a többi polgárok emlékezetül adjuk ...”

Mezővárosi önkormányzat és oklevéladás a középkori Sátoraljaújhelyen

GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS

történelem, IV. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SOLYMOSI LÁSZLÓ, egyetemi tanár,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A középkori Magyarországon a XV. századra általánosan elterjedt a mezővárosi oklevéladás. A fennmaradt oklevelek mennyisége szempontjából azonban az egyes országrészek között jelentős eltérések vannak. Országos szinten is kiemelkedő a Hegyalja, főleg Sátoraljaújhely iratanyaga. Ez leginkább annak köszönhető, hogy Újhely határában állt a Szent Egyed pálos kolostor, amely megőrizte itteni birtokaival kapcsolatos okleveleit. Az Újhely mezőváros által kiadott, főként a helyi ingatlanforgalommal foglalkozó dokumentumok gazdaság-, társadalom- és igazgatástörténeti szempontból is nagy forrásértékkel bírnak. Bár ezeket az okleveleket kutatásaik során már többen felhasználták (így Mályusz Elemér, Bácskai Vera, Ladányi Erzsébet és Csorba Csaba is), eddig még nem készült olyan tanulmány, amely csak ezeket figyelembe véve foglalná össze a település önkormányzatának legfőbb jellemzőit. A több mint félszáz oklevél alapján a bírók és esküdtek családi kapcsolatai mellett, következtetések vonhatóak le a tisztségek betöltésének legfőbb elveiről, és a helység vezető rétegének anyagi helyzetéről. Megállapítható, hogy milyen szerepet játszott a pálos kolostor Újhely mindennapi életében, és hogy melyek azok a főbb jogszokások, amelyek előtérbe kerültek az ingatlanforgalom során. A település, amely 1261-ben kapott városi kiváltságokat, az oklevelek alapján teljes mértékben kihasználta a privilégiumban számára rejlő lehetőségeket: önkormányzatát a mindenkori földesúr és a helyi egyházi intézmények is tiszteletben tartották, s ennek gyakorlása során oklevéladása is magas szintre fejlődhetett.

GURUBI RÉKA

színháztörténet, IV. évf.
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:
DR. JÁKFA LVI MAGDOLNA, egyetemi docens,
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar
Színháztudományi Tanszék

Arnold van Gennep francia néprajzkutató 1908-ban kidolgozott liminalitás-elméletének jelentőségét napjainkban kezdte felismerni és alkalmazni a színháztudomány. Erika Fischer-Lichte német színháztudós legújabb könyvében van Gennep elméletéből kiindulva vizsgálja az egyes színház- és drámatörténeti korszakokat, ezzel mintegy kijelölve a színháztudomány egyik új irányát, amely az antropológiát – és ehhez kapcsolódóan a színházszociológiát – tekinti egyik alapvető segédtudományának.

A mindennapi életben megjelenő teatralitás már Shakespeare szállóigévé vált idézete óta ismert („Színház az egész világ, és színész benne minden férfi és nő...”), de ezen jelenségek vizsgálatával csak a XX. Századi performansz kultúra és elméletek elterjedésével kezdett foglalkozni a színháztudomány. Ezek az elméletek jelentősen kitágították a teatralitás eddigi fogalmának jelentőségét, és ezzel közelebb hozták azokat az interdiszciplináris területeket, amelyek a színháztudományhoz eddig kevésbé – nem tudatosan – kapcsolódtak. (Ilyen például a szociológia, antropológia, pszichológia stb.)

Dolgozatom egy kísérlet. Kísérlet arra, hogy hogyan lehet egy hagyományos értelemben nem színházinak tartott jelenséget a teatralitás szempontjából hogyan lehet értelmezni. Eric Bentley teatralitás minimáldefinícióját alkalmazva (A eljátssza B-t miközben C figyel) vizsgálom a széki lakodalom jelenségét, de nem mint népszokást, hanem azt egy adott / kész előadásnak tekintem. Ennek a konkrét népszokásnak a jelenségén keresztül egyszerre figyelhetőek meg és különíthetőek el a gennepi liminalitás egyes fázisai (ez alkotja a dolgozat szerkezeti struktúráját), valamint a hétköznapi esemény teátrális szokás jellege. Ha a széki lakodalmat egyszerre közelítem meg a teatralitás és a liminalitás szempontjából, akkor bebizonyítható, hogy a mindennapi életben megjelenő teatralításban nemcsak fellelhetőek a liminalitás egyes fázisai, hanem ezek jelenlétének feltételei maguk a teátrális elemek. A vizsgálat közben mindkét elmélet módosult, de ezzel csak még inkább igazolhatóvá válik, hogy az antropológiának létjogosultsága van a színháztudományban, sőt a színháztudománynak is az antropológiában.

Az indo-árja bevándorlás körüli viták

GUSZMANN GERGELY

történelem – angol, 2002-ben államvizsgázott
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:

DR. KRISTON PÁL, főiskolai docens,
Eszterházy Károly Főiskola

Az elmúlt másfél-két évtizedben szemtanúi lehetünk a nyugati tudományos közegekben, hogy a *linguistic turn* és a *tourant critique* hatására számos tudományág képviselői elbizonytalanodnak a lefektetett alapok tarthatóságát illetően, és újabb paradigmákat fogalmazznak meg. A tudományos kutatás újabban nagy figyelemmel fordul a *diszciplinaritás* kérdéséhez, azaz annak vizsgálatához, hogy az egyes tudományágak intézményesülésében kiknek a hatása és mely hagyomány érvényesült. Ez alól a folyamat alól az orientalisztika ágai sem jelentenek kivételt. A leginkább filológiai szempontú nyugati indológiai hagyományt is új kihívások elé állítják a társadalomtudományos módszerek.

A nyugati indológusok által gyakran hangoztatott elmélet szerint a félnomád indo-árja törzsek több hullámban érkeztek a mai India területére Kr.e.1500-tól. A vad, hódító árjak leigázták a dravida őslakosságot s egybeolvadtak velük, feladva kultúrájuk egy jelentős részét.

Klaus Klostermaier szerint az úgynevezett „árja invázió elmélete” az egyik leginkább újragondolandó téma, amelyre sokszor „gyarmati-hittérítőként” utalnak, arra célozva, hogy ez a gyarmatosítók ideológiai konstrukciója volt, mely azon a feltételezésen alapul, hogy minden magasabb kultúra az elmaradott Indián kívülről származik. Klostermaier, sok más kutatóval egyetemben, az árjak indiai autochton elmélete mellett áll ki. Cáfolatait régészeti, filológiai és történelmi jellegűek. Edwyn Bryant 2001-ben megjelent könyve ezeket a vitás pontokat sorakoztatja fel és helyezi kontextusba, melynek alapján az India hódítói által képviselt indo-árja invázió vagy akár a bevándorlás ténye is megkérdőjelezhető. Egyre nagyobb figyelmet érdemel az autochton kutatók véleménye, mely gyakran szemben áll a nyugati indológiai hagyománnyal.

A régészeti és nyelvészeti kutatások felülvizsgálata valamint a régi paradigmák átértelmezése egyre sürgetőbb. Az árja bevándorlás kritikai bírálata új fénybe helyezheti az indológiai hagyomány egyéb toposzait, például az indiai társadalomról alkotott merev felfogást.

GYIMÓTHY ESZTER MÁRTA

2002-ben államvizsgázott

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. NAGY ILDIKÓ, egyetemi adjunktus,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

DR. ÚJVÁRY ZSUZSANNA, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom témája a Sárvíz folyó Tolna megyei szakaszának szabályozása a 18. században. Kutatásom során arra kerestem a választ, hogy hogyan indultak el a munkálatok, hogyan folyt le a szabályozás és milyen mértékben érintette mindez a folyó mentén elterülő falvak lakóit. A téma anyagát a Tolna Megyei Önkormányzat Levéltára őrzi. A forrásbázist a Megyei Közgyűlés Jegyzőkönyvei és a Kereskedelmi Ügyek címen összegyűjtött iratok biztosították. Legtöbb információt mégis a magán- és hivatalos levelek, a fizetési lajstromok és elismervények, a mérnöki jelentések és az egyes gyűlési jegyzőkönyvek adták.

Dolgozatom fő tárgya az 1771-től 1793-ig vonatottan haladó munkálatok ismertetése; ez a szabályozás első szakasza. A feldolgozott anyag alapján bemutatom Bóhm Ferenc és Sigray Károly Tolna megyei munkásságát, a Sárvíz szabályozásának menetét, annak nehézségeit – amelyek miatt a munkálatok kisebb-nagyobb megszakításokkal közel hatvan esztendeig elhúzódtak –, és a legérintettebbek, a falvak lakóinak panaszait.

Összegezve: a szabályozási munkálatok elhúzódásának okát elsősorban a megyei vezetés nem segítő hozzáállásában, az igazgató-mérnök lekötöttségében, a sokszor fellépő pénz- és munkáshiányban látom.

Külön fejezetben tárgyalom a 19. századi szabályozás főbb pontjait és eredményét.

Az Árpád-kori folyóvíznevek névtani vizsgálata

GYÖRFFY ERZSÉBET

magyar – filozófia, V. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. TÓTH VALÉRIA, egyetemi adjunktus,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Dolgozatom az Árpád-kori helynevek egy csoportjának, a vízneveknek a rendszerező, szisztematikus vizsgálatát tűzte ki céljául. A helyfajták rendszerezésével több munka is foglalkozik, magam közülük a legrendszerűbb alapokat nyújtó elméleti összefoglalást, HOFFMANN ISTVÁN *Helynevek nyelvi elemzése* című művét választottam.

A dolgozat névanyagát a belső keletkezésű folyóvíznevek és az azok részeit megnevező helynevek alkotják. A vizsgálatot történeti névanyagon végeztem el: az egyes kategóriákat reprezentáló példák összeállításában GYÖRFFY GYÖRGY *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* című művére támaszkodtam, valamint a *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból* című sorozat eddig megjelent darabjaira, melyek a nem települést jelölő helyneveket tartalmazzák. A névfejtésben nélkülözhetetlen segédeszközöm volt KISS LAJOS munkája, a *Földrajzi nevek etimológiai szótára*.

Dolgozatom felépítését tekintve két nagyobb fejezetből áll. A tudománytörténeti fejezetben a történeti névkutatásban, ezen belül a víznevek kutatásában közvetlen előzményül szolgáló szakmunkákat mutatom be. A szakirodalom áttekintését feltétlenül fontosnak tartom, mert ez támasztja alá dolgozatom létjogosultságát: hiszen a szakirodalomban nem találkozunk olyan átfogó művel, mely a vízneveket mint rendszert közelítené meg. A II. fejezet tartalmazza a víznevek névrendszertani leírását. Ez a fejezet két alfejezetre tagolódik: az első a szerkezeti analízist, azaz a funkcionális-szemantikai, illetve a lexikális-morfológiai elemzést tartalmazza, a második alfejezet pedig a víznevek keletkezéstörténeti elemzését foglalja magában.

A szubjektum önkeresése
Hős, elbeszélő és diszkurzív alany viszonya
Kosztolányi Dezső Miklóska című novellájában

GYÓRFI LÍVIA

magyar – német, V. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HORVÁTH KORNÉLIA, egyetemi adjunktus,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Magyar Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatom tárgya Kosztolányi Dezső *Miklóska* című novellájának értelmezése. Elemzésemben a szerző nyelvszemléletét szem előtt tartva a szubjektum megszületésének útját vizsgálom a történet és a narráció szintjén, valamint a szöveg diszkurzív metaforikájában. A novellában a kisgyermekkor telt reflektálatlansága a hős önazonossági kríziséhez vezet, melynek megoldása csak a múlt eseményeinek felidézése és újraalkotása után lehetséges. A vizsgálat tárgya tehát az az emlékezőfolyamat, amely a hős önmegértéséhez vezet, vagyis a hős személyes története. A hős önmegtalálásának útját a narráció a képi látásmódtól a szó kimondásáig, majd a kimondott szó metaforikus átnevezéséig tartó folyamatként írja le, melyben a személytelen elbeszélő mintegy átadja helyét a hősnek, aki ezáltal a narrátori kompetenciából részestül. A szöveg mint narratíva létrejötté így egy narratív szubjektum megszületését is maga után vonja, aki az elbeszélő funkció révén tesz szert önazonosságra. A dolgozat további részében az Akhilleusz-mítosz szövegbeli megjelenésének különböző formáit vizsgálom, amit a diszkurzíva a *szög* köznévv, valamint a *Miklóska* tulajdonnév hangformáján, illetve történeti szemantikumán keresztül nyelvileg tesz motiválttá. Ez a nyelvi automatizmust felülíró jelteremtő tevékenység azonban már nem az elbeszélő, hanem az alkotás folyamatát témává tevő, az alkotásban mint nyelvi cselekvésben megszülető szövegsubjektum kompetenciája. A szöveg diszkurzív alanya ugyanis nem a szöveget mint narratívát, hanem a szöveget mint szemantikailag szervezett jelentésegézt hozza létre.

Rakacaszend templomának XIV. századi freskói

HAJDÚ ILDIKÓ

kulturális antropológia – muzeológia, III. évf.
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető

DR. FELD ISTVÁN, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Művelődéstörténeti és Muzeológiai tanszék

Dolgozatomban Rakacaszend ma is álló református templomának 14. századi freskóit mutatom be, meghatározva helyét a gótikus művészet történetében. A templom falképei egy olyan időszakban készültek, melyből igen kevés írásos adat maradt ránk. Ezért nem tudjuk, pontosan mikor és milyen körülmények között jutott a falu az első ismert 13. századi birtokosától, a Thekus-családtól a Kovácsiai kezére, akik egy 1335-ös oklevél szerint ekkor már földesurai voltak. Ennek megfelelően egy 1340-ben készült, a Thekusok tornai és szalonnai ága közötti birtokmegosztást tárgyaló oklevélben már nem is említik településeik között Rakacaszendet. Vagyis még 1335 előtt került sor a birtokátadásra, a templom kifestésére pedig véleményem szerint az 1340-es évek után, leghamarabb az 1350-es években. Az esztergomi érseki palotakápolna freskóival való stílusbeli hasonlósága alapján a szendi románkori templom falképekkel való díszítése ugyanis nem történhetett meg az előbbiek készítése előtt, s ez a kutatás általánosan elfogadott álláspontja szerint Telegdi Csanád érsek idejére, az 1340 körüli időszakra tehető. Tehát feltételezhetően az új tulajdonos reprezentációs törekvéseként került sor a templom kifestésére. Ugyanakkor Esztergom stílusa csak a század utolsó negyedétől jelenik meg a szomszédos gömöri területek templomainak falképein, melyekkel egyébként Rakacaszend ugyancsak számos hasonlóságot mutat. Itt azonban még nem lehet azokhoz hasonló kiforrott ikonográfiáról beszélni, részben a fennmaradt kevés töredék, részben a templom kis mérete miatt, ami egy jóval szerényebb megfogalmazást tett csak lehetővé. Mindez azonban számos analóg példán keresztül megragadható, mind Esztergom, mind a Gömör területén készült falképek tekintetében. Vagyis Rakacaszend művészete mintegy megelőlegezi a pár évtized múlva önálló útjára induló gömöri iskola stílusát – mely által freskói Esztergom és a gömöri vidék között húzható fejlődési vonal egy középső láncszemének tekinthetők.

HALÁSZ ÉVA

történelem, IV. évf. – latin, II. évf. – levéltár, I. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BERTÉNYI IVÁN, egyetemi tanár,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Történetírásunk a 14. századi hercegség történetét nem dolgozta fel kellőképpen. A kutatók (Pesty Frigyes, Györfly György, Kristó Gyula) fő feladatuknak az árpád-kori dukátus történetének feltárását tekintették és csak nyomokban jutottak túl a 13. századon. Az Anjou-korban a hercegségnek több területe is ismert: Erdély, Szepes és Sáros valamint Szlavónia, Horvátország és Dalmácia. 1349-1354 között a hercegség élén István herceg (1332-1354), Károly Róbert és Lokietek Erzsébet legkisebb fia állt. Vizsgálatom tárgyául a herceg második szlavóniai hercegségét választottam (1353-1354), ugyanis ekkor a herceg egy hagyományosan elkülönül terület élén állt, székhelyét is itt rendezte be (Zágráb) és ezt a területet igazgatta időben a legtovább. A vizsgálatokat a kiadott és kiadatlan okleveles anyag alapján végeztem. A krónikás irodalomban István herceg alakja és tettei nem őrződtek meg. A zágrábi hercegi aula a királyi udvar mintájára épült fel, a fontosabb udvari tisztségviselők megtalálhatók a hercegi aulában is, ahová németek is tartoztak, ők feleségének, Margit hercegnőnek a kíséretével érkeztek Magyarországra. István a szlavón-horvát-dalmát területen teljes belpolitikai önállósággal rendelkezett, Lajos nem avatkozott bele a tartomány belügyeibe. A herceg de gratia tevékenysége során a király adományozási jogköréhez tartozó adományokat tett. (pallosjog, országos nemesség) A területen ekkor a hagyományos bíróságok mellett István herceg ducalis praesentiaja is működött, mely a határvitákban, hatalmaskodási perekben ítélt, és a területen lévő városok rendes fellebviteli fóruma volt. A szlavón-horvát-dalmát terület királyi és báni várai valamint megyéi élén a herceg emberei álltak. Lajos figyelme ekkor délre irányult (a Balkán, a dalmát városok, Velence és Nápoly) és ide megbízható embert, az öccsét tette, aki végig azonosult bátyja politikájával. A hercegség tehát a 14. század közepén erős szervezetként létezett, de István halála után nem tudta betölteni szerepét és megszűnt, mert nem volt királyi családon belül olyan felnőtt férfi, aki az élére állhatott volna.

Ibrahim Pecsevi két leírása a mohácsi csatáról

HANCZ ERIKA

altajisztika, V. évf. – régészet, IV. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
DR. IVANICS MÁRIA, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Altajisztikai Tanszék

Ibrahim Pecsevi oszmán történetíró 1574-ben született Pécsen, és valamikor 1649-1651 között halt meg. Munkája a Nagy Szülejmán trónra kerülésétől IV. Murád haláláig tartó időszakot (1520-1640) öleli fel. Ebben két különálló leírás található a mohácsi csatáról, melyeket eredetiben használtam fel.

Pecsevi *A mohácsi csata. A hitetlenek történetéből való fordítás* című leírásához Heltai Gáspár *Krónika az magyaroknak dolgairól* című magyar nyelvű munkáját használta fel. Ezzel a szöveggel foglalkozom a dolgozat első részében. Tartalma: a mohácsi csata leírása, az utána szervesen folytatódó második rész pedig a Vitéz János-féle összeesküvést, az esztergomi vár XV. századi átépítését és a *kizil elma* jóslatot tartalmazza. A feldolgozás során tisztázom Heltai és az általa forrásul felhasznált Brodarics és Bonfini történelmi munkája viszonyát a megfelelő szöveghelyek részletes összevetésével, majd Heltai és Pecsevi szövegét vetem egybe. A feldolgozás során felvetődött az a kérdés, hogy Pecsevi szövegében az egyes szövegrészek milyen kapcsolatban állnak a főszöveggel. Mivel a *kizil elma* legendája a győztes harcok folyamatát, az esztergomi vár falfestményei pedig az eleve elrendelést jelzik, Pecsevi azonos ideológiát követve tudatosan helyezte el ezeket a mohácsi csata leírása után.

A Pecsevi szövegében szereplő másik csataleírás címe: *A csata elmesélésébe való belekezdés*. Pecsevi szövegét szintén összevettem a forrásaival. Pecsevi csak kivonatot készített több török történetíró munkája alapján (Dzselálzáde Musztafa: *Tabakát-ül-memalik ve deredzsát-ül meszalik*; Kjátib Mohammed Záim: *Dzsámi-et-teváríh*), sémákat alkalmazott és beszűrt több saját megállapítást is. A szöveg végén az oszmán szultánok korábbi nagy győzelmeit sorolja fel. A dolgozat harmadik része a kortárs történetírók segítségével a szövegek történelmi hűségével, a csata előzményeivel, lefolyásával, a csata utáni napok eseményeivel, végül pedig azzal foglalkozik, hogy a történetírók milyen céllal, milyen ideológia nevében írták meg műveiket.

Feleségem, a fikció (Füst Milán: A feleségem története)

HARMATH ARTEMISZ

magyar, V. évf.

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HERMANN ZOLTÁN, egyetemi adjunktus,

*Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Újkori Magyar Irodalom Tanszék*

A *Feleségem történetének* olyan olvasatát szeretném bemutatni, amely a nyelv, a fikció, iseri értelméből indul ki (kitérve Füst Milán felfogására e témában), és a fikció tematizálódását állítja a fókuszba. Füst Milán regényének a befogadástörténetben általában mellékesen megemlített ellentmondásából az alakok nyelvének, nyelvszemléletének kérdését tartom a legmeghatározóbbnak.

Olvasatunkban Störrnek arra kell „rájönnie” az emlékezés aktusában, hogy nincs egy igazság, amelyhez el-, vagy visszajuthat; nincs objektív világ, amely tőle függetlenül visszakéreshető, vagyis az embernek „csak” fikciói vannak, amelyeknek nincs közös középpontja. Ugyanakkor ráébred arra, hogy nem élhet ezek nélkül. A *rámutató* nyelvet mindinkább kiszorítja a *figuratív* nyelv, amely az irodalmi fikció lételeme. Störr fokozatosan, főleg szerelmeim (szerepeim?) keresztül sajátítja el a poétikus nyelvet, s éli meg magukat a fikció teremtő aktusokat.

Amíg azonban idáig eljut, úgy építi fikcióit, hogy az imagináriust mindenáron a valóságra próbálja alkalmazni. Egyre „az igazságot” keresi. Így válik feleségéből is „hétköznapi” fikció, amelynek fikció voltával a kapitány nincs tisztában, s így az annál önkényesebb. Végül megváltozik az emlékezés funkciója: felesége műalkotássá válik a számára: egy ikonszerű jelenéssé és magává a narratív szöveggé. Olyan világváltozattá, amelyről tudja, hogy maga alkotta, s nincs meghatározható gyakorlati célja: önmagát viszi színre benne. Störr megtanul együtt élni a Fikcióval, sőt képes lesz a magát fikcióként tétélező *irodalmi fikcióval* élni: saját FELESÉGÉVEL.

HEGEDŰS DÁNIEL

történelem – politikaelmélet, III. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

NAGY BALÁZS, egyetemi adjunktus,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Középkori és Korajkori Egyetemes Történeti Tanszék

A dolgozat többes célt tűzött ki maga elé. Egyrésztől bizonyítani szeretném vele, hogy a constantinusi adománylevél nem csak mint eszmetörténeti forrás vehető számításba a középkorkutatás számára, hanem jelentős diplomáciai és politikatörténeti relevanciával is bír. Kiemelt szerepet szántam a forma és a politikatörténeti „karrier” több kutató által már felvetett ellentmondásának, illetve kísérletet tettem ennek feloldására. Másrésztől - feldolgozva a téma hazánkban elérhető szinte teljes szakirodalmát - törekedtem a kérdéskörrel összefoglaló képet adni, tekintettel a magyar nyelvű szakirodalom csekély számú és nem kifejezetten alapos voltára.

Tételeim bizonyítására igyekeztem olyan, viszonylag jól dokumentált politikai, diplomáciai eseményeket találni, ahol szerephez jutott a Donatio. A különböző szövegváltozatok eltérő politikai háttérét pedig a szövegbeli eltéréseken keresztül, némi filológiai elemzéssel próbáltam megragadni.

Reményeim szerint sikerült bebizonyítanom, hogy a constantinusi adománylevél fontos szerephez jutott a középkori diplomáciában, ezért vizsgálata megkerülhetetlen a diplomáciatörténet számára. Törekedtem a fent vázolt ellentmondás feloldására: úgy vélem a Donatio mellőzöttsége objektíven nem ragadható meg, az általam említett - ha nem is túl nagy számú - felbukkanásai is ez ellen szólnak. Végezetül pedig arra a következtetésre jutottam, hogy túlértékeljük a diploma hitelességének középkori megkérdőjelezhetlenségét, de a humanista szövegkritika, ezen belül elsősorban Lorenzo Valla és Nicolaus Cusanus leleplező írásainak a szöveg késői, XV-XVI. századi politikai befolyására gyakorolt hatását is.

HELEMBAI MÁRTA

2002-ben államvizsgázott

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ZIMÁNYI VERA, egyetemi tanár,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A 16. században német nyelvterületen a Hausväterliteratur képében egy új műfaj jelent meg, amely az antik elődökre építve, az itáliai, spanyol és francia elődöket követve, a házról, családról szóló tanítást állította a középpontba és ebből a szémszögből nézve mutatta be a mezőgazdaságot és a mezőgazdaság keretében elvégzendő munkákat. A család feje a családapa volt, akinek jogköre megegyezett a latin pater familias jogkörével: tőle függött a család többi tagja és a háznép. A Hausbuchok alapvonásait az a kapcsolatrendszer adta meg, amely a házon, mint alapegységen belül uralkodott: a szülők, a szülők és gyerekek, valamint a ház ura és a háznép közötti kapcsolat. Ennek a kapcsolatrendszernek a tükrében mutatták be a különböző szerzők a mezőgazdasági munkákat. A szerzők gondolkodásmódját nagyban befolyásolta Luther tanítása és a Biblia: közülük többen lelkesek voltak, mint például Andreas Glorez, vagy maga Johann Coler, akinek Hausbuchját elemzem dolgozatomban.

Johann Coler Hausbuchja a Hausväterliteratur csúcspontját jelentette: mind a külön-külön megjelent részei, mind a későbbi összkiadások kedveltek voltak. Coler példaképei elsősorban az antik szerzők: Columella, Xenophon, Arisztotelész, Varro, Cato voltak. A lutheri tanítás hatását mutatja az Előszó, ezen túl pedig Coler gyakran hivatkozik a Bibliára. Johann Coler az apja által összegyűjtött ismeretanyagot rendszerezte és erre építve írta le saját megfigyeléseit. Bár hivatkozott a nagy elődökre, mégis tisztában volt vele, hogy a német viszonyokra az elődök megfigyelései nem mindig alkalmazhatók, így ha ő a német viszonyokat akarja bemutatni, saját megfigyeléseinek kell döntő szerepet játszanuk. Megfigyelései pedig elsősorban a sziléziai és a mecklenburgi viszonyokra vonatkoztak.

A Hausbuch 8 részből áll: a Calendarium perpetuum 2 részből és az Oeconomia ruralis et domestica 6 részből. Az Oeconomia első része a benne található három könyvben a háztartással és az alapvető házi munkákkal foglalkozik. A háztartás szereplőinek és feladataik felsorolásában alapvetően a műfajra jellemző elvárások dominálnak, de Colernél az adott személy teendői inkább a gazdaság tükrében olvashatók. A családfő itt is a ház feje és ő határoz meg tulajdonképpen mindent a háztartásban. Az alapvető házi munkák leírása során a főzés, sütés, őrlés, a sörfőzés és ecetkészítés kerül részletes bemutatásra, amelyek közül a főzés olyan fontos, hogy egy külön könyvben egy szakácskönyvet közöl. Ezeknek a munkáknak a bemutatása olyan részletességgel történik, hogy általa képet kaphatunk a kor, illetve az adott terület étkezési szokásairól és gondolkodásmódjáról. Ha például a kenyérsütést nézzük, látható, hogy a búzából készült kenyér nem volt egyeduralkodó, a rozsos kenyér is széles körben fogyasztott volt. A sörfőzésnél a számos sörfajta és hatásuk bemutatása képet ad a korabeli kínálatról és arról is, hogy tulajdonképpen az egyes területeken milyen alapanyagok álltak rendelkezésre a sörfőzéshez. A szakácskönyv bemutatja a felhasználható alapanyagokat: húsféléket, zöldségeket, gyümölcsöket, fűszereket; és persze a különböző ételfajtákról is olvashatunk. A levesek, kásák, pürék dominánsak, de a húsféléket is változatos módokon ajánlja elkészítésre. A sokféle étel között minden társadalmi réteg talál számára elkészíthetőt.

Coler Hausbuchja sokoldalúságával nyújt segítséget a 17. század életmódjának, gondolkodásmódjának és gazdaságának megértéséhez.

„Hiszek a tűzben, mely odalenn parázslik...”

A magyarországi cserkészzet története 1945-61

HENN PÉTER

2002-ben államvizgázott

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

M. KISS SÁNDOR, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

1945 után a kommunista párt körvonalazódó ifjúságpolitikájában a kezdetektől fogva helyet kapott minden nem állami ellenőrzés alatt álló ifjúsági szerveződés felszámolása. Az egyházi vonalon működő ifjúsági szervezetekbe már 1945 elejétől megpróbálták beépülni az MKP által kiválasztott személyek, vagy a párt mindent megtett, hogy személyes kapcsolatokat építve bejusson ezen egyesületek, ifjúsági szervezetek legbelső magjába. A KALOT, a Magyar Cserkészszövetség bomlasztása, majd feloszlata ugyanazzal a céllal ment végbe: az ellenállás legfontosabb és a jövő számára legveszélyesebb helyeit szüntette meg. Az 1947-48-ban, megszüntetett vagy a MADISZ-be beolvadt ifjúsági szervezetek a párt alapon szervezett ifjúsági munka felé mutattak. Az MDP KV vezetőségeinek jegyzőkönyvei több problémáról is beszámolnak, amelyek az egyház és a föld alatt továbbélő szervezett mozgalmak veszélyeire hívják fel a figyelmet. A belügyi elhárítás figyelő és objektum dossziéinak száma az 50-es, 60-as éveket tekintve igen magas, az ifjúságpolitikai célzatú perek száma pedig főleg az 56-os megtorlások után mutat emelkedést. 1956 őszének komoly tanulsága volt a pártvezetés számára a gyorsan megújuló közéleti tevékenység. 1956 őszének komoly tanulsága volt a pártvezetés számára a gyorsan megújuló közéleti tevékenység. 1956 őszének komoly tanulsága volt a pártvezetés számára a gyorsan megújuló közéleti tevékenység. 1956 őszének komoly tanulsága volt a pártvezetés számára a gyorsan megújuló közéleti tevékenység. 1956 őszének komoly tanulsága volt a pártvezetés számára a gyorsan megújuló közéleti tevékenység.

Dolgozatom a magyarországi cserkészmozgalom történetét kíséri figyelemmel 1945-től 1961-ig. A mozgalom történetének eseményein keresztül kirajzolódik az 50-es, 60-as évek pártvezetésének legfontosabb szempontjai. Hogyan és miként tettek meg mindent, hogy kezükben tudhassák az ifjúságot és hogy hathatós eszközökkel felszámoljanak minden lehetséges ellenállást.

A katakomba mozgalmak eddig kevésbé ismert története éppen ezeknek a tendenciáknak hatására megszületett sajátos viszontválasz. A kisebb-nagyobb csoportok működését vizsgálva látjuk, kibontakozni azt a nemzedéket, akik a 70-es évek végén jutnak egyre nagyobb szerephez, mint fennálló államrendszer kritikusa. A kádári ifjúságpolitika válságát nagymértékben elősegítette, hogy a párt alapon szervezett ifjúsági mozgalmak története inkább a pártállam kísérletezése volt az ifjúság tömegei felett szemben a több évtizedes gyakorlatlalt átítatott katakombamozgalmakkal szemben, ahol a legfontosabb szempont az elitképzés volt.

Történelmünk ez idáig kevésbé ismert területét igyekeztem feltárni személyes interjúk, levéltári kutatások alapján. A vonatkozó levéltári anyagokat 4 forrásból gyűjtöttem össze: Történeti Hivatal, Magyar Országos Levéltár cserkész témájú anyagai, Párttörténeti Intézet Levéltára ill. személyes magán iratgyűjtemények darabjait összeszedve. A kutatás terveim szerint egy nagyobb egész értékes darabja lenne, amely a magyar ifjúságpolitika történetét igyekezne felvázolni 1945-89-ig. Dolgozatom ennek és reményeim szerint más a korszakkal foglalkozó témáknak is értékes adalékanyaga lehetne.

*Soroksár vendéglői, és a hozzájuk kapcsolódó táncos alkalmak
a XX. század első felében*

HERLING ANIKÓ

néprajz, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. VEREBÉLYI KINCSÓ, egyetemi docens,

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Folklor Tanszék*

Egy Pest környéki, hajdan tisztán német nemzetiség által lakott település, Soroksár vendéglőit, és az ezekhez kapcsolódó, táncsal egybekötött szórakozási alkalmakat vázoló dolgozatomban.

Témám kutatásához a korabeli és a közelmúltban megjelent írott forrásokat vettem kiindulópontul, és ezek figyelembevételével készítettem el riportjaimat. Az általam összegyűjtött anyag elemzése alapján megfigyelhető, hogy a vizsgált korszakban a helyi közösség már erőteljesen polgárosult, a németség pedig szinte teljes mértékben asszimilálódott.

Figyelemfelkeltő azonban, hogy a településen milyen nagy számban voltak jelen a különböző funkciókat betöltő vendéglátó egységek, és hogy ezek tulajdonosai mind a német nemzetiség köréből kerültek ki.

A naptári év során megrendezett táncos rendezvények figyelembe vétele során megállapítható, hogy a különböző társadalmi rétegekhez tartozók más-más vendéglőket látogattak. Ami közös vonásként megemlíthető a helyi lakosokkal kapcsolatban, az a tánc, és a mulatozás szeretete.

A mulatságok, bálók, valamint az ösztánc jelentette a soroksáriak életében a kikapcsolódást, a szórakozást és az ünneplést. Ezekre az eseményekre inkább a városias jelleg volt jellemző, noha a felvonulásokkal egybekötött alkalmak magukban hordoztak néhány népszokásnak nevezhető elemet.

A legtöbb rendezvényen a fiatalság volt a főszereplő és a szervező, mellettük a különböző egyesületek gyakoroltak hatást a község társasági életére.

Ekhós versek a régi magyar irodalomban

HONFI ZSÓFIA

magyar V. évf. – néderlandisztika, I. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

TÓTH TÜNDE, megbízott előadó,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

ÁCS PÁL, megbízott előadó,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Az ekhós vers elnevezést a költeményekben szereplő különleges rimekről kapták a szövegek. Ez a rím általában +1 elemként jelenik meg a különböző verstani egységek végén. Mindenképpen külön kell választanunk, hogy az ekhós vers kifejezést a vers műfajára utalva, vagy a versben szereplő ekhós rimekre, tehát egy formai megjelenésre utalva használjuk.

Az ekhós versek antik hagyományra vezethetők vissza, egy erdei nimfáról, Echóról lettek elnevezve. Echo történetét megtalálhatjuk Ovidius Metamorphoses című művében, melyben Echo büntetése az lett, hogy nem tudott megszólalni, csak az elhangzottak utolsó szavát vagy hangját megismételni.

A régi magyar irodalomban 16. Század végétől kezdve találhatunk ekhós verseket, ezek közül a következő versek vizsgálatával foglalkoztam leginkább: Balassi Bálint: Ó magas kösziklák..., Nyolc ifjú legény..., Rimay János: Kősziklák közt lakó..., Száchy Tamás: Bánattúl szívemet..., Gyulai Fr. Márton: Ó nagy ként vallott..., Kőrösi Radó István: Ó mennyei Echo..., Felvinczy György: Új esztendő..., és Zrínyi Miklós: A vadász és Echo. És Csokonai Vitéz Mihány: A tihanyi Ekhóhoz. Különbséget tettem a versek formai, illetve téma megjelölési vizsgálata között, mivel ezeknek a költeményeknek a hagyománya elsősorban formailag jelenik meg a verseknél, ezért vizsgáltam külön a rimeket és a verseket.

A 16. Századi francia retriakák már írtak az ekhós rimek felépítéséről, ezek közül Thomas Sébillot és Estienne de Taborout műveit néztem meg. Ezek a művek nem lehettek, és nem is voltak hatással a vizsgált költőkre, viszont meghatározásaikat összevettem a versek előtt szereplő szerzői instrukciókkal, amiből az következett, hogy a vizsgált szerzők elsősorban mint formai eszközként alkalmazták az ekhós hagyományt, és nem mint műfajt. Érdekes volt az, hogy néhol egy harmadik megközelítésből is jellemezték, mégpedig, mint egy akusztikai jelenséget.

Több kérdés maradt nyitva a dolgozat végére, formai szempontból érdemes lenne megvizsgálni az ekhós rimek és fonatos versek kapcsolatát, illetve történeti szempontból Johannes Secundus esetleges hatását, mivel Taborout őt tartja a legelső ekhós verset szerző költőnek.

HORVÁTH CSILLA MÁRIA

történelem, V. évf. – magyar őstörténet, III. évf. – medievisztika, II. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KOSZTA LÁSZLÓ, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A segédpüspöki intézmény kialakulása, megjelenése Magyarországon a 14. századra tehető. A szakirodalom szűkszavúan szól róla, a források sem egyértelműek. Míg Európa más országaiban megjelenik és konkretizálódik a vicariusi és az officialisi cím, addig Magyarországon az oklevelek nem, vagy nem következetesen említik ezeket. A tárgyalt korszakban (1301-1350) gyakran csak a püspök helyetteseként, képviselőjeként jelölik a püspök nevében eljáró személyeket. Ekkor még nem válik el szorosan egymástól a két funkció. Kérdéses, lehet-e azt mondani, hogy ugyanazzal a méltósággal bíró személyek csak hasonló ügyekben járnak el? A vizsgált forrásanyag alapján ilyen nem figyelhető meg. Mondhatjuk, hogy az egyházi címtől függetlenül az adott személyek bármilyen egyházzog alá tartozó ügyben kaphattak helyettesi feladatokat. Nem figyelhető meg tehát a korszakban a specializálódás. A kutatott anyagban főleg egyházzog, illetve egyházi tulajdont érintő ügyek szerepelnek. Érdekes megfigyelni azt is, hogy milyen rangban voltak a püspök helyettesei a káptalanon belül. Megállapítható, hogy gyakran a prépost, a főesperes, illetve valamelyik méltóságviselő kanonok jár el a püspök nevében. Kérdéses, hogy egyszerre csak egy helyettese volt-e a püspöknek? Erre a források alapján a válasz egyértelműen nem. Többször egyidőben ugyanazzal a megnevezéssel szerepel két – esetleg több – ember is. Mennyire állandó tehát ez a megbízatás? A források szerint erre is egyértelműen mondhatjuk, hogy – különösen a század elején – vannak ugyan olyan személyek, akik megbízatása rendszeresnek tekinthető, de bőséggel találunk egyszeri alkalomra kiküldött kanonokokat is. Érdekes megvizsgálni, hogy mikor jelennek meg a fent említett címek a magyarországi oklevelekben? Elvértve már a század első évtizedeiben is találkozhatunk velük, gyakorivá azonban inkább az 1320-as években válnak, de még ekkor sem kizárólag így, hanem a korábbi megjelölésekkel is említik őket. A helyettesítési rendszer többszintűségét mutatja, hogy bizonyos esetekben a püspök képviselője is helyettest küldött maga helyett.

További kutatásokat igényel, hogyan alakult mindez a későbbiekben, a hivatal megszilárdulása után, valamint azt, hogy ez a folyamat más egyházmegyéék területén hogyan ment végbe.

A boldogság kertje
Gyermekvilág és emlékezet Pierre Loti Le Roman d'un enfant című regényében

HORVÁTH KATALIN

francia – magyar, III. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. LÖRINSZKY ILDIKÓ, egyetemi adjunktus,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Francia Tanszék

Pierre Loti XIX. századi francia szerző egy keveset elemzett művét, az *Egy gyermek regénye* című regényt választottam elemzésem tárgyául. A mű általánosító címe, és – a szerző bevallása szerint – életrajzi ihletése ellentmondásban állnak egymással. Ennek feloldása az olvasóra vár.

A szöveg stílusa rendkívül képszerű, ez a szerző vizuális beállítottságából, illetve a mű legfontosabb szerkezeti egységeiből, az emlékképekből ered. A szöveg vizuális természetéből adódóan kiemelt szerepet játszanak benne a színek, melyek közül néhány szimbolikus értelmet is kap.

A regényben annak életrajzi jellege miatt fontos az idő kérdése, melyet főként stilisztikai szempontból elemeztem.

Szintén az életrajzi jellegből adódik dolgozatom egy másik témája, az emlékezet kérdése. Ezt több más pszichológiai elmélet mellett az individuál-pszichológia első emlékképről alkotott tételén keresztül vizsgáltam.

A mű középpontjában lévő gyermekvilág elemzésekor szintén néhány lélektani fogalomra támaszkodtam. A két témakör részben lélektani elemzése a szerző meglepő modernsége miatt kézenfekvő. Loti amolyan naiv pszichológusként e művében találó megállapításokat tesz az emberi lélekről.

A pszichológia mellett hagyományosabb megközelítésben a mű gazdag, és bonyolult szimbólumrendszerét igyekeztem bemutatni mindkét témakörben. A szimbólumrendszer a természeti jelenségekre, helyszínekre, személyekre, és az oly fontos tárgyakra is kiterjed, s együttesen rajzolja meg a felnőtt szerző, az egykori gyermek, és még más szereplők portréját.

A mítosz és a regresszió kapcsolata Zamjatyin elbeszéléseiben

HORVÁTH NÓRA

magyar, V. évf. – orosz, 2002-ben államvizsgázott
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZŐKE KATALIN, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban mítoszkritikai elemző módszerrel közelítem meg Jevgenyij Zamjatyin három, az 1917-es orosz forradalom után írt novelláját: a *Barlangot*, a *Mamajt* és az *Áradást*. Ezt a módszert azért tartom létjogosultnak Zamjatyin e művei esetében, mert a forradalom utáni állapotokat a korábbiaknál kezdetlegesebb fejlődési stádiumban levő világként mutatják be. Ez a regresszív létállapot pedig a történelem előtti mitologikus korok emberének világával, mítoszképző gondolkodásmódjával rokonítható.

A novellák részletes elemzésével azt szeretném bemutatni, miként válik cselekményszerző erővé a primitív-mitológiai gondolkodás Zamjatyinnál, hogyan adja meg az író stilizált, primitív világának karakterét, hősei primitív gondolkodásának széleskörű jellemzésével: s ebben a szimbólumképző hajlamra, a tudattalan szerepére, a logikai és emocionális gondolkodás rokonságára, a névmágiára, az anyaság és fajfenntartás központi jelentőségére esik a fő hangsúly. Az író ezen kívül nagy hangsúlyt fektet a hőseit körülvevő világ primitív-mitologikus nézőpontból való láttatására is, ami a novellákban mitologikus időkezelésben, a szimbolikus őselemek fokozott jelenlétében érhető tetten többek között. Az elemzés során rámutatok néhány párhuzamra a pszichoanalízis archetípus-elméletével kapcsolatban.

Zamjatyin szövegei a mítosz elemeire vezethetők vissza, bennük az író archaikus formákat imitál. Ez alapján sorolom Zamjatyint a tudatosan mitologizáló írók közé, művészetét megkísérlem García Márquez: *Száz év magányának* és honfitársa Borisz Pilnyak: *Mezelen évének* mítoszkritikai eljárás módjával rokonítani. Az említett regények mítoszkritikai sajátosságai bemutatása után, mind Zamjatyin novellái, mind a márquezi, pilnyaki alkotásmód ismeretében egy mindannyiukat rokonító képfalkotási módot ismertetek Northrop Frye nyomán.

A fordulat nyelve a nyelv fordulata

HORVÁTH PÉTER

magyar, IV. évf. – filozófia, I. évf.
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

ORBÁN JOLÁN, egyetemi docens,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Modern Irodalomelméleti Tanszék

A dolgozat Martin Heidegger bölcséletének egyik legvitatottabb kérdését a Fordulat (Kehre) problémáját járja körül. A választott szempont a heideggeri gondolkodás nyelvi előfeltévéseinek vizsgálatára koncentrál. Ennek keretében a témát tárgyaló primer szövegek interpretálására építve, a dolgozat arra tesz kísérletet, hogy megmutassa, a fordulat nyelvét a chiazmus alakzata mozgatja.

A pályamunka legfontosabb tézisének a kései Heidegger négyesség (Geviert) koncepciójának a fordulat chiazmusával való összekapcsolása képezi. A négyességet jellemző két mozgás - a világ tükr-játéka és a dolog gyűrűző körtánca - nyelvre irányuló interpretációja megmutatja, hogy a heideggeri nézőpontnak a dolog körtáncát a centrumba helyező irányultsága miként árnyékolja le a világ tükröződését. Ez a takarásba került perspektíva ugyanis két ponton árulkodó módon villan fel: a Nietzsche-kritikában és a chiasztikus megfogalmazások sokaságában.

Heidegger fordulata szorosan kötődik a Nietzschehez való korai viszonyának átértékeléséhez: így lesz Nietzsche a fordulatot proklamáló Levél a humanizmus-rólban a metafizika megfordítójává. A heideggeri nézőpont fordulata azonban nem csupán Nietzsche-t, hanem Sartre-ot, Marxot - a metafizika kritikusait - is egy fordított pozícióba fordítja át. Ezt a fordulatot leplezi le a chiazmus alakzata. Heidegger ugyanis azért látja megfordítva az általa bírált gondolkodókat, mert saját, nem reflektált álláspontjának tropológiája a chiazmus alakzatán nyugszik. A chiazmusban kifejeződő tükr-játék így mutatja a világot önmaga tükröképeként: a fordulat Heideggerét mint a világot feje tetejére fordító gondolkodót. A chiazmus tükröt tart elénk: benne megpillanthatjuk ami a fordulatban elgondolatlan maradt, a nyelvhez elválaszthatatlanul hozzátartozó retorikai dimenziót. Ugyanakkor a chiazmus mint a fordulat par excellence trópusa ennél is többet mond: megmutatja, hogy minden állításhoz hozzátartozik annak ellentéte, s hogy ezek egymást keresztező mozgása a metafizikai oppozíciók tükrjatekában nyer kifejezést. Ez a tükr-játék magának a nyelvnek a tropológiája, míg a dolog körtánca a tőle elválaszthatatlan konstatív aspektusa a nyelvnek.

A Művészház és más művészeti egyesületek

HORVÁTH RÉKA

2002-ben államvizsgázott

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. NAGY ILDIKÓ, egyetemi adjunktus,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

„Kiállítások, egyesületek, társadalmi összeköttetések mintegy külső vonatkozásai a művészetnek. Ezek kapcsolják össze az élettel, ezek útján válik munkálkodásuk szociális jellegűvé, közérdekűvé.” – írta Lyka Károly. Tisztázásra váró kérdés, hogyan alakult át a magyar művészeti élet, a kiállítóhelyek, iskolák, társaságok, egyletek, a művészeti piac a 19. század második felétől az első világháborúig, illetve az első világháborút követő időszakban. A művészeti intézmények megismerése ugyanakkor egyaránt fontos a történettudomány és a művészettörténet-írás számára. Magyarországon a művészeti intézményrendszer átalakulásakor a művészetet pártoló egyesületek jöttek létre a leggyorsabban. E társadalmi szervezetek történetét még nem dolgozták fel pontosan. Ez a dolgozat – egy esetleges későbbi kutatás kezdeteként – kísérletet tesz az egyesületek összegyűjtésére, valamint a Művészház részletesebb feldolgozásán keresztül bemutat egy jellemző példát.

*Hogyan képzelte egy barbár származású szerző a
Római “nagybirodalom” felélesztését a VI. század derekán?*

HORVÁTH SZILVIA

latin, 2002-ben államvizgázott – történelem, V. évf.
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KISS MAGDOLNA, egyetemi adjunktus,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Ókortörténeti Tanszék

A dolgozat témája: A dolgozat célja, hogy egy lehetséges választ adjon arra a kérdésre, hogy miben állt annak a gyermeknek a reménység volta, akit Iordanes Geticája 314. fejezetében megnevez, és mindez hogyan egyeztethető össze a Római Birodalom helyreállításával.

A dolgozat összegzi azt, amit a gót származású Iordanesről és két munkájáról (*De origine actibusque Getarum* és *De summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum*, röviden *Getica* és *Romana*) tudunk.

Iordanes a Geticát 551-ben Constantinopolisban írta, abban az időszakban, amikor Iustinianus császár (527-565) a *recuperatio imperii* keretében még folytatta “visszaszerző” háborúit az itáliai keletigótokkal szemben, de a háború végleges sorsa még nem dőlt el. A döntő csatára Tadinanál majd csak 552-ben, a háború lezárására pedig 554-ben került sor.

A dolgozat megállapítja, hogy Iordanes egyetért Iustinianus helyreállító politikájával, a *Getica* propagandaműként funkcionál, s benne gót-római összefogást hirdet. Megvizsgálja továbbá a gondolat “forrását” (2. sz. ábra) és arra a megállapításra jut, hogy Iordanes a háború elől Itáliából Constantinopolisba menekült római szenatori réteg “politikai álmát” (a kifejezés Wolframtól származik) tolmácsolja, amely a császár unokaöccse, Germanus hadvezér és Nagy Theoderich keletigót király leányunokája, Matasuntha házassága – később pedig, apja halála után, az e frigyből született postumus Germanus személye – által a Római “nagybirodalom” helyreállítását a Nyugatrómai Birodalom újra felállításával képzelte el.

A kutatásban jelenleg is viták folynak arról, hogy Iordanes kinek címezte munkáját. Az Itáliában háborút folytató gótoknak, az itáliai rómaiaknak, a Constantinopolisba menekült római szenatoroknak, az udvari politikát közvetlenül alakító köröknek, avagy magának a császárnak.

E kérdéssel kapcsolatban a dolgozat a *Getica* keletkezési körülményeit vizsgálva arra a végkövetkeztetésre jut, hogy Iordanes igyekezett munkáit 552. március 31. – azaz Iustinianus 24. uralkodási évének lejárta – előtt befejezni, s azokat a benne foglaltakkal együtt, valószínűleg a császár meggyőzésére, az ünnepélyes alkalomra méltó ajándékként átnyújtani.

Pilinszky nyelvszemlélete

HÖFLE ATTILA

magyar – kommunikáció, V. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZÁVAI DOROTTYA, egyetemi adjunktus,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A kortárs irodalomelméletek központi kérdése – a kérdés eltérő érdekeltségének dacára – a nyelvviség, a nyelvhez való viszony. A kutatások középpontjában a tágan értelmezett nyelvviség áll: a költők, írók hogyan viszonyulnak a nyelvhez, hogyan nyilatkoznak róla, nézeteik mely nyelvelméleti felfogáshoz köthetők, megjelenik-e a nyelvbe vetett bizalom kételye stb. A 90-es években lezajlott irodalomelméleti paradigmaváltás ösztönzően hatott Pilinszky életművének újragondolására, átértékelésére. Pilinszky jelhasználatának nyelvelméleti-poétikai kérdéseiről nem született még átfogó tanulmány. Ennek elkészítése azért is szükségszerű, mert „Pilinszky befogadásában lényegében mindmáig a költői nyelv szemantikai funkciója uralkodik, és az értelmezések rendszerint elhallgatják vagy figyelmen kívül hagyják, hogy ebben az egyoldalú recepció modeliben felettebb kétséges a nyelv státusza”¹

Dolgozatomban Pilinszky nyelvszemléletét nyelvelméleti-poétikai megközelítésben vizsgálom, az újabb szakirodalmak megállapításait felhasználva, illetve a szakirodalom által kevésbé feltárt területek továbbgondolásával. Az elméleti és módszertani kérdések tisztázása után vázlatosan ismertetem Pilinszky befogadástörténetét, ezt követően szűkebb poétikatörténeti kontextus felvázolásával jelölöm ki a Pilinszky-életmű helyét a magyar irodalomtörténetben, a nyelvhez való viszony szempontját érvényesítve. Az életmű poétika-nyelvszemléleti változását követem végig a következő fejezetben, Pilinszky nyelvre vonatkozó önreflexióit bevonva az értelmezésbe (a publicisztikai írásokban, a beszélgetésekben a nyelvet tágan értve, melybe beletartoznak a költészet, a szó, a művészet, a vers fogalmai is). Terjedelmi okok miatt bizonyos megszorításokat kell tennem, ezért nem tárgyalom ugyanolyan részletesen az életmű összes elkülönülő korszakát, a Nagyvárosi ikonokra, – mely poétikai fordulatot jelent az életműben – helyezem a hangsúlyt, illetve az azutáni kötetekből egy szempontot kiemelve vizsgálódom.

¹ SCHEIN Gábor: *Pilinszky János befogadástörténetéről*. In: *Uő: Poétikai kísérlet az Újhold költészetében*. Bp., Universitas Könyvkiadó, 1998. 162. Az idézet Schein Gábor 1998-ban megjelent könyvéből való, az azóta keletkezett újabb tanulmányok, amiket dolgozatomban is idézni fogok, némiképpen rácafolnak erre, de a dolgozatomban címében és a bevezető részében megjelölt vizsgálódás ennek ellenére is szükséges.

Szláv népek a Hernád-völgyében a honfoglalástól napjainkig

HUDÁK ÉVA

orosz, III. évf.

Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

DR. JANKOVICS MÁRIA, főiskolai docens,
Berzsenyi Dániel Főiskola

Az általam vizsgált terület, szűkebb hazám, a Hernád-völgye. Személyes kötődésem motivált e terület kiválasztásában, kutatásom során pedig a valaha ott élt (öslakos, betelepített, elvándorolt), illetve a napjainkban ott élő (asszimilálódott vagy beházasodott) szláv népek vizsgálatával foglalkoztam. A terület közel fekszik a mai Szlovákiához és Ukrajnához. Ebből és az ott található településnevek szlávcsengéséből (Garadna, Novojdrány, Göncruszka, stb.) is arra lehet következtetni, hogy a Hernád-völgyében minden bizonnyal éltek szláv etnikumú népek a történelem során. A településnevek is az ő emléküket őrzik. A témához kapcsolódó irodalmat áttanulmányozva, e feltételezés bizonyosságot nyert. Ekkor határoztam el, hogy megpróbálom felkutatni – ha ez már megtörtént –, rendszerezni, hogy a különböző nemzetiségű szláv népek milyen nyomokat, emlékeket hagytak maguk után a Hernád-völgyében, illetve élnek-e még ott utódaik, ápolják-e hagyományait, őrzik-e őseik emlékét. Kutatásaimat a jövőben szeretném kiterjeszteni a szláv nemzetiségű lakosság vallási hovatartozásának vizsgálatára is. Szeretnék meggyőződni arról, hogy a terület népességének vallási megoszlása alátámasztja-e a statisztikai adatokat, a templomok évkönyveibe bejegyzett adatokból (születés, keresztelés, halálozás) lehet-e arra következtetni, hogy az adott falvakban amnyi ember élt ténylegesen, ahányat a népszámlálások alkalmával összeírtak, ahányat a népszámlálások alkalmával összeírtak. Ezen kívül levéltárak, templomi évkönyvek feljegyzései, valamint mai lakossági nyilvántartások alapján szeretném megvizsgálni a települések lakóinak vezetéknévét, hiszen az is sokat elárulhat arról, kinek ki és milyen nemzetiségű lehetett az őse. Ha a napjainkban működő kisebbségi szervezetek ilyen jellegű tevékenységgel is foglalkozni szeretnének, szívesen bekapcsolódnék munkájukba.

Miért került keresztény herceg pogány szarkofágba?

(avagy Szent Imre az ókori pásztor királyfi)

HUSZÁR MIHÁLY

történelem, III. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. TÓTH ISTVÁN, egyetemi docens,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Ókortörténeti Tanszék

Jelen dolgozat célja az ún. Szent István szarkofág motívum rendszerének és gondolati háttérének újraértelmezése. Az első fontos állomás, Szent Gellért püspök műveltségének kérdése, mert ő irányította az Imre herceg számára készülő síremlék faragását.

Gellért bizonyíthatóan rendelkezett a klasszikus nyelvek ismeretével, melyek révén kapcsolatba került a nyugati (latin) és keleti (görög-bizánci) műveltségi területtel. Sokat olvasott emberként minden bizonnyal találkozott Kybele és Attis ókori misztériumával. Nem utolsósorban kivételes tehetséggel is rendelkezett. A vizsgálat következő oldala a székesfehérvári szarkofág életfa motívumai, melyeket az eredeti római szarkofág Attis figuráiból faragtatott át Gellért püspök. (Gellért minden bizonnyal találkozott aquileiai és szirmiumi Attis ábrázolásokkal.) Tudatosan választotta ki ezt a római szarkofágot - mely aquincumi származású -, mert feltűnt neki az Imre herceg és Attis királyfi élete és halála közti összefüggés. (Fontos megemlíteni az analóg szarkofágot Aquincumból melynek szerkesztéséhez hasonló volt a székesfehérvári síremlék.) A különleges formájú életfák alakjukban megőrizték az eredeti római Attis figurák vonásait, de ki is egészültek egy fontos motívummal, a fenyőtobozzal. Természetesen az életfa a keresztény örök élet jelképe is. Az életfák a legfontosabb alkotóelemek a szarkofág motívumrendszerének. Az életfákat körülölelő fiúkéket is átalakította a faragómester, hogy jobban beleilleszkedjék a románkor ízlésvilágába. A szarkofág gondolati háttérének megértéséhez ismerni kell Attis és Kybele mítoszait és Imre herceg legendáját. Röviden összefoglalva Attis-nak több mítoszváltozata is fennmaradt. A phrygiai mítosz szerint: Kybele eredetileg kettős nemű volt és világra hozta Attis-t, akibe - miután ifjúvá serdült - beleszeretett Sagartis nimfa. Kybele féltékenységeben megöli a nimfát, Attis-t pedig örülettel bünteti, aki egy tobozzal férfiatlanítja magát és elvérzik. A mítosz lydiai változata szerint Attis királyfi be akarta vezetni Magna Mater (Kybele) kultuszát, mire a féltékeny Zeus vadkant küldött rá. E támadás következtében meghalt. A mítoszban található hasonló momentumokat vette figyelembe Gellért amikor Imre herceg meghalt és számára megfelelő gondolati tartalommal rendelkező síremléket kellett készítenie.

Szent Imre herceg életének hasonló jelenségei fontos összetevői a koncepciónak. Életében és halálában is találunk megegyező vonásokat Attis mítoszaival (nemes nemzettségből való származás, szűz, önmegtartóztató életforma, vadkan általi halál és látnoki képességek). Pásztor királyfi mindkettőjük, hiszen Attis minden ábrázoláson a nyáját őrző pásztorként jelenik meg. Imre pedig nomád pásztor királyok leszármazottja. Számos példa van az ókorban olyan uralkodókra, akik látnoki, jós képességekkel rendelkeznek, közülük sokan vadkan áldozatai lesznek.

Összességében megállapíthatjuk a székesfehérvári szarkofág 1031-ben Imre herceg számára készült. A faragást Gellért püspök vezette, mivel tekintélyes tudással rendelkezett. Ismerte Kybele és Attis misztériumát és ebből kifolyólag választotta ki azt a bizonyos római szarkofágot. Melynek motívumrendszere tükrözi a tragikus sorsú hercegek életét.

Lúdas Matyi-szótár

ILLÉS ÁGNES

magyar, IV. évf.

Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:

DR. EÖRY VILMA, tudományos főmunkatárs,
Eszterházy Károly Főiskola

A dolgozat Fazekas Mihály: Lúdas Matyi című művének írói szótára. Témaválasztásomat az indokolta, hogy a Lúdas Matyi az általános iskolák 6. osztályában kötelező anyag, holott nyelvezete gyakran a tanult emberek számára is nehézséget okoz. Hasznosnak tartottam egy, a Toldi-szótárhoz hasonló magyarázat készítését, amelyből a diákok a ritkábban használatos szavakat, kifejezéseket könnyebben megérthetik. A szótár célja, hogy felismertesse és magyarázza a különböző szójelentéseket és árnyalatokat, figyelembe véve a nyelvtani és jelentésbeli behelyettesíthetőség elvét és követelményeit. Jellegzetessége, amelyben a legtöbb hasonló szótártól eltér, hogy egy szócikkben a műben szereplő összes példa szerepel.

A szöveget a Julow Viktor által szerkesztett és 1982-ben megjelent Fazekas Mihály művei című könyv alapján dolgoztam fel. Erre a hagyományos cédulázás helyett számítógépes programot használtam.

A szavak, szókapcsolatok jelentését Fazekas szövege alapján és munkám céljának megfelelően állapítottam meg. Az értelmezések többnyire eltérnek az Értelmező kéziszótártól, holott erre támaszkodtam. Ennek oka az, hogy a szót bizonyos jelentésben nem használta az író, vagy pedig olyan jelentésárnyalatban használta, amelyet az értelmező szótár nem vehetett fel.

A dolgozat még sok helyen kiegészítést kíván. Bizonyos magyarázatok jelentésárnyalatai finomításra szorulnak, valamint a szótár szavaihoz nem készült stilisztikai minősítés sem. Mivel ez a dolgozat egy készülő, nagyobb munka része, az esetleges hiányosságokat a későbbiekben pótolni szeretném. Az órai munka során azonban már ebben a formájában is hasznos segítség lehet bizonyos nehezen érthető szavak értelmezésekor.

„Mint fatörzsből gyöngé ága”

A természet és az őslakosok egységének kifejeződése az amerikai indiánok és az ausztrál bennszülöttek angol nyelvű költészetében

ILLÉSFALVI IVÁN

angol nyelv és irodalom, IV. évf.
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:

KÉRÉSZY SAROLTA
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,
Angol Nyelv és Irodalom Tanszék

A költészet mint olyan médium, amelyen keresztül a költők az olvasóval kommunikálnak, az emberiség homályba vesző múltjából gyökereznek. Az irodalom szóbeli formájaként indul útjára. Az a kor a bölcsője a természeti költészetnek, amelyben az ember még nagyon szoros kapcsolatban állt a természettel, hitvilága pedig pogány és panteisztikus volt, és a természet iránti mélységes tisztelet jellemezte. Az értelem fejlődésével aztán az ember elfordult a természettől, mivel magánál alsóbbrendűnek tekintette.

Ma a költészet az embert a világ uraként festi le. Nagyon kis számban találunk olyan verseket, amelyek az embert a természet egy részeként mutatják be. Az amerikai és az ausztrál kontinens bennszülött költészete a természetet olyan egészként kezeli, amelynek az ember csupán egy alkotója, s nem domináns eleme. Ennek oka a hosszan tartó elzártság, amely csupán az elmúlt néhány évszázad alatt változott csak meg.

Ezért igen fontos egy pillantást vetni arra, hogy a bennszülött költők miként írják le ezt az egyenlőséget. Az alapkérdések, hogy ember és természet elválasztható-e, vajon ez csak egy térbeli, vagy egy tér- és időbeli egység, s ez az egyenlőség miként bizonyítható – mind válaszra lelnek a versekben.

Az amerikai indiánok és az ausztrál bennszülöttek költészete megerősíti a hitvallást, hogy ember és természet elválaszthatatlan egységet alkot, amely az ő szemléletük szerint az idő múlásától független. Bármely alkotó kiválása az egység összeomlásához vezet, s ez kétségtelenül igazolja egymástól való kölcsönös függésüket. Számukra az idő egy, a mienktől különböző dimenzió, s ez költeményeikben is megjelenik. A bennszülöttek hiszik, hogy múlt és jelen együtt létezik, így ők pedig szüntelenül kapcsolatban állnak elődeikkel.

Egy másik nagy fontosságú eredmény azt bizonyítja, hogy ember és természet egysége inkább spirituális, nem pedig fizikális, és erről nem szabad megfeledkeznünk a bennszülött kérdések vizsgálatakor.

E dolgozat célja annak vizsgálata volt, miképpen van jelen az egység az őslakos hitrendszerben, költészetük alkalmas és kifejező eszköze-e az egység hatásos és megindító lefrásának, és milyen költői eszközöket alkalmaznak a költők a fogalmak egységének bizonyítására.

„Háborús békeévek” a Batthyány – birtokokon (1630 – 1640)

ILLIK PÉTER

magyar – történelem, V. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. J. ÚJVÁRY ZSUZSANNA, egyetemi docens,

*Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Történettudományi Intézet*

Az 1606-ban megkötött zsitvatoroki béke megteremtett egy folyamatos, kisebb-nagyobb csatározásokkal tarkított békés időszakot, amely a nagy visszafoglaló háborúkig tartott. A sorozatosan megújított békék mellett a törökök mégis folyamatosan pusztították a Királyi Magyarország területét.

Célunk annak felmérése, hogy a törökök 1630-1640 között mennyi kárt tettek a Zala megyei, Kanizsa ellen vetett végvárakban, valamint a mögötte fekvő Batthyány-birtokokon Vas megyében. A Magyar Országos Levéltár Batthyány családi Levéltár P 1313/ 248. cs. erre az időszakaszra vonatkozó iratait, táblázatokban dolgoztuk fel. Míg szakirodalmunk elsősorban a Zala megyei végvárakban esett károkra koncentrált, addig ez a forrásanyag lehetőséget nyújtott arra, hogy megismerjük a mögöttes területek uradalmainak helyzetét is. Ezen területek és a végvárak együttes vizsgálatának eredménye nem változtatta meg azt a már kialakult képet, amely szerint a törökök folyamatosan fosztogatták a Királyi Magyarország területét, de nem okoztak nagyon komoly károkat. Adataink alapján a magyar végvári katonaságnak évente átlagosan mintegy 8%-át vitték el vagy ölték meg a törökök. Falvaink esetében ilyen százalékot nem lehet meghatározni, mivel a létszámadatok nem ismertek, de a várak veszteségeihez képest másfélszeres emberveszteséggel számolhatunk.

Adatok Nógrád vármegye erdőgazdálkodásához a XVI-XVIII. században

JUDIK DOROTTYA

történelem – levéltár, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. R. VÁRKONYI ÁGNES, professor emeritus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban Nógrád vármegye XVI-XVIII. századi erdőgazdálkodásának történetét, szűkebben véve a nógrádi végvárok és az erdőhasznosítás kapcsolatát vizsgálom. A nógrádi végvárok, a végvárrendszer részeként, a síkföld és a hegyvidék találkozásánál feküdtek. Az erdők anyagára támaszkodtak, mivel az erdők szolgáltatták a várak fenntartásához nélkülözhetetlen alapanyagokat. A nógrádi várak akkor kaptak fontos szerepet, amikor nyilvánlávává vált, hogy a Török birodalom hódításai egyik célpontjának a bányavárosokat tűzte ki. Ezért már az 1546. évi XLIV. tc. foglalkozott a nógrádi várak felújításával. A XVI. és XVII. század folyamán az országgyűlések szavazták meg az ingyenmunkát, mely során megsabták, hogy egy-egy várhoz mely vármegyék és járások jobbágysága köteles ingyenmunkát végezni. Az ingyenmunkák mellett és során a jobbágyoknak kellett elvégezni a várépítkezésekhez való faanyag feldolgozását. Elsősorban nagy erdőterülettel rendelkező vármegyékre bízták az ingyenmunkák elvégzését. Az 1602. évi XIV. tc. a vármegye két legfontosabb várához, Fülekehez és Szécsényhez egész Nógrád vármegye ingyenmunkáját rendelte ki. Nógrád vármegye nemesi közgyűlési jegyzőkönyveiből kitérünk az, hogy részletesen szabályozták a nógrádi várak fával történő ellátását. A Török birodalom is ügyelt az általa elfoglalt nógrádi várak karbantartására és faellátására, erről tudósít, Nógrád várának visszafoglalása alkalmából, 1594-ben megjelent két német nyelvű újságlap. Forgách Ádám 1667-ben kiadott gácsi instrukciója mutatja, hogy a végvárakban élők tudatában voltak az erdő és a belőle származó faanyag értékének. A XVIII. században a vármegyében megjelent a hamuszírfőzés is, mely üveghuták alapanyaga gyanánt szolgált. Ez az akkori közlekedési és kereskedelmi viszonyok között a nógrádi erdők legnyereségesebb hasznosítását tette lehetővé. 1874-1875 táján a statisztikus Shvoy Miklós már csak negatív képet tudott nyújtani a Nógrád vármegyei erdőgazdálkodásról.

Ariosto és a szatíra reneszánsza Itáliában

JUHÁSZ KATALIN

angol – olasz, IV. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HABIL MADARÁSZ IMRE, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Ludovico Ariosto nevét hallván mindenkinek főműve, *Az eszevesztett Orlando* című eposza jut az eszébe. Kisebb műveire, mint például *Szatíráira* az irodalomtudósok kevesebb figyelmet fordítottak.

Dolgozatomban az itáliai költő *Szatírái* és az ókori római klasszikus, Quintus Horatius Flaccus *Epistolarum libri* ("levelek") és *Sermonum libri* ("satírák") című műveiben található versek közötti kapcsolatot vizsgálom, azt sem feledve el, hogy a szatírákat, mint önálló szépirodalmi műfajt voltaképpen Ariosto teremtette meg az olasz irodalom történetében.

Munkám elején megállapítom, hogy az itáliai poétára alkalmazható a "reneszánsz művész" két fontos ismertetőjegye: ezek az udvaronci életforma (bár ez a megnevezés inkább csak formálisan illik rá), a másik pedig az ókori klasszikusok "imitációja." Az elsővel kapcsolatban egybevettem a ferrarai Estéknél szolgáló Ariosto és a Maecenas baráti körében befogadott Horatius élethelyzetét, illetve, ehhez kapcsolódóan, művészi tevékenységük megbecsültségét. A második tulajdonság, az "imitatio" pedig a *Satírák* kapcsán a két költő fent említett műveinek vizsgálatában mutatkozik meg nagyszerűen. Ariosto szatíráira a horatiusi fölényes, a maga igazáról meggyőződött, másokat mosolyogva, de nem a iuvenalisi maró gúnnyal elítélő hangnem a jellemző. A költemények levélformája is rokon egymással. Ezenkívül tartalmi-tematikai hasonlóságokat mutatok ki a két művész verseiben. Munkámban megállapítom, hogy ezek a tartalmi hasonlóságok nemcsak az "imitációból" adódnak (amely azonban nem jelent szolgai "utánzást"), hanem az alkotók személyiségének hasonlóságából is. Ariosto költeményeivel így nemcsak újjászületett a szatíra, hanem az olasz irodalom történetében meg is született az.

Dolgozatom végén pedig az ariostói *Satírák* kritikái utóéletéről nyújtok egy kis összefoglalót.

A mai kanadai Native színház történelmi kontextusban: híd a jövőbe

KÁDÁR ZSUZSANNA

angol, IV. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SAFFKÓ PÉTER, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

Dolgozatomban a Native kanadai színházi tevékenység 1970-es évek végén kezdődött robbanásszerű fellendülését és annak körülményeit vizsgáltam. A kanadai őslakosok számára a színház ideális médium a kulturális múlt, jelen és jövő közti organikus kapcsolat fenntartására. Ez részben abból fakad, hogy a színházi előadás formailag és elveiben a szóbeli hagyomány folytatása, ugyanakkor elérhető és érthető mind a Native, mind az európai háttérrel rendelkező nézőközönség számára. Ezen tulajdonságai alkalmassá teszik a színházat – szintén mint közösségformáló erőt – a kultúrák közötti kommunikációra. A mai Native kanadai színház létrejöttével és működésével demonstrálja a nemzetközi kulturális együttműködés lehetőségét, egyben jelentősen hozzá is járul a folyamathoz.

A kutatás nagy részét Birminghamben, Angliában végeztem egy féléves Erasmus ösztöndíjas kinttartózkodásom alatt. A University of Central England és a University of Birmingham könyvtára és az Internet állt rendelkezésemre a szükséges cikkek beszerzéséhez. A munkát nehezítette, hogy kanadai dokumentumokhoz csak korlátozott mennyiségben lehet hozzáfutni a városban, de kapcsolatba léptem a Birminghami Egyetem Dráma tanszékével és az Amerikai-Kanadai tanszékének Kanadai Kutatóközpontjával, ahol jelentős segítséget kaptam.

A különböző források felhasználásával történeti és kulturális kontextusban vizsgáltam a Native színház fellendülését és működését Kanadában az 1970-es évek végétől napjainkig. Az ország kolonialis és törzsi múlttal rendelkező őslakosai sikeresen ötvözik a kétféle kulturális hagyományból származó elemeket jelenlegi kultúrájuk reprezentálására dramatikus formában.

Spiritualista tradíció és a vigasztalás művészetének

kikristályosodása a XVII. században

KARNITSCHER TÜNDE BEATRIX

német, V. évf. – ukrán, III. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ÖTVÖS PÉTER, egyetemi docens,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Régi Magyar Irodalom Tanszék

1635. november 10-én egy sziléziai nemesember, Johann Theodor von Tschesch (1595-1649), Abraham von Franckenbergnek címzett levelének utóiratában felhívja partnere figyelmét arra, hogy a Henckel család két tagjának - Lazarus Henckelnek és fiának, Elias Henckelnek - hitbéli támaszra lenne szüksége, mivel mindketten „éhező és szomjazó lelkek”. Tschesch ifj. Lazarus Henckelnek címzett részvénytílvánító leveléből – amelyet tizenegy nappal később írt - az előbb említett levél után -, megtudjuk, hogy mi is teszi indokolttá Tschesch imént említett felhívását. Ezen - 1635. november 21-i és 1637. november 10-i keltezésű – levelek elemzését kísérelem meg két alapvető szempont figyelembe vételével, mivel ez mindaddig váratott magára.

A szövegek egyrészt tekinthetők a spiritualista tradíció hordozóinak - ezen belül is a középkori német nyelvű misztika bizonyos motívumai közvetítőinek, másrészt műfaji szempontból is elemzést igényelnek, mint a vigasztaló irodalom keretein belül előforduló a vigasztaló levelek egy típusa.

Mivel a két levél igen komplex korhű érzés- és gondolatvilágot közvetít, szükségessé vált bevezetésként először rövid, lényegre törő, történeti részekkel kibővített áttekintést adni a spiritualizmusról és a vigasztaló irodalomról, ezáltal jelentősen megkönnyítve a szövegek értelmezését.

Vizsgálataimat az említett levelek részletes elemzése mellett az adott korszakban keletkezett és számomra hozzáférhető írásos művek tanulmányozásával végeztem. Ezek során próbáltam a művek szellemiségét, tartalmát, nyelvezetét közelebről megismerni.

Dolgozatom elemző része tartalmazza az előző két nagy gondolati egységben említett jellegzetességeket. Mivel a spiritualista hagyomány és a vigasztaló irodalom témaköre számtalan közös elemet hordoz magában és sok ponton egybemosódnak határaik, ezért az elemző rész egyben szintetizáló jellegűnek is tekinthető.

Sükei Károly szerepe az 1840-es, 50-es évek magyar irodalmában

KÁRPÁTI ZSUZSA

magyar V. évf. – olasz, I. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZAJBÉLY MIHÁLY, egyetemi tanár,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Sükei Károly nem tartozik a magyar irodalom történetének kanonizált nagyjai közé. Munkássága, a Fiatall Magyarország ideológiai köréhez kapcsolható, ami sokat vitatott és a mai napig vitatható területe a 19. század irodalmának. A fiatal irodalom orgánuma 1847-ben az *Életképek* lett, melyben Sükei Károly négy hónapon keresztül közölte a kortársak által értetlenkedve fogadott elméleti írásait. Az így kialakult polémia részletes, szövegszerű elemzését tekinti céljának a TDK-dolgozat, illetve azon tényezők bemutatását, melyek a '48-as szabadságharc kudarca után determinálták az irodalmi és társas életet. Ennek nyomán, lehetőség nyílik egy meg nem értett, kidolgozatlan elméleti rendszer megvilágítására éppúgy, mint Sükei Károly nehezen körvonalazható életművének feltérképezésére.

Az argumentáció alapját folyóiratcikkek és kéziratok anyagok (elsősorban levelek) képezik.

Ellenőrzött szabadság

KÁSA MÓNIKA

angol – számítástechnika, III. évf.
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:

DR. ANTAL ÉVA, főiskolai docens,
Eszterházy Károly Főiskola,
Angol Nyelv és Irodalom Tanszék

A dolgozatom George Orwell *Ezerkilencszáznyolcvannégy* és Aldous Huxley *Szép Új Világ* című művében megjelenő elnyomás bemutatását tűzi ki célul. Valamint különös figyelmet fordít azon módszerekre, amelyek képesek úgy elvakítani, hogy az emberek nem veszik észre, boldognak és szabadnak hitt világuk szenvedésen és elnyomáson alapul.

Mindkét regényben háromféle elnyomási formát különböztettem meg. Az első a társadalmi elnyomás, ahol a vezetők a társadalmi helyzetből származó különbségeket kihasználva, elhiteik az emberekkel, hogy az aktuális életük szabad és boldog. Ebben a fejezetben az elnyomókat és az általuk kialakított társadalmi rendszert illetőleg annak eszközszerű megjelenési formáit elemeztem.

A második elnyomási forma az emberi agy manipulálhatóságára épít. Itt a hipnopédia, a 'duplagondol', a neopavloviánus kondicionálás és az 'újbeszél' módszereit vizsgálom. Ezenkívül azzal is foglalkozom, hogy milyen szerekek érik el az elnyomottak agyának eltompítását és a kételkedő gondolatok kiirtását.

A harmadik módszer az érzelmekre és az érzésekre - mint például a szerelem, a ragaszkodás vagy az egyediség érzése - hat. A regényekben az embereket folyamatosan figyelik és kondicionálják, hogy minden lázadást eredményező érzést elfojtsanak. Elsősorban az érzelmi élet azon elemeire koncentráltam, amelyek alapvetőnek tekinthetők az emberség megőrzésében, és így éppen ezek teljes megszüntetésére törekednek az elnyomók.

A fenti módszerek szisztematikus használatával minden egyénből engedelmes rabszolga válik, azonban még így sem működik tökéletesen a rendszer. Záró fejezetemben az elnyomás végső és végletes módszereivel - a kínzással, az agymosással és a száműzéssel - foglalkozom, melyek segítségével lehetővé válik minden (lehetséges) lázadó integrálása.

Végül a szabadság és boldogság ellentmondásának értelmezésével próbálom azt bizonyítani, hogy a két író által megalkotott világ miért lehetne életképes és miért maradhatna fenn.

Egy idős festő gyermekkori emlékei.
A beavatás mint archetipikus mintafelhasználása a meggyőzés érdekében
Füst Milán "Őszi vadászat" című regényében

KATONA BIANKA

magyar, V. évf. – történelem, V. évf. – latin spec. képzés, III. évf. – színház - és drámatudomány spec. képzés, III. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

KOVÁCS ANDRÁS, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Modern Magyar Irodalom Tanszék
URBANIK TÍMEA, PhD-hallgató,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Modern Magyar Irodalom Tanszék

Dolgozatomban Füst Milán *Őszi vadászat* (1955) című kisregényét a meggyőzés és a beavatási rítusok alapján elemzem. Arra a kérdésre keresem a választ, miként lehetséges a két szempont összekötése, hiszen azok a szerző korábbi műveiben egymástól függetlenül már jelen voltak; a meggyőzés situációja *A feleségem történeté*-ben (1942), a beavatás a *Szakadék*-ban (1929).

A két vizsgálati szempont alapján a dolgozat két részből áll. Mindkét esetben rövid elméleti bevezető után térek rá a mű elemzésére. A meggyőzést retorikai szakirodalom (pl. Szabó G. Zoltán és Szőrényi László: *Kis Magyar Retorika*; Roland Barthes: *A régi retorika*), a beavatási rítusokat vallástörténeti munkák (pl. Mircea Eliade és Hoppál Mihály írásai) alapján mutatom be. A mű szerkezetét három fő retorikai művelet, az inventio, a dispositio és az elocutio alapján vizsgálom. A beavatás esetében a regényben elmondott fejlődéstörténetet és a beavatási rítusokat hasonlítom össze. A részletes elemzés azt mutatja, hogy a fejlődéstörténet eseményei párhuzamba állíthatók egy samanisztikus beavatási rítus elemeivel. Ez a beavatás az elbeszélő művészzé (festővé) válásához vezet.

A meggyőzés és a beavatás együttes jelenléte a regény első mondataival vázolt situáció miatt lehetséges. Az elbeszélő célja a megszólított meggyőzése és megindítása egy archetipikus történet elmondásának segítségével. Ugyanakkor az archetipikus történet I. (beavatás) elmondása mindig párbeszédessé válik. Tehát meggyőzés és beavatás kölcsönösen feltételezik egymást.

Magyar hadifoglyok Olaszországban az első világháború után

KEGLOVICH RITA

olasz – történelem

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HAJNÓCZI GÁBOR,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Kutatásaimban az első világháború során olasz hadifogságba esett magyar katonák helyzetére igyekeztem rávilágítani.

Elsősorban olasz levéltárak, főként a római Ufficio Storico levéltárának, magyar hadifoglyokra vonatkozó dokumentumait tártam fel. Emellett áttekintettem Szicília főbb levéltárainak, a Palermói Állami Levéltárnak és a Messinai Városi Levéltárnak idevágó feljegyzését, listáit is.

Az Olaszországban feldolgozott anyagból részletesen a szicíliai táborok, ezen belül is Palermo és Vittoria, életét vizsgáltam.

Ez a téma a jelenlegi magyar történetírás számára is csaknem teljesen ismeretlen terület. Érdeklődésemet a magyar hadifoglyok feltűnően nagy száma keltette fel.

Dolgozatomban kitérek a katonák fogságba esésének körülményeire, valamint létszámuk pontos megállapításának nehézségeire.

Pontokba szedve elemeztem a mindennapi élet fontos területeit: a táplálkozást, az egészségügyet, a kapcsolattartást a távoli szeretteikkel, a ruházkodást és a szabadidő eltöltésének lehetőségeit. Kitérek a hadifoglyok hazatérésének kérdésére is. A hadifogoly-élet fontos momentumja a katonák „hasznosítása”, vagyis munkára foghatósága. Ez a pont kutatásaim alapját adja. Több szempontból is próbáltam feldolgozni ezt a kérdést: közelítettem az etnikai felosztás felől, területi tájolás szerint, valamint a Hágai Egyezmény kiemelt szegmenstumai alapján. Kutatásaimnak újabb irányt szabnak a más országokban hadifogságba (Szerbia, Oroszország, Franciaország) esett magyar katonák életével való összehasonlítások.

Feladatomban lényegének elsősorban az itáliai levéltárak eddig feltáratlan, a témára vonatkozó anyagainak ismertetését tekintetem.

*Magángazdálkodás Cegléden és Muraszemenyén az 1989-es rendszerváltás után
Gazdálkodási stratégiák központi és periférikus helyzetben*

KEMÉNY MÁRTON

néprajz – kulturális antropológia, V. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
DR. MOHAY TAMÁS, tanszékvezető docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Tárgyi Néprajz Tanszék

Az 1989-es rendszerváltást követően a kollektivizás előtti birtokszerkezethez hasonló rendszer alakult ki, ám a szocialista korszakban átrendeződött a társadalom, új életmód-minták jelentek meg és a mezőgazdasági technika is jelentős fejlődésen ment keresztül. Ezért kérdéses, milyen stratégiákat követnek a mai gazdák, hogy megváltozott igényeiket ki tudják elégíteni, és ezeket milyen minták befolyásolják.

A kutatómunkát a központi helyzetű Cegléd legnagyobb tartozéktelepülésén, a fél évszázados Budai úti telepen, illetve a perifériára szorult, öregedő dél-zalai faluban, Muraszemenyén végeztem. Mindkét településen érvényre jutnak az önellátásra, több lábon állásra törekvő paraszti és az árutermelést előtérbe helyező, kockázatvállaló vállalkozói normák egyaránt, tehát a Budai úton ki sem alakult, Muraszemenyén pedig már megbomlott az egykori viszonylag egységes norma. Ellentétes földrajzi viszonyaik ellenére a két település magángazdaságai között több a hasonlóság, mint a különbség, csak fokozatbeli eltérések vannak. Míg a ceglédi Budai úton városias vonások is megjelennek, addig Muraszemenye dominánsan falusi jellegű. Bár a Budai úton is ragaszkodnak egyesek a hagyományos szemlélethez, sőt továbbörökítik azt vagy akár a paraszti mód-szerekhez is visszatérnek, ám Muraszemenyéhez képest a telep izoláltabb családok „városiasabb” halmazaként jelenik meg, kevesebb kölcsönösségen alapuló kapcsolatot alakítanak ki és nagyobb mértékben integrálódnak a piaci rendszerbe, több hivatalos intézmény, pl. gazdakör segíti őket. Muraszemenyén nemcsak az egyéni stratégiákban figyelhető meg szemléletbeli folytonosság, a paraszti minták továbbélése és nagyobb fokú önellátás, hanem a közösségi vonások is hangsúlyosabbak a gyakoribb rokoni össze-fogás és a kölcsönösségen alapuló kapcsolatháló (kölcsönös segítségnyújtás, eszközök kölcsönzése stb.) révén. Azonban a kapitalista piacba való integrálódás, a vállalkozói minták erősödése itt is érzékelhetően egyre inkább feltartóztathatatlan folyamat.

A kudarcra ítélt elbeszélés. A narráció és a motívumszerkezet összefüggései

Leonyid Andrejev Vörös kacaj című művében

KERÉK ÁGNES

orosz – történelem, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatunk Leonyid Andrejev *Vörös kacaj* című művének narratív struktúráját vizsgálja. Elsődleges célunk abban áll, hogy a motívumszerkezet és a narráció kapcsolatának feltárása révén tovább árnyaljuk, illetve helyenként módosítsuk azt a képet, ami a témával kapcsolatban kialakult a szakirodalomban. Módszertünk elméleti megalapozásául Olga Frejdenbergnek az antik metafora és a szüzséképzés kapcsolatát tárgyaló műve szolgál.

Az elbeszélés motívumai a mitikus gondolkodás szerint szerveződnek, így egyszerre képviselhetik a bináris oppozíciók mindkét elemét, azaz ugyanannak az jelentésnek állítását és tagadását. Mivel e két pólus egységet képez, a köztük megvalósuló viszony a paralelizmus. Ezért a műben az 'idegen-saját', káosz-kozmosz' elemei szinonimikus jelentést hordoznak. Ez az alapelv figyelhető meg a szöveg minden szintjének szerveződésében.

Részletes motívumelemzés útján megkíséreltük bizonyítani ennek a szinonimikus alapelvnek a megvalósulását a tartalom síkján: egyrészt a lexikai jelentések szintjén, másrészt a szüzsés szituációk szintjén. Ugyanennek az elvnek a hatását érzékelhetjük a szereplő-elbeszélők viszonyában is, ahol a szubjektum és a tárgy mitikus egységének transzformációját látjuk. Azonban a modern szereplő számára ez a szituáció már nem a világrend természetes velejárója, hanem a világot alakító, aktív, önálló személyiséget fenyegető végzetes veszedelem: a szubjektum cselekvőből a cselekvés elszenvédőjévé válik, illetve az alkotás alanyából az alkotás médiumává. Az elbeszélés, amit olvassunk, így a világ (tárgy) megnyilatkozása lesz az elbeszélőn keresztül.

Dolgozatunk végkövetkeztetése a következőkben foglalható össze: A szakirodalom Andrejevet gyakorta „művészi következetlensége” miatt elmarasztaló véleménye a *Vörös kacaj* esetében nem tűnik helytállóknak. A motívumrendszer vizsgálata azt bizonyítja, hogy az elbeszélés egy következetesen végigvitt belső logika, a „mitosz logikája” szerint épül fel.

Őstörténettudomány és az ember etológiája

KIRÁLY LÁSZLÓ JÁNOS

ős- és őkortörténet, 2002-ben államvizsgázott
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. RINGER ÁRPÁD, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Ős- és Ókortörténeti Tanszék

DR. MESTER ZSOLT, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Ős- és Ókortörténeti Tanszék

Dolgozatomban kettős célkitűzéssel írtam meg.

Egyrészt – munkám első részében – igazolni kívánom az Őstörténet és a humánetológia tudományok közötti együttműködés létjogosultságát.

Érveket igyekeztem felsorakoztatni amellet, hogy a fent említett két tudomány természetének, szemléletmódjának és társtudományainak hasonlósága miatt az együttműködés lehetséges, sőt szükségyszerű is. Az etológia és humánetológia tudományok eredményeinek felhasználása az Őstörténetben progresszív fejlődést indíthat el az iratlan történelmünkkel foglalkozó tudományban.

Másrészt – dolgozatom második részében – az Őstörténet számos kutatási területei közül kiragadva a prehistorikus társadalmak és az eszközkészítés problematikáját, felvázolni törekedtem, hogy az etológia eredményei miként alkalmazhatók az említett két kutatási területen.

Dolgozatomban horizontális munka, már csak terjedelme miatt sem volt módom az egyes részterületekben való elmélyedésre, és elsősorban figyelemfelhívó jelleggel bír, inkább problémafelvető, mint az egyes kérdéseket részletesen elemző munka.

*J. M. Synge bajnoka és közönsége –
John Millington Synge A nyugati világ bajnoka című drámájának
ellentmondásos fogadtatása Írorszáiban
a nacionalizmus és a posztkoloniális kontextus tükrében*

KIS KATALIN MÁRTA

angol, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

P. BALOGH ANDREA, egyetemi tanársegéd,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

DR. KISS ATTILA, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban annak lehetséges okait kutatom, hogy a fent említett dráma miért bukott meg az Ír Nemzeti Színház Társulatának színpadán. A kérdést annak fényében tettem fel, hogy alig több, mint másfél évtizeddel a mű első színházi bemutatója és annak bukása után, ezt a drámát kiáltotta ki ugyanaz a generáció az ír nép életének legautentikusabb reprezentációjának.

Kiindulópontom a témához a politikai, majd az ebből fakadó irodalmi nacionalizmus és ezek kezdetben közös, később markánsan elkülönülő céljai, illetve az Ír Irodalmi Színház eltérő értelmezéséből fakadó feszültségek. Vizsgálom, hogy hogyan ütköztek az ír identitástudat problematikus alapjai, illetve az ebből fakadó elvárási horizont, W. B. Yeats – aki a színház igazgatója volt ekkor – és Synge irodalmi céljaival és azok megvalósulásával a drámában.

Bár a téma és a felvetett kérdés nem ad arra lehetőséget, hogy teljesen kizárólagos konklúziót tudjak levonni, mégis olyan terület ez a szakirodalomban, amelyről eddig elsősorban szinte csak vagy általánosító leírások, vagy nagyon specifikus a kérdésre egészében választ nem adó írások születtek. A konklúziómban az ellentmondásos helyzetre a politikai helyzet jelentős megváltozását – az Ír Független Állam megalakulása –, a Yeats és Synge által bevezetett, hagyományokkal az ír színpadon még nem rendelkező irányzatot, a “nemzeti színház” eltérő, politikai és irodalmi értelmezését, és az identitástudatban tatóngó szakadékokat jelöltem meg, amely okokkal együttesen a szakirodalom még nem foglalkozott, és amellyel új rálátást kívánok nyújtani egy nemzet és irodalmának együttes, párhuzamos kialakulására.

Szabadságvágy és despotizmus a Perzsa levelek nőábrázolásában

KIS ZSUZSA ESZTER

francia, III. évf. – francia jog, IV. évf.
Szegei Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HABIL. PENKE OLGA, egyetemi docens,
Szegei Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Francia irodalmi és nyelvészeti tanszék

Dolgozatom Montesquieu és a *Perzsa levelek* szakirodalmának elemzéséből indul ki, hiszen a regény "titkos láncát", azaz a mindent egybekötő szálát számtalan kritikus értelmezte már, más-más megközelítésben. Először a szakirodalmat mutatom be, többek között Goulemot, Grosrichard, Dauphiné, Delon és Iotti írásain keresztül. Gondolatmenetem első részében bemutatom Üzbéget, a despotizmus megtestesítőjét, majd az eunuchokat, akik a zsarnoki rendszer szolgálói.

Gondolatmenetem második része viszont eltávolodik a szakirodalomtól, mivel a háremhölgyek helyzetét, elnyomottságukat a műkritikusok nem elemzik. Hangsúlyozom, hogy a *Perzsa levelek* kapcsolatrendszerében a nők szerepe kiemelkedően fontos, mivel ők testesítik meg az alárendelt társadalmi csoportot. Véleményem alátámasztásához először választ keresek arra, hogy miért nőket választott Montesquieu a szabadságvágy megjelenítéséhez. Ebben a regényben a szeráj rendkívül zárt "börtönként" jelenik meg. Ennek elemzem alkotóelemeit, melyek a bezártságot idézik. Végül sorra veszem a nők menekülési lehetőségeit, valamint lázadásait, melyek céltalanok. Egyedül Roxán lázadása elég erőteljes, viszont ő is csak halál árán nyeri el szabadságát.

Montesquieu regényében nyíltan vázolja az alá-fölérendeltségi viszonyt és a kiszolgáltatottságot. Az elnyomás és a despotizmus ellen küzd, aminek semmilyen formában sincs létjogosultsága.

A tündérek filozófiája

A tündérmese műfaja a felvilágosodás korának Franciaországában

KISDI NÓRA

francia, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HABIL. PENKE OLGA, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A TDK dolgozat célja annak elemzése, milyen okok járultak hozzá a tündérmese divatjának kialakulásához Franciaországban 1690 - 1778 között. Igen figyelemreméltó jelenség, hogy egy addig teljességgel szóbeli műfaj megjelenik és fontos szerepet kap egy időre az írott irodalomban. Az ilyen divatjelenségek általában az adott kor társadalmi, kulturális, világnézeti változásaira felelnek. Kutatómunkám célja ezek feltárása volt.

Az utóbbi években kiadott gazdag szakirodalom kutatási eredményeinek ismertetését felhasználva tárja fel dolgozatom a műfaj korabeli sajátosságait. A politikai, társadalmi, művészeti és filozófiai okok mellett terminológiai pontosításokra, az olvasóközönség kérdéskörére és a műfaj stilisztikai jellemzőire is kitér. Azt az alapfeltevést, miszerint a tündérmese népszerűségének egyik alapvető oka a művek és a kor filozófiája közötti rokonságban is rejlene, több megközelítésből igyekszik tárgyalni.

A dolgozat második felében Mme Leprince de Beaumont meseíró 1756-ban megjelent *La Belle et la Bête* (Szépség és Szörnyeteg) c. meséjének elemzésén keresztül részletesebben bemutatja a korabeli filozófia értékeinek jelenlétét, a tanító célzatot és ezek érvényesülésének pedagógiai folyamatát.

Az irodalmi tündérmesék megjelenésének és divatjának háttérében több összetevő is található mind a XVII., mind a XVIII. század során. A tündérmese divatja kétségkívül korjelenség, de ugyanakkor örökérvényűsége az egzisztenciális kérdéseket érintő tartalmának, tanításának is köszönhető, ez teszi korszaktól és életkortól függetlenül minden ember számára aktuálissá és sokatmondóvá.

*A szabadidő eltöltésének módjai és változásai
az arisztokrácia körében a XIX. század folyamán*

KISS ERIKA

történelem – német, IV. évf.

Nyíregyházi Főiskola Bölcsészettudományi és Művészeti Kar

Témavezető:

DR. FAZEKAS RÓZSA, főiskolai tanár,

Nyíregyházi Főiskola Bölcsészettudományi és Művészeti Kar

Az arisztokrácia a magyar társadalomban és a politikai életben a XIX. században is megőrizte vezető szerepét, de azért érzékelnünk kell a finom elmozdulást, a változást is. Míg a század első felében a politikai vezető szerep megkérdőjelezhetetlen gazdasági erővel is párosult, addig a század második felének végére ezen a területen a nagypolgárság mögé szorult. Nekem azonban nem az volt a célom, hogy az arisztokráciának a gazdasági és politikai életben betöltött szerepét vizsgáljam, hanem az érdekelt, hogy mi jellemezte az arisztokrácia élet- és gondolkodásmódját, ami — mint tudjuk — a XIX. század folyamán is mintául szolgált a többi társadalmi réteg, még a polgárság számára is.

Az elemzésem néhány, a XIX. században meghatározó szerepet játszó személyiség naplója és visszaemlékezése alapján készült. A század első felében a naplózás az arisztokrácia körében nagyon elterjedt volt, a század második felére — sajnos — alábbhagyott a naplózási kedv. Leginkább Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Károlyi György, Podmaniczky Frigyes, Eötvös József, Károlyi Mihály és Károlyi Mihályné Andrássy Katinka munkáira támaszkodtam.

Négy nagyobb elemzési szempontot választottam ki: az arisztokrácia műveltségének jellemzői, utazási szokásai, a sporthoz mint az egészségmegőrzés egyik eszközához való viszonyuk, illetve társasági életük sajátosságai. Igyekeztem arra is kitérni, hogy milyen különbség fedezhető fel a férfiak és a nők szórakozási lehetőségei között, illetve, hogy ezek hogyan változtak az idők folyamán. A naplóból, visszaemlékezésekből vett idézetekkel egyrészt a korhangulat érzékeltetése volt a célom, másrészt megállapításaim alátámasztására szolgálnak.

Life in Death, Death in Life: Eros and Thanatos in Jim Crace's Being Dead

KISS GABRIELLA

angol, V. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BÉNYEI TAMÁS, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

In this essay, I trace the different expressions of the life and death instincts on the levels of figurative language, characterisation, plot as well as narrative strategies in Jim Crace's *Being Dead*. My aim is to show how, in the novel, the repeated confluences of Eros and Thanatos present these two instincts first as principles eternally struggling in order to dominate over each other and how the text through its tropes, characters and narrative strategies gradually deconstructs this initial opposition.

The first chapter of my analysis, entitled "The Topology of Eros and Thanatos", is directed towards the way the tropes of the text conflate and merge the life and death instincts through the conceptual overlaps of the metaphors of life and death in conjunction with their temporal, spatial and sensory similarities.

In the second chapter, "Eros and Thanatos in and between the Discontinuous and Continuous Modes of Existence", I study the common nature of these basic conservative principles in the novel from the theoretical perspective provided by Georges Bataille's *Eroticism: Death and Sensuality*, trying to show that the novel through emphasising those features of sexuality which provide the individual a divine experience akin to what is "given and taken away at the same time" (Bataille) when we die, makes it look similar to death.

The closing chapter of my essay, "Repetition Compulsion in the Narrative", focuses on those repetitive elements in the novel that conflate Eros and Thanatos by way of subordinating them to the repetition compulsion. By sharing in the repetition compulsion, they both prove to have the common aim of "restor[ing] an earlier state of things" *Beyond the Pleasure Principle* 308), that is to say they operate as the two faces of one and the same conservative drive.

Posztmodern jellegzetességek

Tandori Dezső *Miért élnél örökké* című regényében

KISS MIRELLA

magyar – esztétika, II. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

TARJÁN TAMÁS, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Az elmúlt évtizedek magyar irodalmát vizsgálva nagyon sok kitűnő író, költőt találtam, aki megfelelt volna a választásom kritériumának. Nem kisebb irodalmi személyiségek, mint Nemes Nagy Ágnes, Mándy Iván, Devecseri Gábor, Pilinszky János, Weöres Sándor, Bodor Ádám, Petri György, Nádás Péter, stb. Választásom végül Tandori Dezsőre esett. Kortárs íróként a magyar irodalom kiemelkedő alakja. Számtalan regény, esszé, verseskötet mellett ifjúsági- és gyermekkönyveket is írt. A kortárs kritika Tandori költészetére helyezi a hangsúlyt, bár prózaíróként is elismert. Az első két verseskötetével (*Töredék Hamletnek, Egy talált tárgy megtisztítása*) vihart kavart a magyar irodalmi életben. Doboss Gyula szerint Tandori, *Egy talált tárgy megtisztítása* című verseskötetével (1973-ban) teremtette meg Magyarországon a posztmodern lírát, s ez az első magyarországi verseskötet, mely szöveggépben is érzékelhető szemléletváltozást hozott a magyar költészetbe (*Új Magyar Irodalmi Lexikon*). Az első, a *Miért élnél örökké?* című regényével viszont nem foglalkozott kellőképp az akkori kritika. A *Miért élnél örökké?* önéletrajzi esszéregény 1977-ben látott napvilágot a Magvető kiadó gondozásában. Talán a legegységesebb regénynek lehet tekinteni, amely elemeiben a később továbbfejlesztett Tandori-epika jellegzetességeit csaknem maradéktalanul megfigyelhetjük. Balassa Péter írja, hogy “az egynek olyan súlya és vigasztalansága árad ebből a könyvből, mint a magyar irodalomban is ritkán.” A látványként is újszerű, addig itthon kevésbé tapasztalt szövegjellegzet olyan kritikusok méltatták, mint Béládi Miklós, Balassa Péter, Radnóti Sándor, Tarján Tamás és mások. Tandori lírai alkotásainak jellegzetességei alapján úgy gondoltam, hogy a posztmodern esztétika hatása az epikai műben is meg kell hogy mutakozzon. A hetvenes évekbeli kritikákban, tanulmányokban viszont nem találtam erre utaló részeket, hisz az első posztmodern esztétikára vonatkozó leírások a nyolcvanas években jelentek meg. Utólag senki sem foglalkozott Tandori első regényében található posztmodern jellegzetességek vizsgálatával. Erre vállalkozom most én. Talán vakmerő feladat, de egy régen hanyagolt problémát vizsgál, amely számomra izgalmas kutatómunkát ígér: hogy Tandori Dezső a maga korában mennyire volt modern, illetve posztmodern.

Asszír hadjáratok és zsidó deportáció élete a galutban

KISS SZABÓ LÁSZLÓ

rajz – történelem, 2002-ben államvizsgázott
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

DR. LANDGRAFÉ DR. MÓZER IBOLYA, főiskolai tanár,
Berzsenyi Dániel Főiskola

A címben jelzett asszír hadjáratok alatt az i.e. 8. század második felében bekövetkező hadászati cselekményeket kell érteni, amely az újasszír birodalom utolsó fellángolását, megerősödési periódusát jelentette III. Tukulti-apil-Ésarától Szín-ahhe-eribáig. A hadjáratok véglegesítették a zsidó királyág kettéosztottságát az északi Izraelre és a dél-palesztinai Júda országára. A háborús veszteségeken túlmenően az említett területek, nagyobb mértékben Izrael deportálásoknak is ki volt téve.

Az asszírok a birodalom stabilitásának és gazdaságának fenntartása érdekében rendkívül precízen és nagy méretekben alkalmazták a legyőzött népek deportációba kényszerítését. A dolgozatban a fennmaradt biblikus és ékírásos fragmentumok alapján azt vizsgálom, hogy a hadjáratok mekkora tömegeket érintettek, mely területekre szállították az elhurcoltakat. Taglalom a galutba kényszerítették és az Erebben maradtak életében bekövetkezett változásokat. Összehasonlítom a babiloni fogsággal az asszír hadjáratok során megvalósított lakosságcseréket, különös tekintettel arra, hogy milyen hatást gyakorolt a zsidó identitás-fejlődésére a Hiszkija/ Ezékiás király által végrehajtott vallási reform, amit később Jósias király is megerősített.

Irodalmi zarándokút az emlékezés földjén.
Antonio Tabucchi portugál trilógiájának elemzése

KISS TIBOR SÁNDOR

olasz – művelődési menedzser, 2002-ben államvizsgázott
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HABIL MADARÁSZ IMRE, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Olasz Nyelv és Irodalom Tanszék

Im már közhelyszámba menő megállapítás Antonio Tabucchi – általa több ízben is bevallott – azon írói tevékenysége, melynek során minden művével egy olyan metanarratív struktúra megalkotására törekszik, amelyben minden mindennel összefügg, s amelyben a véletlen is meghatározott, előre kigondolt szerepet játszik. A dolgozat címében szereplő portugál trilógia ugyan utólagos, a kritikusok által önkényesen megfogalmazott egység, mégis több olyan elem igazolja létét, amely erősebb kapcsolatot jelent ezen művek között, bár élményanyaga a korábbi könyvekben feldolgozott, leírt, átgondolt és átfogalmazott múlt mélységeiből táplálkozik. Az élmény egyértelmű és mindig jelenvaló: Portugália, s vele együtt Pessoa, a nyugtalanság költője és poétikája; az álom; a bizonytalan, hallucinált zarándoklat, mely élt és holtat egyaránt vallomásra invitál, valamint egy megélt valóság, amelynek jelentése csak a következtetlenül kifordított és egymásra dobált valóságselemek kusza halmazának számbavételével érthető meg, s amely megfejtésének egyetlen, az író rendelkezésére álló eszköze egy pessoai módszer, a *juego del revés*, avagy a fonák játéka. Tanulmányom a trilógia három művében (*Requiem*, *Sostiene Pereira*, *La testa perduta di Damasceno Monteiro*) keresi az egymásnak megfeleltethető elemeket, és azok jelentését abban az írói univerzumban mely sajátos a jelenkori olasz irodalom keretein belül is, s amelynek alapvető tézise a megtévesztés felsőrendű igazsága.

A kisémberek háborúja – Tábori levelezőlapok az I. világháborúból

KLAMÁR SÁRA

néprajz, III. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BARNA GÁBOR, egyetemi docens,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A vizsgálat tárgyát az I. világháborúból fennmaradt családi levelezés egy része képezi. A család a mai Jugoszlávia területén, az észak-bácskai Kishomokon élt – és él néhányuk máig is. A négy fiú: József, Ferenc, Mátyás és István így tartották a kapcsolatot az otthon maradtakkal és egymással. A dolgozatban csak a Rövid Ferenc által írt, és arra válaszul kapott lapok kerülnek görcső alá, összesen 72 tábori levelezőlap.

Ezek a mikrotörténelem rekonstruálására éppen olyan alkalmasak, mint – személyes hangvételük miatt – az egyénben az adott időszakban zajló lélektani folyamatok megfigyelésére. A megszokott kerékvágásból kizökkentett, veszélybe sodort parasztember érzése, reakciói kerülnek előtérbe: hogyan dolgozza fel, próbálja tolerálni a helyzetet? Mennyiben befolyásolják a fronton töltött évek szüleihez, testvéreihez való viszonyában? Végül: hogyan értékeli mindezt az érintettek?

A tanulmány három nagyobb egységre bontható. Az első igyekszik háttérrel adni a későbbiekhez a paraszti írásbeliség, a rokonokkal készített interjúk és az ebből körvonalazódó családtörténet segítségével. A második Ferenc leveleivel foglalkozik. Úgy tűnik, az elszakadás, önállósodás folyamatát lassítja a távolság és bizonytalanság. A harmadik egység a válaszlapok vizsgálata. Egy-egy levélíró Ferenchez való viszonyára következtethetünk az udvariassági formulák elhagyásából, vagy szigorú betartásából.

A levelek értelmezése hozzájárulhat az I. világháború még feltérképezetlen, paraszti életre tett hatásainak egy teljesebb leírásához.

Intertextualitás és műfaji kérdések

Turgenyev Tavaszi vizek című elbeszélésének értelmezéséhez

KOCSIS GÉZA

2002-ben államvizsgázott

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KROÓ KATALIN, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Keleti Szláv és Balti Filológiai Tanszék

A dolgozat I. Sz. Turgenyev *Tavaszi vizek* című elbeszélésének adja egy olyan értelmezését, amelynek során bemutatásra kerülnek az elbeszélés által beidézett drámai kódrendszerek, a komédiai és a tragédiai hagyomány, ezeken belül is az archaikus római komédia és az antik tragédiairodalom egyes alkotásai. Vizsgálat tárgyát képezik a *Tavaszi vizek* hősei, illetve az egyes drámai karakterek közötti párhuzamok, alakjegybeli megfeleltetések, valamint egyes cselekményes és szüzsés elemek átértelmezései az elbeszélésben. Az interpretáció bemutatja, hogy miképpen jelenik meg a *Tavaszi vizek*ben a „bezárt nő” (inclusa) témájának több realizációja, illetve azt, hogy hogyan kapcsolódik az említett téma a beidézett drámai hagyományokhoz. Végül az interpretációs eredmények birtokában kifejtésre kerül, hogy az adott szövegközi olvasat alapján hogyan definiálható a lehető legpontosabban a feltárt intertextuális viszonyrendszer.

Az asszimiláció mozgatórugói a dualizmus korabeli Iglón

KOLLAI ISTVÁN

történelem, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

KISS GY. CSABA, egyetemi docens

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Művelődéstörténeti Tanszék

A tanulmány célja: feltárni az iglói polgárság erőteljes dualizmuskori magyarosodásának szervezeti és mentalitásbeli hátterét. A kutatás alapvető forrásai a statisztikai adatok és az azokat feldolgozó szakirodalom, a korabeli magyar sajtó és a korszakot érintő visszaemlékezések.

Az iglói magyarosodási folyamatra vonatkozó demográfiai adatok és visszaemlékezések áttekintése után azt a következtetést lehet levonni, hogy a népszámláláskor magukat magyarnak vallók létszáma és aránya legfőképpen az asszimilációnak köszönhetően nőtt meg. Az asszimiláció folyamatát pedig alapvetően a magyar nyelv használatának dinamikus terjedése alapozta meg és tartotta életben.

A megfelelő források vizsgálata azt mutatja, hogy a magyar beszéd terjedésének Iglón nem volt sem mentalitásbeli korlátja, sem igazán komoly mentalitásbeli mozgatórugója. A magyar nyelv használatát csupán az asszimilálódott szepesi németsegből és a magyar nyelvterületről érkező személyekből álló városi intelligencia érezte szükségesnek, melynek magját a tanári kar alkotta. Ez a városi intelligencia tanított Igló tanintézményeiben, és tartotta életben az iglói magyar sajtót, valamint a város társadalmi-kulturális életét is; mindezen intézményeknek erősen magyar jelleget adott, mind szellemiségben, mind nyelvhasználatban. Tehát a magyar nyelv használatának terjedését – és ezáltal az iglói asszimilációt – az mozdította előre, hogy létrejött és aktívan tevékenykedett a városban egy magyar „kulturális-társadalmi háló”, melynek gerincét a tanári kar adta, és melynek ugyanúgy részese volt az asszimilálódott szepesi német értelmiség, mint a magyar nyelvterületről Iglóra került személyek.

Az asszimilációs folyamatok szakirodalma a magyarosodást előmozdító tényezők közül a magyar nemesség hatását emeli ki. A Szepességben a nemesség történelmi okoknál fogva nem játszhatott komoly szerepet a XIX. században. Itt az asszimiláció hátterében a városi intelligencia mentalitása és tevékenysége állt.

Heltai Gáspár és Pesti Gábor fabulafordításainak frazeológiai vizsgálata

KOLLÁR KRISZTIÁN

magyar, V. évf.

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. B. GERGELY PIROSKA, egyetemi tanár,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

A dolgozat célja Heltai Gáspár és Pesti Gábor fabulafordításainak összehasonlítása volt frazeológiahasználatuk szempontjából, ügyelve a frazémákról alkotott akkori és mai vélemények közötti különbségekre.

Módszerem tekintve leíró dolgozat az összehasonlítást egy kb. 450 éves szinkrón metszetben végzi. A két írói attitűd, Heltai protestáns prédikátor, egyben könyvkiadó, valamint Pesti tudós humanista volta magyarázza a két fordítás frazémahasználatára jellemző különbségeket.

A dolgozat foglalkozik a kutatás korlátaival, a gyűjtés nehézségeivel, megállapítja, hogy az eltérések háttérében a szerzők különböző frazémafelfogása állhat, részletesen vizsgálja a frazeológiai egységek használatát a fordításokon belül, valamint a szerzők frazémahasználatának egyezéseit is kutatja.

Dolgozatom részét képezik továbbá a gyűjtés nehézségeiből adódó további kutatási terveim, melyeknek célja jelenlegi eredményeim ellenőrzésének lehetőségeit megteremteni, majd ezt az ellenőrzést elvégezni.

*African Heritage and Family Patterns:
Toni Morrison's Beloved and Song of Solomon*

KOLOZSVÁRI ORSOLYA

angol – szociológia, IV. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

PROF. DR. ABÁDI NAGY ZOLTÁN, egyetemi tanár,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

The institution of the African-American family, as well as the patterns and norms it follows have been interpreted in a number of ways. Sometimes its fragmentation and inefficiency were emphasized; other literary critics and social scientists highlighted that black families could survive only if they adapt white middle class family patterns and norms; and a third view presented black families as unique and functional units in society. Accordingly, the research that targets black families can be divided into three main approaches. The cultural deviant approach viewed black families as pathological. The cultural equivalent perspective conferred a legitimacy upon black families as long as their family lifestyles conformed to middle-class family norms. The cultural variant orientation depicted black families as different, but functional, family forms. In my essay I aim to study the legitimacy of black families as well as the patterns and norms they follow from a *literary* perspective, in Toni Morrison's two novels, namely *Beloved* and *Song of Solomon*. I will take a close look at the distorted roles within Morrison's black families and the weakening of family unity as caused by the slave-holding system. I will describe what Morrison suggests to be the possible consequences of an exaggerated and unnatural internalization of white family patterns, causing a complete abandonment of African-rooted family models, traditions, and values. Besides demonstrating how, in Morrison's view, imitated white patterns may fail to be solutions for black families, I will highlight how the reestablishment of African-rooted cultural as well as familial patterns appear as a need for the survival of black families.

Vita az egyházi javak szekularizációjáról az 1840-es években

KOMÁR ÉVA

történelem, IV. évf.

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FAZEKAS CSABA, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Újkori Magyar Történeti Tanszék

Az állam és az egyház viszonyának szabályozása az egész reformkor során kiemelkedő jelentőségre tett szert. Hiszen a haladó szellemű, liberális beállítottságú politikusok igyekeztek az egyház intézményét is „megreformálni”, a kor követelményeihez alakítani. Az egyház a maga feudális beállítottságával egy már letűnő kor képviselője volt. A polgári átalakulás megvalósításához pedig szükségesek voltak bizonyos alapvető reformok, amelyek segítségével az egyház intézményét is a kor színvonalához kellett igazítani. Gondoljunk csak a vallásszabadság megvalósítására, amely nélkül egy polgári átalakulás elképzelhetetlen lenne.

Dolgozatom tárgyául az 1840-es években lezajlott szekularizációs viták bemutatását és elemzését választottam. A téma sokrétűsége miatt képet kapunk az egész reformkoron átívelő egyházpolitikai tárgyú vitákkal kapcsolatban. Ezen korszak egyházi tárgyú vitáira messzemenően jellemző, hogy egyik kérdéskör tárgyalása egy másik kapcsán kerül napirendre, adott esetben megoldása is a másik függvénye. Erre jó példát nyújtanak a korszak szekularizációs vitái, hiszen a vegyes házasságok kérdésének megoldása az 1843/44. évi országgyűlésen nagyban függött a szekularizáció kérdéskörétől is. Talán ha nem vetődött volna fel a szekularizáció kérdése, akkor a vegyes házasságok ügyében sem születik megoldás.

Elemzésem során igyekeztem a két szembenálló fél álláspontját bemutatni, az alapvető összefüggésekre rámutatni. A téma nemzetközi keretekbe ágyazására is szükség volt, mivel Magyarország a polgári reformok megvalósítása kapcsán természetesen külföldi példákat is alapul vett.

A reformkori egyházpolitikai viták érdekes részét képezik a polgári átalakulásnak. Kár, hogy az ezzel foglalkozó szakirodalomban nem a kérdés súlyának megfelelően foglalkoznak. A szekularizációs vitát sajnálatos módon a szakkönyvek sem nagyon tárgyalják, pedig fontos és érdekes kérdése a korszaknak.

Abszurdoid. Páskándi Géza periférikus drámái

KOMJÁTHY ZSUZSANNA

magyar, 2002-ben államvizsgázott

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BERTHA ZOLTÁN, egyetemi docens,

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat célja megvizsgálni, mit jelent Páskándi Géza abszurdoidnak nevezett drámáinál a periférikusság, és határhelyzetükből adódóan a hatvanas évek végén született drámáinak (*Külső zajok*, 1964; *Akik nincsenek a Brehmben*, 1964; *Az eb olykor emeli lábát*, 1964; *Az ügy*, 1966-67-67; *Kalauz nélkül*, 1967; *A sor*, 1968; *A bosszúálló kapus*, 1969; *Az időszak, a hülyegyerek avagy a vándorköszörűs*, 1970) milyen lényegi tulajdonságai vannak.

Módszerében az abszurd és a groteszk sajátos keveredéseként, többszörösen határhelyzetben lévő jelenségként határozza meg ezeket a dramatikus szövegeket: az adott drámák a végletesen kiélezett modernitás önreflexiók problémái miatt egyszerre viselik magukon a modern szemléletmódját és annak formateremtő elveit, valamint a posztmodern formai megoldásait.

Ezek alapján a dolgozat két részében két mozzanat felől közelít.

A periférikus nézőpont egyik sajátosságát a Páskándi-drámákban a tragikus modalitásban és az ehhez kapcsolódó dinamikus ábrázolásmódban; a posztmodern felé irányultságot pedig a személyiség helyének meghatározásában az abszurd drámák nyelvi „szemétdombján” – a személyiség áttűnéseinek, státuszának különféle alakzataiban ragadja meg.

Mindezek alapján a dolgozat Páskándi abszurd drámáinak elemzett csoportját az abszurd és a groteszk keveredéseként (végtelenül összeegyeztethetetlen elemek viszonyainak dinamikus szemlélet- és ábrázolásmódjaként) határozza meg, ahhoz a megállapításhoz igazodva, mely szerint az abszurdoid szubjektuma részese, kiszolgáltatottja – de egyben létrehozója is az önmagát megnyomorító abszurd helyzetnek.

"Füst, füst és semmi más..."

(Az "elmúlás", a "hiábavalóság" és a "vanitas" témája Turgenyev műveiben)

KONDOR-SZILÁGYI MÁRIA

orosz – művészettörténet, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KROÓ KATALIN, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Keleti Szlav és Balti Filológiai Tanszék

Dolgozatunkban azt vizsgáltuk, hogy milyen motívumok segítségével, s milyen poétikai módozatokban jelentkeznek Turgenyev műveiben a *vanitas*-szimbólumok, amelyek az elmúlás, a hiábavalóság és a mulandóság témájával függnek össze. A dolgozat alapját a következő Turgenyev-művek adják: a *Füst*, a *Tavaszi vizek*, az *Apák és fiúk*, A *scsigriji járási Hamlet*, a *Homokóra*, és a *Halál*. Turgenyev alkotásaiban egészen különös szerepet játszik a képi gondolkodás, már-már képzőművészeti műfajokra és képtípusokra utaló motívumokkal és narratív részletekkel találkozhatunk - így szembe tűnik a *vanitas*-motívumok rendkívüli gazdagsága is. A *vanitas* tanulmányozása ennél fogva azért is indokolt, mert az a csendéleten belül egy típust reprezentál. Megvizsgáltuk, hogy a Turgenyevnél szereplő leírások mennyiben tekinthetők kanonikus *vanitas*-ábrázolásoknak. Például a megszemélyesített halálról szóló történet a *Füst*-ben szorosan kapcsolódik különböző, irodalmi és képzőművészeti formákban megjelenő keresztény halál-meditációkhoz. A regény fő *vanitas*-motívumának, a füstnek a kifejtése ugyanakkor olyan jelentésátalakítást eredményez, mely a halál gondolatkörétől az *élet*hez vezet a motívumot.

A tanulmány megkísérli a *vanitas* szélesebb poétikai témaértelmezését feltárni, így kerül sor az *idill* és *Árkádia* turgenyevi interpretációjának bemutatására, valamint ehhez kapcsolódóan az író időfelfogásának a megvilágítására.

A kölesdi sír- és a Tengelic egyházkerületi harangfeliratok vizsgálata

KONKOLY SZILVIA

IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvőképző Főiskolai Kar

Témavezető:

DR. NAGY KATALIN, főiskolai tanár,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvőképző Főiskolai Kar

Dolgozatom két fő fejezetből áll. Először a kölesdi sírfeliratokat, majd a Tengelic egyházkerülethez tartozó falvak harangfeliratait vizsgáltam. A kölesdi temetőben 1757-en nyugszanak. 1040 db sírkő feliratát jegyeztem le, majd vizsgáltam szövegtani, ill. írás és helyesírás szempontjából. Ezt a dolgot szakterületemre kívánom bővíteni, melyben a sírfeliratokat mondatonként (mondatok fajtái, mondatrészek, mondatok szerkezete szerint) is elemzem. Az 1040 db sírkő feliratát nyelvi és nem nyelvi szövegek alapján csoportosítottam. A sírköveken található dőszíveket leszámítva minden feljegyzés nyelvi szövegnek számít. Tehát a nyitó- és záróformulákat, ill. e kettő közötti mikroszövegek. Az *Itt nyugszik* klasszikus nyitóformulán kívül 11 különböző nyitóformulát találtam, melyek átmenetet képeznek a nyitóformulák és a nyitó- és a záróformulák közötti mikroszövegek között. A nyitó- és záróformulák közötti mikroszövegeket az alábbiak alkotják: az elhunytak neve; a születés és az elhalálozás jelölése; utalás az elhunyt foglalkozására, családi állapotára; továbbá összefüggő (vers jellegű) szövegek (pl. Akinek szüleit nem fedi sírhalom, nem tudja, mi az igazi fájdalom.). A záróformulákban hagyományos búcsúformulákat (pl. Béke poraikra!), az elhunyt életével, munkájával stb. kapcsolatos szövegeket (pl. B.L. úr, kölesdi ref. Pap és Lajos fia hamvait fedi e sírbolt. Meghalt e papságának 15.-ik, életének 43.-ik évében okt.10-én 1842.), és bibliai eredetű idézeteket elemeztem (pl. Tudom, az én megváltóm é.).

Tengelic egyházkerülethez 12 falu tartozik. A 17 templomból 15 harangtoronyba másztam fel, és 23 harangfeliratot jegyeztem le. A harangfeliratok a harangöntő nevét, az öntés helyét és idejét, a fohászt és a megbízókat tartalmazzák.

Kölesd térképeit, temetőjének alaprajzát, az elhunytak teljes névsorát betűrendben, ill. a sírkövekről és a harangokról készült fényképeket - a terjedelem miatt - a melléklet tartalmazza.

Az irodalomtudományi hermeneutika története, elmélete és gyakorlata

KORDA PÉTERNÉ

magyar – történelem, 2002-ben államvizsgázott
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:

DR. SZENTESI ZSOLT, főiskolai tanár,
Eszterházy Károly Főiskola

Dolgozatom egy hermeneutikai kísérlet az irodalomtudományi aspektusból elérhető legteljesebb szabadságfok: a kontemplatív gondolkodásmód megvalósításáért. A történetiség mélységeiből minden tudomány arra törekszik, hogy értelmezhető konstrukciókba szétválasztva, majd szabatosan összekapcsolva bontsa ki az elemek és összefüggések rendszerét.

Az irodalomtörténeti vizsgálat kevert, heterogén elemsora pedig lehetetlenné teszi a szisztematikus feldolgozást. Az irodalomtörténet válságban van, a tudománytörténeti paradigmaváltás heveny tragikusmát éli át. Ezzel adekvát felvetődő kérdés a tudományos életben élő sokféle tartalmú, amorf irodalomfogalom. Az irodalom tételeződik műalkotások zárt rendszereként (irodalomtörténet); megjelenik poétikailag közös attribútumok időben relatív változásaként (irodalomelmélet); ill. az irodalmi kommunikáció viszonyrendszerének módosulásaiaként is (a művek befogadástörténete). Ez a problématudat, idézte elő, a hermeneutika felébredését kétezzer éves Csipkerózsika-álmából.

Premisszám, hogy a hermeneutika az irodalomtudomány egyik lehetséges módszere, az irodalom egyik lehetséges túlélési módja, az irodalomtörténet borostyánkövét őrző diluviális bazaltréteg. Az interdiszciplinaritás archeológiájában a fogódzót jelentheti a posztmodern nyelvi problematizálódás miatt a lingvisztikai analízis; a ricoeuri szemantikai-reflexív-egzisztenciális interpretációs szintézis; G. Genett strukturális narratív grammatikája és a jaussi horizontközvetítés gyakorlata. „Vándorlásomnak” ezek a stációi. „Koinosz Hermész!”

Szerelem és szolgálat
Ruy Blas és Lancelot összevetése a nyugat-európai irodalom
szerelmi tradíciójának tükrében

KOVÁCS ARANKA ZSUSZANNA

színháztörténet, IV. évf.
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:

DR. JÁKFA LVI MAGDOLNA, egyetemi docens,
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,
Színháztudományi Tanszék

Victor Hugo *A királyasszony lovagja* című drámáját, ezúttal a főszereplő, Ruy Blas alakján keresztül elemezném. Pontosabban Ruy Blas királyné iránt érzett szerelme az a mozzanat, melyet a dráma világából kiragadva vizsgálnék meg.

Elsősorban a romantikában megjelenő szerelmi képről írnék, úgy ahogyan az a kor filozófiájában, irodalmában, tágabb értelemben, magában a művészetben megnyilvánult. Természetesen a franciaországi romantika nagyobb teret kapna dolgozatomban, s azon belül is Stendhal értekezése a *Szerelemről* című művére térnék ki részletesebben. Stendhal írása számomra két szempontból is fontos. Az egyik, hogy felhívja a figyelmet a középkorra, arra a korra, melyet a romantikát megelőző korszakok oly mélységesen megvetettek. A másik, amit kiragadnék Stendhal tanulmányából, a trubadúr líra, illetve annak jelentősége. Ugyanis az udvari szerelem lenne a kulcs Ruy Blas alakjához.

Chrétien de Troyes *Lancelot* című regényén keresztül mutatnám be az udvari szerelmet. Lancelot és Ruy Blas alakja közötti hasonlóság feltűnőbb, ha a dráma magyar fordítását nézzük, Mészöly Dezső ugyanis a *Királyasszony lovagja* címmel ültette át nyelvünkre Hugo drámáját. Mind Lancelot, mind pedig Ruy Blas valóban a királyasszony lovagja, ugyanis mindketten a királyné iránt érzett szerelmek a rabjai, életüket erre tették fel, s tetteiknek ez a szolgálat a mozgatórugója. Történetük egy ponton tér el egymástól: Lancelot szerelme beteljesül Ruy Blas-é pedig nem. De ha tovább nézzük Lancelot történetét, melyet ugyan Chrétien regénye nem tartalmaz, de a mítoszról ismerjük, akkor látjuk, hogy Lancelot és a királyné szerelme káoszba sodorta Arthur „világrendjét”. Ez a káosz, pontosabban ennek lehetősége a spanyol udvarban is felmerül, ha Ruy Blas nem lépett volna ki oly önfeláldozóan ebből a szerelemből, csak hogy a királyné becsületét megmentse. Vagyis ha Lancelot és Ruy Blas szerelmét közelebbről megnézzük, akkor kiderül, hogy mindketten az európai kultúrában meggyökeresedett boldogtalan szerelmek a képviselői.

Ezzel zárnám dolgozatomat, egy rövid ismertetéssel az európai irodalomban megnyilvánuló szerelemfelfogásról úgy, hogy közben visszanyarodnék Ruy Blas alakjához és Hugo drámájához, levonva a következtetéseket.

Az elfelejtett erzsébetvárosi örmény könyvtár

Társadalom- és vallástörténeti vizsgálatok

KOVÁCS BÁLINT

történelem, IV. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ÖZE SÁNDOR, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

2002. tavaszán az erdélyi Erzsébetvárosban egy zömmel XVIII. századi anyagot tartalmazó, mintegy 2000 kötetes könyvtárba jutottam. A könyvtár mellett nagy értéket képviselnek a kéziratok is, amelyek mintegy 10 folyóméternyi nagyságban találhatóak az örmény templomban. A kulturális hagyaték a helyi örmények tulajdonában van, akik a XVII. század óta vannak jelen a településen, mára létszámuk a 20 fő alá esett. A városról egy monográfia készült, a XIX. század végén írta a város helyi plébánosa Ávedik Lukács. A monográfián kívül azonban teljesen feldolgozatlan a könyvtár állománya. Pályamunkámban így a teljesség igénye nélkül szeretnék prezentálni új dolgokat az erzsébetvárosi örmények társadalom- és vallástörténetéből, a folyó kutatás során eddig jutottam el.

A dolgozatomhoz a Gyulafehérvári Érseki és Főkáptalani Levéltár forrásai is segítségül hívtam, ezek közül is az anyakönyveket. Ezek alapján demográfiai vizsgálatokat folytattam. Nagyon szemléletesen kirajzolódik az a tény, hogy az örmények a XIX. század elején elkezdtek fogyatkozni. Ennek igazolására a keresztelések, házasságkötések és halálozások számát vizsgáltam.

A társadalom vallásos életét a barokk korban meghatározta a szentek tisztelete. Ez Erzsébetvárosban különös gazdagságot mutatott. A szenttiszelet 3 rétegét vizsgáltam meg. Az ereklyekultusz, sajáttságosan valósult meg: mintegy 57 szent ereklyét vásárolták meg a XVIII – XIX. században. Vallásos társulatok is működtek: 8 kongregáció működött, akiknek névadói szintén szentek voltak. Nagyon nagy számban lehetett teljes búcsút nyerni a templomban az év során. A 3 réteg metszéspontjában: Szent József és Szent István első vértanú kultusza rajzolódik ki. Ezek a szentek mindegyik rétegben –tehát volt ereklyéjük, kongregációknak is a névadói voltak, és emlénapjukon teljes búcsút lehetett nyerni- jelen voltak.

A dolgozatomban hírt adok egy piaristáról, aki örmény származású volt, Erzsébetvárosban született: P. Benedictus Dánielnek hívták, a Csíki család leszármazottja volt. Végigjárta a piarista kolostorok jelentős részét, élete végén visszatért Erzsébetvárosba. Személye azért érdekes, mert bemutatja, hogy örmény származása ellenére is elment latin rítusú papnak, tehát a 2 rítus nem áll szembe egymással.

A latin rítus a ferencesekkel is megjelent a városban. A „kolduló barátok” le akartak telepedni, de a város nem engedte, arra hivatkozva, hogy nincs pénzük a szerzeteseket eltartani. Jól tudjuk, hogy az örmények korántsem tartoztak a szegény néprétegek közé.

Dolgozatomban a katolicizmus 2 rítusának kapcsolatrendszerét mutatom be: az örmény és latin rítus milyen módon került kölcsönhatásba Erzsébetvárosban. A XVII. század végén katolizált örmények nagyon jól adaptálták a Tridenti Zsinat által meghirdetett megújulási eszméket. Ez tükröződik szenttiszeletükben. Sajnos a népesség nagyon megfogyatkozott, így ma a városban az egykori kultúrának már csak emlékei maradtak fenn.

Versbeszéd és történetmondás összefüggése
Arany János Toldi című elbeszélő költeményében

KOVÁCS GÁBOR

magyar nyelv és irodalom, V. évf. – összehasonlító irodalomtörténet, IV. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

EISEMANN GYÖRGY, egyetemi docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Arany János a *verses elbeszélés* formai szerveződéséről szólva (a *Naiv eposzunkban*) két aspektust különböztet meg: a külső szervezőberőt a *versszerkezet* alkotja, a belső formát a *történet* szerkezet hozza létre. Az elbeszélő költemény esetében akkor beszélhetünk „idomteljességről”, ha a versbeszéd, illetve a történetmondás poétikája szervesen összeépülve határozza meg a műalkotás formáját.

A dolgozat feladatának tekinti egyfelől azt, hogy az Arany János által megfogalmazott formai elvek mellett versbeszéd és történetmondás modern elméleteit is tárgyalja. A tynyanovi verselmélet és a jakobsoni irodalom-felfogás formális poétikai eredményeinek, illetve a ricoeuri elbeszélés- és metaforaelmélet egzisztenciális következményeinek összekapcsolása termékeny műértelmezői módszert és interpretáló nyelvet nyújt a verses elbeszélés szövegszerveződésének leírására.

A dolgozat másfelől elvégzi a *Toldi* szövegének (újra)értelmezését. A *versbeszéd* specifikus metaforaképző aktusainak feltárása során kirajzolódik egy olyan nyelvi esemény, amely Toldi történetét „feltámadás-történetként” mondja el. Egy másik költői eljárás, az *epikus ismétlődés* (*narratív paralelizmus*) ebben a lineáris történetben olyan paralel szekvenciákat mutat fel, amelyek az „ember-öltő” egységét egy cselekvés folytonos ismétlődéseként értelmezik. A farkas-, a bika- és a Mikola-jelenet azonos morfológiai felépítése Toldi Miklós hősies cselekvésének kettős motivációját tárja fel: a harcok nem csak külső ellenségek, hanem „belső” tulajdonságok ellen is folynak. Az az (elsősorban költői nyelvi) folyamat, amely során minden küzdelem önlegyőzősként mutatkozik meg a főhős teljes történetét egy cselekvésre vezeti vissza: az *én* saját hibáival való szembeesése mentén formálódó önmegértés, önmeghatározás soha be nem fejezhető cselekvésére.

Szövegalkotási tendenciák Pázmány Péter vitairataiban

(A kompiláció és a helyesírás kérdései)

KOVÁCS GERGELY

magyar – angol, V. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

HARGITTAY EMIL,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat az újraéledő Pázmány-recepcióhoz kapcsolódva kíván alapkérdéseket tisztázni. Alapötletét az a tényező adta, hogy Pázmány a munkássága során írt kisebb műveit a Kalauzban szintetizálja. Az 1605-ben megjelent Tíz bizonyosság is a Kalauzban találja meg végső helyét, de az évek során jelentősen átalakul. Ezek a változtatások a szöveg minden szintjén tetten érhetők.

A dolgozat írása során a hangjelölés szintjén olyan kérdések merültek fel, amelyek tisztázása nélkülözhetetlen a további kutatásokhoz. Nem valószínű ugyanis, hogy Pázmány kézírása és nyomtatott műveinek hangjelölése megegyezik. A szakirodalom eddig ezt nem tudatosította egyértelműen. Mindez felveti a nyomdák szerepét a beérkező kéziratok átdolgozásában. Adódik az a kérdés is, hogy Pázmány szövegalkotási tendenciáiról beszélhetünk-e a továbbiakban.

Hogy ezeket a kérdéseket tisztázzam, alaposan megvizsgáltam Pázmány kézírását, és összevettem azt nyomtatott műveinek helyesírásával. Nyomtatott műveinek hangjelölését is összehasonlítottam egymással. Szemügyre vettem a pozsonyi nyomda Kalauz-kiadásokkal egy időben született egyéb kiadványait is. Ezek során a nyomdák szövegváltoztatási eljárásai tetten érhetővé váltak.

A dolgozat kérdéseket vet fel, és lehetőségeihez mérten igyekszik azokra válaszokat adni. Nyitánya kíván lenni a problémákat megnyugtatóan tisztázó kutatásoknak.

Az agrárkultúra hagyományos módszerei és munkafolyamatai

Ladakban (Zanszkárban), Nyugat-Tibetben

KOVÁCS GYÖNGYVÉR

tibeti, III. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BETHLENFALVY GÉZA, tudományos főmunkatárs,
MTA

A kutatásom célja, hogy vizsgálja az egykori történelmi Tibet nyugati régióját képező zord éghajlatú Ladak, azon belül is Zanszkár tájegységének több évszázados agrárkultúráját. A dolgozatomban a következő főbb kérdésekre keresem a választ: a feudális berendezkedésű ladaki társadalomban milyen terményt, milyen módszerrel állítottak elő, hogyan történt a megtermelt javak elosztása, hogyan szabályozták a megélhetéshez oly nélkülözhetetlen és szűkös mennyiségben rendelkezésre álló termőföld- és vízhasználatot, honnan ered a tibeti öntözési technika, valamint milyen részekből épül fel a mesterséges öntözőrendszer.

A vizsgálódásom során arra a következtetésre jutottam, hogy a sajátos ladaki, azon belül is a zanszkár-völgyi gazdálkodás az utóbbi évszázadokban keveset fejlődött, sőt napjainkban is elszigeteltsége miatt megőrizte tradicionális értékeit. Annál több változás volt azonban tapasztalható a társadalom szerkezetének átalakulásában, mivel Ladakot 1947. augusztus 15-én az Indiai Köztársasághoz csatolták, s ezzel megszűnt a ladaki királyság s vele együtt a feudális hűbérviszony. A termőföldek tulajdonjogát a családi gazdaságok vették át, de a geográfiai sajátosságoknak és az emberek hagyománytiszteletének köszönhetően a mezőgazdasági termelés folyamatai nem változtak meg.

A dolgozatomban témaválasztása a nemzetközi kutatásban is specifikus, mivel azt csak az utóbbi 10-15 évben kezdték el behatóan kutatni. Magyarországon eddig ezzel a kérdéssel senki sem foglalkozott a fenti szempontokat érvényesítő megközelítésben. A fellelhető legtöbb hazai és külföldi szakirodalom áttanulmányozása mellett a tibeti szavak és kifejezések pontosításához a hazánkban tartózkodó ladaki származású Karma Dordzse gese segítségét vettem igénybe.

A kutatásom eredménye alapot teremthetne egy, a magyar olvasóközönség számára is hézagpótló és érdeklődést kielégítő kiadvány megjelentetéséhez, valamint egy saját, vagy Kőrösi Csoma Sándor nyomán Ladakot kutató más szakember terepmunkájához.

A szubjektum problémája a Hajnóczy prózában

KOVÁCS VIKTOR

magyar, V. évf. – összehasonlító irodalomtudomány, IV. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők

DR. FRIED ISTVÁN, egyetemi tanár,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
KOVÁCS SÁNDOR, egyetemi tanársegéd,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat célja: a Hajnóczy prózához egy olvasási alternatíva felkínálása, mely olvasás elsősorban a szubjektum helyzetét figyeli. A dolgozat azt próbálja meg bizonyítani, hogy a szubjektum analízisével a szövegek a posztmodern felől is olvashatóvá válnak.

A korabeli recepció, módszerek és terminológia hiányában nem tudta elgondolni a szubjektum és a nyelv problémáját, viszont a posztmodernnek már van módszere egy ilyen irányú megközelítéshez.

A dolgozat a szövegek elemzésével kívánja felvetéseit igazolni. Az elemzésekhez Lacan és Foucaulte elméleti munkáit használom.

A dolgozat végkövetkeztetése: Az életmű második felétől megjelenő szubjektumproblémák, a modernnel szemben, inkább a posztmodern felől való olvasás lehetőségét kínálják fel.

Történelmi állandóság – történelmi változás

Néhány ismétlődő kifejezés az Aeneisben

KOZÁK DÁNIEL

latin, IV. évf. – ógörög, III. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FERENCZI ATTILA, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Az Aeneisben a római történelem pozitívumait, a fejlődést hangsúlyozó történelemábrázolás mellett kevésbé tematizált formában egy ezzel ellentétes, a változatlanul fennálló problémákra utaló történelemkép is megjelenik. E két nézőpont egymáshoz való viszonya a mű értelmezésének alapvető kérdése, melyet a dolgozat egyes ritkán előforduló epikus ismétlések vizsgálatán keresztül közelít meg. E kifejezések egymással ellentétes személyeket illetve helyzeteket kapcsolnak össze, a nyelvi ismétlődés azonban a közöttük fennálló párhuzamokra is ráirányítja az olvasó figyelmét.

Az első példa (*urbs antiqua fuit / ruit*, I. 12, II. 363) Karthágó és Trója dicsőséget, majd pusztulást hozó történelmét állítja párhuzamba; arra utal, hogy az államok bukása a történelem állandó jellemzője. Ez ellentétes Róma örökkévalóságának iuppiteri jóslatával; a három város romlását összekapcsoló egyéb (polübioszi illetve Silius Italicus-i) szövegek azonban arra utalnak, hogy Róma bukása az Aeneisben sem figyelmen kívül hagyható lehetőség, s az emberiség történelmi tapasztalata nem kevésbé fontos, mint a jövőt előrevetítő isteni jóslat. A második ismétlődés (*dentibus infrendens*, III. 664, VIII. 230, X. 718) Polyphemus, Hercules és Mezentius alakja között hoz létre kapcsolatot. Hercules jellemének negatív vonásait emeli ki, megmutatva, hogy a hős sok tekintetben hasonlít Cacusra; ezt a Hercules-képet azonban csak az olvasó veheti észre. Cacus megölése változást hoz az arkádiaiak életében, a részlet azonban a később istenné váló Hercules kezdeti vadságát, jellemének változatlanóságát emeli ki. A harmadikként vizsgált kifejezés (*penatibus et magnis dis*, III. 12, VIII. 679) Augustust az actiumi diadal pillanatában is a Trójából menekülő Aeneashoz hasonlóan mutatja be. A párhuzam azt hangsúlyozza, hogy az új, augustusi Róma megalapításához a réginek ugyanúgy el kell pusztulnia, mint egykor a régi Róma megalapításához Trójának. Minden alapítás áldozattal jár, és minden emberi tevékenységnek vannak előreláthatatlan következményei; ezért nem lehet biztosnak tekinteni, hogy az új korszak tökéletes aranykor lesz.

A vizsgált részletek azt mutatják, hogy az Aeneis a két eltérő történelemképet nem önállóan létezőnek, hanem egymást kiegészítőnek, egymást feltételezőnek tekinti. A szöveg tehát elkezdni lebontani azt az éles ellentétet, mely a két történelemábrázolás között feszül; az így formálódó összegző nézőpont azonban sok részletet továbbra is bizonytalanságban hagy.

A szerelem szenvedélye

Prévost abbé Egy nemesember emlékiratai és kalandjai című regényében

KÖRÖS ANIKÓ

francia, V. évf. – angol, V. évf. – Európa-tanulmányok, III. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HABIL. PENKE OLGA, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Francia Nyelvi és Irodalmi Tanszék

A dolgozat a szenvedélyek szerepét elemzi Antoine – François Prévost d'Exile regényében: *Mémoires et aventures d'un homme de qualité* (Egy nemesember emlékiratai és kalandjai, 1728). Pszichológiai és összehasonlító megközelítést alkalmazva az elemzés azt vizsgálja, hogyan és milyen mértékben érvényes Prévost regényfiguráira Descartes, Stendhal és Szent Ágoston szenvedélyelmélete. Hipotézisünk kérdés formájában fogalmazható meg: beszélhetünk-e a szenvedélyek rehabilitációjáról Prévost kapcsán?

Rövid fogalomtörténeti áttekintés után a dolgozat első találkozás jeleneinek elemzésén keresztül mutatja be a szenvedély kialakulásának kartézianus mechanizmusát. A továbbiakban Prévost különbséget tesz érzéki és kitüntetett szenvedély között: utóbbi kialakulásához szükséges az elmének a szenvedély tárgyára vonatkozó értékítélete.

Így alakul át a pillanatnyi vonzalom a hősök létezését megalapozó végzetes szenvedéllyé. Ezeket a lépcsőfokokat Stendhal "kristályosodás" elméletét alkalmazva követjük nyomon. A regény folyamán azonban nem teljeseedik be az eszményi szerelem időtlensége: Selima halála meghúsiítja a "második kristályosodás" bekövetkeztét.

Felvetődik a kérdés, mi a vallás szerepe Prévost szenvedélyfelfogásában? E tekintetben az ágostoni tanok újraértelmezése figyelhető meg: a szenvedély szublimálásával a regényíró kivonja szereplőit az eredendő bűn terhe alól.

Végül szívérveket, észérveket és istenérveket mérlegelve válaszolom meg a korábban feltett kérdést: Prévost elismeri ugyan a szenvedélyek szükségességét boldogságkeresésünk során, de erkölcsileg nem alapozza meg létjogosultságukat.

KRÁNICZ GÁBOR

magyar, III. évf.

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

DR. HANSÁGI ÁGNES, egyetemi adjunktus,

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

TÖRÖK LAJOS, egyetemi tanársegéd,

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban Arany János balladaköltészetét igyekeztem etikai oldalról megközelíteni. Minden etikai megközelítés feltételez azonban egy „etikai normát”, mely által megközelíthetővé lesz a szöveg etikai mondanivalója. A szöveg befogadási folyamatában egyszerre érvényesül a költő és az olvasó etikai meghatározottsága. A szöveg olvasásakor a költő és a befogadó etikai felfogása korrelációs kapcsolatba kerül. A korrelációs viszony azonban csak akkor születik meg, ha a korreláció mindkét oldala képes a párbeszédre. Az olvasó etikai meghatározottságának a kérdése csak közvetve tartozik az irodalomtudományra, az író etikai felfogásának a felderítése viszont az irodalomtudósok feladata. Dolgozatomban azt a célt tűztem ki magam elé, hogy megkeressem azt az etikai normát, mely Arany János balladaköltésze mögött húzódik. Az emberek etikai felfogását nagymértékben befolyásolja az a kulturális környezet, melyben szocializálódnak. Arany János a kálvinista kultúra befolyása alatt állt, etikai felfogást ezért ez a kultúra határozta meg. A kálvinista kultúra leírásához szükségesnek tartottam szociológiai és teológiai szempontokat is figyelembe venni. Teológiai szempontból a kálvinista kultúra leírásában segítségemre voltak Kálvin írásai, a Biblia, Arany János hittankönyvei, szociológiai szempontból pedig Max Weber: *A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme* című híres munkája. Arany balladáinak a vizsgálata a kálvinizmus tükrében felvetette a költő vallásos irányultságának a kérdését. Arany introvertált személyiség típusa, a költészetében és balladáiban meghúzódó krízis, valamint a kálvinizmushoz való viszonya azt bizonyítják, hogy a költő a misztikus gondolkodást képviselte. Korának racionalista gondolkodásával szemben a vallásos élmény fontosságát figyelhetjük meg nála. Vallásos élményei, melyek balladáiban is megjelennek a kálvinista kultúra által meghatározottak. Arany János etikai felfogását a kálvinizmus határozta meg. Dolgozatomban két konkrét etikai normát különítettem el a balladákkal kapcsolatban: a bűn-bűnhődés sémára épülő balladákat a Tízparancsolat tükrében, a *Szondi két aprójá*-ban és *A Walesi bárdok*-ban pedig a költői szerepet, mint hivatást mutattam be.

KRIZSÁN ENIKÓ

magyar, IV. évf.

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

PROF. DR. SZIGETI LAJOS SÁNDOR, egyetemi tanár,

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Miért teszünk különbséget költő, írástudó, próféta között a Babits-életműben?

Valóban különbséget teszünk-e?

Szokásos módszer Babits líráját a változó magatartásformák alapján korszakolni, és utolsó évtizedét a prófétai attitűddel fémjelezni. Ez a felfogás leegyszerűsítő, figyelmen kívül hagyja az írástudó és a költő koronként módosuló definícióit, valamint a lélektan szabályait.

A prófétai hang eredetét és értelmezési lehetőségeit a szerepjátszás körül kereshetjük, amelynek vizsgálata, az életmű „ómegájának” tekintett *Jónás könyvétől* indulva, segít kapcsolatot teremteni az életmű más részeivel is. A költői szerepeket körüljárva próbálom igazolni a feltevésemet, miszerint Babits változó magatartásformái a *Jónás könyvében* megfogalmazott „igaz” prófétai szerep felé tett kísérletek.

Babitsnak Jónásként sikertől kimondani mindazt, amit stabil morális eszménye kezdetektől fogva diktál, amelynek örök és kikezdhetetlen értékei: humanizmus, liberalizmus, keresztény Európa. Íme az erkölcsi cél és egyben a költői szerepvállalási dilemma gyökere, amely *Az írástudók árulásához* vezet.

Az esszé nemcsak a *Jónás könyvének* eszmei bázisa, hanem kulcsot kínál az életmű egységes olvasatához is. A gondolati állandóság vizsgálatát a költői szerepjátszás, a próféta mibenléte, és „az írástudók árulása”-problémakör tükrében végzem. Az így felvázolt eszmei egység közös nevezőre hozza a költő, az írástudó és a próféta célkitűzéseit, amelyet a *Jónás könyve* szintetizál, és lehetővé teszi, hogy visszakanyarodjunk akár *A lírikus epilógjáiig* is.

Mindez azt bizonyíthatja, hogy az életmű „alfája” és „ómegája” nem is állnak annyira távol egymástól. Ezt az utat igyekszik e dolgozat bejárni.

Ütközőpályán
Adalékok a csendes-óceáni háború kitöréséhez

KUI SZILÁRD

Kutató Diákok Országos Szövetsége

Témavezető:

DR. GERGELY ATTILA,

Teleki László Intézet,

Külpolitikai Tanulmányok Központja

A dolgozat célja bemutatni azt a hosszas és rendkívül bonyolult folyamatot, melynek végén két nagyhatalom, az Amerikai Egyesült Államok és Japán olyan háborúban találta magát, mely mindkettőjük számára mérhetetlen szenvedést, és Japán számára totális vereséget, valamint gazdasági összeomlást hozott.

Először megvizsgáljuk Japán útját a nagyhatalmi státuszig, felvázolva annak előnyeit és hátrányait is. Majd áttekintjük a kétoldalú kapcsolatokat, valamint a két hatalom ázsiai célkitűzéseit, külön figyelmet szentelünk a két ország eltérő Kína politikájának, mely a feszültségek fő forrása volt. A következőkben kitérünk a japánok amerikai helyzetére.

Majd a japán belpolitikai helyzet változásának és a gazdasági világválság hatásainak szentelünk figyelmet. Ismertetjük a japán militarizmus és nacionalizmus létrejöttét és megerősödését, valamint a parlamentarizmus háttérbe szorulását, a katonai klikk hatalomra jutását. Röviden vázoljuk a kínai eseményeket és az ezekre adott amerikai válaszokat, rávilágítva azokra az eseményekre, melyek a két ország közötti viszony elmérgesedéshez vezettek.

A Japán számára kedvező nemzetközi események vázolását követően kitérünk az amerikai embargó-háborúra, majd a japán háborús tervekre. Végül bemutatjuk az ütközőpálya azon végső szakaszát, ahonnan már egyik fél számára sem volt visszaút.

A dolgozat megírásával a kutatómunkám nem ért véget, további tanulmányozásnak vetem alá a diplomáciai jegyzékváltásokat, és az amerikai belpolitikai eseményeket, valamint az amerikai külügyminisztérium vonatkozó dokumentumait. Remélem, hogy az előadás megtartásáig a kutatásból további értékes információkhoz jutok majd.

A Néprajzi Múzeum elemzése

KULCSÁR JUDIT

Kutató Diákok Országos Szövetsége

Témavezető:

KELE SZABÓ ÁGNES, gimnáziumi tanár,
Madách Imre Gimnázium

A dolgozat első része történelmi jellegű általános korrajzot tartalmaz az európai államokról a 19. század második felében, bővebben kitérve Magyarország társadalmára, politikájára, városfejlesztésére az 1867-es kiegyezés után.

Kitérek benne a 19. század művészetére, a historizmusra, különös hangsúlyt fektetve az eklektikára, ezen belül is a későeklektikára, melynek ismerete elengedhetetlen a Néprajzi Múzeum elemzése során.

A dolgozat második részében Hauszmann Alajos, a múzeum tervezőjének és építészének az életrajzáról, 40 éves alkotómunkásságáról található rövid áttekintés.

A pályamunka központi témája a Néprajzi Múzeum építészeti szempontból való elemzése, az épület tervezésére adott megbízástól kezdődően a mű művészettörténeti helyének, jelentőségének kimutatásával, a művész életművében való szerepével. Részletesen tartalmazza az alkotás külső leírását, a belső tételrendezését, szobrok és képek jellemzését az eklektika stílusjegyeinek szakszerű kimutatásával.

Párhuzamos korpuszok a fordítás oktatásában

KUNDERMANN BALÁZS

alkalmazott nyelvész, 2002-ben államvizsgázott
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

BALASKÓ MÁRIA, főiskolai adjunktus,
Berzsenyi Dániel Főiskola,
Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék

Dolgozatomban az elmúlt két és fél éves kutató- és gyűjtőmunkám során szerzett eredményekről és tapasztalatokról számolok be. Kutatási területemet a korpuszlingvisztika és a fordítástudomány határmezsgyéjére helyeztem, és azt vizsgáltam, hogyan is lehetne nagy mennyiségben összegyűjtött elektronikus szövegeket a fordítás gyakorlati oldalán hasznosítani.

A kutatás alap gondolata az, hogy egy folyamatosan bővíthető, angol-magyar nyelvű speciális, ún. Inflight magazinok cikkeit tartalmazó korpusz használata megkönnyítheti, esetleg gyorsabbá, pontosabbá teheti a fordítást főiskolai szinten tanuló hallgatók munkáját.

A korpuszokkal támogatott fordítás használhatóságára egy felmérés által kerestem a választ. A Berzsenyi Dániel Főiskola másodéves, angol szakos hallgatóinak egy csoportja egy előzetes kérdőíves vizsgálat után kipróbálta a korpuszon alapuló párhuzamos konkordancia-program, a Multiconcord iskolai keretek közötti használhatóságát. Két rövid szöveg lefordítása után egy második, tizenegy pontból álló kérdőív kitöltésére kértem meg őket. A kérdőívvel arra igyekeztem választ kapni, hogy miként vélekednek a hallgatók a korpusz-alapú módszerről a fordítás oktatásában.

A dolgozatban felvetett hipotézis csupán részben igazolódott be. Ennek okai sokrétűek. Az első és leglényegesebb a korpusz méretében keresendő. Az túl kicsinek bizonyult az egy ilyen jellegű vizsgálat lefolytatásához. A gyakorlás, a rutin hiánya is okolható a vegyes eredményért.

A módszer haszna mellett is szól azonban néhány érv. A vizsgálati személyek több mint ötven százaléka találta azt hasznosnak és nyilatkozott úgy, hogy a jövőben is kérné annak segítségét. Többen említették, hogy a program hasznos segédeszköz lenne a fordítás oktatásában: lexikai egységeket, átváltási műveleteket lehetne tanítani segítségével.

*Kísérletek az emberi lét kiteljesítésére Hermann Hesse Az üvegyöngyjáték
és Borisz Paszternak Zsivago doktor című művében*

KUNSÁGI ANIKÓ

magyar, V. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. V. GILBERT EDIT, egyetemi docens,

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Modern Irodalomelméleti tanszék

A két világhírű mű főszereplőit összefűzi egy ősi készlet: a teljesség vonzásában szétfeszíteni, kiterjeszteni saját létük határait. Ezeket az egzisztenciális hullámzásokat rendkívüli dinamikával ruhazza fel, hogy *Az üvegyöngyjáték* és a *Zsivago doktor* világának erőtere a szellem és az élet realitása, amelynek folytonos "egymásba játszódása" a regényalakok és a két mű egészének érintkezésében igen képszerűen, a Jing-Jang szimbólumot formázva rajzolódik ki. Mélységes rokonságukat mindennél meggyőzőbben bizonyítja, hogy közös szív által "kering" bennük az energia.

Dolgozatomban ezeket az erővonalakat, közeledéseket szeretném nyomon követni – természetesen másképp jelentkeznek e feszültségek a tudós-pedagógus (Josef Knecht), a kallódó üvegyöngyjátékos (Plinio Designori), az orvos-költő (Jurij Zsivago) és a hányattatott sorsú, kivételes asszony (Larisza Fjodorovna) és társaik sorsában. Az útkeresők világának feltárásában szerepet játszhat saját Faust-mivoltuk, illetve annak értelmezése is.

Tatjana levelének magyar fordításai

LÁBODI ESZTER

magyar – orosz, III. évf.
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

DR. JANKOVICS MÁRIA, főiskolai docens,
Berzsenyi Dániel Főiskola

Mint a cím is mutatja, dolgozatomban egy levél magyar fordításait hasonlítom össze.

Bevezetésként – még a fordítások részletesebb elemzése előtt – fontosnak tartottam bemutatni Puskin, s azt, milyen körülmények között keletkezett életműve. Talán a dolgozat címe nem feltétlenül kívánta meg, de én mégis fontosnak tartottam röviden elemezni magát a művet is. Fontosnak tartottam azért is, mert ha Tatjana leveléről hallunk, mindenki tudja, miről van szó, de nem feltétlenül ismeri a pontos történetet. Véleményem szerint pedig a levél alapos elemzéséhez feltétlenül ismernünk kell annak elő- és utótörténetét is, hiszen csak így tudjuk alaposabban megvizsgálni magyar fordításait, s megérteni az egyes fordításokban alkalmazott különböző kifejezések mögött rejlő jelentéstartalmat.

Dolgozatomban Bérczy Károly, Mészöly Gedeon, Áprily Lajos és Galgóczy Árpád fordításait vetem össze. Az összehasonlítást azért találom érdekesnek – ez indokolja témaválasztásomat – mert megfigyeléseim során bebizonyosodott, hogy az egyes korokban nagyon is különböztek a fordítások egymástól. Érdekes, mennyire meg tudott változni- a fordítóknak köszönhetően – az, amit Puskin 1823-1830 között megírt.

Dolgozatomban megpróbálom bebizonyítani, hogy az olvasó számára nagyon is fontos és meghatározó, hogy milyen egy fordítás.

Lessing Emilia Galotti drámája és a Hamburgi Dramaturgia kérdéséről

LAKOS SZILVIA

német – angol, 2002-ben államvizsgázott
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezető:

DR. HARMAT MÁRTA, főiskolai tanár,
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar,
Német Nyelv és Irodalom Tanszék

A német nyelvű dolgozat Lessing drámaelméleti írásainak (*Hamburgische Dramaturgie*) és *Emilia Galotti* c. drámájának egybevető elemzését kísérel meg, azzal a céllal, hogy a német felvilágosodás egyik vezéralakjának ideológiai és műfajelméleti **elveit**, valamint konkrét **drámaírói gyakorlatát** egymással szembesítse.

A munka négy részből áll. Az első fejezet azt vizsgálja, hogyan jön létre a forrásokból, a római történetről Livius klasszikus tragédiaelbeszélése, illetve az angol Crisp és a spanyol Montiano klasszicista Virginia-dramái bizonyos elemeinek feldolgozásából, a német felvilágosodás igényeit tükröző lessingi drámamodell: az *Emilia Galotti. Egy polgári szomorújáték*. A második rész a *Hamburgische Dramaturgie* tükrében elemzi az *Emilia Galotti* drámai konfliktusait: a tragikus jellemek és szituációk egymáshoz való viszonyát. Az utolsó két nagy fejezet a hősnőre, Emiliára koncentrál, Emilia jellemére, egyéni konfliktusaira, mindenekelőtt szerelmi történetére és halálának motívumaira.

A dolgozat szerzője Lessing drámaelméleti írásai és *Emilia Galotti* műve alapján levont eszmetörténeti és műfajelméleti következtetéseinek megfogalmazásakor arra törekszik, hogy a szakirodalmi viták eltérő álláspontjaival kapcsolatban saját véleményének is hangot adjon.

„A másik hallgat.” – Ironikus és parodisztikus eljárások
Márai Sándor *A gyertyák csonkig égnek* című regényében

LAPIS JÓZSEF

magyar – angol, III. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
DR. SZIRÁK PÉTER, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Magyar és Összehasonlító Irodalomtudományi Intézet

A dolgozat *A gyertyák csonkig égnek* című regény újraolvasását tűzi ki céljául, amit egy többlépcsős folyamat során kísérel meg végrehajtani. A módszer lényege a szövegben működő különböző ironikus és parodisztikus eljárások feltárása, valamint az irónia és paródia fogalmainak többértékű alkalmazása (elsősorban Linda Hutcheon és Paul de Man elméletei alapján).

Az első lépcsőfokban a regényt a Márai-szövegkorporusz egy részéhez történő kapcsolatából vizsgálja, különböző transztextuális (para-, hyper- és intertextuális) viszonyokat tételezve föl a *Szindbád hazamegy*, a *Vendégjáték Bolzanóban* és az *Eszter hagyatéka* és *A gyertyák csonkig égnek* között. Ez az „önparódia” egyik lehetősége a hutcheon-i iróniaértelmezés felől.

A következő lépcsőfokban érvényesül Paul de Man irónia-felfogása, ami egy másfajta „önparódia”-ként állítja elénk a regényt.

Ezek után a szöveg architektuális lehetőségeit járja körbe, ezen belül elsősorban azt, hogy hogyan viszonyul a regény szövege egy bizonyos regényszerkezethez, a bűnügyi történet struktúrájához és elemeihez. Ez a perspektíva egy új megvilágításból mutatja be az irónia és paródia szervezőelvi hatását a vizsgált szövegre.

A legutolsó lépcsőfok a textus metapoetikus távlataiból arra mutat rá, hogy az alkalmazott (ironikus) értelmezési stratégiára a szöveg allegorizációs folyamatai hogyan hívják fel a figyelmet.

A szorosan egymásra épülő lépcsőfokok egy olyan komplex, elemeiben egymásra is reflektáló rendszert kísérelnek meg létrehozni, amely a vizsgált szövegben rejlő újfajta lehetőségeket minél erőteljesebben képes megmutatni. A dolgozat célját, tehát a regény parodisztikus és ironikus távlatainak feltárását, és így a Márai-filológia egy újfajta kutatási iránnyal történő bővítését ezzel a módszerrel próbálja meg elérni.

Német módosító partikulák vizsgálata egybevetve angol megfelelőikkel

LÁSZLÓ IVETT

német – angol, 2002-ben államvizsgázott
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezetők:

DR. SZOBOSZLAI ILDIKÓ, főiskolai tanár,
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar,
Német Nyelv és Irodalom Tanszék

GROSSMANN ERIKA, főiskolai tanársegéd,
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar,
Német Nyelv és Irodalom Tanszék

A német nyelvű dolgozat a német „módosító” partikulákat (Abtönungspartikeln) helyezi el a német partikulák rendszerében, rámutatva legfontosabb tulajdonságaikra, illokúciós funkcióikra. Az elméleti részben elsősorban német szakirodalomra támaszkodik.

A dolgozat terjedelme miatt a szerző a vizsgálatot a korpuszban leggyakrabban előforduló partikulákra (*aber, denn, eben, ja, schon, mir*) szűkíti, és minden esetben törekszik az angol megfelelőik bemutatására is.

Az elemzés módszere: konfrontatív és deskriptív; néhány szakirodalomból átvett példát leszámítva saját gyűjtésű gazdag kétnyelvű korpuszra támaszkodik, melynek példamondatai német drámákból és azok angol műfordításából, TV-adásokból és kétnyelvű szótárakból származnak. Az angol ekvivalensek nem mindig partikulák, előfordulnak más lexikális elemek, szintaktikai eszközök, és szerepet játszik mindkét nyelvben a szórend és az intonáció is.

Az összegzésben két táblázat szemlélteti az elemzés eredményeit. Az első azt mutatja be, milyen mondattípusokban fordulnak elő az adott partikulák és megfelelőik, a második pedig azt foglalja össze, milyen német partikulákkal, ill. milyen angol nyelvi kifejező eszközökkel fejezhetünk ki pl. csodálkozást, meglepetést, ellenkezést, kételkedést, haragot, felszólítást, figyelmeztetést, sürgetést.

Néességfejlődés és arányai 1900-1990 (Szápár, Tiszaszőlős, Lánycsók)

LATTENSTEIN DÁNIEL

történelem – művelődésszervező, II. évf.
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

GYURCSÁK JUDIT

magyar – történelem, II. évf.
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

VARGA KORNÉL

német – történelem, II. évf.
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezető:

DR. KOVÁCS ZOLTÁN, ny. címzetes főiskolai tanár,
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

„A történeti demográfia” speciális kollégium követelményének teljesítésére támaszkodva a diákkörben végzett munka alapján egy hat éve folyó munkálatot vittünk tovább. Eddig Bácsbokod, Baja, Bonyhád, Csongrád, /város/, Harta, Karcag, Kiskunfélegyháza, Mezőhegyes, Miskolc, Pusztamérges, Szeged, Szekszárd, Tiszasziget, és Tolna települések elemzésére került sor.

Gyurcsák Judit a Tiszántúl északibb részén található Tiszaszőlős, Lattenstein Dániel a Veszprém megyei Szápár, Varga Kornél a Baranya megyei Lánycsók községek néhány fontosabb összegzett demográfiai adatát és azok arányszámait elemezte a címben említett kilenc évtizedben. Ők hárman voltak azok, akik időben és eredményesen befejezték munkájukat. A dolgozatban még felhasználásra került az elmúlt tanévben és a mostani pár hónapban gyűjtött részadata Nagy Boglárkának /II. évf. magyar-történelem/ Kaszaperről gyűjtött anyaga.

A statisztika szaknyelvén kifejezve a települések kiválasztása véletlenszerű volt, így a belőlük levonható következtetések — megfelelő hibahatárokkal — jól általánosíthatók. Ugyanakkor az egyes községekre vonatkozó adatok és a belőlük számított arányok a tudományos igényeket teljes mértékben kielégítik. Mindegyik község — egyedien — a néességfejlődés folyamatát jól jellemzi.

A dolgozat az összesítés első, nyers változata, melyet az országos konferenciára való benyújtásig csiszolni fogunk, kiegészítünk.

Az összesítés jól mutatja az általános tendenciát. Minden község népessége fogy, Szeged kicsit növekszik, Baja stagnál. A fogyás mértéke nem egyforma. A dunántúli községekben korábban indult el a születéskorlátozás, ugyanakkor ennek mértéke is nagyobb, mint a tiszántúli részen. Olyan ellentétes jelenség is feltárult, hogy pl. Mezőhegyesen kiemelkedően magasak a születési arányok 1949-ig. 1960-tól a legalacsonyabb szintre süllyednek. — Az elvándorlás mértéke évtizedről évtizedre vizsgálva községenként más és más. Lényegében minden község egyedi, sajátos képet mutat, ugyanakkor egy általános tendencia is megfigyelhető: a fogyás.

LATYÁK HELGA

magyar – kommunikáció, V. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ALBERTI GÁBOR, egyetemi tanár,

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Nyelvtudományi Tanszék

Dolgozatom célja egyrészt az, hogy bemutassam egy új diskurzus-szemantikai keret – az Életfogytiglani Diskurzusreprezentációs Elmélet (LDRT) – adta előnyöket négy-öt éves gyerekek szövegeinek elemzésén keresztül, másrészt, hogy feltárjam a gyermekszövegek grammatikáját és a gyerekek diskurzusépítő stratégiáját.

Az LDRT nyújtotta előnyöket hét pontban foglaltam össze, amelyek a gyerekszövegek elemzési alapjául szolgáltak (a szigorú formalizmus mellőzésével):

1. Az *agrammatikus* mondatok jelentése kikövetkeztethető a lexikai elemekből és a kontextusból. 2. Ezáltal felfedhetjük a gyermek *ideiglenes grammatikáját*. 3. A *háttértudás* könnyedén megjeleníthető és beengedhető az LDRS-be. 4. A *referensek* könnyen kezelhetők (eventualitás, idő és tér referensek) akár világokon keresztül is. 5. *Világok részbenrendezése* (reális, fiktív, hiedelmek stb.). 6. A *jelentés(ek)* változása könnyen követhető. 7. A gyerekek *különleges viszonya* a fiktív világokhoz.

Feltételezem, hogy az alternatív világok (amelyek adekvát kezelése az LDRT központi gondolata) a fejlődő tudatú gyerekek számára kettős funkcióval rendelkeznek: egyrészt védőréteget képeznek azzal szemben, hogy több korábbi meggyőződésük helytelen, és korrekcióra szorul, másrészt előképei a később tudatosan vállalt fiktív világoknak.

A lehetséges világokat az LDRT-vel párhuzamos elméletek is tárgyalják. Az irodalmi fikció mint lehetséges világ elméletéhez képest, amely a fiktív világokat egymással párhuzamosan és páronként kezeli, az LDRT beágyazza a fiktív világokat, és átjárható rendszert hoz létre számukra. A narratív pszichológiával szemben az LDRT formális reprezentációt nyújt: minden belső világ logikailag konzisztens (nincsenek belső ellentmondások), a világok részbenrendezésének alapján formalizálhatóvá válik a valós és a több más világ közti kapcsolat. Az LDRT távolabbi előnyei, hogy közvetlen kapcsolatban áll a tényleges nyelvi formával, valamint átlépi a tradicionális logika kereteit (az LDRT-ben különféle asszociációs műveletek jelennek meg az implikáció helyett).

A kiszólás mint az interakció lehetősége a Dekameronban

LAURINYEZ ANITA

olasz – angol, V. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

PÁL JÓZSEF, egyetemi tanár,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A szakirodalomban nem igazán találunk olyan tanulmányt, amely a Dekameront drámai, színpadtechnikai műként közelítené meg, ami elég meglepő, hiszen a Dekameron drámai elvű szerkesztése közismert, később számos színpadi szerző merített ihletett ebből a műből.

A Dekameronban jelen lévő színpadias elemek közül egyet szeretnék kiemelni, ez pedig a kiszólás, amely fontos szerepet tölt be a műben, mivel erősíti a közönség és a színészek-szereplők közötti interakciót. A műben előforduló kiszólások nagy száma sok csoportosítási lehetőséget tesz lehetővé: alapjában véve a két nagy fő csoportot lehet alkotni annak alapján, hogy a kiszólás kinek a szájából hangzik el, így megkülönböztetünk mesélők szájából elhangzó kiszólásokat narratív szövegkörnyezetben (Boccaccio illetve az adott novella mesélője) valamint a szereplők részéről elhangzóakat drámai környezetben, dialógusban.

A kiszólásokon belül másik csoportosítási szempont, hogy az milyen szövegkörnyezetben hangzik el, milyen célt szolgál, ami alapján különböző alcsoportokat hozhatunk létre: mint például társadalomkritika, helyszínleírás, tanítás, komikum, konklúzió stb. A szöveg gondos vizsgálatával láthatjuk, hogy az egyes kiszólások sokszor nem egyértelműen kategorizálhatóak, valamint néha azt is problémás megítélni, hogy mi számít kiszólásnak.

Végezetül megállapítható, hogy a Dekameronban lévő kiszólások nagy száma azt a tényt látszik alátámasztani, hogy ezt a művet már egy új korszak előfutárának tekinthetjük, ahol előtérbe kerül a közönség igényeire való figyelés.

Műfaji devianciák és integrációs kísérletek Pierre Loti műveiben

LENGYELNÉ DOHAR KATALIN

francia, 2002-ben államvizsgázott – altajisztika, V. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KOVÁCS ILONA, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Pierre Loti az író és Julien Viaud a francia flotta tisztje ugyanazon személy. A XIX. és a XX. század fordulóján élt tengerész munkája révén bejárta az egész világot, az író pedig regényeket írt emlékezetes utazásai kapcsán. Loti több mint három évet élt Konstantinápolyban, ahová hat alkalommal látogatott el. A dolgozat csupán a Törökországgal kapcsolatos munkáit tárgyalja. Loti olyannyira megszerette a keleti embereket, hogy második hazájának nevezte Törökországot és igyekezett ő maga is idomulni a keleti létformához.

A művek kapcsán először a műfaj kérdése vetődik fel, hiszen első ránézésre útleírásoknak tekinthetnénk őket lévén, hogy utazások adják az alapjukat. Ha azonban számolunk azokkal az elemekkel, amelyek más irodalmi kategóriákat jellemeznek: regény, napló stb., akkor egyre inkább eltávolodunk az útleírástól és egy „Loti módra” létrehozott keverék műfajjal állunk szemben, amely az impresszióra támaszkodik.

Loti viszonya a törökökhöz három egymásra épülő kategóriába csoportosítható. Elsőként az integráció külső jegyeit elemezzük, azt, hogy milyen nagyszerűen asszimilálódott az egzotikus életmódhoz. A következő lépésben Lotinak a török szerelmeiről és a fátyolos nőkről kialakított misztikus képét próbáljuk felvázolni, amely az adaptáció második fokát, azaz a lelki síkot mutatja be. Végül az író meggyőződéseit és kételyeit tárgyaljuk a muzulmán vallással kapcsolatban, amely az asszimilációt a szellemi síkon vizsgálja. Megállapítottuk, hogy Loti részéről az integráció csupán részleges.

Végül a törökök reakcióját elemezzük a francia író közeledésére. A hétköznapi emberek szerették, befogadták őt és nem tekintették idegennek. A magasabb körökben szintén tisztelték, amiért a különböző politikai kérdésekben a törökök mellett foglalt állást, viszont nem nézték jó szemmel, amikor a török nőket illető társadalmi problémákról írt. Ahhoz, hogy igazán megismerjük a törökök véleményét, több török forrásra lenne szükség, ami viszont egyelőre még nehezen elérhető.

A reklámyelv

LENTI ZSUZSANNA

angol – magyar IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezető:

ROZGONYINÉ DR. MOLNÁR EMMA, főiskolai tanár,
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar,
Magyar Nyelvi Tanszék

Dolgozatom témája a reklámyelv, melynek verbális és vizuális komponenseit vizsgálom. A reklámot multimediális közleményként kezelem, amely globális információt hordoz.

Érintőlegesen a következő témakörökkel foglalkozom: a reklám kialakulásához vezető gazdasági-politikai változások, a kereslet-kínálati viszonyok változását; a reklám megjelenési formái, a reklám funkciói.

Elemzésem verbális (írott szöveg) és vizuális (képi réteg) összetevőre is kiterjed. A szemiotikai aspektusú vizsgálat mind az írott anyaghoz mind a képi megjelenítéshez adekvát, így a részek analizéséhez ezt a nézőpontot is figyelembe veszem. Dolgozatom címben jelzett tárgya elsősorban a nyelvi anyag részletes jellemzése.

A reklámyelv a társadalmi és gazdasági változásokat legdinamikusabban tükröző nyelvi rétegbe tartozik. A reklámok a szöveg és képi anyaga is folyamatosan cserélődik és nyomon követhető az a formagazdagság (vagy szegénység, sokszor igénytelenség) amellyel megszólítják a társadalom különböző rétegeit. A megszólított vagy elfogadja, vagy elutasítja a reklám jelenséget, de nem közömbös iránta, mert az emberi környezet részévé vált.

A reklámyelv interdiszciplináris kutatási terület. Dolgozatomban a nyelvtudomány oldaláról közelítve vizsgálom a reklámszövegeket. Az általam létrehozott csoportosításon kívül számtalan módon kategorizálhatók a reklámszövegek a téma sokrétűsége folytán.

Dolgozatom korpuszát az írott sajtóban megjelenő reklámok adják. Bizonyos időtávon belül – jelen esetben 3 – 4 évtized távlatában – vizsgáltam a rendelkezésre álló reklámanyagot. Megítélésem szerint a vizsgált korszakot reklámdömping jellemzi, s így különösen alkalmas arra, hogy a sokféleségre törekvő reklámszakemberek ötletessége tipizálható minőségű és mennyiségű anyagot „termeljen”. A dolgozatom törzsanyagát képző példaanyagot körülbelül száz reklám vizsgálata és tipizálása után választottam ki. Az általam létrehozott kategóriákat a legmegfelelőbbben képviselő reklámok kerültek feldolgozásra.

A kanonikus plágium

MACZÁK IBOLYA

magyar IV. évf. – régi magyarországi irodalom specializáció, III. évf.
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. NAGY LÁSZLÓ, egyetemi docens,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Irodalomtudományi Intézet

Írásomban a kompilációról és az intertextualitásról leírt korábbi szakirodalmi megállapításokat egészítettem ki néhány adalékkal. Dolgozatom alapját képezte az a megállapítás, hogy Kelemen Didák Búzafejek című prédikációs kötete jelentős mértékben kompiláció. Az állítás nem újszerű, hiszen a korábbi vizsgálatok már kijelentették és igazolták. Ezek tartalmát eddig nem publikált források bemutatásával jelentős mértékben kiegészítettem és megerősítettem. Az új forrásszövegek bevonásával azonban módosítottam is néhány korábbi megállapítást, főként a szövegalkotási eljárások rendszerezése tekintetében. A filológiai megfigyelések nyomán a kompilációs technikák csoportosításának másfajta lehetőségeit igyekeztem feltárni.

A beszédgyűjtemény kompilált volta lehetővé teszi, hogy az intertextualitás sajátos megnyilvánulásaként tartsuk számon, s ezáltal meghatározzuk helyét a Gérard Genette által felállított az intertextualitás formáit elkülönítő rendszerében. Kelemen Didák prédikációin - elsősorban második nagypénteki beszédén - vizsgálva igazolhatóvá vált az a feltételezés, miszerint a kompilált szövegek mint az intertextualitás sajátos esetei átmenetet jelentenek az irodalomelméleti értelemben vett idézet és a plágium között, így a jelöletlen vagy alig jelölt idézetek is egy plagizációs kánon részeinek tekinthetők

Valóság és fikció Gálffy János Rabságában készített önéletírataiban

MACZELKA CSABA

magyar, II. évf. – angol, II. évf. – művelődéstörténet, I. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BALÁZS MIHÁLY, egyetemi tanár,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom célja egy olyan elemzés elkészítése Gálffy János önéletírásáról (*Rabságában készített önéletírata*), mely arra fókuszál, hogy kiderítse: hogyan építette be Gálffy művébe a vele történt vagy általa látott eseményeket; azaz – ha lehet ilyen megkülönböztetést alkalmazni – hogyan aránylanak egymáshoz művében a valós és a fiktív elemek.

E kérdések megválaszolásához nyilvánvalóan segítségül kell hívni a történettudományt; így dolgozatom egyik al-célja az, hogy tisztázzam: milyen szerepet töltött be Erdély történetében a szerző, különös tekintettel utolsó éveire; hiszen halálát a kortárs és a későbbi történétírók is hajlamosak romantikusan tarka színekkel lefesteni, és ez a túlzásoktól nem mentes ábrázolás erősen befolyásolta önéletírásának megítélését is. A történeti háttér bemutatásához kortárs szerzők és huszadik századi szakírók munkáit használom, emellett ilyen szempontból érintetlen forrásanyagot is szemrevételezek: roppant érdekes adalékokat szolgáltatnak ugyanis Gálffy életéhez az erdélyi jezsuiták korabeli levelei, melyeknek felhasználásával új, átalakított kép bontakozik ki Zsigmond fejedelem nevelési főfelügyelőjéről.

Az eddig még egyértelműen kegyelmi kérvénynek minősített önéletírás szövegének elemzésekor segítségül hívom egyrészt Gálffy két, közvetlenül a halála előtt írott levelét, valamint a dolgozat történeti háttérrel vizsgáló részének eredményeit, s ezek alapján levonom a végső következtetést: Gálffy János *Rabságában készített önéletírata* az, ami: önéletírás, azaz egy olyan mű, amely jól beilleszkedik önéletírásaink sorába, és a szakirodalom egybehangzó állításával szemben egyáltalán nem tekinthető a fejedelemhez írt kegyelmi kérvénynek.

Áldozatok és kellékek a mongol buddhizmus szertartásrendszerének tükrében.

Terminológia.

MAJER ZSUZSA

mongol, 2002-ben államvizsgázott

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BIRTALAN ÁGNES, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Belső-ázsiai Tanszék

Dolgozatomban a mongol buddhizmus áldozati rendszerét mutatom be. Részben saját terepmunkámra is építve a mongol buddhizmus jelenlegi állapotát, az áldozatok rendszerét és az ehhez kapcsolódó tárgyi szókincset szeretném bemutatni. Kísérletet teszek a témával kapcsolatos alapvető, általános szókincs összegyűjtésére, rendszerezésére, a lehetőségekhez képest ezt minél teljesebbé téve, kiegészítve egyes speciális szertartások áldozatai tárgyainak bemutatásával.

Vizsgálódásom tárgya korábban a szakirodalomban más témák kiegészítőjeként szerepelt eddig, bár egyes részterületeiről számos feljegyzés, tanulmány született mind a mongolisztikában, de főleg a tibetisztika tudományában. A téma eddigi legteljesebb ismertetését Pozdnejev-nél találhatjuk, még a XIX. század végéről. Ezen alapművön kívül konkrétan a mongol buddhizmus áldozati rendszeréről átfogó jellegű ismertetés nem született.

A buddhizmus Mongóliába bekerülése nyomán a terminológia részét alkotó, áldozatok formáit, áldozati tárgyakat illető tárgyi elnevezések közül is sok a szent nyelveken honosodott meg. A dolgozatban összegyűjtött szókincs több, mint kétszáz szót tesz ki. Közülük az idegen eredetű szakszavak többsége tibeti eredetű. Ezek többsége a tantrikus buddhizmus speciális kellékeihez és áldozataihoz kötődik. Találunk tibeti eredetű elnevezéseket az egyéb áldozatokat illetően is. Ezekon kívül 15 szanszkrit és 2 kínai eredetű szó szerepel. Az áldozati tárgyak, kellékek elnevezéseit, a tárgyi világra vonatkozó szakszókincset, különösen a mongol buddhista kolostorokban alkalmazott igen bonyolult szertartásrendszer egyes egyedi alkalmaihoz tartozó kellékek, áldozatok speciális jellegéből következően sem a klasszikus terminológiai, sem a napjainkban megjelent vallási magyarázó szótárak nem nagyon tartalmazzák. Az itt összegyűjtött anyag egy része tehát saját gyűjtés, melyet, valamint a szakszavak sokszor forrásokban is hibásan szereplő etimologizálását a dolgozat fő eredményétől könyvelek el.

Miskin herceg nyomában
Szagrális tapasztalatok a XX. századi orosz irodalomban

MARCSINGÓ BERNADETT

magyar, III. évf. – orosz, I. évf.
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
V. GILBERT EDIT, egyetemi docens,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Modern Irodalomelméleti Tanszék

Az irodalom olykor azonosul az ikonnal, felveszi annak szagrális, kifejező jellegét. Ahogy az ikonfestés alapja a látomás, úgy látomásossá válik minden olyan mű, melynek szerzője a szagrális ikonként jeleníti meg. Vizsgálatom tárgya az, hogy kimutassam, miből áll ez a szentségi jelleg, s mennyire rokonítható az adott nemzet hasonló alkotásaival. Az orosz irodalom- és szellemtudomány kategóriáival dolgoztam (*varázsmese, karnevál, ikonicitás*), segítségükkel szeretném felvázolni, hogyan transzformálódik a messiási prototípus, s hozza létre különféle alakváltozatait. Az alaptípustól való eltérés is megtörtént, az apokrif, a sátáni és a deszakralizált irányba.

Az ikont, mint Krisztus- képmást kerestem, külső és belső jegyeivel együtt. Azt az alakot fogadtam el hitelesnek, amelyben mindkét szempont érvényesült, elrejtetten, hogy bennünk, befogadóknak képeződjön le ikonarcúsága. Az általam választott prózai művek elemzési sorrendben a következők: Dosztojevszkij *A félkegyelmű*, Brjusov *Tüzes angyal*, Kuprin *Salamon csillaga*, Andrejev *Júdás*, Bulgakov *A Mester és Margarita*, Golosovker *Az elégetett regény*, Paszternak *Zsivago Doktor*. A felsorolásból látható, hogy foglalkoztam néhány olyan alkotással is, amely még nem foglalta el az őt megillető helyét a kánonban. Szándékomban áll felhívni a figyelmet ezekre. A dolgozatban két magyar regény is helyet kapott, mert szoros az analógia az orosz művekkel, valamint azért, mert a jövőben szeretném kutatásaimat a hazai irodalomra is kiterjeszteni, és megindokolni, hogy miből adódik a viszonylagos aránytalanság a két nemzet szagrális anyaga között.

MÁRTON ZSUZSA ORSOLYA

angol, IV. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. RÁCZ ISTVÁN, egyetemi docens,

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,

Angol Irodalmi Tanszék

Dolgozatom célja Carol Ann Duffy kortárs brit költőnő munkásságának vizsgálata az anyaság, pontosabban az anya-lánya viszony szempontjából. Az anyaság témája korábban is szerepelt verseiben, de Ella lánya születése óta különösen gyakran megjelenik, s egyre személyesebb hangvételtől versekben. Dolgozatomban egyes korábbi verseinek is figyelmet szentelek, de a fő hangsúlyt *The World's Wife* című kötetére helyezem, mely azután keletkezett, hogy lánya megszületett.

Fő módszerem a szövegek szoros olvasása, melynek során Duffy szemléletmódját próbálom felderíteni az anyaság szociológiai, pszichológiai és művészeti körülményeiről. Fontos szerepet játszik a szövegek intertextualitása, mivel a költő célja a patriarchális irodalmi kánon mint objektív mérce kétségbe vonása, főként a fent említett kötetben, melyben a férfiközpontú történeteket női szemszögből írja át.

Duffy költészetének anyaságról szóló része legalább három fázisra osztható: az elsőt azok a versek alkotják, amelyekben a lány élményei jelennek meg az anyáról; a második tárgya a női identitás építése és a szülés; a harmadikban a lírai én a lány anyjaként szólal meg. Ez a háromszatú tapasztalat olvad eggyé a szemléletében, s válik folyamatos kapcsolattá a női generációk, anyák és lányok között. Tápláló és védő női közösség teremődik, amelybe az újszülött lányt női rituálékon keresztül (pl. szoptatás, altatódalok és mesék) avatják be, és amely kapcsolat a nyelvben is megjelenődik.

Ez a női közösség kizárja a férfit, mert a lánynak mint autonóm egyénnek tőle függetlenül kell felépítenie identitását, és a közösségnek kell védenie őt attól a patriarchális hatástól, amely mind intellektuálisan, mind emocionálisan negatív módon befolyásolná fejlődését.

Az anya alakja maga is mint egy fejlődési folyamat eredménye jelenik meg. A nőnek a női közösség teljes értékű tagjává kell válnia, fel kell építenie saját identitását, elszakadva a férfi formatív befolyásától. Csak ez után a tanulási folyamat után válhat olyan anyává, aki képes szintén teljes értékű lányt nevelni, az erő és tapasztalat segítségével, amit megszerzett.

„Lábbal szavazás” az NDK-ban
A német menekültkérdés történetéről (1945–1961)

MASÁT ÁDÁM

történelem – politológia, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. NÉMETH ISTVÁN, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A tanulmány a második világháború kitörésével egyidejűleg kezdődő német migráció negyedik hullámával foglalkozik. Pontosabban azokkal a menekültekkel, akik 1949-től, az NDK megalakulásától a berlini határzárásig (1961) az országnak hátat fordítottak, és az NSZK-ban akartak egy új életet kezdeni.

Az elemzés kiterjed a menekültkérdés előzményeire és a berlini határzárás következményeire is, de alapvetően három kérdésre próbál választ adni: (1) kik voltak a menekültek, (2) miért és (3) hogyan távoztak az NDK-ból? Megállapítható-e általánosságban, hogy politikai, gazdasági, vagy esetleg más jellegű okok motiválták a keletnémet állampolgárokat az ország elhagyására? Miért inkább a fiatalabb személyek kockáztatták életüket, személyes biztonságukat a „lábbal szavazással”? A kérdések megválaszolásához korabeli élménybeszámolókat, visszaemlékezéseket ugyanúgy felhasználunk, mint diplomáciai iratokat, statisztikákat és különböző jogforrásokat.

A tanulmány zárásaként összegezzük a tanulságokat, és a 12 éves folyamat NDK-ra gyakorolt hatását elemezzük.

Vimalamitra: Az azonnali belépés meditációja
(Az azonnali megvilágosodás hagyománya a királykori Tibetben
korabeli szövegek összehasonlító elemzése alapján)

MATKÓ MÁRTA

tibeti, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

TERJÉK JÓZSEF, egyetemi adjunktus,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Belső-ázsiai Tanszék

A dolgozat a tibeti művelődéstörténet egyik kiemelkedő problémájához szól hozzá. A Kr. u. 8. században, nem sokkal a buddhista tanítások megjelenése után egy nagyszabású hitvita megrendezésére került sor, ahol a buddhizmusnak a 'fokozatos megvilágosodás' tanításával fémjelzett indiai irányzata és az 'azonnali megvilágosodás' elméletét valló kínai irányzata képviseltette magát. A királyi udvar az indiai párt mellett döntött, így a következő évszázadok során az egyes tibeti rendek ennek az irányvonalnak a tanításai nyomán jöttek létre. Míg magának a hitvitának a története a tibetisztika kutatóinak köszönhetően jól ismert az európai tudományosság előtt, addig a vitában vesztes félnek, az 'azonnali megvilágosodást' képviselő hagyománynak a jelentősége és tanításainak néhány tibeti iskolában való továbbélése kevésbé feltárt terület. Ennek a hagyományvonalnak egyik legjelentősebb személyisége Vimalamitra volt; a dolgozat az ő munkásságát mutatja be, és fő művének - a kutatók által megkérdőjelezett - eredetiségét vizsgálja. A kutatás kiindulópontját a szöveg egészét szinte teljesen kitevő 'betoldások' képezik, amelyeknek mintegy a fele éppen a 'fokozatos iskola' egyik legfőbb képviselőjétől származik. A kutatók ezért joggal vélték úgy, hogy ezeket a részeket későbbi szerzők toldották bele a szövegbe, hogy ez által azt az ortodoxia elvárásához igazítsák. A kérdéses szövegrészek összehasonlító elemzése során azonban a látszólag megegyező részek között olyan eltérésre derült fényt, amely mindeztáig elkerülte a kutatók figyelmét. A kutatás eredményeképpen megállapítható, hogy Vimalamitra munkája valószínűleg nem későbbi kompiláció, hanem maga a szerző alakíthatott tudatosan az átvett szövegrészeket. Így minden bizonnyal valóban egy, az 'azonnali megvilágosodás' hagyományát képviselő szöveggel állunk szemben. Azonban ennek a hagyománynak a hitvitában betöltött tényleges szerepe, a történeti források eltérő állásfoglalása miatt, továbbra is a tibetisztika egyik alapvető kérdése, melynek megoldása további szövegek feldolgozását igényli.

Szóra bírható-e a könyvdráma?
A könyvdráma fogalmának vizsgálata Byron és Shelley művei és
a róluik szóló szakirodalom alapján

MATÓK SZILVIA

színháztörténet, IV. évf.
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:

DR. KÉKESI KUN ÁRPÁD, egyetemi docens,
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,
Színháztudományi Tanszék

Eddigi tanulmányaim során tapasztaltam, hogy Byron és Shelley drámái nem kapnak elég hangsúlyt, ahhoz képest amennyire a fent említett két szerző kanonizálódott a világirodalomban. Azok az elméletírók, akik e két angol szerző munkásságával teljes egészében foglalkoznak, vizsgálódásaikban nem a műnem felől olvassák ezeket a dramatikus szövegeket. Akármint gondoljunk legítim drámafogalomnak manapság, az olvasást mindenképpen befolyásolják a “műfaj ismert normái” (Hans Robert Jauss), tehát teljesen figyelmen kívül hagyni e kérdést nem lehet. A drámával/színházzal foglalkozó szakemberek megemlítik egy-két drámájukat főleg azért azonban, hogy kiemeljék: ezek a szövegek drámai költemények vagy könyvdrámák, melyek témája inkább a líra műneméhez lenne adekvát. Az ok tehát, amiért e két szerző művei kiestek a drámatörténet diskurzusából a “könyvdrámaság” címkéje. Vizsgálatom fő tárgya tehát ez a fogalom. Szeretném bebizonyítani, hogy ennek a fogalomnak a definíciója bizonytalan; a különböző elméletek mind más módon használják – saját dráma meghatározásuknak megfelelően. Bemutatom, és kritika alá vetném két színházzal és drámával foglalkozó teoretikus, Erika Fischer-Lichte és Bécsy Tamás Byron Manfréd című drámájával foglalkozó tanulmányát, és azt, ahogyan az említett szerzők a könyvdráma definícióját használják. A posztmodern tudományos diskurzusban jelenleg elfogadott drámadefiníciókat felvázolva előtűnik majd, hogy a kritizált fogalom egyrészt teljesen használhatatlan; másrészt fény derül arra is, hogy ez a jelző egyfajta “hiányos létet” jelöl az úgynevezett “normális” drámákhoz képest. Fő célom, hogy e pejoratív címke alól felmentsem Byron és Shelley műveit, és így visszahelyezzem a dráma- és színháztörténet diskurzusába.

Eckhardt Sándor nyelvtanírói munkássága

MATOS ZOLTÁN

francia – matematika, III. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. PÁLFY MIKLÓS, egyetemi tanár,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom témája Eckhardt Sándor nyelvtanírói munkássága. Ennek leírásához, bemutatom és összehasonlítom a három nyomtatásban megjelent Eckhardt-nyelvtant.

Megvizsgálom, mi a szerző célja az egyes nyelvtanok megírásával, milyen szerkesztőelv szerint építi fel a francia grammatikát, hogyan kapcsolódnak egymáshoz a fejezetek, miben változik az egyes részek tárgyalásmódja az előző nyelvtanokéhoz viszonyítva, mennyire választja szét a szinkronikus és diakronikus nyelvvizsgálatot, mekkora részletességgel tárgyalja a különböző nyelvtani jelenségeket, s milyen példaanyagot használ.

Az Újfrancia leíró nyelvtan tárgyalásmódja szigorúan Saussure és Gombocz Zoltán elveit követi. A korabeli művelt párizsi réteg nyelvét, a történeti részek teljes mellőzésével, az írás helyett a beszéd oldaláról közelítve mutatja be. Szerkezetében a hagyományos nyelvtanok "hármasságára": hang-, alak- és mondatnra bomlik.

A Francia leíró nyelvtan, melynek Eckhardt szerkesztője és számos fejezetének írója volt, szerkezetében és tárgyalásmódjában a hagyományos grammatikákhoz nyúl vissza. Az egyes nyelvtani jelenségekre szemantikai alapú definíciókat ad; a szinkronikus és diakronikus nyelvleírást nem választja szét.

A Mai francia nyelvtan, mely mind közül a legbővebb, egy újfajta szerkezetben, páratlan részletességgel írja le a francia nyelvet.

Összességében elmondható, hogy az első nyelvtan szigorú szinkron nyelvvizsgálatával, a második nyelvtörténeti utalásokkal színesített nyelvleírásával, a harmadik új szerkezetével, az egyes nyelvtani jelenségek részletes bemutatásával Eckhardt Sándor kora francia nyelvének egy tudományos szintű leírását adta meg az általa írt és szerkesztett grammatikákban.

Margit és Violetta: a megtévedt nő Dumas és Verdi szemszögéből.

Kor, társadalom és alkotói személyiség kapcsolata

MÁTYÁSNE BÁLINT TÜNDE

ének-zene, 2001-ben államvizsgázott

Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

CSIKÓSNE TAMÁS KATALIN, főiskolai adjunktus,

Berzsenyi Dániel Főiskola

A társadalom megvetésétől sújtott, ugyanakkor a társadalom által a legmesszebben kihasználta „megtévedt nő” a XIX. századi irodalom és művészetek jellegzetes alakja. Margit és Violetta ugyanakkor erkölcsiségben messze fölötte áll ellenfeleinek, önfeláldozása, őszinte, tiszta szerelme példát mutat minden, őt a múltja miatt lenéző embernek.

A téma egyik legközismertebb feldolgozása Verdi *Traviata* című operája, amely Violetta, a jó útra tért félvilági nő szerelméről, önfeláldozásáról és haláláról szól. Verdi művének alapjául ifj. Alexandre Dumas *A kaméliás hölgy* című regényéből írt librettót használta. A két történet nem csak címében és a szereplők nevében különbözik egymástól, hanem más a hősök jellege, mások a cselekmény részletei, és a tragédia végkicsengése is eltérő.

A dolgozat ezt a két műalkotást hasonlítja össze az előbb felsorolt szempontok alapján, figyelembe véve a Verdinél és Dumas-nál jelenlévő személyes vonatkozásokat is.

Kommunikációs csatornák a siketek társas érintkezéseiben

MELIS SZILVIA

magyar, V. évf. – általános és alkalmazott nyelvészet, III. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

DR. NYIRKOS ISTVÁN, egyetemi tanár,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
DR. HUNYADI LÁSZLÓ, egyetemi tanár,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Magyarországon 60 000 siket ember él. Ez a kisvárosnyi ember nap mint nap küzd kommunikációs nehézségekkel a hallók világában.

A dolgozat problémafelvetése nem pusztán nyelvészeti kérdés, hanem a jelenlegi gyógypedagógiai, szurdopedagógiai gyakorlattal szemben állásfoglalás a jelnyelv természetes nyelvként való elfogadásának vitájában, képviselve azt az antropológiai szemléletet, amely a hiányosságok listázása helyett az értékes sajátságok feltárását, azok fejlesztését, és egy erre épülő, hallásneveléssel és beszédfejlesztéssel összekapcsolt oktatási koncepció kidolgozását javasolja.

A dolgozat célja, hogy bemutassa a siketek társas érintkezési során számbavehető kommunikációs csatornákat, azok szerepét, használati körét és eredményességét a közlés megvalósításában, új aspektusként hozzájáruljon a jelnyelv hátrányos státuszából való kimozdításához. Rávilágít a hallók és siketek kapcsolatában a vokális – auditív csatorna feloldhatatlan hiányosságaira, részint pedig egyéb csatornák korlátaira. Ismerteti a siket beszélő viszonyulását anyanyelvéhez, a jelnyelvhez, illetve a nemzeti nyelvhez, ezáltal bepillantást enged egy nyelvi kisebbség mindennapjaiba. Módszereiben szociolingvisztikai, kétnyelvűségi kutatások eljárásait követi, jelnyelven felvett nyelvhasználati kérdőívek segítségével. Megállapításai érdeklődésre tarthatnak számot jogi és lélektani szempontból, valamint további kutatásokhoz nyithatnak kapukat a státusz- és korpusztervezés területén is.

Ingadozó tövek a magyar magánhangzó-harmóniában
(Elemzés az Optimalitáselmélet alapján)

MESTER ANDREA

angol nyelv és irodalom, IV. évf.
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:

DR. SZENTGYÖRGYI SZILÁRD, egyetemi adjunktus,
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,
Angol Nyelv és Irodalom Tanszék

Dolgozatom témája az ingadozó tövek viselkedése a magyar magánhangzó-harmóniában. Egyetemisták nyelvhasználatát vizsgáltam a jelenséggel kapcsolatban, akik két feladatlapot töltöttek ki. Az eredmények alapján azt kutattam, hogy vajon a magyar ingadozó tövek viselkedése leírható-e az optimalitás-elmélet segítségével, emellett céloom volt kideríteni az adatokból levont általánosítások segítségével, hogy a magyar ingadozó tövek a finn tövekhez hasonló viselkedést mutatnak-e, a finnben ugyanis világos szabályok alkothatók a jelenség leírására.

Azok a jövevényszavaink, amelyekben a hátsó magánhangzót egy vagy több semleges követi, elfogadják mind az elülső, mind pedig a hátsó magánhangzót tartalmazó toldalékot. Ezeket ingadozó töveknek nevezzük.

Megfigyeléseim alapján arra a következtetésre jutottam, hogy minél alsóbb nyelvválással képezzük a semleges magánhangzókat, annál harmonikusabban viselkednek. Legkevésbé viselkedik harmonikusan az [ɛ], legharmonikusabb pedig a hosszú és a rövid [i] hang. Az azonos nyelvválású [j] és [i:] magánhangzók közül a hosszabb lesz a harmonikusabb. Érdekes, hogy amennyiben több semleges magánhangzó követi az utolsó harmonikus magánhangzót a szótón belül, valószínűbb, hogy harmonikusan viselkedik az utolsó semleges magánhangzó.

Az ingadozó tövek vizsgálatára a szabály alapú elméletek nem alkalmasak, mivel nem tudnak mit kezdeni a jelenséggel. Az optimalitás-elmélet viszont lehetőséget kínál az elemzésre. Ezen elméletre épülő nyelvtanoknak három eleme ismert: az elsőt lexikonnak nevezzük, ez az adott nyelv összes szavának mögöttes alakját tartalmazza. A generátorfüggvény a mögöttes alakból végtelen sok jelöltet hoz létre, amelyek közül a kiértékelő függvény kiválasztja az optimálist. A kiértékelő függvényt hierarchikus megszorítások formájában kell elképzelnünk.

*A görög antik kultúra vándorlása
az elfelejtett arab tudósok és az Iszlám tükrében*

MÉSZÁROS ISTVÁN

francia – kommunikáció, III. évf.
Kodolányi János Főiskola

Témavezető:
KISS KORNÉLIA, főiskolai adjunktus,
Kodolányi János Főiskola

A görög antik kultúra keletkezése három és fél évezredet tesz ki. A görög tudósok és filozófusok munkájának óriási gyűjtőterülete volt. Nemcsak saját kútjából dolgoztak (Krétai- és Mükénéi-kultúra), hanem összefoglalták, rendszereztek és újra feldolgozták Hellász fennállásának történelme alatt az ország meghódított területeinek kultúráját is. Így gyűjtőterületük a Közel-Keletől Hispániáig, a Balkántól egészen Egyiptomig húzódott.

A mérhetetlen gazdag hellén szellemiség kincsei a Római Birodalomba kerültek i. e. a II. században. A római ember asszimilálta azokat a tanokat, amelyek a hétköznapi, gyakorlati életben jól használhatóak, ellenben a többi, kb. a görög tudományok 70%-át Athénben hagyta. Az Itáliába beszivárgott antik kultúra később a kereszténység ellensége lett, s a nyilvánosságtól elzárva tartották hosszú évszázadokon keresztül, féltve a kényes egyházi dogmákat.

Az Athénben hagyott tudományokra elsőként Bizánc, majd a Perzsa Birodalom tartott igényt. A perzsák nem tudták sokáig megőrizni hatalmukat, mert állandó hadviselésben álltak a körülöttük tanyázó népekkel. Amikor Bizánc ellen is felvették a harcot teljesen kimerült az államháztartásuk, és gyengén, árván várták a közben megerősödő Iszlám uralmat.

A Perzsiában csalódott görög tudósok szolgálatukat és hitüket Mohamed prófétának és Allahnak adták. A Korán nem tiltotta a tudományok megismerését és nyilvános terjesztését, így a muzulmán társadalomban hamar kialakulhatott egy jelentős arab szellemiség, akiket a kalifák bőkezűen támogattak. A virágzásnak indult természettudományok a mohamedán terjeszkedés következtében újra Európába kerültek.

Charlemagne reneszánsza a kornak bebizonyította, hogy hiányzik az igazi tudás, a patrisztika és a skolasztika jól vizsgázott. Csakhogy a XII. századtól megjelentek az első egyetemek, melyek nyilvános fórumait már nem lehet sokáig elhallgattatni. A középkori fordítóiskolákból közben kikerülnek az első antik hagyatékok, s a jégpáncél, mely a keresztény dogmákat védte lassan olvadozni kezdett. Megkaptuk a tízes számrendszert és az „arab számokat”, a kémia, a fizika, a csillagászat, az orvostan, a filozófia és a matematika területén szerzett görög-arab tapasztalatokat. Ennek lett a gyermeke a reneszánsz és a humanizmus.

Vajon mennyit várhattunk volna a szellemi megújulásra, ha az arabok nem hozzák el nekünk a *translatio studii*?

Az irodalmi mozgásképek kérdéséhez
Az intermediális váltás lehetőségei Ernst Stadler Fahrt über die Kölner
Rheinbrücke bei Nacht, és Szabó Lőrinc Lidérc című versében

MÉSZÁROS MÁRTON

magyar, V. évf.

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HANSÁGI ÁGNES, egyetemi adjunktus,

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Amikor Kulcsár Szabó Ernő tanulmánya, *A líra kinetográfiája és az „én” kívülhelyezése Ernst Stadler Fahrt über die Kölner Rheinbrücke bei Nacht, és Szabó Lőrinc Lidérc című versének összehasonlításában a mediális kultúrtechnikák eljárásait hívta segítségül, a „költészettörténeti megfontolásokon” túl, olyan – hazánkban még nem, vagy csak érintőlegesen tematizált - problémák is felszínre kerültek, melyeknek részletesebb vizsgálata túlmutathat a történelmi avantgarde és az irodalmi modernség viszonyának „finomabb artikulációján”. A dolgozat – Kulcsár Szabó Ernő következtetéseinek fenntartása mellett, és részben abból következően - annak bizonyítására tesz kísérletet, hogy a két szöveg értelmezése közben az olvasó igen különböző horizontból szembesül a medialitás kérdésével, így a mozgás írhatóságával is. Míg Stadler szövege kijátszandó és kijátszható akadályként tudatosítja az olvasóban a nyelv materialitását, a Lidérc - felismerve, hogy nincs módja kilépni a nyelv anyagiságából - olyan olvasat előtt is nyitva hagyja a lehetőséget, mely szerint a szöveg éppenséggel a mozgás szövegbe-írhatatlanságát tematizálja.*

A flaubert-i hagyomány továbbélése —

Szöveg és kép viszonya Georges Perec *La Vie mode d'emploi* című művében

MIHÁLYI PATRÍCIA

francia, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

LŐRINSZKY ILDIKÓ, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Francia Tanszék

Gustave Flaubert és Georges Perec kapcsolata nem ismeretlen a szakirodalomban. Perec intertextuális játéka, szöveg-kölcsonzései eddig is méltó elemzést kaptak. Ez a párhuzam nem szorul gazdagításra. A dolgozat egy mélyebb rokonság lehetőségét vizsgálja. Másként megfogalmazva, arra keresi a választ, hogy miként jelentkezik a flaubert-i hagyomány Georges Perec munkáiban. Mivel pedig a szerzők hasonló intenzitással vonzódtak a képzőművészetekhez, közelebbről a festészethez, a kapcsolódási pontokat kép és szöveg viszonyának vizsgálatán keresztül reméli felfedhetni.

Perec részéről egyetlen művet, legsikeresebbnek ítélt regényét, a *La Vie mode d'emploi*-t, Flaubert oldaláról pedig elsősorban az *Érzelmeik iskoláját*, valamint az *Irgalmas Szent Julián* legendáját vonva be az elemzésbe.

A több hasonlóságot is mutató képek, festmények, illetve művész-szereplők összevetése után egy-egy szövegmetafora bomlik ki: a színes üvegablak és a puzzle. Mindkettő jellemzően képi természetű, de egyúttal a kép tagadása is. Hiszen az ablak rajza nem rögzítet, változik, ahogy a fény, a puzzle-ből sosem lesz teljes kép, folyamatos töredék marad. A két metafora lényegi különbsége a távolság. Míg Flaubert esetében kép és szöveg, képzőművészeti forrás és mese szétirtásán van a hangsúly, és ezt paradox mód épp egy kiemelkedően vizuális karakterű szöveggel, a *Szent Julián legendájá*-val mondhatja el, addig Perec ennek ellentétjét hozza létre: festményleírásnak álcázott regényében fölszámolja kép és szöveg távolságát. Minden szöveg lesz, minden olvasható. Az eszköz és az eredmény mindkét esetben ugyanaz: sebészi precizitású, aprólékos leírás, és egy végtelenül nyitott szöveg.

Ivánkovits János rozsnói püspök szegedi évei

MIKLÓS PÉTER

történelem, V. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. GICZI ZSOLT, egyetemi adjunktus,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Tanszék

Ivánkovits János (1846-1910) a dualizmus kori Szeged katolikus egyházi életének egyik legmeghatározóbb alakja volt. A magyarságba gyorsan beolvadó délszláv eredetű (dalmata) iparos családban született. Kiterjedt rokonsága nagy szereppel bírt a város gazdasági, társadalmi és kulturális életében. Iskoláit a modern szellemű, tüzes nemzeti érzelmű piaristáknál végezte. Élete első tizennyolc évét szülővárosában töltötte. A temesvári teológiai tanulmányok és a néhány éves káplánkodás után ismét Szegedre került. Először a belvárosi plébánián szolgált segédlelkészként, hitoktatóként és iskolaigazgatóként (átszervezte a hittan szegedi iskolai oktatását és vezette az iparostanulók iskoláját), majd Rókuson mint plébános és kerületi esperes. Szeged (Alsóváros és Rókus) országgyűlési képviselője volt 1887-től 1892-ig, oktatásügyi és iparfejlesztési koncepcióját 1889 májusában ismertette a parlamentben. Támogatta a szegedi ipar ügyét, szorgalmazta a helyi kereskedelmi és iparkamara szervezését, vezette az iparos ifjak művelődési egyesületét. Felelősségteljesen, megfontoltan irányította a rókusi egyházközséget (fömlújította a templomot, új oltárképet készíttetett) és a szegedi esperességet. Hitbuzgalmi, nevelésügyi és iparügyi írásai jelentek meg. Foglalkozott a katolikus egyház, liturgia és az alsóvárosi templom történetével. 1846 és 1864, valamint 1873 és 1893 között folyamatosan Szegeden lakott. Az egyházpolitikai csatározások éveiben Budapesten, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban volt tisztviselő, s kapcsolatban állt kora szellemi-művészeti elitjével is (barátsága Mikszáth Kálmánnal, Munkácsy Mihállyal).

A Csongrád Megyei Levéltár (CSML) és a Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár (CSML) dokumentumai mellett a korabeli helyi kiadású sajtó (az ellenzéki Szegedi Napló és a kormánypárti Szegedi Hírlap), valamint az országgyűlés képviselőházának naplója voltak a dolgozat forrásai. A tanulmány Ivánkovits széleskörű tevékenységére, s szoros szegedi kötődésére szeretne volna fölhívni a figyelmet. Szeged közéletének ugyanis mindig befolyásoló tényezője volt a katolikus egyház, a katolikus papság.

MILÁNKOVICS TÍMEA

magyar – angol, 2002-ben államvizsgázott

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezető:

ROZGONYINÉ DR. MOLNÁR EMMA, főiskolai tanár,

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Dolgozatom témája a szóláshasonlatok alaki struktúrájának, jelentésszerkezetének, stílusminősítésének és megjelenési formájának vizsgálata kétszázötven szóláshasonlat tükrében. Módszereim: az elemzés és az összehasonlítás. Elemzésem a morfológiai felépítésre, a jelentés vizsgálatára továbbá a szövegbe helyezésre terjedt ki. Ezek során is, valamint a stílusminősítés vizsgálatakor is a különböző alakú és jelentésű szóláshasonlatokat különböző szempontból elemeztem. Célom volt, hogy e sajátos nyelvi alakulat természetét, tulajdonságát, használati értékét feltárjam.

Elsősorban a szóláshasonlatok “alaki” tulajdonságait elemeztem, ezen kategóriákba tartozó hasonlatok gyakoriságát két grafikonnal szemléltettem, majd a szóláshasonlatok tartalmát, jelentését dolgoztam fel. Stílusminősítésük alapján csoportosítottam néhány példát. Ezt követően megvizsgáltam azt, hogy a szótározott példák mennyiben változtak meg, amikor szövegbe kerültek. Végül az újabb szóláshasonlatok alapján megfigyeltem a változás tendenciáit.

Dolgozatom során szem előtt tartottam a típusok változatosságának bemutatását, szemléltetését és rávilágítottam ezek sokszínűségére. A szóláshasonlatokon keresztül láttattam az összefüggéseket a nyelv kisebb és nagyobb egységei között. Nem véletlen az, hogy több kutató külön kategóriaként említi a szóláshasonlatokat. Arra az eredményre jutottam, hogy külön kell vizsgálni őket a frazeológia témakörön belül, mert grammatikai, jelentéstani természetük más, mint a szólásoké, közmondásoké és más állandósult szókapcsolatoké. Szerkezet szerint két részből állnak: első részük egyértelmű információt ad egy-egy cselekvésről, tulajdonságról vagy állapotról, ezt egészíti ki a második rész szemléletes képsége. A képi elemben egészül ki a hiányos információ igen változatosan, mely a kontextusban éri el szerepét és ezáltal érzékletesebbé teszi a stílust.

MOLNÁR ANDRÁS

magyar, IV. évf. – összehasonlító irodalomtörténet, III. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Ez a dolgozat bevezetés. Bevezetés a *Tragédia* művészetébe...

Az *ember tragédiájának* kanonizációs folyamata végeredményeként, az értelmezői hagyomány egy reflektálatlan, *s a priori*nak vett kultikus öröksége – jelesül az, hogy Madách “nem volt úgynevezett nyelvművész”¹, vagy az, hogy ez a mű inkább gondolati, filozofikus – akár implicit módon is, de az értelmezések központi jelölőjévé vált. A megválaszolható titok feltárásához (azaz a *Tragédia* értelmezéséhez) azonban éppen a műalkotás szubjektumának a nyelvét, mint beszédet kell szemügyre vennünk.

Ám tanulmányomban nemcsak az általános értelemben értett beszéd (nyelvi megnyilatkozás) jelenlétével szeretnék foglalkozni, hanem szeretnék eljutni a nyelvi megnyilatkozás egy sajátos esetéhez, a műalkotáshoz, azaz a megalkotott “beszédhez”. S teszem ezt azért is, mert az emberpár megértése nem egyszerűen a titokhoz, nem egyszerűen a történetekhez, nem egyszerűen az álomhoz, hanem éppen a *dal*hoz köthető a *Tragédia* végén. Ám a *dal* nemcsak a “beszéd metaforája”-ként érthető, hanem egy műfaj terminusaként is, azaz “beszéd mint metafora”-ként.

Az *ember tragédiája* így nem csupán az ember bényítón tragikus sorsának filozofikus tematizálása, de sokkal inkább annak a feszültségnek a dramatikus reprezentációja, amely az embert mint a saját műalkotásának – annak teremtéséből kiszoruló és annak töredékeként létező – alkotó művelőjeként identifikálja. S éppen ezért az emberpár és az olvasó számára a *Tragédia* folyamatosan ismétlődő és egyben elhalasztódó imperatívusza: *térjünk vissza a Tragédiához*, s ne csak *értelmezni*, de *érteni* is próbáljuk azt!

¹ KOSZTOLÁNYI Dezső, *Madách Imre*, = Uő., *Látjátok, feleim*, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1976. 193.

Az Interpretatio Romana kérdése Regnum Noricum és Pannonia határán

MOLNÁR ANDRÁS

történelem, 2002-ben államvizsgázott
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

DR. LANDGRAFNÉ DR. MÓZER IBOLYA, főiskolai docens,
Berzsenyi Dániel Főiskola

Dolgozatomnak nem volt célja, hogy minden Noricum és Pannonia határán megjelenő vallást részletesen bemutasson. Arra fektettem a hangsúlyt, hogy egy átfogó képet adjak a tartomány ezen részének vallási életéről, és az Interpretatio Romana megvalósulásáról.

Pannonia vallása rendkívül változatos, gazdag volt. Jelen voltak a helyi hitvilág istenei, a hivatalos római vallásosság valamennyi formája, és más provinciák vallása is.

Munkámban az istenek közül az úti isteneket vizsgáltam részletesen. Próbáltam teljességre törekedni, és egy olyan összefoglaló munkát készíteni, amely e vidék összes utazással kapcsolatos istenét bemutatja. Ezt azért tartottam fontosnak, mert Pannonia vallási életével foglalkozó összefoglaló művek csak érintették, és nem szenteltek külön fejezetet az úti isteneknek. Ezen istenek részletes bemutatása jól jellemzi Nyugat-Pannonia vallási világának jellegzetességét. Más provinciákban is megjelentek az utazással kapcsolatos istenek, de Pannonia és Noricum határvidékének gerincét képező Borostyánkő út mentén, különösen népszerűek voltak. Ezen a területen olyan istenek is tartoztak ehhez a körhöz, melyek más provinciákban nem rendelkeztek ilyen aspektusokkal.

Az említett provincia vallási életének jellemzőit a forrásokra támaszkodva, az eddig publikált magyar és idegen nyelvű kutatási eredmények alapján igyekeztem megállapítani.

"A büntudat irodalma": A kísérteties és iróniához való viszonya

MOLNÁR CSABA

angol, V. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BÉNYES TAMÁS, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

Dolgozatom témája a kísérteties fogalma és annak kapcsolata az iróniával. Ez a kapcsolat túlföntül nyilvánvaló és rejtett is egyszerre: a kísérteties irodalmának egyik alapszövege E.T.A. Hoffmann „A Homokember” című novellája, de Hoffmann munkásságát egyben a 19. századi romantikus irónia egyik iskolapéldájának tartják. Ugyanakkor a kísértetiesről foglalkozó szövegek többnyire még csak említés szintjén sem foglalkoznak az iróniával, mintha e kapcsolat valamiért kerülendő lenne.

Hélén Cixous Freud olvasatának elemzésén keresztül megpróbálok rávilágítani annak szükségességére, hogy e kapcsolat rejtve maradjon. Cixous szövege ugyanis pontosan úgy bomlik meg, ahogy az irónia 19. századi elméletírói leírják az ironikus tudat megbomlásának folyamatát. E megbomlás szerintem annak köszönhető, hogy Freud szövegében eleve fellelhető egy olyan paradoxon, mely jól ismert a filozófia történetéből: Kant „A Tiszta Ész Kritikája” egyik legfontosabb, és talán legtöbbet idézett tételéről van szó. E tétel pontosan megfogalmazza Freud dilemmáját: míg a személyes tapasztalat biztosítja azt, hogy a kísérteties valós, addig az erről szóló diskurzus kénytelen a személyes tapasztalaton túl egy olyan tárgyban fellelni a kísértetieset, mely kizárólag egy szöveg lehet. Viszont az, hogy adott szöveg tényleg kísérteties avagy sem, egy olyan interpretációs aktuson múlik, mely tisztán szubjektív és önkényes. Ennek a dilemmának köszönhető, hogy Freud nem tud dűlőpontra jutni a kísérteties fogalmával. Ahhoz, hogy a kísérteties bármilyen elmélete vagy magyarázata lehetségessé váljon, el kell tekinteni ettől a dilemmától, mely Freud szövegének redukálása is egyben, ugyanúgy, ahogy Hoffmann szövegének eredeti pluralitása is leredukálódik egy jelentésre, Roland Barthes szavaival, egy bejáratra: ez a bejárat a Kísérteties lesz, és annak lehetősége, hogy léteznek más bejáratok is (például az Irónia) következetesen elfelejtődik. Ennek büntudata érhető tetten minden olyan szövegben, mely a kísérteties elméletét próbálja megalkotni. Ezért a Kísérteties Irodalma a Büntudat (vagy Mentegetőzés) irodalma is egyben. A dolgozatom címe is erre utal.

Søren Kierkegaard hatása Hermann Hessére

MOLNÁR ESZTER

német nyelv és irodalom, III. évf.
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:

V. SZABÓ LÁSZLÓ, egyetemi tanársegéd,
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,
Német Nyelv és Irodalom Tanszék

Hermann Hesséről, a Nobel-díjas német íróról már számos könyv, tanulmány látott napvilágot. A kutatók előszeretettel vizsgálták és vizsgálják Hessének a különböző kultúrákhoz, vallásokhoz, gondolatvilágokhoz fűződő viszonyát. Egy szűkebb köre a kutatásoknak, főleg Amerikában, a filozófusok hatásait vizsgálata műveiben. Túlnyomórészt Friedrich Nietzsche és Arthur Schopenhauer gondolataival kötik össze Hesse munkáit.

Annak ellenére, hogy Hesse és Kierkegaard felfogása az emberré válás folyamatáról számos hasonlóságot mutat, a témának ezidáig viszonylag kevés figyelmet szenteltek. A közös vonásokkal egyrészt Reso Karalaszwilli foglalkozott *“Hermann Hesse és Søren Kierkegaard”*¹ című tanulmányában, másrészt témavezetőm, V. Szabó László publikált egy írást azonos címmel. A témát mind a ketten teoretikus szemszögből közelítették meg, ezért dolgozatomban a fő hangsúlyt Hermann Hesse egyes elbeszélő műveire fektettem, amelyeket Kierkegaard filozófiájának fényében elemeztem.

Tanulmányom első felében a három stádium mindkettőjüknél megtalálható közös vonásait mutatom be, különös figyelmet szentelve a hit stádiumának. Az ártatlanság, vagy esztétika fázisát a bűn, vagy az etika szakasza követi, amely a megváltáshoz vezet. Az individuum minden esetben visszaeshet egy előrehaladottabb stádiumból egy korábbi életmódba.

Feltűnőek az azonosságok a hit (Glaube) kérdésében is: A hit szerintük sohasem az értelem cselekedete, az emberek és Isten között nincs közvetítő (egyház), ill. az ugrást a hitbe minden esetben egzisztenciális szorongás előzi meg.

Végül kísérletet teszek arra, hogy Hermann Hesse négy művében (Rosshalde, A pusztai farkas, Narziss és Goldmund, Sziddhárta) Kierkegaard filozófiájának hatására reflektáljak.

Dolgozatom ily módon a kierkegaardi filozófia irodalmi hatástörténetének egy fejezetét vizsgálja.

¹ Reso Karalaszwilli: Hermann Hesse und Søren Kierkegaard. IN: Karalaszwilli: Hermann Hesse: Charakter und Weltbild. Studien. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1993.

² V. Szabó László: Kierkegaard és Hermann Hesse. In: Pro Philosophia Füzetek. Történet- és kultúrbölcseleti al-manah. Veszprém: Pro Scientia Humana Vesprimiensis Alapítvány, 2001. 97-110. old.

Várpalota a Podmaniczkyak alatt (1537-1558)

MOLNÁR GYULA

történelem – filozófia, V. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. J. ÚJVÁRY ZSUZSANNA, egyetemi docens,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A podmanini Podmaniczky családnak nincs jó híre a történészek és a nép emlékezetében. Különösképpen köszönhető ez a család két utolsó tagjának, Podmaniczky Jánosnak és Rafaelnek, akiknek híre mint gátlástalan rablólovagoké maradt fent. Nekik jutott az a kétes dicsőség, hogy országgyűlési határozatban mondták ki fej- és jószágvesztésüket. Közelebbről megvizsgálva azonban kiderül, hogy a két testvér tevékenysége egybeesett az ország három részre szakadásával valamint a kettős királyválasztás körüli bonyodalmakkal és zavaros időkkel, s ebben az időszakban könnyű volt rossz hírnevet szerezni.

A Podmaniczky család okmánytárát 1939-43 között adta ki Dr. Lukinich Imre, mondhatni az utolsó pillanatban, hiszen a teljes állomány 1945-ben Aszódon megsemmisült. Ez a kiadványsorozat időrendbe szedve tartalmazza a családi, és a családhoz kapcsolódó okmányokat. A Podmaniczky anyag nagyságára való tekintettel, annak csak egy részére, nevezetesen a palotai várra és uradalmára koncentráltam. A kiadott okmánytár vizsgálatakor, bukkantam rá olyan jelzetekre, amelyek elvezettek Újfalusi Ferenc palotai udvarbíró levelezéséhez. A levelek vizsgálatakor kiderült, hogy korántsem az összes levél került közlésre. Többek között a törökkel történt levelezés közlése volt hiányos.

Dolgozatomban tehát Palotát, ezt az első vonalbeli, a Podmaniczkyak trencsényi törzsbirtokaitól távol eső, a török veszélynek kitett magánföldesúri várat, uradalmat vizsgálom. Milyen módon alakult ki az időszak végére maga az uradalom, a zavaros idők és a török hódítás közben? Miként vált várkastélyból végvárrá Palota ebben az időben? Milyen gondok merültek fel a vár fenntartásával kapcsolatban? Végül pedig azt vizsgálom, hogy a várbeliek milyen viszonyt alakítottak ki a környezetükkel és a török által elfoglalt várak lakóival.

A gazdasági rendőrség története 1945-1948

MOLNÁR JÁNOS

történelem, V.évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. VARGA ZSUZSANNA, egyetemi adjunktus,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Új-és Jelenkori Magyar Történeti Tanszék

A tanulmány a háború utáni rendkívüli gazdasági és közellátási körülmények normalizálására létrehozott rendőri szerv, a Budapesti Főkapitányság Gazdasági Rendészeti Osztályának (GRO) történetét foglalja össze. A gazdasági rendőrség a maga korában egy mindenki által ismert, sokak által rettegett szervezet volt, amely rajtaütéseiről naponta tudósított a sajtó. Ezt a speciális jogkörökkel rendelkező, közvetlenül a belügyminiszter alá rendelt hatóságot mára már félig-meddig elfelejtették. Talán elveszett irattárának betudhatóan történetét mindeddig egyetlen kutató sem dolgozta fel. A tanulmány a Magyar Országos Levéltárban, a Fővárosi Levéltárban és a Politikátörténeti Intézetben a témával kapcsolatban szórványosan előforduló iratok, és a gazdasági rendészet vezetőjének, dr. Villányi Andrásnak a Történeti Hivatalban fennmaradt perújítási iratai, továbbá a korabeli sajtó alapján készült. Részletesen foglalkozik a GRO megalakulásának körülményeivel, feladataival és állományával. A szervezet tevékenységével kapcsolatban összefoglalót ad a kor közellátási és gazdasági viszonyairól és a szervezet akcióiról a korabeli tudósítások alapján. Tárgyalja Villányi Andrásnak, főnökéhez, Rajk László belügyminiszterhez szorosan kapcsolódó pályafutását és bukását. A gazdasági rendőrség vezetőjét, szervezete 1948 decemberi felszámolása után, a Rajk-perrel kapcsolatban letartóztatták és az ügy egyik mellékperében halálra ítélték és kivégezték.

*A lírai táj és a költői én szerepe
a modern és a posztmodern amerikai költészetben*

MOLNÁR LAURA

angol, V. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BÓKAY ANTAL, egyetemi tanár,

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A tanulmányom témája a költői tájkép változásait foglalja magába az eltérő poétikai korszakokban, különös hangsúlyt fektetve a következő elemzési szempontokra; a táj alkotóelemei és ezek elrendezése, a költői én/persona jelentősége a tájban, a versnyelv és végül az olvasó-mű kapcsolat. Természetesen az analízis kiterjed a fenti nézőpontok egymáshoz való viszonyára, hiszen ezek, mint azt látni fogjuk, szervesen összefonódnak egymással. Két, a huszadik század második felében íródott költemény elemzésére és összehasonlítására teszek kísérletet, melyeknek témaválasztása és lírai ideje némileg összecseng, bár itt véget is érnek azonosságaik. Alan Ginsberg "A Supermarket In California" című versét a modern, Charles Bernstein "Mall At Night"-ját pedig a posztmodern költemények közé sorolom.

Tanulmányomban vizsgáltam, hogy a demográfiai változások hatására kialakult nagyvárosi létből fakadó elidegenedés (mely embertől és tájtól egyaránt értendő) milyen nyomokat hagyott az amerikai költészetben, ezen belül a lírai tájban, a különböző irodalomtörténeti korszakokon keresztül. A modernista korszak úttörője, első dekadens hajtása, Európában Baudelaire volt. Az ő költészetében jelennek meg először azok a jellemzők, melyek a tudat magányába való befelé fordulásból, a kollektív tudat felbomlásából és a tradicionális értékek (valamint a nyelv) megkérdőjelezéséből adódtak. A depersonalizáció, a szuggeszció és a nyelv felé fordulás, hogy a teljesség igénye nélkül csak néhányat említsek, a modernista korszak védjegyévé váltak. Baudelaire költészetéből bontakozott ki a vagabond költő alakja is, aki még sokáig fel-fel bukkant más későbbi költőnemzedékek műveiben is.

Így történik ez Alan Ginsberg "A Supermarket in California" című versében is, amit részben a Baudelaire-i sajátosságokkal való egyezései alapján, a modernista költemények közé sorolok. Ginsberg származásából adódóan nem nevezhető Baudelaire örökösének, annál inkább kapcsolható Walt Whitman-hez, aki a szóban forgó versnek is meghatározó szereplője. Walt Whitman hagyatéka a modern generáció számára az a romantikus Amerika-mítosz és költői ideál volt amit Ginsberg kifiguráz a versében. Whitman a látomásának megteremtése érdekében innovatív módon használta a nyelvet, enumerációt hosszú verssorokba szedte, melyeket "demokratikus soroknak" nevezett, analóg módon a megálmódott Amerikájával.

Az "A Supermarket in California"-ban Ginsberg megidézi Whitman szellemét és társául hívja bolyongásaihoz a modern Amerika posztindusztriális tájaiban. A vers lírai énje nem próféta, csupán egy számkivetett csavargó, szószólója a társadalmi feszültségeknek és az elidegenedésnek. A költemény szempontjából központi szerepet tölt be, azonban a lírai tájból kiszakadva jelenik meg. A táj kialakításában jelentős része van, az ő szemszögéből látjuk a valóságot, mely torzultnak absztraktnak hat. A költemény jól példázza a lírai műnem sajátosságát, az egyfajta művészi visszatükrözést, amelyben a lírai ének a szerepe határozza meg a való és a műben felfedezhető világ közti azonosságokat és különbségeket. A költői táj alapvetően megváltozik Whitman idillikus képeihez képest, a természeti tájat a mesterséges birodalma váltja fel, melyben az ember pusztá építőelem. A versnyelven keresztül a lírai én felépíti a saját változatát a valóságról, s egyben stílusparódia formájában utal vissza nyelvtörténeti hátterére (ez utóbbi tulajdonsága már a posztmodern felé mutat).

Charles Berntstein költeményének elemzése során bemutatom, hogy azok a folyamatok, melyek a modernizmussal kezdetüket vették, a posztmodern költészetben kiteljesedtek. A hagyomány szerinti lírai műnem központja, az alkotó én, a modernizmusban még megőrizte státuszát, azonban a posztmodernben már nemigen jut szerephez. A nyelv elszemélytelenedése és maga felé fordulása azt eredményezi, hogy a nyelvi jelek megszűnnek egy mögöttes valóságra utalni. A posztmodern versbeli

valóságot a materializálódott nyelvi elemek építik föl, különböző technikák segítségével (parataxis, új mondat alkalmazása, fragmentáció) csak és kizárólag egymásra utalnak.

A "Mall at Night" című Bernstein- költemény elemzése során tapasztalható, hogy a szubjektum szinte alig van jelen a versben, és ez a körülmény felszabadítja a nyelvet, mely kitör a konvenciók szorításából. A költői táj szaggatott kompozíciója, hol egy erdő mélyére, hol egy bevásárlóközpontra mutat, miközben olykor az absztrakta vált. A táj elemeit plasztikusság jellemzi, épp mint a vers értelmezési tartományát, melynek meghatározása az olvasón múlik. A versnyelv egy újfajta realitás kialakításába vonja be az olvasót, mely élesen eltér minden eddigi valóság-értelmezéstől.

Régészet és művészettörténet a Debreceni Egyetemen (1914-1952)

MUDRÁK JÓZSEF

latin, V. évf. – történelem, IV. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. PÜSKI LEVENTE, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Tanszék

A Debreceni Egyetemnek mindig is mintaképül tekintett kolozsvári egyetemen az elsőnek alapított tíz tanszék között ott volt az archeológia (régészet); így érthető, hogy itt Debrecenben már 1915 márciusában felmerül tanszék létesítésének gondolata, ami később újra és újra felvetődik.

Rugonfalvi Kiss István, a Történelmi Szeminárium (Intézet) igazgatója javaslatára született meg átmeneti megoldásként 1926 novemberében egy archeológia szakelőadás, amelyet Láng Nándor latinprofesszor, ismert archeológus vállalta el, aki egy régészeti és művészettörténeti gyűjteményt is létrehozott, melyet róla neveztek el. Láng Nándor azonban 1932. január 31-én nyugalomba vonult, többszöri kérésre sem vállalta el a szakelőadói tisztség további betöltését. Ezután Mitrovics Gyula professzor tartott művészettörténet órákat.

1937 júniusában az Erdélyből menekülni kényszerült Roska Márton régészprofesszor meghívásával újra indult a szakelőadás. Többszöri kérésre végül 1938 májusában megengedte a m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Régészeti Intézet szervezését. Intézet létesült, nem tanszék, tehát nem önálló hallgatósággal, hanem a történelem szakosak számára, akik doktorálhattak is régészetből.

Roska Márton 1940 végén visszament a kolozsvári egyetemre, helyét a Régészeti Intézet élén Járdányi-Paulovics István, Savaria (Szombathely) feltárója vette át, aki a régóta üresedésben lévő Ókortörténeti Tanszék vezetője is lett. Az 1940-es évek végi egyetemi nagy átszervezések részeként 1949 szeptemberében a Régészeti Intézetet, a Láng Nándor Múzeumot és az akkor már születelő klasszika-filológiai tanszékeket a minisztérium összevonta „Ókori Tudományok Intézete” néven, Járdányi-Paulovics igazgatósága alatt.

Formailag ekkor szűnt meg a különálló régészet, gyakorlatilag pedig Járdányi-Paulovics István professzor halálával, ami 1952. december 9-én következett be.

Dolgozatom a régészet és a művészettörténet fejlődését mutatja be a Debreceni Egyetemen, a mértékadó, iskolateremtő professzorokra fektetve a hangsúlyt.

Ovidius és Mozart alkotói stílusa

MURÁNYI BARBARA

latin nyelv és irodalom, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. DÉRI BALÁZS, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Ovidius és Mozart művészetének összehasonlítása azért tűnik számomra különösen izgalmas feladatnak, mert a hatalmas időbeli távolság és művészeti ágak különbözősége ellenére is világosan kimutatható, hogy a két művész ugyanabba az alkotói típusba tartozik. Ezt több oldalról igyekszem megközelíteni.

Szöveg és zene együttelemezésének módszerét mutatom be elsőként, majd rátérek a tulajdonképpeni problémára. Először narrációjukkal, ironikus-önironikus stílusukkal, valamint az ezzel szembenállni látszó érzelmes, sőt érzelgős rezonanciával foglalkozom, majd narratív technikájuk egy másik fontos eleme, a zenévé váló szöveg, és a szöveggé váló zene bemutatásával igyekszem igazolni a kettejük közötti hasonlóságot. Ezek után motívumokon, jelenettípusokon ábrázolom a köztük lévő párhuzamokat (ehhez a könyörgés, a csábítás, a csalódás és a halál). Érdekes kitérőt teszünk később az elemzett művek műfaji besorolhatatlanságának problémájához, és végül Ovidius és Mozart "hibáiról", az őket ért kritikákról esik szó. Ez az egyik legizgalmasabb pontja a két szerző művészetének, hiszen épp azok alkotói stílusuknak legegységesebb, legmegejtőbb vonásai, amelyek gyakran esnek éles bírálat alá (ilyen például a tehetségnek való engedés vagy a minden apró részletre kiterjedő gondos csiszoltság).

Célom, hogy Ovidius és Mozart alkotói stílusának megdöbbentő azonosságait a lehető legpontosabban meghatározzam, és hogy ezáltal lehetőségessé váljon szöveg és zene, valamint a kettő közötti viszony egy újfajta értelmezése is.

Edgar Allan Poe tudományos átverései

MURINKÓ LÍVIA

amerikanisztika, IV. évf. –szociológia, III. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

KOVÁCS ÁGNES ZSÓFIA, egyetemi tanársegéd,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban Edgar Allan Poe három elbeszélését, három tudományos átverését vizsgálom meg, melyek a következők: „Monsieur Valdemar kőesete tényszerű megvilágításban”, „A ballonkacsa” és „Von Kempelen felfedezése”. Dolgozatomban arra kívánok magyarázatot találni, hogy Poe hogyan tudta megtéveszteni a hírlapokban megjelent áltudósításainak korabeli olvasóit.

Abból a feltevésből indulok ki, hogy az átverések egykori recepciója elsősorban annak volt a következménye, hogy Poe az olvasók elváráshorizontjára épített. Más szóval, számos elemet felhasznált, illetve beépített az elbeszélésekbe, amelyek egybeestek az olvasók elvárásaival, így téve a történeteket hihetővé.

Elemzésemben az esztétikai és az értelmező olvasat rekonstrukciója után a történeti megértésre, elsősorban a primer kontextus feltárására helyezem a hangsúlyt Először, az olvasók elvárásait a bulvársajtó és a gótikus magazinirodalom elterjedése, az okkultizmus divatja, a halállal kapcsolatos témák iránti általános érdeklődés formálta, valamint a populáris közönség romantika által éltre hívott étvágya minden iránt, ami háborzongató és misztikus. Másodsor, a szövegekben található kontextuális elemek eszmetörténeti, kulturális és természettudományos áramlatokra történő utalásokat is tartalmaztak, azaz Poe hírlapokban jelentette meg az átveréseit, és azok témája egybeesett a romantikus érdeklődéssel, az okkultizmus népszerűségével, és a misztikus gótikus mese divatjával. Poe valódi tudományos adatokat és tényeket is beépített a szövegekbe, hogy még hihetőbbé tegye azokat.

Elemzésem eredményei kimutatták az 1840-es évekbeli amerikai újságolvasó publikum természettudományos cikkek iránti elvárásainak és az átverésekben található, a korabeli intellektuális, kulturális, irodalmi és természettudományos trendekre való explicit vagy implicit utalásoknak az egybeesését.

Az igeneves figura etymologicák grammatikai vizsgálata

NÁDAS TÍMEA

magyar, IV. évf. – latin, I. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

LENGYEL KLÁRA, egyetemi docens,

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Mai Magyar Nyelvi Tanszék*

A dolgozat célja az igeneves figura etymologicák (azaz a *várva vár*, *látni láttam*-féle szerkezetek) részletes szintaktikai-szófaji vizsgálata. Alapelve, hogy ezen kutatás csakis a stilisztikai és retorikai szempontoktól elhatárolva hozhat valós eredményeket a leíró grammatika számára. Először töisméltés és mondatrészszerop érintkezési pontjait elemzi; ennek kapcsán egy eddig ismeretlen csoportosítási elvet ismertet, amely a tagok között fennálló referenciális azonosság meglétéén vagy hiányán alapul. A tanulmány először a *látni láttam*-féle szószervezetre tér ki, ennek kapcsán pedig felhívja a figyelmet a szakirodalom számára jórészt ismeretlen önálló főnévi igeneves tekintethatározóra (*“Mesélni, danolászni nem volt párja”*) is. Bemutatja, hogy a figura etymologica főnévi igeneve mennyiben felel meg a szófaj általános elvárásainak, ugyanakkor azt is, hogy milyen szempontból tér el azoktól. Mindennek ismeretében arra a következtetésre jut, hogy míg a figura etymologica alakok sem szemantikailag, sem szintaktikailag nem felelnek meg az alárendelés, így a határozói minőség kritériumainak, az önálló főnévi igeneves szókapcsolatok a tekintethatározóra jellemző tulajdonságokkal rendelkeznek. A dolgozat a *várva vár* igenevének tulajdonságait is összehasonlítja a szófaj általános ismérveivel, emellett azonban demonstrálja azt is, hogy míg egy vitathatatlanul fokhatározós szintagma (*nagyon szeret*) az alárendelés minden követelményét maradéktalanul teljesíti, a *várva vár, kérve kér*-féle formákról ugyanez már nem mondható el. Megvizsgálja továbbá, hogy mely igetípusok vehetnek részt a határozói igenévi töisméltés szerkezetek megalkotásában; ezekből nagy mennyiségű, saját gyűjtésű példaanyagot is közöl. Az igenevek tárgyalása mellett egyéb szófajok figura etymologica konstrukcióinak vizsgálatára is sor kerül: a *szebbnél szebb* névszói alakulatot – lévén egy sajátos szemantikai-szófaji kétarcúság bizonyítéka – a dolgozat kiemelten kezeli. Végül pedig egy új fogalom, az állandósult forma bevezetésével igyekszik megoldást kínálni a töisméltés grammatikai besorolásának problémájára; áltál az állandósult szószervezetekkel való számos rokon vonásra is figyelmeztet.

*Savaria keleti temetőjének életkor-és nem meghatározása,
valamint orálpatólógiai elemzése*

NAGY ÁGNES

történelem – rajz, IV. évf.
Berzsenyi Dániel Főiskola

NAGY MARCELLA

történelem, IV. évf.
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezetők:

ILON GÁBOR, múzeumigazgató-helyettes, osztályvezető, régész,
Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága
DR. TÓTH GÁBOR, főiskolai docens,
Berzsenyi Dániel Főiskola

Dolgozatunk témája Savaria keleti területén elhelyezkedő - feltehetően késő római korra (i.sz. 3-4.) datálható - temető részleges antropológiai vizsgálata. A részlegesség hangsúlyozása azért fontos ebben az esetben, mert az embertani anyagon több hallgató is dolgozik, vagy fog dolgozni a közeljövőben és e szakdolgozatok összessége képzí majd a komplex feldolgozást. Eddig egyetlen savariai temető teljes körű feldolgozása sem történt meg. Éry Kinga 1998. évi adatai szerint a Kárpát-medencéből eddig mindössze 472 darab római kori sír került embertani feldolgozás alá, ami a témánk – 289 – jelentőségét és szükségességét egyaránt növeli.

Célunk a temető embertani anyagának nemek szerinti elkülönítése, a biológiai életkor, a fog-és szájbetegségek megállapítása volt. Ezen kívül egy olyan temető-topográfia elkészítése, amelyen a Savariában és közvetlen közelében 1870 óta előkerült római kori sírok szerepelnek.

Munkánk során, a fent említetteken túl olyan információkhoz jutottunk, ami további, részletesebb vizsgálódásra ad alapot. A történeti embertan az elhunyt egyén életkorát különböző módszerekkel (pl. 4 korjelző – obliteráció, symphysis, femur, humerus – segítségével, fogkopás mértékének vizsgálatával, a transzparencia és a periodontózis függvényével) határozza meg. Eredményeik összehasonlítása után szembetűnő különbségek mutatkoztak az eltemetettek korát illetően, amik tisztázandó kérdéseket vetettek fel bennünk.

Ezek eredményei nagymértékben hozzájárulnak a keleti temető antropológiai anyagának feldolgozásához, mégis az egész savariai lakosság demográfiai képének csak kis szeletét alkotja.

A temető teljes feltárására már nincs lehetőség, mivel az egykori temető helyén ma lakóházak és bevásárlóközpontok vannak (mai Szent Márton u., Kisfaludy Sándor u., Széll Kálmán u., Nádasdy Ferenc u.). Újabb kutatásra csak a foghíjtelkek beépítése és az esetleges közművesítések alkalmával lehet számítani. Sajnos mivel kulturális védettséget csak Szombathely belvárosa és közvetlen környéke élvez, azaz az ókori Savaria fallal körülvett része, a kivezető utak és a körülötte húzódó temetők háttérbe szorulnak, (e tekintetben kivételt a déli városfaltól még délebbre fekvő Isis-szentély képez). A lelőhelyek felkutatásánál ebben az esetben a törvényt ismerő és tisztelő állampolgárok becsületességében, a helyi régészek „szemfülletségében” és az illetékes Kulturális Örökségvédelmi Hivatal aktív részvételében bízhatunk.

Az internetes csevegés nyelvezete: szóbeliség vagy írásbeliség?

Elemzés a francia nyelvű chatek alapján

NAGY ÁGOSTON

angol – francia, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. GÉCSEG ZSUZSANNA, egyetemi adjunktus,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Francia Nyelvi és Irodalmi Tanszék

A technika fejlődésével a XX. század végére és a XXI. század elejére a szóbeliség és az írásbeliség közötti régi határ kezd mindinkább eltűnni. Új keverékműfajok alakulnak ki, ide tartoznak többek között a világháló által létrehozott e-mail és az internetes csevegés, angol nevén a *chat* is. Dolgozatomban az utóbbival foglalkozom, egészen pontosan azt vizsgálom – egy francia *chat* több száz üzenetének elemzésén keresztül –, hogy ezt a fajta kommunikációt mennyiben jellemzi az írásbeliség és mennyiben a szóbeliség.

Az internetes csevegést nagymértékben jellemzi a szóbeliség, leginkább a beszélt nyelvhez hasonlít, mert általában ugyanazokat a mondat szerkezeteket, szavakat, kifejezéseket használja, és az írásmódja is inkább azt követi. Ezen kívül a *chatek* gyakran alkotnak úgynevezett “környezettől függő” mondatokat, mely szintén a szóbeliségre enged következtetni.

Ugyanakkor a szóbeliség ellen vall az a tény, hogy a *chatek* sokkal ritkábban találkozunk töltelkészekkel, melyek a spontán beszélt nyelv elmaradhatatlan elemei. Ezen kívül szinte alig vannak jelen a *chatek* beszélt nyelv három szintje közül a szupraszegmentális nyelvi jelek és a nyelven kívüli jelek. Írásbeliségre utal még a különböző rövidítési stratégiák gyakori használata is.

Az írásbeli jelleget viszont az hazudtolja meg, hogy hiányoznak a központosítási jelek, valamint a tipográfiai elemek nagy része is, továbbá az is, hogy a *chatet* nem jellemzi nagyobb formalitás, nagyobb szóválaszték és kifinomultabb stílus.

Ezen érvek alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az internetes csevegés, mint ahogy számos más mai kommunikációs eszköz, az írásbeliség és a szóbeliség egyfajta sajátos keveredését öleli fel, igazából egyikhez sem tartozik. Ezek után feltehetjük a kérdést: vajon van-e a XXI. század elején létjogosultsága a szóbeliség és az írásbeliség közötti megkülönböztetésnek?

A Balassi-tropológia újraolvasása a Rimay-Madách-kódexek egy ismeretlen szerzőjű certamenjében (Szerelmesétől vált, valóban...)

NAGY FERENC

magyar nyelv és irodalom, III. évf. – régi magyar irodalom speciális képzés, II. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ÖTVÖS PÉTER, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
DR. SZILASI LÁSZLÓ, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat alapvető célja az RMKT XVII. 12. kötete által "A Rimay–Madách-kódexek ismeretlen szerzőtől származó versei" cím alatt, 54-es számmal közölt "Szerelmessitől vált Valóban" incipitű szöveget Balassi Bálint "Azmely keresztyén hí" incipitű, hatodik Célia-versének certamenjeként értelmezhető szöveggé olvasni. Az értelmezés a szöveg strukturális és tropológiai szempontú olvasatát adja; az interpretáció történeti poétikai háttérét a kor recepciós és szövegprodukción alapelveként szolgáló imitatio-tan jelenti.

Az olvasat a szöveget tágabb perspektívába helyezve is vizsgálja. Meghatározza reprezentativitásának és relevanciájának fokát a corpus egészének szemszögéből; hasonlóképpen megteszi ezt a corpus és a Balassi Bálint-i poétika hagyományozódásának szemszögéből is. Feltérképezi az esetleg létező rokon szöveg-működéseket, rámutat az esetleg létező eltérésekre, hozzávetőlegesen megjelölve így helyét a hagyományban.

Eredményeit legvégül a manierizmus esztétikájával, és a 17. sz. első harmadának magyar nyelvű világi költészetével foglalkozó szakirodalom fényében értékei összefoglalóan.

Halálnekem – Énváltozatok Ingeborg Bachmann Malina c. regényében

NAGY HAJNALKA

német, V. évf. – francia, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BOMBITZ ATTILA, egyetemi adjunktus,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Germán Filológiai Intézet Osztrák Irodalom és Kultúra Tanszéke

Dolgozatomban Ingeborg Bachmann *Halálnekem* (Todesarten) című ciklusának egyetlen befejezett részével, a *Malina* című regénnyel foglalkozom. Vizsgálódásom középpontjában a regény Én figurájának meghatározása áll. A *Malina* fő témája ugyanis a személyiség belső terében tett felfedezőút, melyet Bachmann egy hármass szereplőkonstellációval kelt életre. A női princípiumot a beszélő Én jeleníti meg, a férfi princípiumot két férfi, Iván és Malina képviselik. A regény egyrészt a két princípium egymással folytatott dialógusát és harcát mutatja be, másrészt a világ újateremtésére tesz kísérletet a női szép szavak segítségével. A beszélő Én meghatározásához szükségesnek tartom a regény különböző nézőpontokból történő értelmezését, úgy mint az idő és tér rendező elvének, a bachmanni nyelvfilozófiának, a szerelem egzisztenciális paradigmájának, a háború tematikájának, az utópia és mítoszteremtés aspektusának és az androginitás motívumának kifejtését. Az Én figura két férfi tükröző dialógusában tesz kísérletet önnön meghatározására, a “történet” mégis az Én kioltásához, olvasatomban: az önzonosság definiálhatatlanságához vezet, melynek során csak a nyelv (az írás) marad vissza, megteremtve a továbbélés (-beszélés) lehetőségét.

A kutya nyelvi képe a lengyel és magyar nyelvben

NAGY ISTVÁN, FARKAS MELINDA

lengyel, V. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

DR. ÁDÁMNÉ PORCSALMY ÉVA, egyetemi adjunktus,

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,

Szlavisztikai Intézet, Lengyel Tanszék

PROF. DR. HABIL. D. MOLNÁR ISTVÁN, egyetemi tanár,

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,

Szlavisztikai Intézet, Lengyel Tanszék

Dolgozatunkban a kutya nyelvi képét vizsgáljuk a lengyel és magyar nyelvben szótári adatok (értelmező, etimológiai és frazeológia szótárak, közmondás gyűjtemények) és kérdőíves módszer segítségével.

Kutatásunk célja, hogy megállapítsuk, léteznek-e a két nyelvben olyan eltérések, melyek kulturális különbségek eredményei. Vizsgáljuk a kutyával kapcsolatos értékítéleteket az alapján, hogy milyen frazeologizmusokban és közmondásokban jelenik meg és milyen konnotációi lehetnek. A dolgozat a kognitív nyelvészet fogalomrendszerében mozog. A kutya prototipikus és sztereotipikus jegyeit a szótári anyag és a kérdőíves vizsgálat összehasonlítása alapján határoztuk meg.

Vizsgálódásaink azt mutatták, hogy a ma is használt frazeologizmusokban és közmondásokban ránk maradt nyelvi kép (a kutya nyelvi képe) nem egyezik meg a mai nyelvhasználók tapasztalatával, az állathoz való viszonyukkal. Mindezek azt a kérdést is felvetik, hogy a paremiológia által ránk hagyományozott nyelvi kép hogyan képes párbeszédbe kerülni azzal az értékrenddel és kapcsolattal, amely napjaink nyelvhasználóját a kutyához fűzi.

Két korszak határán

A latinizmusok élete a XVIII. századi falusi jogi életben Csicsón

NAGY NOÉMI

magyar – történelem, IV. évf.

Berzsényi Dániel Főiskola

Témavezető:

DR. VÖRÖS OTTÓ, főiskolai tanár,

Berzsényi Dániel Főiskola

Dolgozatomban a csallóközi Csicsó község református egyháza által rendelkezésemre bocsátott okiratok latin kifejezéseinek kutatására vállalkoztam. Mivel ez a község a szülőfalum, így nagyon szoros szálak fűznek hozzá, s az oklevelek feldolgozatlansága arra ösztönzött, hogy nyelvtörténeti témakörben kicsit hozzájáruljak az adatok rendszerezéséhez.

Csicsó község okleveleinek feldolgozásakor az egyház anyakönyvét, vagyönösszeírástát, valamint hat oklevelet használtam fel. A dokumentumokat időrendben vizsgáltam 1735-től 1801-ig.

A vizsgálat célja a latinizmusok sorsának és az ezeket kiváltó magyar szavak fejlődésének története volt. Kiindulópontként egy 1791-ben keletkezett levelet választottam, amely mentes volt a latin kifejezésektől.

Dolgozatomban teljes képet próbálok nyújtani a korszakban előforduló latinizmusokról. Arra próbáltam figyelmet fordítani, hogy a nyelvújítás hatása mennyire tudott érvényesülni ebben a környezetben, és milyen fokon befolyásolta a falu jogi életének okiratait. A kutatás magába foglalja a latin szavak használatának, majd pedig ezek magyar megfelelőjének változásait és összehasonlítását. Végeredményként megállapítottam, hogy a nyelvújítás hatása ebben a környezetben csak később fejtette ki hatását, mint a központi területeken, de a jogi szaknyelvet itt nem hagyta érintetlenül.

Munkámat összegzéssel zárom, amelyben értékelem a levont következtetéseket. A latinizmusok vizsgálatával megpróbálok konkrét adatokkal szolgálni a további hasonló típusú vizsgálatok számára, és arra is tanulságul szolgál „etalonul” a nyelvileg is művelt szerzőtől származó 1791-es dokumentum.

Bulgakov Mester és Margarita című regénye és a Biblia

NAGY TÍMEA

2002-ben államvizsgázott
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
DR. PÁLFI ÁGNES, egyetemi adjunktus,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Bulgakov Mester és Margarita Című regényét az olvasó könnyedén több regényre bonthatja: az ókori fejezeteket egymás mögé helyezve elkészíthető a "Pilátus-regény", a jelen idejű fejezetekből pedig a "moszkvai regény". Tanulmányomban én is elvégeztem ezt a részekre bontást, meg kell azonban jegyezni, hogy véleményem szerint a felosztás nem végezhető el anélkül, hogy ne sérülne a szöveg jelentése.

Tanulmányomban ezért nem csak a "Pilátus-regény és az evangéliumok, hanem a moszkvai fejezetek és a Jelenések könyvének összehasonlítását is elvégeztem. Ahol szükségesnek láttam, használtam az Ószövetség szövegét is.

Az evangéliumok szövegéhez mit ad hozzá Bulgakov regénye? A saját olvasat megkeresésére és megfogalmazására inspirálja az olvasót. A Biblia szövegének olvasása és értelmezése - mint minden szöveg olvasása és értelmezése - csak akkor lehet sikeres, ha az olvasó - mint Margarita is - a saját élettörténete ként tudja olvasni, megtalálja benne a neki fontosat és érdekeset. Ezt tette az Író, Bulgakov is, mikor a moszkvai fejezetek fényében olvasta az evangéliumokat.

A politikai fennománia 1863-ban, Yrjö-Koskinen és a HelsinginUutiset

NAGY VINCE RÓBERT

történelem, V. évf. – finn nyelv és irodalom, IV. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BODNÁR ERZSÉBET, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Új- és Legújabbkori Egyetemes Történeti Tanszék

A dolgozat az eszme- és sajtótörténet kutatási módszereinek alkalmazásával próbál meg válaszolni a XIX. századi finn fennomán eszme nemzet, értelmiség, állam fogalmaira. A fennomán gondolat egyik legjelentősebb képviselője, Yrjö-Koskinen politikai lapjának, a Helsingin Uutisetnek oldalain 1863-ban megjelenő cikkeinek elemzésével és a koskineni életmű fontos részleteinek az egymás mellé állításával a fennománia és a korszak fontos gondolati kategóriáit lehet definiálni. Ebben a finn eszmetörténet (LaCapra, Dominic; Kalela, Jorma; Hyrkkänen, Markku), valamint a finn sajtótörténet kutatási módszereire (Tommila, Päiviö) támaszkodtam.

A rendelkezésre álló mikrofilmes és nyomtatott források segítségével 36, 1863-ban megjelent cikket vizsgáltam, amelyekből a napi politikai kérdések, a fontosabb társadalmi és gazdasági folyamatok elemzésével, illetve a nemzeti-nyelvi követelések folyamatos tárgyalásával Koskinen egy egységes ideológiai programot vázolt fel. Legnagyobb hangsúlyt a nyelv, az értelmiség és a nemzet kapják, amelyek a koskineni eszmerendszer alapjait képezik. A szerző szavaival mutatom be, hogy milyen fogalomrendszerrel dolgozott a korabeli fennománia.

A kérdések, amelyeket a fennomán gondolkodók felvetettek és amelyekre a század folyamán választ kerestek, fontos szerepet játszottak a finn nemzet önmeghatározásában, a nemzeti identitás kialakításában. Mindamellét érdekes alapot adnak a finn nemzetfogalommal, a finn állammal és történelemmel kapcsolatos gondolatok felvázolásához. A Helsingin Uutiset lap elindítása ezen fogalmak politikai cselekvési programként való alkalmazásának, valamint a politikai újságírás megjelenésének volt első példája Finnországban.

A dolgozat betekintést nyújt az eszmetörténeti és sajtótörténeti módszerek segítségével a fennománia politikai ideológiájába, amelyről mindeddig nem készült átfogó jellemzés.

*A románság képe a Budapesti Híradóban, a Pesti Hírlapban,
a Márczius Tizenötödikében és a Kossuth Hírlapjában*

NAGY ZOLTÁN

történelem, 2002-ben államvizsgázott
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FAZEKAS CSABA, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Újkori Magyar Történeti Tanszék

Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc a magyar történelem azon jelentős eseményei közé tartozik, amelyről könyvtárnyi irodalom gyűlt össze az elmúlt több mint másfél évszázad alatt. Számos történész elemezte a történelmi események menetét, boncolgatta, kutatta a kezdeti sikerek és a tragikus bukás okait.

Többen a társadalmi összefogásnak, a magyarság „európai” nemzetté válásának tulajdonították a demokratikus változások bekövetkeztét – mások a társadalmi összefogás hiányának, a kezdetleges magyar demokrácia elégtelen voltának rótták fel a bukást. Dolgozatomban a társadalmi összefogást próbálom elemezni egy különleges aspektusból: a többséget alkotó magyarság és a legnépesebb kisebbséget jelentő románság viszonyának szemszögéből.

Ezáltal az 1848-1849-es események újabb gócpontját, a nemzetiségi kérdés problémakörét is érintem tanulmányomban. Számtalan szerző foglalkozott már ezzel a kérdéssel, mégis úgy vélem, hogy a téma ezen specifikus megközelítése sajátos lehetőséget nyújt új szempont beemelésére a téma vizsgálata során. Új lehetőséget nyit a magyar közvélemény hangulatváltozásának figyelemmel kísérésére a bekövetkező események tükrében, s szintén érdekes eredményre vezethetnek a különböző politikai pártállású vélemények összevetése. Dolgozatom témájához magától adódott, hogy a korabeli közvélekedés elsősorban a kor egyetlen médiumából, a politikai sajtóból megismerhetővé válik az adott problémakörrel kapcsolatos liberális, radikális és konzervatív vélemény. Ezeket a különböző véleményeket egymással összevetve és egymás mögé felfűzve meghatározhatóvá válik az a tendencia, amely 1848 folyamán a románság megítélésében fokozatosan kialakult a magyar közvéleményben.

Dolgozatomnak tehát ez a korabeli „közvélemény-kutatás” adja az alappondolatát, amely azonban a politikai levelezések, emlékiratok jelen dolgozatban történő kihagyása miatt értelemszerűen nem lehet teljes.

NÁNAI ÉRIKA

történelem, IV. évf. – mongol, III. évf. – kínai, III. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HAMAR IMRE, egyetemi docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Kelet-ázsiai Tanszék

A dolgozat a kínai történetírás egyik legnagyobb művének, Sima Qian *Shijijé*nek 7. fejezetét ismerteti és elemzi. A fejezet főszereplője Xiang Yu, aki fontos szerepet játszott Qin bukásában, majd egy rövid, de igen véres háború során alulmaradt a Han-ház alapítójával szemben. A dolgozat a tárgyalt kor eseményeinek rekonstruálása mellett elsősorban arra törekszik, hogy bemutassa Sima Qian történetírói módszereit. A munka ismerteti Sima Qian életét és a *Shiji* felépítését, s közli Xiang Yu évkönyve első felének klasszikus kínai nyelvből készített fordítását, valamint e szöveg elemzését. Ez utóbbi az alábbiakra vet fényt: 1) Sima Qian, bár figyelembe veszi dinasztiája, a Han-ház propagandaérdekeit, igyekszik objektív képet adni Xiang Yuról, s negatív tulajdonságai mellett megőröktí pozitív jellemvonásait is. A Xiang Yu-évkönyvet más fejezetekkel összevetve kiderül, hogy míg a dicsérendő tetteket az évkönyv tartalmazza, Xiang Yu elítélendő cselekedetei kortársainak életrajzaiban szerepelnek. 2) Sima Qian az egyes fejezeteken belül nem folyamatos történetet ír, s nem célja egy személy teljes életútjának bemutatása. Az évkönyv részei két szövegtípushoz tartoznak: egyrészt száraz, tárgyilagos feljegyzések Xiang Yu tetteiről, másrészt hosszabb-rövidebb párbeszédes történetek, amelyben a szereplők főbb jellemvonásai tükröződnek. Az utóbbi részek történeti hitelessége erősen megkérdőjelezhető. 3) A fejezetből kiderül, hogy a tárgyalt korszakban (i. e. 210-202) Kínában alapvetően két ellentétes erő létezett: az egyik a Zhou-kori széttagoltság visszaállítására törekedett (ezt képviselte Xiang Yu), a másik pedig a központosított császárság újjáalakításáért küzdött. Sima Qian a leírások drámai hangvételével, a különböző irodalmi eszközök ügyes megválasztásával jelzi, hogy teljes mértékben tudatában volt e küzdelem jelentőségének. 4) A Han-ház győzelmét a történetíró nem személyes tényezőknak tulajdonítja, hiszen Xiangot tehetségesebbnek ábrázolja vetélytársánál. Han győzelme a természetfeletti erők segítségének köszönhető: a fejezet tehát a Han-ház isteni kiválasztottságát bizonyítja.

Az Atyusz nemzetség

NEMES GÁBOR

művészettörténet – történelem, III. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

DR. RÁCZ GYÖRGY, egyetemi adjunktus,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

DR. SZOVÁK KORNÉL, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat célja az Atyusz nemzetségről szóló szakirodalomnak, valamint az okleveles adatoknak az összegyűjtése, rendszerezése és feldolgozása. A bevezetésben tudománytörténeti áttekintés olvasható, ezt követően kitértem a nemzetség nevének eredetére és nemzetségként való említésükre. A szakirodalom gondos áttanulmányozása segítségével összegyűjtöttem és feldolgoztam a nemzetségre vonatkozó okleveles forrásokat, ahol lehetséges volt, ott a kéziratok szintjéig mentem vissza. Az így nyert adatokat egyrészt a nemzetség tagjai, másrészt birtokai szerint csoportosítottam katalógusszerű formában. A nemzetséget sikerült új tagokkal gyarapítani: I. Miska fiával, I. Péterrel és Atyusz bán feleségével, Hontpázmány nembeli Sebes lányával, Berburral. Ezenkívül az egyes személyekkel – II. Lászlóval, Miske fia Istvánnal és II. Miskával – kapcsolatos ismereteket újabb adatokkal gyarapítottam, egy 1237-es, Sal ispánra vonatkozó, eddig kiadatlan oklevél átírását pedig a dolgozat végén mellékeltem. A birtokok tárgyalásánál a birtokokkal kapcsolatos források ismertetése mellett azok lokalizálására törekedtem, az almádi monostor alapítóleveléről, Miska fia István és Sal comes végrendeletéről térképmelléklet is készült. Végül kitértem a nemzetség vagyoni helyzetére, az országos politikában betöltött szerepére, más nemzetségekkel ápolt kapcsolataira, hanyatlásának okaira és ezek ismertető jegyeire.

Phalaris-levél fordítás jelentősége

NÉMETH ANDRÁS

ógörög, V. évf. – történelem, V. évf. – latin, 2002-ben államvizsgázott
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BOLONYAI GÁBOR, egyetemi docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban két egymással szorosan összefüggő kérdéssel foglalkozom. Megvizsgálom, hogy az Egyetemi Könyvtár 20. számú latin kódexének történetéhez a címben megjelölt latin nyelvű levél-fordítás mit tesz hozzá, illetve, hogy milyen helyet foglal el a Phalaris-levelek utóéletében. E levél nem magas irodalmi színvonalánál fogva jelentős, hanem inkább módszertani tanulságokkal szolgál.

Egy új módszertani megközelítéssel jelentős eredményeket értem el egyik korvinák közé sorolt kódexünk történetének feltárásában, melyek eddigi ismereteinket szilárd alapon bővítik. Ezek az eredmények arra ösztönözhetnek, hogy a dolgozatban szereplő módszerrel más pergamen kódexeket is megvizsgáljanak, ami sok középkori kéziratunknál segítené a kutatást kimozdítani arról a holtpontról, ahová az eddigi módszerekkel jutott.

A másik kérdéskör a görög Phalaris-levelek utóélete. Meglepődve tapasztaltam, hogy annak ellenére, hogy a 15-16. században e levélkorpusz a legolvasottabb művek közé tartozott, az elmúlt évszázadban szinte senki sem foglalkozott velük, s a tudomány alig tud valamit keletkezésükről, utóéletükről és irodalmi hatásukról, ami nagy példányszámuk (még 1500 előtt több mint 10000 nyomtatott példány, több mint 30 kiadás) és olvasottságuk miatt jelentős lehetett. Dolgozatom második felében röviden bemutatom, amit erről sikerült összegyűjtenem. Sikerült kiderítenem, hogy a budapesti Egyetemi Könyvtár 20. számú kódexében található Giovanni Aurispa humanista fordítása a legelső, ami Nyugat Európában a levélkorpuszból készült 1436 körül.

A két kérdéskör közti kapcsolatot a Phalaris-levél fordítás datálása jelenti, ami az első kérdéskörön belül szükségessé teszi a második vizsgálatát. Dolgozatomban közlöm az eddig kiadatlan szöveget és elemzem Aurispa fordítási módszerét, ami segíti a szöveg datálását.

Az oroszlánfejes buzogányok tipológiája
(Egy hatalmi szimbólum bemutatása és szerepének értelmezése
a régészeti leletek, valamint ábrázolásuk és epigráfjuk vizsgálatával)

NIEDERREITER ZOLTÁN

régészet – asszriológia, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. DEZSŐ TAMÁS, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A vizsgált oroszlánfejes buzogányok és ábrázolásuk előfordulása a Közel-Kelet nagy részén igazolható. Egy olyan tárgytípusról van szó, melynek ásatásokról származó leletei Asszíriából, Észak-Szíriából, Föniciából, Izraelből, Lurisztánból és ezen kívül az Égeikum térségéből is ismertek. Közös sajátosságuk az azonos felületen megjelenő több oroszlánfej, valamint az alsó és felső peremmel, gömbtaggal ellátott hengeres test. Készítési idejüket nagyjából egy évszázados időintervallumra, a VIII. századra lehet datálni.

Az általam ismert első, és tudomásom szerint egyetlen munka, mely konkrétan az oroszlánfejes buzogányok feldolgozásával foglalkozik, P. Calmeyer 1969-ben íródott tanulmánya, melyben a szerző tizennyolc oroszlánfejes buzogányt és a tárgytípussal azonosnak vélt ábrázolásokat vizsgálta. Azonban mára harminchat lelet képezi az oroszlánfejes buzogányok csoportját, és véleményem szerint e változás indokoltá teszi a tárgycsoport ismételt feldolgozását és interpretációját.

Dolgozatomban ezen tárgytípus tipológiáját mutatom be, melyben az ún. asszír buzogányok csoportjait, valamint a Lurisztán- és az Észak-Szíria-csoportot rekonstruálok. Rendszerem középpontjában az asszír buzogányok vizsgálata áll, melyet a három alcsoportba sorolt huszonnégy buzogány képez. Ugyanis az asszír tárgyak kapcsán a megváltozott körülmények következtében egy új interpretáció vált lehetővé, hiszen a fent említett tanulmányban közülük csak hét szerepel, továbbá az epigráfot tartalmazó buzogányok száma ötről tizenháromra emelkedett.

A buzogányok tipologizálásakor a legnagyobb hangsúlyt a buzogánytest kiképzésének, a buzogánytest felületén található epigráfoknak, valamint a figurális kompozíciókon megjelenő ábrázolásuk bemutatására helyeztem. Céloom egyrészt a buzogányok sajátosságainak vizsgálatával bemutatni az adott kulturális egységek leleteit és az egymás közötti hatásokat, analógiákat, valamint az asszír buzogányok összehasonlításával egy relatív időrendet felállítani, ezen belül pedig az epigráfiai anyag, régészeti kontextus és ábrázolások vizsgálatával olyan abszolút kronológiai vázat adni, mely egy-egy asszír király regnálásához köthető. A rendelkezésre álló források alapján a tárgycsoport rekonstrukcióján túlmenően választ próbálok találni egy hatalmi szimbólum szerepére az ábrázolásuk kontextusának vizsgálatával, továbbá az epigráfjukon szereplő tulajdonosukat azóonosítom az ékírásos források alapján.

Rekonstrukcióm lényege a három kutatási irány összevonásával létrejött szintézis, azaz az írásos források, valamint a régészeti emlékek és az ábrázolásokkal megjelenített információk együttes vizsgálata az oroszlánfejes buzogányok kapcsán.

A kulturális egységek alapján készített rekonstrukciómhoz a vizsgált tárgycsoport valamennyi leletéről tárgyleírást és ábrát készítettem, továbbá az ábrázolásaiak többségét múzeumokban található domborművek alapján tanulmányoztam és rajzokat készítettem róluk. A munkám emellett tartalmazza a buzogányok felületére vésett epigráfok rajzait és transliterációját.

Úgy vélem, hogy ezek a buzogányok, bár eredetileg támadó fegyverek voltak, elsődlegesen státusz jelölő hatalmi szimbólumokká válva a tulajdonosuknak rangját jelölte. A buzogány hatalmi szimbólumként az asszír uralkodó szolgálatában álló személyek jelvénye, és a tárgy egyediségét bizonyítja, hogy tulajdonosának neve megjelenik a státuszát jelölő tárgyon. A buzogányok kettős funkcióját mutatja, hogy egyrészt támadó fegyverként, másrészt pedig a legitimitás, a hatalom szimbólumaként használták.

ORCSIK ROLAND

összehasonlító irodalomtudomány, IV. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FRIED ISTVÁN, egyetemi tanár,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom célja az újvidéki szerb szerző, Slobodan Tišma művészetének interdiszciplináris vizsgálata. Irodalmi, filozófiai és művészetelméleti problémákkal foglalkozom. Fő kérdésem az, hogy Tišma írásai hogyan reagáltak le a modernség és a posztmodernség kérdéseit. Vizsgálatom elsősorban a szerző legutóbbi kötetét (*Blues diary*, 2001) érinti, ennek eredményei felől figyelem meg az alkotó korábbi műveit. Munkásságának korai szakaszát a recepciótörténet tükrében tekintem át. A *Blues diary* felveti a naplórírás és a töredék hagyományát, mivel a kötet naplóformában írt fragmentumokat tartalmaz. A vizsgálat során kiderül, hogy Tišma könyve szoros összefüggésben áll a romantikus töredékelmélettel. A *Blues diary* a nyelv problematikájára a hanyag, sokszólamú és fragmentált írásmóddal próbál utalni, azáltal, hogy folyton reagál a saját nézőpontjainak ideológiai építményeire is. A kötet újíttása a szerző korábbi munkáihoz képest a referencialitás kérdésének a tematizálása. A kilencvenes évekbeli balkáni háborús diskurzust a nyelvi szimuláció elméletének prizmján keresztül szemlélteti, ami összefügg a megszólaló szubjektum lezárhatatlan önrétegzésével. A töredékek önreflexióos mozzanata a külső háborút a belső tükörcsképek látatják. A kötetben megfogalmazódó negatív esztétikát, miszerint a művészet befogadhatatlan, tanú nélküli cselekmény, több szempontból megkérdőjelezem. Ugyanakkor a töredékek és a napló önkénye lehetővé teszi azt a megközelítést, hogy az olvasó ne kérje számon a *Blues diary* következetességét. A totalitáriánus rendszerek kritikájával összefügg a metafizikus jelöltséggel és az egységes szubjektummal szembeni gyanakvás. Ám ez korántsem szilárd alapvetése a kötetnek. Fragmentumai megoldásként hol a "titok" kifejtetlen metaforáját kínálják fel, hol tagadják ennek lehetőségét. Amennyiben a befogadó, Tišma könyvének értelmezésekor, a hermeneutika módszerét alkalmazza, számolnia kell a megértés paradox voltával. Ha a dekonstrukció felől közelíti meg az írásokat, nem tud majd mit kezdeni a romantikához hasonló teljességigénnyel, a transzcendenciával. A szerző látásmódját az ókori szinkretikus vallások és filozófiai gondolkodásmódjához hasonlítom. Ám szemben az ókori példával, ez itt mégsem kínálkozik megoldásként, mert a kettőségből, az ellentmondásból fakadó relativitás feszültségét hordozza.

A Bush-doktrina az angolszász sajtó tükrében

OROSZ DÁVID

angol – történelem, IV. évf.
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:
DR. MÓZES MIHÁLY, egyetemi tanár,
Eszterházy Károly Főiskola,
Modernkori Magyar Történelem Tanszék

Lassan már 12 éve annak, hogy Szaddam Husszeín iraki diktátor 1990-ben bekebelezte Kuvaitot ezzel kiterjesztve a mai napig tartó Öböl-válságot. George Walker Bush, a jelenlegi amerikai elnök felhatalmazást kapott a Kongresszustól egy esetleges Irak elleni „megelőző” csapásra. A téma aktualitása igen jelentős, mert most fog ugyanis eldőlni, hogy lesz-e korszakváltás az amerikai külpolitikában, és ha igen, akkor az milyen hatással lesz a 21. századi világpolitikai kérdésekre. Dolgozatomban ezekre a kérdésekre próbálok választ keresni a nyugati sajtó (főleg angolszász) és számos prominens szakirodalom tükrében.

Bevezetésként röviden összegzem a 20. század végi állapotokat és kihatásukat a 21. századra. Majd bemutatom a politikai hatalmának csúcspontján levő Amerikát, amely azon dilemma előtt áll, hogy felvállalja-e a világ csendőrének a szerepét. Ezután átfogó képet adok Amerika és a nemzetközi környezet változó természetéről és magáról a 21. századi kihívásokról, amelyekkel szembe kell néznie. Továbbá megkísérlem felvázolni egy esetleges Irak elleni csapás jogi megalapozottságát is.

Dolgozatom fő részében bemutatom a két táborra szakadt amerikai kormányzatot, és ütköztetem álláspontjaikat. Ezután felvázolom Bush ideológusainak elképzelését a Közel-Keleti térség átalakítását illetően. Főbb pontjai: Amerika barát rezsimek tiltatása, Robert Kagan elmélete a demokráciák erőszakos terjesztéséről, az Arab-világ átalakítása és Amerika iraki olajérdekeltsége. Végül szimulálok prognózisok alapján a háború hatását az olaj világpiaci árára. Az új amerikai stratégiában utalok az USA nemzetbiztonsági stratégiájára, a „hobbesiánus” Amerika és a „kantianus” Európa közötti ellentétre, az USA szövetségeseire és a megelőző csapás doktrínájának történelmi jelentőségére.

Végül megpróbálok állást foglalni a tekintetben, hogy lesz-e háború, és ha igen, akkor milyen hatással lesz a világra, Amerikára és az Arab-államokra. Legutolsósorban pedig felvázolom a az Irak leszereléséről szóló ENSZ határozatot és a prágai NATO csúcst.

A Hunyadi téri vásárcsarnok

OROSZ MÁRTON

művészettörténet, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KESERŐ KATALIN, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Művészettörténeti Tanszék

A XIX. század végén épült budapesti vásárcsarnokok a korszak építészetének egyik legjelentősebb és leglátványosabb emlékcsoportját alkotják. A főváros vasszerkezetű csarnoképületei nem csak különösen értékesek, hanem Közép-Európában páratlanak is, hiszen ma is valamennyi áll és többé-kevésbé eredeti funkciójának megfelelően működik. A témát érintő emlékek feltárásához a szisztematikus tervtári kutatás mellett szükség volt a diszciplína határterületeinek, így a szociológia vagy a várostörténet bevonására is.

A Hunyadi téri épület monografikus feldolgozása azért sürgetett, mert ez az egyetlen századfordulós vásárcsarnokunk, amelyet egyelőre elkerült a felújítás. Az eredeti terv- és forrásanyag megismerésével, a korabeli írásos és fénykép formájában megmaradt dokumentumok felhasználásával nem csak magáról az épületről, hanem a kor politikai moráljáról és gazdasági gondolkodásáról, valamint a középítkezések eddig jószerivel feldolgozatlan mechanizmusáról is képet kaphatunk.

A hazai művészettörténet egyik nagy adóssága volt a csarnok tervezőjének, Czizler Győző műépítész, egyetemi professzor tevékenységének elismerése és kellő méltányolása. Dolgozatomban megpróbáltam az ő szerepét is objektíven bemutatni. Az épület történetének vizsgálata során nem álltam meg a száz éve történt eseményeknél, hanem egészen a legutóbbi időig nyomon követtem a csarnok sorsát.

Úgy vélem, hogy egy teljességre törekvő áttekintés nem csak az adott szakterület kérdéseit világítja meg, hanem a témán túlmenő tanulságokkal is szolgálhat.

Utópia Szigetei

OROSZI ÉVA

angol – kommunikáció, IV. évf.
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:
DR ANTAL ÉVA, főiskolai docens,
Eszterházy Károly Főiskola,
Angol Nyelv és Irodalom Tanszék

A következő tanulmányban három utópikus művet fogok összehasonlítani. Ezek Aldous Huxley *Szép új világa*, a repülő szigetről szóló epizód Jonathan Swift *Gulliver utazásai* című regényéből és Thomas More *Utópiája*. Négy olyan motívumot választottam az összehasonlítás alapjául, melyek mindhárom műben megtalálhatók és mindháromban ugyanazt a sajátos jelentést hordozzák. A választott motívumok a **sziget**, amely az említett művekben az elszigeteltség és a kizártság jelképe, valamint a **közösség**, az **azonosság** és a **stabilitás**. Az első fejezet témája az említett motívumok sajátos jelentéstartalma lesz, melynek elemzése után arra a következtetésre jutok, hogy ezek nem mások, mint az instabil, összeomlásra predesztinált központosított társadalom megóvásának, fenntartásának legfontosabb eszközei. Tehát, az utópiák, mint a tökéletes államforma modelljei nem léteznek, ezért csak úgy kezelhetjük őket, mint néhány individuuum számára legelfogadhatóbbnak tartott modell, az antiutópiákat pedig az általuk legrosszabbnak ítélt társadalmi jelenségek kritikájaként. Az utópia nem más, mint személyes társadalom-ideál.

A következő fejezetekben azt elemzem, milyen szerepet játszanak az említett motívumok az egyes regényekben. Bemutatom, hogyan szolgálják a centralizált társadalom kialakítását és fenntartását, és végül annak elkerülhetetlen bukását. Az elemzést Huxley regényével kezdem, mivel az elemzés központi fogalmai (közösség, azonosság, stabilitás) ebben a műben jelennek meg expliciten.

Az utolsó fejezetben arra a következtetésre jutok, hogy az utópiák soha nem értelmezhetők úgy mint a társadalom teljes egésze számára ideális életfeltételeket biztosító államformák. Ennek egyedüli oka az, hogy mindegyik utópia, illetve antiutópia totalitárius rendszer, ahol központilag határozzák meg hogy mi helyes és mi nem az, így elkerülhetetlen, hogy a társadalom kisebb vagy nagyobb hányada elnyomásban éljen. Az elnyomás leghatékonyabb eszközei pedig az **elszigetelés**, a **közösség** nyomása, a teljes **azonosulás**, azaz konformitás a társadalom követelményeivel és a **stabilitás**, azaz a változtatás lehetőségének kizárása.

Mikor “víg a játék”? A komédiás sikertelensége a *Lóvátett lovagokban*

OROSZLÁN ANIKÓ

angol – magyar, V. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KISS ATTILA, egyetemi docens,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

A dolgozat William Shakespeare *Lóvátett lovagok* című komédiáját tárgyalja színházi szempontból. A céloom összetett: ezzel a megközelítéssel egyrészt magyarázatot próbálok találni a darab – illetve közvetve a korai Shakespeare-komédiák – korábbi kedvezőtlen irodalmi megítélésére, másrészt azt elemzem, hogy a reneszánsz színész a komédiában miféle alkotó-alakító szerepet töltött be. A drámaszöveget ezért nemcsak drámaként, hanem egy lehetséges előadásként is kezelem.

Az első részben vázolom a kor színházi kontextusát, a színészképzést, a színész társadalomban és színházban betöltött szerepét. Megállapítom, hogy milyen volt művészetének megítélése, valamint hogy milyen viszonyban lehetett az általa alakított drámai karakterrel és a szerzővel, hogy mi lehetett a színháték célja. Ennek kapcsán felidézem a reneszánsz játéktílusokról folyó régi és újabb elgondolásokat, meghatározásokat.

A második részben elsőként utalok a *Lóvátett lovagok* néhány korábbi elemzési szempontjára és megközelítésére. A szöveg szorosabb elemzésével az a szándékom, hogy bizonyítsam, hogy a komédia tárgya a színház, a színészi játék, és a közönséggel való kapcsolatteremtés és kapcsolattartás. Ehhez a bohócok és a nem bohóc-típusú szereplők nyelvhasználatának és fizikai jelenlétének funkcióját hasonlítom össze, majd a központi karakter, Biron közvetítő szerepét és pozícióváltásait vizsgálom. Részletesebben elemzem az ötödik felvonás játék-a-játékban jeleneteit és végül a komédia szokatlan, “boldogtalan” befejezését is, ami megvilágítja, hogy sem a színház, sem az udvarlás nem működhet csupán “selymes szavakkal”.

ŐSZ ÁGOTA

angol, IV. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. PELYVÁS PÉTER, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

In my paper I give an account of the development of the modal *will*, taking into consideration the main verb stage, the OE *willan*, and ending with the gradual development of the epistemic meaning. In order to elaborate my point I rely on the framework of Langacker's cognitive grammar (Langacker 1987, 1991, 1999). I argue that changes in the grammar of the modal are in fact motivated by changes in its image-schematic structure. A formalist approach (Chomsky's theories) would not even have the tools to grasp this topic (for such theories semantic change is confined to lexical categories and remains within the bounds of the lexicon – that part of grammar where rules do not apply). Langacker's grammar is the most suitable for such a study because in this system dyachronic and synchronic considerations appear simultaneously, the system and its use form a continuum, the grammar and the lexicon also.

In my paper I analyse the following meanings of *will*: the main verb meaning (the OE *willan* 'to wish', 'to chose'), the root meaning (which incorporates volitional *will* - with special attention to the meaning of insistence, habitual *will*, and *will* of prediction) and epistemic *will*. Accepting the idea of metaphorical extension (cf. Sweetser 1990), I argue that the different root meanings of *will* can be seen as a chain of successive extensions, while the epistemic meaning can be accounted for as metaphorical extension of its root (in my case the prediction meaning). I argue that the extension of *will* into the epistemic domain involves not only the process of metaphor but *subjectification* (the involvement of the speaker into the overall scope (cf. Langacker 1991) and a *change in immediate scope* as well (at the stage of the habitual meaning).

A szépség leleplezése

A tekintet motívuma és a képzőművészeti utalások szerepe Théophile Gautier antik mitológiai tárgyú elbeszéléseiben

ŐSZI NÓRA

francia – magyar, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

LŐRINSZKY ILDIKÓ, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Théophile Gautier prózai alkotásai közül három keleti tárgyú elbeszélés– *Kleopátra egy éjszakája*, *Az aranylánc* és a *Kandaulész király* elemzésére vállalkozom. Az elbeszéléseket a keleti tematika köti össze a legszorosabban, minthogy ókori történelmi eseményekből és mitológiai történetekből táplálkoznak. Mindhárom mű konfliktusa a tekintet és a szemlélődés köré szerveződik. Ez a tilalom megszegése pedig nem más, mint a pusztító nő alakja iránt gyúlt szerelmet. Azonban a *femme fatale*, alakja köré fonódó motívumháló szinte maga után vonja a szépség csodálatának kérdését, melynek szükségszerű velejárója a szerző életművében a számos szöveg helyen felismerhető narcisztikus viselkedés. A szem motívuma áll a mitológiai utalások szövevényes hálójának középpontjában is, melynek csomópontját Narkisszosz, Medúza és Diana alakja jelenti.

A tekintet és a szépség kapcsán azért fontos megemlíteni a mitológiai vonalat, mivel a felsorolt mítoszok a szépség csodálata, a tiltott dolog megpillantására utalnak. Az elemzés ezen vonulatába illeszthető be a beavatási szertartás, melynek mozzanatai az elbeszélések szerkezetével állíthatók párhuzamba.

A vizualitás azonban nem csak a tekintet motívuma által van jelen, hanem a képzőművészeti alkotásokra és az építészetre vonatkozó utalások mintegy keretbe foglalják a fent említett motívumokat. Dolgozatomban tehát azt az utat járom be, ahogyan eljutunk a tekintettől a szépség leleplezéséig, illetve a lelepleződés következményein át Théophile Gautier szépség-fogalmához. Utazásai során keletkezett frások, illetve novellái, regényei bizonyítják érzékenységét a szép vonalak, a színek és a formák iránt, tehát a látható és érzékelhető, azaz *létező* világ iránt.

Anonymus viszonya a népihez

PÁDÁR KATALIN

magyar, IV. évf.

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KECSKEMÉTI GÁBOR, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom központi alakja Anonymus. Róla ugyan, személyéről, nem sokat tud a szakirodalom, ami azonban számomra fontos, az ismert: megírta a Gesta Hungarorumot, s valamelyik Béla király jegyzője volt. Ezek alapján bátran a korabeli elit kultúra képviselőjeként tarthatjuk számon. Történeti munkája a honfoglalást és a kalandozások korát tárgyalja részletesen, melyhez a korábbi történetírásokon túl a szóbeli hagyományra is támaszkodott, ez utóbbival azonban nemigen büszkélkedik. Vajon miért? Hogyan viszonyul az elit kultúra képviselőjeként a népihez? Ezekre a kérdésekre kerestem a választ. Ám amit a névtelen szerző népiként elutasít, az legtöbbször nem a mai értelemben vett nép, a népművészet népével azonos, hanem az ősköltészet népével, a pogány magyarsággal. A kettő különbségét a dolgozat elején részletezem, viszont azt is fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy az ősköltészet örököse a népköltészet népe lett. Így már eleve két népfogalom adott, mellyel számolni kell: népi=régi, pogány, és az ezt őrző énekmondók és hallgatóságuk.

Hogy a népi elutasítása mögött milyen motivációk húzódnak meg, arra igyekeztem olyan óvatos válaszokat keresni, melyek megóvnak attól, hogy belefolyjak a már több évszázados Anonymus-vitába. Egy királyi jegyzőnek nélkülözhetetlen műveltségét, és a műfajból következő külső (a keresztény Európának való megfelelés) elvárásokat tekintem a népítől való elhatárolódás indokainak. A szövegből azonban kiderül, hogy az elutasítás nem mindig egyértelmű. Három viszonyulási módot különböztettem meg, mellyel Anonymus a népit (mindkét értelemben) kezeli:

- a pogány múlt leépítése
- a pogány múlt megszépítése, magyarázkodás
- a pogány múltat őrző népi vállalása.

Természetesen ezeket a szövegből vett idézetekkel támasztom alá.

Végkövetkeztetésként arra jutottam, hogy Anonymus nem könyvelhető el egyszerűen a népit lenéző, büszke, öntudatos történetíróként, mert – bár műveltsége mindenképp elhatárolja a népítől –, elismeri annak erényeit is (a múlt őrzése). Mellesleg külső és belső elvárásoknak egyszerre igyekszik eleget tenni, s természetes ebből adódóan, hogy a pogány múlt történetei felhígnak, megszelídülnek a keresztény ízlésnek megfelelően.

Gazdaságpolitikai változások hatása

Igar különböző társadalmi rétegekhez tartozó egyéneinek magatartására

Társadalmi változások Igaron

PÁKOZDI ILDIKÓ

néprajz, V. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ANDRÁSFALVY BERTALAN, egyetemi tanár,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Néprajz Tanszék

Tanulmányom tárgya egy dunántúli falu, Igar társadalmának, és gazdasági viszonyainak változása. Az egyes társadalmi rétegeknek a gazdaságpolitika kihívásaira adott különböző válaszait, valamint e válaszok okait keresem. Vizsgálódásom néprajzi (illetve társadalomnéprajzi) jellegű.

Céлом, hogy bemutassam a gazdaságpolitika országosan előidézett változásait a II. világháborút követő időszakról napjainkig, ill. hogy párhuzamot állítsak egy falu gazdasági, társadalmi és lakói szemléletmódjának alakulása között. Emellett céлом, hogy bemutassam az egy falun belüli, nem csak erkölcsileg, de térben is élesen elkülönült három különböző társadalmi csoport szemléletbeli különbségeit. E három csoportot a vámi uradalmi cselédek, a szőlőhegyi paraszt gazdánál szolgáló cselédek, és az igari kis- közép- és nagybirtokkal rendelkező gazdák képezik. Ma ez úgy jelenik meg, hogy vámi, és szőlőhegyi földdel nem rendelkező alkalmi munkákból és segélyekből élők, valamint igari alkalmi munkások, és gazdálkodók. Kutatásaimmal a község jelenlegi szociális és infrastrukturális elmaradottságának okaira is kerestem a választ. A falu gazdasági, és társadalmi változásait a felhasznált irodalmon kívül főként hét, célirányosan kiválasztott adatközlőm életrajzán, és elbeszélésein keresztül próbáltam megragadni. Összesen 660 perc feldolgozott anyag áll rendelkezésemre.

Dolgozatomban igyekeztem mind a három, egymástól földrajzilag is elkülönült falurész társadalmát megszólaltatni. Adatközlőimben a mezőgazdaság, a tsz szervezés, és a privatizáció témájának felvetése erőteljes érzelmi reakciókat keltett, hiszen egész életük munkájáról, eredményéről volt szó, és gyakran önértéket sértették a gazdaságpolitikai változások, ezért idézeteim néhol csak az érzelmi érintettséget képesek visszaidézni, a tényszerűséget kevésbé tükrözik. Adatközlőim nem járultak hozzá névük közléséhez, ezért csak monogramjukat használom.

Tanulmányomban választ keresek arra, hogy a társadalom átstrukturálódását okozó változások, mint a tsz szervezések, és a privatizáció, hogyan hatnak a mai falusi társadalomra, és miért alkalmaznak különböző túlélési technikákat az egy faluban élő, de más társadalmi helyzetből induló emberek. Ennek egyik okát a föld szeretetében, annak újjáteremtési képes erejébe vetett hitben, valamint a különböző viselkedési minták, példaképek lemásolásában vélem felfedezni.

Az 'Opus Nigrum' képi világa

PÁL GYÖNGYI

francia, IV. évf. – rajz, II. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. GYIMESI TÍMEA, egyetemi docens,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

TDK dolgozatom célja az *Opus Nigrum* című történelmi regényben szereplő rejtett, illetve konkrét képi elemek feltárása, és annak elemzése, hogy ezek a regény narratív rendszerében milyen szerepet játszanak. A szakirodalom ezidáig nem foglalkozott behatóan ezzel a témakörrel, maga Yourcenar sem hangsúlyozta jelentőségüket ránkmaradt gazdag és nagymennyiségű jegyzetében, illetve esszéiben.

Yourcenar történelmi regényről valott gondolatait felhasználva közelítettem meg a képek szerepét, és a szimpátia kialakulása, a rálátás a korra és a maszkabál címzők alatt csoportosítottam őket. Az első kategóriában Dürer három metszetének (*Melencolia I.*; *Lovag, Halál és az Ördög*; *Szent Jeromos a dolgozószobájában*) és a regény három kulcsfontosságú szereplőjének (Zénon, Henri-Maximilien, Jean-Louis de Berlaimont) kapcsolatát elemeztem. A második csoportban Bruegel és Bosch néhány képének (*Az ártatlanok legyilkolása*; *A földi gyönyörök kertje*; stb.) hatását kíséreltem meg feltárni a regényben: a témájuk, a metaforák, illetve a regényben megjelenő konkrét tárgyak megjelenítése alapján. A harmadik csoportban, ahol nem konkrét képzőművészeti alkotások szerepelnek, hanem megjelenítési típusok, ez a hatás inkább szatirikus.

Elemzéseimben arra az eredményre jutottam, hogy a képzőművészeti alkotások Yourcenar szemében történelmi dokumentumokhoz hasonló értékűek, tartalmuk és nem esztétikai szerepük dominál. A képek hozzájárulnak ahhoz, hogy a regény a XVI. század nagy freskójává válhasson.

PALLAG ZOLTÁN

régészet, III. évf. – török, I. évf. – mongol, I. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A Közel-Keleten a 19. század második felétől megszorodtak a külföldi kutatóintézetek. Ezek az intézetek szinte kivétel nélkül ma is működnek és tudományos eredményeik ma már elvitathatatlanok. A nagy intézetalapítási láz - bizonyos módon összefüggésben a nagyhatalmi politikával - éppen a 19-20. század fordulóján érte el a csúcspontját. Ebbe a sorozatba kapcsolódott volna bele a Magyar Keleti Archaeológiai Intézet is.

A szakirodalomban eddig csak elszórt utalások voltak az intézet tervére vonatkozóan. Póstának az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában őrzött levelei és a kolozsvári egyetem aktái és a Magyar Nemzeti Múzeum adattárában levő hagyatéka segítségével talán jobban megvilágítható a terv mibenléte.

Az 1900 előtt külföldön végzett magyar ásatások története amilyen színes, olyan rövid. Magyar műkedvelő arisztokraták már az 1860-as években is kutattak külföldön, főleg görög és római régészeti emlékek után. Ehhez az egész Európában elterjedt felfogáshoz tartoztak Mátyus Izidor Itáliában és Zichy Ferenc Cipruson végzett ásatásai is. Ázsiában végzett magyar ásatásokról viszont a századfordulójáig, a Zichy Jenő-féle expedíciókig nem tudunk. Nem szabad elfelejteni, hogy Leitner Vilmos (pontosabban Wilhelm Leitner) és Stein Aurél (Marc Aurel Stein) észak-indiai kutatóútjai nem magyar, hanem angol vállalkozások voltak, és azoknak a magyar tudományhoz közvetlen köze nem volt.

Olyan, a kutatások feltételeit a helyszínen biztosító intézményi háttér, mint amilyent a nyugat-európai és amerikai intézetek jelentettek, soha nem épült ki. Jellemző az akkor uralkodó kultúrpolitikai szemléletmódra, hogy 1907-ben felmerült Back Fülöp Kairóban élő magyar kereskedő kezdeményezésére egy Kairói Osztrák-Magyar Intézet terve, ami végül szintén nem valósult meg.

Valamikor az 1910-es évek elején felmerült egy magyar keleti régészeti intézet alapításának gondolata. Pósta Béla (1862-1919) a terv szülőatyja, a II. Zichy-expedíció régészeti anyagának feldolgozója, a III. Zichy-expedíció (1898) régésze és a kolozsvári Ferencz József Tudományegyetem tanára először Konstantinápolyt szemelte ki az intézet székhelyéül, később az I. világháború befejeztével a Perzsa-öböl környékére telepítette volna át. 1914 decemberében még az intézet létrehozásának tervezett időpontja előtt egy magyar expedíció indult volna Mezopotámiába, de a háború közbeszólt. A vállalkozás munkatársait a frontra vitték. Létay Balázs (1888-1914) régészt – Pósta tanítványát -, aki az expedíciót vezette volna, 26 évesen lelőtték Galiciában. Bár Pósta a háború alatt is dolgozott a programon, a terv sajnos nem valósult meg. Ennek okait kereshetjük Létay, és Pósta halálában, az I. világháborúban, a kolozsvári régészeti tanszék megszűnésében (1919) éppúgy, mint a mindenkori hatalom tökéletes érdektelenségében.

Azt, hogy az intézet megindításához szükséges pénzösszeg milyen forrásból állt volna rendelkezésre, nem tudjuk. Annyi sejthető csupán, hogy részben a Turáni Társaság, részben (1913-ig) a minisztérium, talán a kolozsvári egyetem és valószínűleg magánpénzek jelenthették az alapot.

Azóta több mint 80 év múlt el. A magyar tudományosság nemzetközi tekintélyét is növelő külföldön működő magyar intézmények száma elenyésző. Ezt nem lehet csupán pénzügyi magyarázni. Az egyik legfőbb baj, hogy a nemzeti történelemmel (és persze régészettel) való foglalkozás még mindig szinte 100%-os előnyt élvez a kutatásra szánt összegek elosztásánál.

Bányásznapi Tatabányán. Egy ünnep változásvizsgálata

PANYIK KATA

magyar – néprajz, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

KÜLLŐS IMOLA, egyetemi docens

DR. VEREBÉLYI KINCŐ, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A bányásznapi Tatabányán fél évszázados múltat tekint vissza. Az egykor politikai indítatású, társadalmi csoport köré hivatalosan szervezett és elrendelt ünnep – a bányák bezárása és a rendszerváltás után – városi rendezvénné alakult át. A tanulmány a bányásznapi tartalmi-szerkezeti és funkcionális szempontú változásvizsgálatának eredményeit foglalja össze, személyes interjúk ill. megfigyelések és egy a tatabányai bányásznapi történetileg vizsgáló munka alapján.

A mellékelt táblázatok segítségével konkrétan nyomon követhetők azok a tendenciák, amelyek a városiaknak az ünneplésbe való fokozatos bevonását és a lokális identitás kialakulását jelzik. Ilyenek pl. a látvány- és művészeti elemek széles körű alkalmazása vagy az ünnep idő- és térhatárainak kitolása. Mivel azonban ez a bevonás csak a szórakozás szegmensére korlátozódott, a bányaiakban dolgozók és az egyéb városiak hol együtt, hol egymástól elkülönülten ünnepeltek.

A bányák bezárása (1987) után a bányászok szakmai identitásának alapja megszűnt, ők maguk azonban igyekeznek annak létjogosultságát a mai napig demonstrálni: az 1990-es évektől kezdve fokozatosan bővül a bányásznapi szervezett megemlékezések, összejövetelek száma. Ezzel a volt bányászok tudatosan ápolják és alakítják hagyományaikat.

A bányásznapi megünneplésének hagyományos formái alakultak ki, ezek közé tartozik a vásárra való kilátogatás is. Mára ez a pusztán kikapcsolódás önmagában tölti be az ünnep funkcióját, ebben az ünneplés eredeti oka – a bányászok ünneplése – csak idézőjelbe téve jelenik meg. A bányásznapi Tatabányán mára a lokális öntudat kifejezőjévé vált.

A némaság, az olvasás és az írás: a női lét három pillanata
Dacia Maraini Marianna Ucría hosszú élete című regényében

PAPP ÉSZTER

olasz – angol, 2002-ben államvizsgázott
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HABIL. MADARÁSZ IMRE, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Olasz Tanszék

A női létet, a nőiséget alapvetően határozza meg az írott és beszélt szóhoz, az önkifejezéshez, a szellemi fejlődéshez való ambivalens viszony. A kényszerű csönd, mely végigkísérte a nőket a történelem folyamán, Dacia Maraini *Marianna Ucría hosszú élete* című regényében egyszerre történelmi és szimbolikus perspektívába helyezve válik központi motívummá. A műben a szimbolikus csönd által meghatározott női létet tovább súlyosbítja a némaság valós, fizikai terhe, mely így a kényszerű némaság szinte tapintható metaforájaként lehetőséget nyújt arra, hogy az író a címszereplő sorsán keresztül bemutassa a női nem kulturális eszmélkedésének folyamatát, annak szakaszait.

Dolgozatomban a női identitáskeresés három alapvető szakaszát – a némaság, az olvasás és az írás korszakát – mutatom be, egyfelől, mint a regény főszereplője számára meghatározó lépéseket, másfelől, mint szimbolikus fejlődési aspektusokat. A három szakasz bemutatása során azokat az ellentétpárokat helyezem a középpontba, melyek a női szubjektum megszületésében, a női öntudat kialakulásában játszottak döntő szerepet. A csönd és a hang, a némaság és a beszéd ellentétbe állítása arra világít rá, hogy a nő mint szubjektum, csak akkor válhat a történelem részesévé, ha meghódítja az írott szó világát. Egészen addig, amíg a nőtől megtagadták az írott szó világába való belépés jogát, nem válhatott a férfival azonos jogú szubjektummá, hiszen a szubjektum önmagához, másokhoz, a jelenhez, illetve a múlthoz való viszonyulását alapvetően meghatározza a megismeréshez, illetve az önkifejezéshez való jog. Marianna Ucría, a szicíliai nemes családból származó néma lány sorsa meggyőző erővel példázza a női nem által bejárt utat, a kezdeti csöndtől az onnan kivezető útig: Marianna, a nehézségek ellenére hallatni tudja hangját és az írás segítségével sikeresen tör ki a kényszerű csöndből.

Maraini műve tehát nemcsak a történelem során elszenvedett női némaságnak állít emléket, hanem annak a hatalmas jelentőségű erőnek, az írott szónak is, mely lehetővé tette egy új női öntudat születését.

PAPP SZILVIA ANIKÓ

zsidó művelődéstörténet, I. évf.
Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem

Témavezető:

DR. LICHTMANN TAMÁS, egyetemi docens,
Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem

A Soá nem pusztán történelmi esemény, nem tényekben megragadható múltbeli történet, hanem egzisztenciális kérdés, ontológiailag egyedi, mitologikusan jelenlévő, létező. Ontológiai egyedisége intenzíven mutatja fel azt a megismeréssel kapcsolatos tapasztalatot, hogy a megértés idealizált célként létezik, hogy a tudás nem statikus, hanem a lezárhatatlan dialógusokban folytonosan új struktúrában létrejövő és rögzíthetetlen. A dolgozat a Soá esztétika közvetíthetőségének problémáit járja körül: Ábrázolható-e a Soá, hogyan ábrázolható, mit jelent a *hitelesség* a Soá megjelenítésében. Kertész Imre *Sorstalanság* című műve a Soát tematizáló egzisztencialista regény. Olyan alkotás, amely a Soá kulturális reflexiójának kiemelt jelentőségű szövege. A dolgozatban a Soá befogadásától a nyelveliségen, a Soá ábrázolásának, a Soá-irodalom fogalmának vitathatóságán keresztül a regény ábrázolásmódja felé szűkülnek a körök, a gondolkodás folyamatában azonban éppen tágulnak voltak: a regény értelmezéséhez a Soához való viszonyok tagolásán keresztül juthatunk el; a regény nyelvi megformáltságának stiláris jegyei a Soá mitologikus felfogásába ágyazottan nyerik el poétikai funkciójukat. A *Sorstalanság*ban a Soá egyrészt tematikus keretként van jelen, másrészt létértelmezési alapként *jelenítődik* meg. A Soáról való tudás artikulációjának adekvát formája *dilemmák* megfogalmazása lehet. A nyelvi reflexió kezdőpontját a megnevezés problémája jelenti, hiszen a Soá és a nyelv kapcsolatában ez az első vitatható pont. A dolgozat első fejezete az elnevezések használhatóságának problémájával foglalkozik. A Soához való elsődleges viszony nyelv előtti, emocionális, amelyből a nyelvben is kifejezett viszonyok artikulálódhatnak. A Soával kialakítható relációk tagolásában Martin Buber *Én és Te* című esszéje jelenti a dolgozat hermeneutikai horizontját. A Soá nyelveliségeinek alapkérdései a tudományos diskurzusban és a művészi nyelvben is ugyanazok: közvetíthető-e a Soá a nyelv által? Hogyan közvetíthető hitelesen? Erre a kérdésre a *hitelesség*, *objektivitás* és *stilizálás* jelentésében tett distinkcióval ad válaszlehetőséget a dolgozat. A totalitást a tematikus egységek (sorsfogalom, identitás), valamint a nyelvi megformáltság, a narráció is *hitelesen* közvetítik.

Lupus aquincumi költő és köre

PAPP TÍMEA

történelem – latin, IV. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. TÓTH ISTVÁN, egyetemi docens,

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Ókortudományi Tanszék

A dolgozat tárgyát az aquincumi költő és köre tevékenysége képezi. A dolgozatban öt sírvers kerül elemzésre, melyek nem mindegyike bizonyítottan Lupus költeménye, azonban összetartozásuk bizonyos.

Elsőként a Daru utcai sírverset és a szentendrei feliratot hasonlítom össze és elemzem, melyek között csak néhány eltérést találunk. Először a versek metrikai és grammatikai problémáinak elemzését végzem el, bemutatva a pannoniai feliratok sajátosságait.

Majd a versek epikureista jellegére hívom fel a figyelmet, s bemutatom, hogy hogyan jelennek meg bennük Epikurosz egyes tanításai. A versek nemcsak Epikuroszra tesznek utalást, hanem a római epikureista költők műveire is. Ezen költők műveivel hozható párhuzamokat is ismertetem. Végül magáról a költőről szólok néhány szót. Ennél a két versnél ugyanis pontosan tudjuk, hogy Lupus készítette, miként ezt ő maga tünteti fel az akrostichonban.

A harmadik vers, melyet elemzek Aelia Sabina sírverse. Ezzel a verssel kapcsolatban is először a metrikai és grammatikai kérdéseket vizsgáltam meg. Majd azt mutatom be, hogy mitől egyedülálló ez a vers. Aelia Sabina-t ugyanis férje, aki a feliratot állíttatta, nem csupán egy egyszerű feleségnek mutatja be (mint a legtöbb sírvers), hanem azt hangsúlyozza, hogy felesége orgonaművészként milyen sikereket ért el.

Ettől a kijelentéstől válik egyedülállóvá a vers, ugyanis nem tudunk másik olyan sírversről, amelyben az orgonaművész, mint előadóművész jelenne meg. A római költők munkáihoz kapcsolódó utalások ismertetése után, néhány megjegyzést teszek az Aquincumban feltárt egyetlen ókori orgonáról is.

Végül Aureila Sabina csákvári, és Aurelia Marcellina nagytétényi sírversét említem meg, mint a Lupus és köre által készített további két verset. Néhány szót szólok ezen versek párhuzamba vonhatóságáról.

Majd Soproni Sándor és Szilágyi János György véleményét ismertetem azzal kapcsolatban, hogy az öt elemzett versnek hány költőjét feltételezik.

Konklúzióként az vonható le, hogy bár nem tudjuk, hogy ezen verseket, hány költő írta, az azonban megállapítható, hogy a költő(k) iskolázottak, és műveltek. Ez a műveltség azonban a megrendelőkre is igaz kell hogy legyen, akik ügyeltek arra, hogy műveltségüket tükröző felirat kerüljön a sírköre, illetve szarkofágra.

A Szabolcs megyei Tisza-szabályozás 1846-1879

PAPP ZSUZSANNA

történelem, IV. évf.
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:
DR. PAP JÓZSEF, főiskolai tanárság, Eszterházy Károly Főiskola,
Modernkori Magyar Történelem Tanszék

Dolgozatomban megpróbáltam rávilágítani a Tisza szabálytalan folyásának az 1846-1879 közötti időszak pusztító veszélyeire, s arra, hogy ebben a korban ez ellen milyen óvintézkedésekkel léptek fel, ill. milyen szabályozási és ármentesítő munkálatokat hajtottak végre, hogy a katasztrófán úrrá legyenek.

Kutatásom során rendelkezésemre állt a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltár iratai: Szabolcs vármegye alispánjának iratai (1848-1849, 1872-1944), Szabolcs vármegye főispánjának iratai (1867), Szabolcs vármegye másodalispánjának iratai (1862-1871), Igazgatási iratok (1862-1871), Szabolcs vármegye bizottmányi közgyűlésének iratai (1861/1867-1872), Szabolcs vármegye törvényhatósági bizottságának iratai (1872-1944), Szabolcs vármegye közigazgatási bizottságának iratai (1876-1944) és a témával foglalkozó tanulmányok.

Dolgozatom három részből áll. Az első rész a Tisza földrajzi és szabályozás előtti helyzetképéről szól. Ezt követi a szabályozási munkálatok sikeres végrehajtásához szükséges tényezők (társulatok, munkaerő, anyagi eszközök) érvényesítési feltételének bemutatása. A harmadik rész elénk tárja az átvágásoktól, gátak és töltések emelésétől, ill. belvízlevezető-csatorna építésétől várt árhullámok gyors levonulásának és a kiöntések tartamának megrövidülése érdekében tett kísérleteket.

A XIX. sz. közepén az árvizek gazdasági és kulturális téren egyaránt akadályozták a haladást. Ezért volt szükség a Tisza-szabályozás és a rendszeres ármentesítés munkájának megkezdésére. A munkálatokat nagymértékben akadályozták az 1848-49-es események, kölcsönmegtagadások következtében pedig a pénz- és munkaerőhiány. A szabályozási munkálatok előrehaladását a dualizmus időszakában figyelhettem meg, ezt elsősorban a levéltári források feldolgozásával végeztem el.

„Van valami mondanivalója számomra?”

Retoricitás Alfred de Musset drámájában

PASS ANDREA

színháztörténet, IV. évf.
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:

DR. JÁKFAI MAGDOLNA, egyetemi docens,
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,
Színháztudományi Tanszék

Musset *Egy ajtó legyen nyitva vagy csukva* című drámája konkrétan egy közmondás „körbeírásaként” született. Az író sorozatban jelentetett meg folyóiratok hasábjain olyan színdarabokat, melyeknek címe egy-egy közmondásból ered. Ez a megjelenési forma- a szeriaszerűség és a társalgási színművek elindulása- az olvasási metódust tekintve innovatív jelleggel bír. Egyrészt elindít egy másfajta drámaírási és olvasási folyamatot (a hozzáférhetőség és érthetőség tekintetében). Másrészt – és ez inkább magáról a vizsgált drámáról mondható el- anakronisztikus módon viselkedik a dekonstruktív nyelvfelfogás tekintetében.

Musset *Egy ajtó legyen nyitva vagy csukva* című drámáján keresztül (ill. egyéb művei alátámasztásával) azt kívánom bemutatni, hogy a dekonstruktív nyelvi mechanizmus nem specifikusan a posztmodernként datált alkotások sajátja, hanem a nyelv természetéből adódóan a már kanonizált irodalmi szövegekben is működő folyamat. E gondolat hitelességét az is megerősítheti, hogy a szöveg koherenciájának illuzorikus voltát egy olyan korszakból való művön vezetem le, melyben az irodalomelméletek a szimbólum referenciát tételező használatát jelölik meg elsődleges konstitutív elemként. Azaz, a látszólag erősen kötött és a tradicionális értelmezések során lezártnak feltüntetett szövegek képesek kitérni a rájuk kövült referencialitás alól. Míg a huszadik századi szövegek az egyértelmű értelmezés képtelenségére fel is hívják a figyelmet, Musset drámája pusztán azáltal, hogy benne a nyelvi konvenció fátyla át- át szövődik a szöveg figurativitásával képes- intencionált megmutatás nélkül- leleplezni a *jelentés* ábrándját.

Mozgó képek az Exodusban

PÉCSI EDIT

angol – német, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. PERÉNYI ERZSÉBET, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Az Exodus az óangol irodalomnak - a Genesis B mellett – talán legkülönlegesebb darabja. Mózes könyvének történetét meséli el: a zsidók kivonulását Egyiptomból, vándorlásukat a sivatagban, és azt ahogy átkelnek a Vörös-tengeren. A hosszú elbeszélő költemény azonban stílusával, szerkesztésével, mozgalmasságával messze túlmegy egy bibliai történet egyszerű elmondásán (s leginkább germán hősi eposzra emlékeztet).

Elemzésemben a költemény végéről, a tengeri csatajelenet záró részéből választottam egy tizenkét soros részletet. Vizsgálódásom alapja két szempont volt. Az első Isten allegóriája, illetve megjelenése ebben a részletben. Megfigyelésem szerint itt a tenger pusztító ereje mögött nagyobb hatalom áll, s ennek a többlettartalomnak az óangol költő nagyon árnyalt nyelvtani és szemantikai eszközökkel ad kifejezést. Második szempontom a szerkesztés tudatossága volt: ebben a rövid részben statikus és mozgást jelentő igék követik egymást határozott sorrend szerint, követhető szerkezetet adva így a soroknak. A költői képek több szinten is *mozgó képekké* válnak, ennek részleteit vizsgálja a dolgozat.

*Buddhista kozmológia (A létforgatag szenvedései
Gampopa: A megvilágosodás ékköve V. fejezete alapján)*

PÉTER ALEXANDRA

tibeti, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

TÓTH ERZSÉBET, tudományos munkatárs,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Belső-ázsiai Tanszék

A szenvedés a buddhizmus központi fogalma, amely a különböző tanításokban és az ábrázolásokban is gyakran megjelenik. Tárnya a buddhizmus lényegét legtömörebben megragadó tanításnak, a Négy Nemes Igazságnak. Vizuális megjelenítése a létkerék, amely egyetlen képbe sűríti Buddha alapvető tanításait és a létforgatag lényecinek bemutatását. A szenvedés Igazságának bemutatását különböző iskolák mesterei választották témájuknak. Közülük az egyik leghíresebb, a kiemelkedő tibeti polihisztor, Gampopa, aki fő művében *A megszabadulás ékköve*-ben külön fejezetet szentelt a létforgatagban élő lények szenvedéseinek leírására. A dolgozat célja e fejezet fordítása és összevetése egy háromszáz évvel később élt hasonlóan neves, de más rendbe tartozó tudós, Congkapa leírásával. Az összehasonlítás lehetőséget nyújt arra, hogy e témakör tárgyalási módjának változásait nyomon kövessük.

A két párhuzamos szöveg összevetéséből megállapítható, hogy a leírások különbségei nem tartalmi jellegűek, hanem formaiak: egyrészt a nem minden esetben azonos források használatából adódnak, másrészt a két mű szerkezeti felépítésének, gondolatmenetének különbsége indokolja a létformák eltérő részletességű bemutatási módját. Ez legjobban az emberi létformát bemutató részben ragadható meg: Gampopa a szenvedések minél átfogóbb, mindenre kiterjedő leírására helyezi a hangsúlyt, Congkapa pedig arra törekszik, hogy kiemelje az emberi lét egyedülálló jelentőségét, értékességét a létforgatagból való megszabadulás szempontjából.

Az idézett művek köréből látható, hogy mindkét szerző az abhidharma rendszerének leírását vette alapul, így a téma további kutatása a többi tibeti hagyomány hasonló leírásainak vizsgálatát jelenti, főként olyan iskolákhoz tartozó műveket, amelyek nem erre a hagyományra építenek.

POLGÁR TAMÁS

történelem, VI. évf. – orosz, I. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

BEBESI GYÖRGY, egyetemi docens,

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Újkortörténeti Tanszék

Az I. világháború végén Közép-Kelet-Európában gyökeres változások mentek végbe. A korábbi birodalmak területein régi-új nemzetállamok születtek. Ezek közül Lengyelország tekintett vissza a legjelentősebb történelmi múltra. Vezetőinek komoly ambíciói voltak az ország nagyhatalmi státuszának visszaállítására.

A két mérvadó csoport, a szejmben többségben lévő a Roman Dmowski vezette nemzeti demokraták, illetve az államfő, Jozef Piłsudski és baloldali munkatársai, más-más elképzeléssel rendelkeztek a kérdéssel kapcsolatban. Dmowski egy erős, többségében lengyel lakosságú nemzetállamot kívánt létrehozni, míg Piłsudski életre akart hívni egy föderációt, mely szorosan összefogná a térség nemzeteit, a lengyeleket, litvánokat, beloruszokat és ukránokat, hogy sikeresen védekezhessenek egy esetleges orosz, vagy német agresszióval szemben. Nagyhatalmi ambícióihoz támogatót is talált Franciaországban, aki egy erős államok szövetségéből álló védelmi övezetet szeretett volna Németország és Szovjet-Oroszország közé állítani. Lengyelország keleti szomszédai azonban nem akartak egy lengyel vezetésű föderációban élni.

Piłsudski hadserege 1919 folyamán elfoglalta Vlnát, Minszket, valamint további jelentős litván, belorusz és ukrán lakosságú területeket annektált. 1919-20 telére már csaknem az 1772-es határoknál állt a lengyel haderő. Az antant hiába utasította Piłsudskit, hogy kössön békét az etnikai viszonyok alapján, 1920 áprilisában Szemjon Petljura ukrán atamánal kötött megállapodás értelmében a lengyel-ukrán hadsereg megtámadta a szovjetek által megszállt Ukrajnát. A Vörös Hadsereg, ellentámadása során azonban augusztusban egészen Varsóig hatolt. A varsói csatában azonban Piłsudski hadserege győzött, és visszavonulásra kényszerítette a bolsevikokat.

A békeszerződést, mely véget vetett Piłsudski föderációs, valamint az ukránok és a beloruszok függetlenségi törekvéseinek, Rigában írták alá 1921. március 18-án.

Szabályosság a várépítészetben.
Gondolatok az ozorai várkastély előképeizhez

PRAJDA KATALIN

történelem – muzeológia, V. évf
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FELD ISTVÁN, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A hazai művészettörténet-írás eddig kevés figyelmet szentelt a 14- 15. század fordulóján épült főúri rezidenciáknak. Jelen dolgozat kísérletet tesz arra, hogy a várépítészetben jelen lévő szabályosságot vizsgálja nemcsak a hazai, hanem az európai emlékek alapján. Majd a témát leszűkítve, egyetlen várkastély, Ozora példáján keresztül mutassa be a korabeli hazai várépítészetben jelen lévő külföldi hatásokat. A várkastély elemzésében a dolgozatom célja, hogy meghatározzam azokat a művészeti köröket, melyekben a legvalószínűbb mértékben kereshetjük a várkastély előképeit. Ebben alapkonceptióm az volt, hogy az építettővel, Filipo Scolarival kapcsolatban összhangba hozzam a rendelkezésre álló életrajzi adatokat a régészet és művészettörténet eddigi eredményeivel.

Az ozorai várkastélyról a legtöbb kutatónak egészen napjainkig az a véleménye alakult ki, hogy szabályos alaprajzi- és szerkezeti rendszerével egyedülálló a hazai anyagban.

Kétségtelennek tűnik - az itthon fellelhető anyag alapján - hogy az ozorai várkastély tradicionálisnak mondható a 15. század eleji Magyarországon, abban az értelemben, hogy főbb építészeti elképzeléseiben, alaktani és részletkiképzésében akár egy – a Nagy Lajos- kortól (1390-es évek) - elinduló fejlődés eleme is lehetne. Ugyanakkor - a mi a vár tipológiáját illeti - szinte egyértelműnek mondható észak- itáliai összefüggés körvonalazódik. Míg részleteiben sokkal inkább a vencieli cseh gótika lehetett mérvadó, mint Zsigmond építkezései esetében is.

A dolgozatban kísérletet tettem a főbb problémakörök felvetésére, a megoldás lehetséges számainak felfedezésére, azonban egy észak-itáliai szűkebben behatárolt területtel (illetve Pipo személyes ismeretségeiből adódó, utazásai alkalmával „vizuális ismeretanyagként” szert tett információkról), vagy konkrét személlyel való tényleges, közvetlen viszony bizonyítására, csak kiterjedt itáliai levéltári kutatásokkal, valamint a korabeli fontosabb várépítészeti emlékek számbavételével nyílnak lehetőségek.

Jemen 1962-1963,

A törzsek és a központi hatalom viszonya egy megosztott országban

PRANTNER ZOLTÁN

történelem, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

KOMÁR KRISZTIÁN, PhD hallgató,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A Közel-Kelet eseményei az elmúlt évszázadban hatásuknál fogva széleskörű érdeklődést keltettek világszerte, így hazánkban is. Az 1962 szeptemberében kirobbant jemeni forradalom eseményei azonban ismeretlenek maradtak a korabeli Magyarországon. Emiatt szeretnénk e dolgozat keretében felvázolni a forradalom előzményeit és annak első évét.

A dolgozat központi kérdése: milyen okokból kifolyólag váltak az imamátus támaszának számító törzsek a központi hatalom ellenségeivé; hogyan viszonyultak a törzsek a forradalom eredményeképpen felálló köztársasági kormányhoz, illetve az ezzel párhuzamosan kibontakozó rojalista erőkhöz; valamint véleményük mennyiben és milyen okok hatására változott meg az első év alatt.

Ennek kapcsán ki szeretnénk fejteni az előzmények tárgyalásakor az imamátus 1918-1962 közötti belpolitikájának kudarcait és a törzsekhez fűződő viszonyának átvértékelődését, amelyet több felkelés is – mint az 1948-as, az 1955-ös, vagy az 1959-es – bizonyított.

A forradalom kitörésekor ismertetnénk az egyes harcoló felek mellett és ellen szóló érveket és azok átvértékelődését a polgárháború első éve során. Utóbbi témakörön belül részletesen foglalkoznánk az egyiptomi beavatkozással is, amely több esetben is jelentősen hozzájárult az egyes törzsek pártállásának megváltoztatásához.

A politikatörténeti szál mellett részletesebben elemeznénk a rojalista sereg felépítését és tevékenységét, illetve kitérnénk a polgári lakosság megpróbáltatásaira is. A dolgozatot az 1963-ban meginduló, akkor még sikertelenné bizonyuló kölcsönös béketaogatások bemutatása zárja le.

A dolgozat végkövetkeztetése: az 1962 szeptemberi puccsot követően a köztársasági oldal mellé álló törzseknek elsősorban nem az ország belpolitikai rendszerével, hanem annak korábbi vezetőjével, az imámmal szemben voltak kifogásaik. Döntésüket elsősorban korábbi sérelmeik megbosszulása vezette. A köztársasági kormány és az azt támogató egyiptomi hadsereg azonban rövid időn belül maga ellen fordította többségüket.

Munkánk során elsősorban a nyugati publicisztikák témához kapcsolódó sajtótermékeinek, illetve az egykori szemtanúk visszaemlékezéseinek feldolgozására törekedtünk.

Egy lisszaboni amerikai diplomata reflexiói (1944 március)

PROTOVIN CSABA

történelem, V. évf. – mediterráneum, III. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ANDERLÉNÉ SAJTI ENIKŐ, egyetemi tanár,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
SÁRINGER JÁNOS, PhD-hallgató,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban egy Lisszabonba akkreditált amerikai diplomatának – Deák Ferencnek – a benyomásait állítottam a középpontba, aki a magyar–angolszász kapcsolatfelvételtől és béketapogatózásról átfogó képet nyújt. A lisszaboni amerikai diplomata Washingtonban lévő kollégájának vagy esetleg barátjának írta leveleit.

Ezen dokumentumok a Magyar Országos Levéltár (MOL) Bakach-Besseney György magángyűjteményében találhatóak meg angol nyelven. Jelenleg biztosan nem állapítható az meg, hogy miért fordította (fordította) Bakach-Besseney György angol nyelvre a Lisszabonon keresztül történő magyar–angolszász kapcsolatfelvételt. Azonban valószínűsíthető, hogy Bakach-Besseneynek és körének propaganda céljai voltak a dokumentumokkal.

Tanulmányomban, egy iratot elemeztem, amely úgy vélem a legjobban jellemzi a magyar–amerikai tárgyalásokat ezen időszakra vonatkozólag. A Kállay-kormány és a State Department kapcsolatfelvételéről, taktikai tapogatózásairól Lisszabonon keresztül ez idáig keveset tudunk, ami az irat jelentőségét tovább növeli.

Az amerikai diplomata úgy vélem lojálisan tekintett Magyarországra és a Kállay-kormányra. Ebből a nézőpontból értékelte Magyarországot, a magyar kormányt és a béketapogatózások menetét.

1944 januárjában Lisszabonba érkezett amerikai különmegbízott – Deák Ferenc – az Amerikai Egyesült Államok memorandumát nyújtotta át Wodianer Andor, lisszaboni magyar követnek, hogy az juttassa el a magyar kormányhoz. A memorandum három lehetőséget kínált Magyarországnak: 1., azonnali fegyverszünetet, 2., információkat szolgáltat ki az Amerikai Egyesült Államok számára, 3., kitart Németország mellett. A lisszaboni amerikai diplomata a memorandum átadásától (1944 január) 1944. március 19-ig Magyarországot és a magyar–angolszász kapcsolatfelvételeket értékelte.

Perényi Péter politikai pályafutása

PUSKÁR ANETT

történelem, IV. évf.

Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

PROF. DR. BESSENYEI JÓZSEF, egyetemi tanár,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A mohácsi csatavesztést követő zűrzavaros időszak szereplőinek megítélése rendkívül bonyolult feladat. Talán ez adhat magyarázatot arra, hogy eddig a korszak több kulcsfontosságú szereplőjéről, így dolgozatom főszereplőjéről, Perényi Péterről sem született színvonalas tudományos biográfia. E munka keretein belül nem vállalkozhattam arra, hogy tevékenységének teljességét vizsgáljam, nem tértem ki például a magyarországi reformációban vagy építészetben betöltött szerepére, hanem politikai ténykedésére koncentráltam.

Perényi életét megismerve hallatlanul izgalmas történet rajzolódik ki előttünk. A főurat nagystílű, de mai fogalmaink szerint gátlástalan politizálás jellemezte. Sokáig úgy érezhette, nemcsak birtokéhségét tudja így kielégíteni, hanem álma is valóra válik: a királyi fejdísz, mellyel két uralkodót is megkoronázott, saját fejére kerülhet. Arany Jánost és Szigligeti Edét is megihlető sorsa azért tragikus, mert nem ismerte fel a körülmények változását, és a nagypolitikai játékokban betöltött szerepét.

A dolgozat forrásbázisa elbeszélő forrásokból áll. Ezen munka során nem vizsgálhattam meg minden személyével kapcsolatban fennmaradt iratot; további kutatás tárgyát képezi majd az Országos Levéltárban és a külföldi archívumokban őrzött kiadatlan dokumentumok megtalálása és feldolgozása.

Obi-ugor medveénekek

RÁCZ NÓRA

magyar, IV. évf. – tanfő, IV. évf. – finnugor nyelvészet, III. évf.
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

DR. CZETTER IBOLYA, főiskolai docens,
Berzsenyi Dániel Főiskola

Dolgozatomban legközelebbi nyelvrokonaink, a Szibériában élő hantik (osztjákok) és manysik (vogulok) folklórszövegeinek egy jellegzetes fajtájával, a medveénekekkel foglalkozom. Ezek az obi-ugorok körében ma is élő medvekultusz „termékei”: a medveadászat utáni kiengesztelő szertartássorozaton, a medvetűnpen hangzanak el elbeszélve e totemállat alakja körül kialakult mítoszt: égi származását, földre való lejutását, bűnbeesését, halálát és a Felső Égbe való visszatérését. A medveénekekben megjelenő viágglátás, gondolkodás alapvetően különbözik a civilizációban megszokott racionális gondolkodásmódtól. Ezért fontosnak tartottam olyan megközelítési módot keresni, ami megfelel ennek a világlátásnak. Így döntöttem C. G. Jung archetűpus-elmélete mellett. Dolgozatomban első részében a jungi elméletrendszeren belül vizsgálom ezeket az alkotásokat. Foglalkozom a megnevezés problematikájával, a medve alakja által szimbolizált fejlődéslelektani sajátosságokkal és más pszichés tendenciákkal. Ezeket egy hanti medveének és egy vele sok tekintetben rokonítható 20. századi magyar vers (Juhász Ferenc: A csodafiú-szarvas kiáltozása a titkok kapujából) összehasonlításának eredményeivel igyekszem pontosítani, jobban körülhatárolni. A második rész a medveénekek egy másik síkját, a költői képeket, alakzatokat tárgyalja azok befogadáslelektani hatására koncentrálván. Ily módon ebben a fejezetben sem választom el a medveénekeket az embertől, és próbálom kapcsolódni az első rész (főként pszichológiai) megállapításaihoz. Céлом volt, hogy dolgozatomban egy speciális műfaj vizsgálatán keresztül magáról a (mágikus-)mítikus világlékről, gondolkodásmódról is képet adjak.

RESZEGI KATALIN

magyar, V. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. TÓTH VALÉRIA, egyetemi adjunktus,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Dolgozatom két nagyobb egységből tevődik össze. Az egyik egység a korai ómagyar kori hegynevek történeti-etimológiai szótárát foglalja magában, mely a vizsgált negyven vármegye (Abaúj–Pilis) valamennyi hegynévnek minősíthető adatát tartalmazza a IX. századtól jobbra az 1332–37-es pápai regestrummal bezárólag, de ahol szükséges későbbi adatokat is feltüntetek. A vizsgált névválományt a *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból című adattár* 1–2. kötetéből, illetve GYÖRFFY GYÖRGY *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* című munkájának 3–4. kötetéből gyűjtöttem össze a teljességre törekvés igényével. A hegynevek történeti adatai, lokalizálása után az egyes nevek szerkezeti elemzését adom meg, illetve részletesen foglalkozom eredeztetési lehetőségeikkel, névszociológiai vonatkozásaikkal. Kitérek továbbá az elemzés során az egyes adatok kapcsán felmerülő hang- és helyesírás-történeti jellegzetességeknek, az esetleg adódó olvasati problémáknak a tárgyalására is.

Munkám másik fő egysége a hegynevek rendszertani, nyelvi analízise. A szótár és a dolgozat elméleti része szervesen kapcsolódik egymáshoz, fogalomhasználatuk harmonizál, s a tipológiai elemzés számos részletét a szótárban álló etimológiai, hangtörténeti, névszociológiai stb. információk világíthatják meg, támaszthatják alá. A nevek nyelvészeti bemutatásakor HOFFMANN ISTVÁN *Helynevek nyelvi elemzése* c. munkájának tipológiáját vettem alapul. Ennek megfelelően a rendszertani vizsgálat során két elemzési szintet különítettem el: a szerkezeti vagy szinkrón leírást (melynek során a nevek funkcionális-szemantikai, illetve lexikális-morfológiai vizsgálatát végeztem el), valamint a keletkezéstörténeti, azaz diakrón szempontú helynévelemzést. A dolgozatomban ezeknek az elemzési szinteknek az elvégzéséhez társul még egy sajátos szempontú vizsgálat: a névföldrajz, ennek során a hegyföldrajzi köznevek területi elterjedését vizsgáltam részletesen, s e vizsgálati szinthez névföldrajzi térképlapokat is készítettem.

Metafora és szövegképzés

Szabó Dezső *Feltámadás Makucskán* című novellájában

ROMÁN ÁGNES

magyar, V. évf. – történelem, IV. évf.

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZITÁR KATALIN, egyetemi adjunktus,

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar,

Újkori Magyar Irodalom Tanszék

Dolgozatomban Szabó Dezső *Feltámadás Makucskán* című novellájának narratív kompozícióját és motivikus szemantikáját vizsgáltam. Az eddig megjelent szakirodalom ugyanis elsősorban a szerző biográfiai személyisége és ideológiai pozíciója felől közelíti meg a művet, következésképp a szövegben végbemenő jelentésképző folyamatok figyelmen kívül maradnak.

Elemzésem az elbeszélés parodisztikus jellegéből indul ki, itt M. M. Bahtyin és N. Frye paródia-, illetve ironia-koncepcióját vettem alapul. A feltámadás szüzsés alapmotívuma az ábrázolt beszédmódok felforgatásához, érvénytelenítéséhez vezet, míg az ironikus beszédmód a mítoszhoz is visszavezeti a novella szövegét. Ezáltal a szónak a szövegben betöltött funkciója került előtérbe. A húsvét szimbolikájának megjelenése, a tér-idő viszonyok ehhez kapcsolódó zakrális jelentéskörének kiemelt szerepe a novellában, valamint a "halál", az "évés" és a "dísznő" motívumainak összefüggése azt mutatja, hogy a novellaszöveg szemantikájába egy mitológiai szemantika is beépül. Ezt a motívumrendszert vizsgálva metaforikus értelemképző folyamatok váltak megfigyelhetővé novellában. Ju. Lotman és O. Frejdenberg szemiotikai és metaforaelmélete ahhoz segített hozzá, hogy a szöveg motivikáját olyan aspektusból írhassem le, amelyből láthatóvá válnak a metaforikus szemantika történeti forrásai: a bibliai (jézusi) feltámadástörténet és Perszephoné mítosza. Ezeket figyelembe véve a novellaszüzsé a "dísznő" gyökérmetafora kifejlésének tekinthető.

Az elemzésre alapozott interpretáció alapján vizsgáltam továbbá a *Feltámadás Makucskán* motívum- és szüzsépárhuzamait más Szabó Dezső-művekben is.

A tibeti kormányzati rendszerek változásai

RÓNAHÁTI CECILIA

történelem – tibeti, II. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

PROF. DR. BALOGH ANDRÁS, egyetemi tanár,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban egy mind az orientalisztika, mind a történettudomány által kevésbé feldolgozott témával foglalkozom, hogy egy, főként vallása és kultúrája alapján megítélt országot, kormányzati struktúrája alapján is bemutassak. Ehhez rövid áttekintést adok a tibeti történelem azon fordulópontjairól, melyek Tibet kormányzati rendszerének változásait meghatározták.

Forrásként a Kínai Népköztársaság alkotmányát, az autonóm területek irányításáról és a Kínai Népköztársaság területén élő kisebbségek történetéről frott jegyzeteit használtam fel, valamint a témában fellelhető szakirodalmat hasonlítottam össze.

Így tudtam hat táblázatban megrajzolni Tibet korszakainak kormányzati struktúráit, hogy összehasonlítható képet adhassak róluk. Ez alapján azt a következtetést vontam le, hogy a tibeti kormányzati rendszer a VII. század elejétől a XX. század közepéig legfontosabb jellemzőiben nem változott, hiszen az egyházi és világi hatalom vezetése mindvégig párhuzamos maradt, a két hatalmi ág egészen a legújabb korig egymást legitímálta, így Tibet történetének minden korszakában meg kellett őriznie eredendő sajátosságait.

Baranya megye helységneveinek keletkezésmódjai

RÓNASZÉKI KRISZTINA

magyar – kommunikáció, IV. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ÖRDÖG FERENC, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Amikor 1978-ban megjelent KISS LAJOS Földrajzi nevek etimológiai szótára (Bp., változatlan tartalommal 1980-ban, majd kétszeresére növekedett szócikkkel 1988-ban), rá két évre, 1980-ban *Helységneveink keletkezésmódjáról* címmel ÖRDÖG FERENC a fent mű alapján összeállította a Zala megyei helységnevek tipológiáját azzal a nem titkolt céllal, hogy eloszlassa azt a téves, a FNESz.-t nem kellő körültekintéssel olvasó vélekedést, miszerint a szerző helységneveink jelentős részét a szláv nyelvekből magyarázza. A helynévtipológiai vizsgálat tovább folytatódott, és megyéről megyére haladva tovább csiszolódott ÖRDÖG FERENC: Győr-Moson –Sopron megye helységneveinek keletkezésmódjáról, JUHÁSZ DEZSŐ: Veszprém megye helységneveinek rendszere, BARABÁS IRÉN: Fejér megye helységneveinek rendszere VÁRKONYI IMRE: Somogy megye helységneveinek rendszere, KÖRMENDI GÉZA: Komárom megye helységneveinek rendszere.

Dolgozatomban a fenti művek rendszerezési szempontját érvényesítem, tehát következetesen elkülönítem a nevek szemantikai és morfoszintaktikai szintjeit, és újabb, fő szempontnak veszem fel a kronológiáit, melyet KÁLNÁSI ÁRPÁD a Szatmári helynévtípusok és történeti rétegződésük című (Debrecen, 1996) művében valósított meg (vö. még HOFFMANN I.: *Helyneveink nyelvi elemzése*, 1993., BÉNYEI Á. - PETHŐ G.: *Az Árpád-kori Győr vármegye településneveinek nyelvészeti elemzése*, 1998.), amelynek folytatása ez a dolgozat.

*Az Osztrák-Magyar Monarchia tengeralattjárói az első világháborúban
egy tengeralattjáró-parancsnok visszaemlékezései alapján*

A "francia háború" (1914-1915)

RUSZNYÁK ANDREA

magyar – történelem, IV. évf.
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:

DR. KOZÁRI JÓZSEF, főiskolai docens,
Eszterházy Károly Főiskola

A dolgozat célja az Osztrák-Magyar Monarchia tengeralattjáró-flottillája 1914-1915 közti történetének, és az első világháborúban játszott szerepének bemutatása, felhasználva Georg Ritter von Trapp visszaemlékezéseit. Ismertetni a tengeralattjáró-flottilla állományát, a főbb hadműveleteket, értékelni jelentőségét; illetve von Trapp alapján bemutatni korabeli véleményeket, érdekességeket a megadott témával kapcsolatban.

A köztudatban a Monarchia tengeralattjáróinak meglete jóformán ismeretlen, további célkitűzést jelent ennek szélesebb körű, részletes ismertetése.

Mivel a történeti szakirodalomban ebben a témában magyar nyelven ez idáig csak egy mű jelent meg (Sárhidai Gyula: *Tengerek szürke farkasai*), a szerző elsősorban német nyelvű szakirodalmakra, illetve forrásokra támaszkodott.

A szerző a háború első két évét kívánja áttekinteni. Ez a szakasz a "francia háború" elnevezést kapta, ugyanis 1915 után a francia hajók elhagyták az Adriát, a hangsúly a következő években az olasz hadihajók ellen folytatott tevékenységre tevődik át.

A szerző célja bemutatni azt a folyamatot, hogyan szorulnak ki az Adriai-tengerről a francia hadihajók és tengeralattjárók, milyen események következtében korlátozódott a kezdetben Poláig jutó hajók tevékenysége az Otrantói-szoros védelmére és az ostromzár fenntartására; valamint mennyiben játszott szerepet ebben a folyamatban a hadi események jelentősége és a hadszíntér fontossága. Az Adriai-tenger, mint hadszíntér elhagyása mennyiben köszönhető a tengeralattjárók a térségben folytatott műveleteinek?

Az első két háborús év jelentős változásokat hozott a tengeralattjáró-flottilla és az admirális viszonyában is; ismertetni ennek okait és következményeit.

A flottilla háborúban játszott szerepe a világtörténelemre nem gyakorolt jelentős hatást, de a szerző véleménye szerint kiemelkedő fontosságú rólok szólni, hiszen a tengeralattjárókon magyarok is teljesítettek szolgálatot.

Adalékok az Árpád-ház családi történetéhez

SAJTI KORNÉLIA

történelem, V. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FONT MÁRTA, egyetemi tanár,

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Középkor- és Koraiújkor Történelmi Tanszék

A középkorban, amikor az Árpád-házi királyok feleséget választottak maguknak befolyásoló tényezőként mindig az aktuális külpolitikai helyzet játszott szerepet. A dinasztikus házasságok elsősorban a két adott ország kapcsolatának megerősítésére szolgáltak. Az Árpád-ház uralkodói ezért a szomszédos cseh, osztrák, lengyel valamint a kijevei és a bizánci uralkodó és fejedelmi családok leányaival kötötték házasságot.

Az Árpád-ház történetében két rendhagyó házasságra került sor, mégpedig a távoli aragóniai uralkodó családból. Az első frigy III. Béla fiának, Imrének 1196 körül Konstanciával, II. Alfonz aragóniai király lányával kötött. A második spanyol-magyar dinasztikus házasság 39 évvel később, II. András lánya, Jolánta és I. Jakab aragóniai király között jött létre.

Dolgozatom a két különleges frigy közül Imre és Konstancia kapcsolatával foglalkozik. Nemcsak a házasság létrejöttének körülményeit vizsgáltam meg a magyar, a spanyol és az egyházi források tükrében, hanem Anderle Ádám által felvetett kérdésekre is kerestem a választ. A spanyol és magyar történelmi források között eltérések találhatók Imre és fia halálának dátumában. Felmerül az a kérdés, hogy mi az oka ezen eltéréseknek, és további kutatásra ösztönöz, hogy a katalán források teljes mértékben összehasonlíthatók legyenek a magyar és az egyházi oklevelekből már ismert tényekkel. A pápa szerepe is jelentős, mind a házasság létrejöttében mind az információk áramlásában. III. Ince pápa jóváhagyása kellett Konstancia első és második házasságának létrejöttében, de szerepe volt az Imre és András közötti viszály alakulásában is. Miért volt III. Incének lehetősége, hogy világi dolgokba is beavatkozhatott saját tervei megvalósulása érdekében? A dolgozat röviden áttekinti az egyházban bekövetkezett változásokat és a magyarországi uralkodókkal való kapcsolatot is. A tanulmány célja, hogy felhívja a figyelmet a forrásokban rejlő ellentmondásokra s azok tisztázásának fontosságára. Ahhoz, hogy teljes képet alkothassunk Konstanciáról, szükség lenne a katalán oklevelek és krónikák megismerésére is.

*A halomsíros kultúra települései Csongrád megyében
(Korai halomsíros telepnyomok Zákányszék határában)*

SÁNTA GÁBOR

történelem, IV. évf. – régészet, III. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
DR. HORVÁTH FERENC, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A későbronzkor kezdetét jelző, nagy volumenű történeti-régészeti változások fontos tényezője, mozgatórugója a közép-európai eredetű halomsíros nép, kultúra. E jelentős bronzkori műveltségünk települései alig kutatottak, a Dél-Alföld ebben a tekintetben különösen rossz helyzetben van. Dolgozatom keretei közt közreadok egy előzetes topográfiai gyűjtést, amely a korszak terepbejárásán megtalált, szakdolgozatokban publikált településeit tartalmazza. A tényleges leletanyagot még nem volt módom át tanulmányozni, így csak a terepbejárást végzők meghatározásaira támaszkodhattam. Emellett dolgozatom gerincét a Zákányszék határában feltárt korai halomsíros település feldolgozása adja, amely alapján bizonyos általánosításokra nyílik mód.

Zákányszék a Duna-Tisza köze déli részén fekszik, folyóvizektől távol, homoktalajon. Huzamosabb megtelepedésre, földművelésre talaja miatt kevésbé alkalmas. Határa keleti felében, 1976 áprilisában helyszíni szemle során egy homokbányában bronzkori edényeket találtak. Az 1997-1998 közötti, illetve a jelenleg is folyó, a szerző és Hornok Péter régészhallgató által végzett terepbejárásokon összesen 5 biztosan halomsíros korú település vált ismertté. Közülük három a korai halomsíros időszakra keltezhető. Az 1976-os lelőhellyel (Ördög-tanya) együtt így 6 telep nyomai lokalizálhatóak, igaz, ez még nem végleges adat, mivel a határ $\frac{1}{4}$ része még nincs bejárva. A nyugati oldal nagy kiterjedésű települését (Zákányszék – Homokkultúra Mezőgazdasági Szakszövetkezet) 1977 óta ismerjük, mikor is egy leletbejelentést és helyszíni szemlét követően Saliga László és Korkes Zsuzsa rövid leletmentést végzett. Az ekkor előkerült kerámiaanyagot a terepbejárásunk során innen gyűjtött cserepekkel együtt a dolgozatban ismertetem.

A leletanyag kapcsán bizonyos kérdésekkel, kerámiatípusokkal behatóbban foglalkozok a fazekak, tárolóedények felületén található elkont barbotin, a schlickwurf problematikája. Az összegyűjtött párhuzamok alapján e nagy számban előforduló "díszítés" elsősorban a korai halomsíros időszakra, azon belül is inkább a telepanyagra jellemző. Vizsgálata során jelentős regionális különbségeket tudtam kimutatni a használatában, de a Reinecke BD időszakra mindenhol eltűnik. A talák vizsgálata nem hozott komolyabb eredményeket, de kissé árnyalni kell a Kőszegi Frigyes által felállított tipológiai sort. Elsősorban a merev időbeli horizontok elkülönítése problematikus. A bögretípusok esetében elmondhatjuk, hogy több, régen egymásutáninak gondolt forma él együtt. Ily módon az egyes korszakokban csak az egymáshoz viszonyított arányuk változott meg. A leletanyagban igen jellegzetesnek kell tartani egy kissé kihajló peremű, ívelt vállú, vállán benyomott lencsesorral díszített edényt. Igen ritka típus, a hazai anyagban csak a Budapest – Vízakna úti telepen találták meg. Párhuzamai a legkorábbi halomsíros anyagban lelhetők fel, így kronológiai helyzete biztosnak mondható. Megtalálhatók anyagunkban a Kovács Tibor által korainak meghatározott, ívelt, háromszög keresztmetszetű bordával díszített vállú urnatöredékek, amik újabb bizonyítékai településünk koraiságának. Hasonlóképp erre utalnak a kis számban előkerült, erősen tölcséres nyakú korsók, amik elsősorban a magyarádi kultúrára jellemzőek. Más korai halomsíros formák (pl. hengeres nyakú, öblös, két könyökfüllel ellátott fazék), díszítések (körülárkolt bütyök, csüngő sraffozott háromszög)

mellett ezek jelentik a legfontosabb indokokat a telep korai időszakba keltezése mellett. Településünk életét a Reinecke BB₂ időszak elejére tehetjük, anyaga nem a hódítók, hanem az egy-két emberöltővel később élt népesség hagyatéka, mivel benne a kialakuló tápéi csoport felé mutató jelek is vannak. Néhány, jellegzetes díszítésű és formájú töredék (lencsedísz és vonaldísz kombinációja, peremről csüngő bordadísszel ellátott tárolóedény, stb.) középső bronzkori, pontosabban vatyai kapcsolatokkal rendelkezik. A telep koraisága miatt megengedhető a feltételezés, hogy nem zajlott még le jelentősebb összeolvadás a helyi lakosság és a hódítók között. A vatyai jellegű cserepeket emiatt a halomsíros közösséggel együtt élő őslakos csoport emlékmanyagának tartom. A bagi telep anyagának vizsgálatakor szintén helyi népesség és a halomsírosok együttélését mutatta ki Kovács Tibor.

A német felszíni flotta az Atlanti-csatában

SARLÓS ISTVÁN

történelem, IV. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

BRUHÁCS KINGA, egyetemi tanársegéd,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Modernkori Történeti Tanszék

Az I. világháború tanulságai alapján a német flotta a II. világháborúban a kereskedelmi hajók elleni hadviselésre, azaz a kalózkodásra rendezkedett be. Ennek az elképzelésnek a szellemében vívta meg a felszíni flotta is a világháború leghosszabb csatájának tartott Atlanti csatát.

A német haditengerészet létszáma miatt nem volt képes egy, a Royal Navy elleni átfogó támadás végrehajtására, az utánpótlásvonalak zavarására és esetleges megbénítására azonban határozottan alkalmasnak bizonyult.

Ezt támasztották alá az alábbi műszaki paraméterek is:

A hajók alapanyagaként használt króm–nikkel–acél ötvözet (Wothan–páncél), aminek a teherbírása sokkal jobb volt a britek által használt sima acélnál.

A Marckensen–típusú építés, ami nagy stabilitást adott.

A kazánjaik teljesítménykülönbsége.

A BBC–turbinák és a Parsons–turbinák erőátviteli rendszere szintén a németeknek kedvezett, ahogy az ehhez kapcsolódó hatékonysági különbségek is.

Az üzemanyagtartályok mérete.

A sztereoszeptikus tűzvezetés előnye a háromszögek egybevágóságára alapozott tűzvezetéssel szemben.

A német technikai fölény a flottaműveletek során számos alkalommal megmutatkozott, a szerencse azonban a legnehezebb pillanatokban mindig ellenfelük oldalára állt, akik így el tudták pusztítani a nagy német hadihajókat, ezzel nagymértékben hozzájárulva a szövetséges győzelemhez az Atlanti–óceánon.

A beszélés nehézségei

(Az interperszonális kommunikáció lehetősége Ottlik Géza regényeiben)

SARNYAI TIBOR

magyar, V. évf. – kommunikáció, IV. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. OLASZ SÁNDOR, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Modern Magyar Tanszék

A dolgozat az Ottlik-regények (Hajnali háztetők, Iskola a határon, illetve Buda) szereplőinek nyelvhasználatát vizsgálja. A tanulmány két részre osztható; az első részben egy egyszerű modellből, a Shannon-Weaver-féle kommunikációs modellből kiindulva a modell négy kulcsszavát (információ, redundancia, kódszótár, adatbázis) felhasználva arra jutunk, hogy az üzenetek megfogalmazásánál a regény szereplőinek nagyon kevés nyelvi szabadságuk van, így üzeneteik tartalma többé-kevésbé pontosan megjósolható, ezáltal kommunikációjuk során a redundáns részekről fokozatosan megszabadulnak. Medve, Szeredy, Bébé és a többiek nyelve emiatt lesz egy hümmögésekből, lihegésekből és egyéb metakommunikációs eszközökből álló párbeszéd, melyet az elbeszélő festő, Bébé megpróbál újra annyira redundánssá tenni, hogy egy kívülálló is megértse. A dolgozat kimutatja, hogy a határszéli fiúk igen gyakran alkalmaznak kódszótár-egyeztetéseket – mely minden kommunikáció alapfeltétele –, illetve, hogy kódszótáraik a regény folyamán néhányszor átalakulnak. Egyéni kódszótáruk egyrészt a jobb és könnyebb megértést szolgálja, másrészt a megkülönböztetést a többi gyerektől, a “cserkészektől”. A dolgozat felhívja a figyelmet arra, hogy adatbázist igen ritkán egyeztetnek a fiúk, noha Bébé szerint ez igen fontos része az életnek. A szakirodalom ezt a tényt azzal magyarázza, hogy a közös közösségi tér, az életvilág egyezése nem teszi szükségessé az adatbázis-egyeztetést, hiszen a fontosabb tények kimondás és egyeztetés nélkül is egyértelműek.

Az életvilág kifejezés Ludwig Wittgenstein kései munkássága felé tereli figyelmünket. A dolgozat második részében, a nyelvjáték-elmélet vizsgálatakor kiderül, hogy a filozófus Wittgenstein és az író Ottlik hasonló nézeteket vall a nyelv szerepéről és működéséről. Az egyezés bemutatásához hasonló problémákat felvető mondatokat (view-okat) kerestünk a Filozófia vizsgáldásokban és az Ottlik-regényekben. A közös mondatok izgalmasan rajzolják ki az Ottlik-szövegek filozófiai hátterét.

Létezik-e iglicség? Caryl Churchill: Az iglic

SASVÁRI ANITA

színháztörténet, IV. évf.

Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:

SCHULLER GABRIELLA, egyetemi tanársegéd,

Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,

Színháztudományi Tanszék

A dolgozatom témája Caryl Churchill kortárs drámaíró művének elemzése, vizsgálata. Valamint Az iglic (The Skriker) című munkájára reflektálni posztmodern irodalomelméletek (feminizmus, dekonstrukció) segítségével. Szóba jön Hélène Cixous, Luce Irigaray, Gayatri Chakravorty Spivak, Julia Kristeva elméleti írásai, kérdés lesz, hogy női drámaírók munkái ugyanúgy nem kapják meg a figyelmet, ahogy a kortárs dráma.

Caryl Churchill Az iglic című munkáját, a Vígyszínház Házi Színpadán már két éve előadják.

Fontosnak érzem a feminista olvasatok (elméletek, kritikák) összehasonlítását a férfi olvasatokkal, például Zsótér Sándor férfi olvasatával. A rendezéseiben ólálkodó nemi-(szerep)-cserék értelmezéséhez a kortárs színház és filmek nemiség, szexualitás felfogásának megértése a célom.

A nemek cseréje és a nemi szerepek kipróbálása nemcsak az életben van jelen, hanem sok filmben, és rendezésben kérdésként merül fel az identitások szempontjából. Az identitások vizsgálatát lacani alapelveket szem előtt tartva közelíttem meg.

Churchill felé az érdeklődést, az az előadás keltette, ami a Házi Színpadon látható. Az iglic az eddig legnagyobb népszerűséggel büszkélkedhet, pedig egyszerre csak ötven ember látja. Miért olyan kevesen mernek kísérletezni? Mind a nézők, s a színházak egyaránt.

A dolgozat célja, ezen felsorolt szempontok segítségével az identitásoknak vizsgálata, a női identifikációs lehetőségek szemrevételezése. Hogyan fogadja be ezt egy közép-európai kis ország lakója, illetve, hogy mennyiben jelentenek sokat az olyan szerzők, mint Churchill a színház - irodalom tudománynak, jelentősek-e, annyira, mint Antonin Artaud vagy Heiner Müller akik szintén hatalmas hatást gyakoroltak az angol színpadra, Churchill színművei növekvő színházi kalandkedvet mutattak, olyat, ami az új írók körében nagyon fertőző volt.

SCHIBNER TAMÁS

magyar nyelv és irodalom, V. évf. – összehasonlító irodalomtörténet, IV. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

KULCSÁR-SZABÓ ZOLTÁN, egyetemi adjunktus,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban egyrészt arra teszek kísérletet, hogy röviden bemutassam: milyen szerepet játszik a dekonstruktív irodalomkritika a Jorge Luis Borges munkásságáról szóló szakirodalomban. Ehhez a Floridai Egyetem professzorának, Stephen E. Soudnak az egyik cikkét hívom segítségül, aki éppen az imént említett megközelítési módot támadta, megkérdőjelezve egy dekonstrukciós olvasás jogosultságát Borges műveinek esetében. Az ő állításait fogom először megvizsgálni, s reményeim szerint kimutatom, hogy vádjai kevésbé megalapozottak. Ezután Borges *El Aleph* című elbeszélését elemzem részletekbe menően, különös tekintettel a Soud és az őt ért kritikám által megnyitott távlatokra, ezzel demonstrálva egyszersmind a dekonstrukciós alapokon álló, mindenekelőtt Paul de Man gondolkodására támaszkodó olvasás produktivitását Borges esetében. Ezek után arra keresem a választ, hogy az argentin író-költő-esszéista miért válhatott a hatvanas évektől fokozatosan egyre népszerűbbé az angolszász irodalmárvilágban (és nemkülönben a nagyközönség körében), eljutva egészen addig az időpillanatig, amikor is az angol nyelven évente születő cikkek száma meghaladja a spanyolul írt tanulmányok számát – a hatvanas évektől napjainkig terjedő kritikai korpuszt tekintve egyensúlyban vannak az angolul és a spanyolul írt elemzések! –, s jobbára a különböző irodalomelméleti iskolák hatására az angolszász értelmezések a legtöbb esetben változatosabbak, érdekesebbek, frissebbek, több szempontot mozgatnak, s így egyre inkább átveszik a Borges-értés irányítását is. Végül az utolsó fejezetben azt szeretném vázlatosan ismertetni, hogy de Man milyen szerepet játszott Borges angolszász recepciójában, és hogy mi az, ami leginkább összeköti szemléletben az argentin mestert és a belga-amerikai irodalmárt.

SCHIRM ANITA

magyar, V. évf. – általános nyelvészet, V. évf. – nyelvtörténet speciális képzés, III. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FORGÁCS TAMÁS, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban a *-(j)Ű* és az *-(V)s* képzős birtokos melléknévi összetételeket vizsgálom, és a hozzájuk kapcsolódó “elidegeníthetetlenség” fogalmát. Bemutatom, hogy mi a különbség az elidegeníthető és az elidegeníthetetlen birtoklást kifejező szerkezetek között, s különböző nyelvekből hozok példákat az elidegeníthetlenség morfológiai megjelenésének öt típusára. Majd megmutatom azt is, hogy általában milyen szemantikai tulajdonságokkal rendelkeznek az ún. elidegeníthetetlen szerkezetek. Ezek legtöbbször testrészt, rokonsági fokot, elvont tulajdonságot, rész–egész viszonyt fejeznek ki, s a legtöbb nyelvben az alapszókincshez köthetők. Majd rátérve a magyar nyelvre, áttekintem az *-ú/-ű*, *-jú/-jű* és az *-s* képzős kifejezések kialakulását és történetét. Az egész nyelvtörténet folyamán végigkísérhető az a különbség, hogy a *-(j)Ű* csak jelzős szintagma főnévi alaptagjához kapcsolódhat, és általában elidegeníthetetlenséget fejez ki, az *-(V)s* képzővel alakult melléknévek viszont önmagukban is állhatnak, és elidegeníthetőséget jeleznek.

Dolgozatomban a birtokos melléknévi szerkezetek szinkron státuszát is bemutatom. Ehhez kérdőíves felmérést végeztem, melynek során nyolcvannégy adatközlő ötvenkét kifejezésre adott eldönthetőségi ítéletét értékelem. Az eredményekből kiderül, hogy napjainkban is fennáll az elidegeníthetlenség és az elidegeníthetőség oppozíciója, s ez befolyásolja a képzők közti választást. A kapott eredmények némileg megkérdőjelezzik Kiefer Ferencnek az Új magyar nyelvtanban (Osiris Kiadó, Budapest, 1998: 239) tett azon állítását, hogy az elidegeníthetlenséget a beszélők elidegeníthető tárgyakra, például a ruházatra is kiterjesztik, s ilyenkor az *-s* képzőt használják. Megmutatom azt is, hogy a különböző nyelvészeti modellekben hogyan kezelik a *-(j)Ű* képzős kifejezéseket és a hozzájuk szorosan kötődő zárójelezési paradoxonokat. Végül hangtani, szintaktikai és szemantikai szabályok megadásával kísérlelem meg leírni a kétféle képző lehetséges használati körét, és kitérek a kérdés alkalmazott nyelvészeti vonatkozására is.

SCHNEIDER ISTVÁN

német nyelv és irodalom, V. évf.
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:

OROSZNÉ TAKÁCS KATALIN, egyetemi tanársegéd,
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,
Német Nyelv és Irodalom Tanszék

Die Arbeit ist ein Versuch auf die Darstellung der letzten vollständigen Spielzeit des deutschsprachigen Theaters in Ödenburg. Meine Wahl ist deswegen auf das Jahr 1885 gefallen, weil sich die Tätigkeit des im Jahre 1884 engagierten Direktors, Alfred Cavar derzeitig zuspitzte. Zu dieser Zeit fand er nicht nur die Anerkennung des Publikums, sondern auch der städtischen Elite, welche ihm zu seinem anspruchsvollen, künstlerischen Schaffen die notwendige Bedingung zur Verfügung gestellt haben. Dieser fruchtbaren Zusammenarbeit sind sämtliche niveauvoll uraufgeführte Stücke -unter denen zahlreiche Opern-, ständige Anwesenheit gefeierter Künstler der Wiener Bühne und die Verstärkung der gesellschaftlichen Rolle des Theaters zu verdanken. Mein Essay würde auch die Wirkung der damaligen politischen Bestrebungen indirekter Weise auf das kulturelle Leben widerspiegeln.

Im Jahre 1885 war die letzte Saison, als die deutsche Schauspielerei in Ödenburg in ihrem vollen Glanz erschien, ab nächstem Jahr auf den Druck der ungarischen Minderheit musste die Bühne auch für die ungarischen Truppen zugänglich gemacht werden. Damit nahm der sich Schritt für Schritt fast vollgezogene Abklang des deutschen Theaters einen Anfang.

Eine adäquate Abbildung der Epoche gewinnt man durch die Untersuchung der zeitgenössischen Presse, unter denen wegen ihrer führenden Position in der Region die *Oedenburger Zeitung* zu erwähnen ist. Da das Theater, als Institut eine der bedeutendsten Präsentationsorte anzusehen war, reflektierte die Zeitung Tag für Tag mit ausführlichen und kritisch ausgerichteten Berichten auf die Geschehnisse des Theaters.

Ich hätte die Absicht ein umfangreiches Bild aus dem Gesichtspunkt der erwähnten Zeitung über den damaligen kulturellen Einfluss des Deutschtums auf dem Gebiet des Theaterwesens anzubieten.

Az Európai Unió nyelvpolitikájának olasz vonatkozásai

SCHNELL ZSUZSANNA

olasz – amerikanisztika, V. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Zentainé Kollár Andrea, egyetemi adjunktus,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom célja az Európai Unió nyelvpolitikai stratégiájának feltérképezése, és értékelése. Az Európai Unió nyelvpolitikája vizsgálataim eredményei alapján még számos hiányossággal rendelkezik, mely egyrészt a Közösségre jellemző *demokratikus deficit*, másrészt az egyes tagállamok politikájának és a közösségi politika összeférhetetlenségének következménye.

Előadásom középpontjában az Európai nyelvi sokféleség áll, és az ebből adódó identitásbeli, társadalmi, nyelvi, és kisebbségi problémák tanulmányozása az európai integráció keretein belül. Részletesen elemzem az Uniót jellemző többnyelvűséget és a Közösség nyelvi kisebbségeinek jelenlegi helyzetét az Európai Bizottság e témában végzett felmérési adatai alapján. Ezt követően összefoglalom az EU nyelvpolitikájának alapvető problémáit, majd ismertetem a kisebbségi nyelvi jogok igazgatásáért felelős szervek (Európai Parlament, Régiók Bizottsága, Európai Bíróság) feladatát és kompetenciáit. Részletesen vizsgálom az Európai Bíróság igazságszolgáltatását nyelvi kérdésekben. Két olasz eset elemzése során értékelem az európai nyelvpolitika hatékonyságát, rámutatva arra, hogy a kisebbségi kultúrák védelmének és megőrzésének ideológiai háttere az alkotmányos politikai értékrend tükrözője. A nemzetek feletti, többnyelű európai egység nyelvpolitikája akkor hatékony, ha sikeresen orvosolja az ismertetett problémákat, s ha meg tudja valósítani azt az elgondolást, hogy a nemzeti szint alatti helyi csoportok, kultúrák érvényesíteni tudják érdekeiket a mindennapi politikai, társadalmi élet alakulásában, az európai szintű kulturális egység megalósításában.

SCHRECK CSILLA

történelem, V. évf.

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FAZEKAS CSABA, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Erzsébet személyisége önmagában is egy igen érdekes, izgalmas, sokat kutatott téma. A szakirodalomban rengeteget foglalkoznak a magyarországi Erzsébet-kultusszal, mégis az általam választott téma, a gyász, még ismeretlen terület. Dolgozatomban ugyanakkor nem elégedtem meg a gyász pusztá leírásával, igyekeztem azt a közvélemény aspektusából vizsgálni.

A tanulmány megírásának legnagyobb nehézségét a közvélemény fogalmának, illetve a történeti közvélemény-kutatás módszerének megválasztása jelentette — melynek problematikájával részletesen a bevezetésben foglalkozom —, hiszen a téma az eltelt több mint 100 év miatt szociológiai módszerekkel közvetlenül már nem kutatható, és a rendelkezésre álló források is hiányosak.

A tanulmány első fejezetében áttekintést adtam arról, hogy hogyan alakult ki fokozatosan a magyarországi Erzsébet-kultusz, hiszen csak ezzel együtt érthetjük meg pontosan a második fejezetben a gyászeseeményeken keresztül elemzett közvélemény alakulását. Ugyancsak a második fejezetben elemzem a társadalom többségének az anarchizmushoz való, és az esemény kapcsán hirtelen előtérbe kerülő viszonyát. A téma vizsgálatánál fontosnak tartottam tisztázni, hogy a gyász egyes mozzanatait spontán megmozdulások voltak-e, vagy csupán a protokoll részét képezték.

Tanulmányomban alapvetően két összefüggésre kívánok rámutatni: 1. Annak ellenére, hogy a merényletet a közvélemény valóságos tragédiaként élte meg, az Erzsébet-gyász eseményei országos viszonylatban és a protokollt figyelembe véve nem mutatnak egyedi jellemzőket. 2. A politikai irányzatok, felismerve azt, hogy az egész ország őszintén gyászol, a sajtón keresztül megpróbálják saját politikájukat népszerűsíteni.

SCHULTZ ÁDÁM

francia – iranisztika, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. LŐRINSZKY ILDIKÓ, egyetemi adjunktus,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Francia Tanszék

A dolgozat alapjául G. de Nerval *Hákim kalifa története* című meséje szolgált, mely a *Keleti Utazás (Voyage en Orient)* című mű egyik önálló mesebetéjtje. A szakirodalom ezzel a történettel méltánytalanul keveset foglalkozik, és csak érintőlegesen. A dolgozat célja a történetben szereplő keleti elemek kimutatása, illetve a mese egyes motívumainak értelmezése nyugati, európai, valamint keleti szemszögből. A dolgozat célkitűzését alátámasztja a tény, hogy a szerző bizonyos mértékig ismerte kora orientalista témájú munkáit, és, hogy maga is járt keleten.

A vizsgálat első fele a mese történelmi hátterét, illetve a mű alapjául szolgáló legendákat tárgyalja, valamint rámutat arra, hogy Nerval olvasmányaiból szerzett ismereteit miként használja fel, pontosabban alakítja át. A dolgozat második fele egyes keleti elemek kimutatására tesz kísérletet, mely megteremti egy némileg másfajta értelmezés kereteit. Természetesen főlőleges lenne a művet kizárólag keleti szemszögből elemezni, hisz annak sokszínűsége éppen a felsorakoztatott elemek sokszínűségében rejlik. A dolgozat ezen része tehát egymás mellé, illetve egymással szembe állítva vizsgálja a mesében szereplő nyugati és keleti elemeket, valamint nyugati és keleti szempontból értelmezi azokat oly módon, hogy a mesebetét egyes szövegrészeit keleti szerzők szövegeivel veti össze.

A keleti, jobbára misztikus elemek jelenléte ellenére Nerval műve természetesen nem tekinthető misztikus munkának, így a dolgozatnak nem is célja egy e fajta nyilvánvalóan téves megközelítés, ugyanakkor tagadhatatlan, hogy ezen elemek, ha gyökeresen meg nem is változtatják, de árnyalják a mese értelmezését, sokrétűvé teszik azt.

*Közösség, költészet, közköltészet –
A diákirodalom szerepe költészettörténetünkben*

SEBESTYÉN ATTILA

magyar, V. évf. – angol, III. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. OLÁH SZABOLCS, egyetemi adjunktus,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Magyar Irodalmi Intézet – Régi Magyar Irodalmi Tanszék

Feltevésém szerint a 18. századi kéziratos kollégiumi költészet – s ezen belül is leginkább a halotti búcsúztató versek – poétikai és antropológiai aspektusai árnyalhatják azt a képet, amelyet bizonyos irodalomtörténeti változásokról alakítottunk ki. A szövegek nagy része a vallásos világréptől teljesen még nem szakadt el, ugyanakkor e világmagyarázó elv elégtelenségét is fel-felillantotta. Korábbi kutatásaim során több 18. századi diákirodalmi gyűjteménnyel foglalkoztam. Akkor elsősorban az anyag összetettségének felmutatására és a szövegek eszmetörténeti vonatkozásaira koncentráltam. Dolgozatommal most az a célom, hogy egy, a költészettörténeti szempontból legérdekesebb gyűjteményt kiválasztva, s a szövegelemzések *mélyítésével*, az említett komplexitás szóművészeti megfogalmazását feltárjam. A kiválasztott gyűjtemény az R 702/aa jelzetű, *Halotti búcsúztatók* (1795-1800.) című darab. Az elemzésekhez szükséges volt kialakítani egy sajátos értelmezői kontextust. Azért fordultam az angol költészettörténet-íráshoz, mert ott több olyan kísérlet is található, mely a 17. század vallásos költészetének elemzésében összekapcsolja a könyörgés antropológiai tapasztalatának vizsgálatát és a különböző számú és személyű szólamok változtatását érintő poétikai elemzéseket. Magam pedig akkor hasznosítottam ezeket az eredményeket – a kortárs líraelmélet bizonyos megfontolásaival együtt –, amikor a 18. századi kéziratos halotti búcsúztató versek értelmezése során a különböző grammatikai és pragmatikai alanyok összetett viszonyát vizsgáltam.

A Shakespeare szerzőségi vita

SEBŐK ATTILA

angol, IV. évf. – filozófia, II. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Habil. Géher István, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Hogyan lehetséges, hogy a műveiben mintegy 25.000 szót enumeráló Shakespeare, aki látszólag minden tudományban járatos volt, nemcsak hogy még egy tisztességes egyetemet nem tudott elvégezni, de *bizonyíthatóan* semmiféle képzésben nem vett részt, sőt az is kétségbe vonható, hogy írni-olvasni tudott? Nyilvánvalóan ez a magyarázata annak, hogy számtalan elmélet próbálja azt bizonygatni, hogy nem is ő írta a világirodalom leghíresebb és a színházokban legtöbbet játszott drámáit, hanem valaki más, akinek megvolt a megfelelő képzése, de esetleg jobbnak látta valamért a “Shakespeare” álnév alatt publikálni a műveket. Most, hogy látszólag az újító kritikái irányzatok elfáradni látszanak, újra fellángolt ez az egyébként a XX. század elején elkezdődő vita. A dolgozatom célja, hogy a négy legfontosabb jelölt (Sir Francis Bacon, Christopher Marlowe, Edward de Vere és maga Shakespeare) szerzősége mellett felsorakoztatott érveket megvizsgálja és mérlegelje.

Mindaz, ami Shakespeare-ből hiányzik, a képzettsége, a (szexuális vagy politikai) kapcsolatai, Itália ismerete, vagy akár a költői véna, bizonyíthatóan megvan az összes többi jelöltben. Már csak az apróságokat, és persze nevük elrejtésének okát kell feltárni.

Sir Francis Bacon mint a kor legnagyobb tudósa, ideális jelöltnek tűnik. Különböző utalásokból akár arra is következtethetünk, hogy titokban verseket, talán színműveket fabrikált, alkotási módszerei pedig vitathatatlanul mutatnak hasonlóságot “Shakespeare”-ével. Még hasonló kifejezéseket (közhelyeket) is használtak. Tudhatott olyan a művekben megtalálható dolgokról is, amelyekről Shakespeare nem tudhatott. Ráadásul, ha nem ő volt a szerző, akkor miért firkálta tele megjegyzéseivel az 1623-ban megjelenő “Shakespeare összezt”, a First Foliot?

Edward de Vere-nek, Oxford XVII. grófjának az a nagy baja, hogy már 1604-ben meghalt, tehát nem írhatta volna meg az utolsó 10 drámát. Különböben mindenben megfelel egy tisztességes Shakespeare-jelölt követelményeinek. A szonettek vagy a *Hamlet* kiválóan tükrözik életét. Biblijában pedig valahogy mindig Shakespeare kedvenc utalásai vannak megjelölve. A hiányzó 9 alkotással felt évet majdcsak megmagyarázzuk valahogy.

Ha oxfordiánusokat nehéz helyzetbe hozza jelöltjük korai halála, akkor **Christopher Marlowe**-t egyenesen kizárja, mert meghalt még az előtt, hogy Shakespeare-nek első műveit kiadták volna. A marloviánusok azonban inkább izgalmas kémtörténetet találnak ki, minthogy lemaradjunk egy izgalmas jelöltreől. Szerintük ugyanis Marlowe nem halt meg 1593-ban, hanem a *Szeget szeggel* nagy cselét alkalmazva játszotta el saját halálát. Valóban igaz, hogy nincs minden rendben Marlowe halála körül. Tisztességes nyomozás sem volt, sőt a gyilkos is az áldozat legjobb barátjának szolgálja volt. Állítólag még látták is a halottat itt-ott évekkal a “gyilkosság” után. Később pedig egy kissé önkényesen megszerkesztett stilometriai kutatás kimutatta, hogy Marlowe és Shakespeare valójában egy szerző volt.

A szerzőségi érveléseknek egyetlen nagy bajuk van: azt nem bizonyítják, hogy jelöltjük valóban *megírta-e* a kérdéses műveket, csak azt, hogy *ők is írhatták volna*. Ez azonban kevés. Mivel pedig nekünk is sikerül bebizonyítanunk, hogy **Shakespeare** is *írhatta volna* saját műveit, célszerű elfogadnunk az ő szerzőségét. A kételyeknek nem sikerül megdönteniük a *status quo*-t, főleg azért, mert soha senki más nem állította, hogy ő írta a darabokat, csak az utókor próbálja kéréstlenül korabeli személyiségek nyakába varrni.

Szomorú trópusok retorikája. Lévi-Strauss: Szomorú trópusok

SÉRA BÁLINT

magyar nyelv és irodalom, V. évf. – irodalomelmélet, IV. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. MÜLLNER ANDRÁS, tudományos munkatárs,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

Tanulmányomban Lévi-Strauss híres útikönyvének, a *Szomorú trópusok*nak a retorikáját vizsgálom, az antropológia horizontjában legitimnek csak óvatosan tekinthető szoros olvasás "technikájával". A leglényegesebb kérdés, amelyre a dolgozat választ szeretne adni, hogy a szerző tudományos munkásságában nagy szerepet játszó mítoszlemezési módszer, amely oppozíciók feltárásán és azok allegorizálásán alapul, vajon megfigyelhető-e egy olyan, a recepció által "fél-tudományosnak" tekintett művén, mint a *Szomorú trópusok*.

A dolgozatban ezért röviden áttekintem azt is, hogy milyen kapcsolatok mutathatók ki az antropológia és az irodalomelmélet közt, és hogy elfogadtatható-e a fent említett szoros (retorikai) olvasás antropológiai szövegeken. A téma futólagos összefoglalása is nyilvánvalóvá teszi, hogy az antropológiában ismert a retorikai olvasás, így nem igényel - az autoritásokra való hivatkozáson kívül más - legitimációs eljárásokat, de a dolgozat amellet érvel, hogy ezeket a szoros olvasatokat főleg ideológia-kritikai szándék vezérli, így a retorikára ezekben a lerántandó álruha szerepe marad.

Tanulmányomban azonban egy olyan retorikai működésmódot mutatok meg a *Szomorú trópusok*ban, amely képes elvégezni és egyszerre allegorizálni is a Lévi-Strauss-i mítoszlemező módszert, s így a mítoszlemezés metanyelveként és trópusaként azonosítani a *Szomorú trópusokat*. A mítosz és az elemzés egy szintre helyezése az allegória és az irónia alakzatában lehetővé teszi az elemző és az elemzett, az antropológuson és az indiánon keresztül a kultúra és a természet egyesülését, egy olyan távolságnak a (derridai értelemben vett) törlésjel alá helyezését, amely az antropológiát (nemcsak mint tudományt) létrehozta.

SERBÁN BRIGITTA

magyar, IV. évf. – komparatistika, III. évf. – XX. századi magyar irodalom speciális képzés, I. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FRIED ISTVÁN, egyetemi tanár,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom tárgya két kisebb prózai munka összehasonlító elemzése.

Marguerite Duras: A szerető című kisregényét vetem össze *Paul Auster: A magány feltalálása* – *Egy láthatatlan ember portréja* című munkájával. Fő szempont e két elbeszélés megközelítésekor életrajzi jellegük, és annak megjelenítési módjai, az egyes szövegeken belül, figyelembe véve az én képzés narrációs technikáit, melyek az emlékezés funkcióit, lehetőségeit, megvalósulási formáit reprezentálják. Mivel a két szöveg (ön)életrázs jellegű, ezért a bevezetőben adok egy elméleti áttekintést – nagy vonalakban – az autobiografikus művek/műfajok fejlődéstörténetének elméleti megállapításaiból és problémacsoportjaiból, melyekkel a későbbiekben összevetem a fenti szövegeket.

Mivel szigorúan véve csak Duras írására jellemző az önéletrajziség, a kifejezésen inkább az emlékirás, szubjektum alkotás, én keresés, identitás vizsgálat dominanciáját veszem figyelembe. (Szakirodalmi segédanyagok e témához hazai /Mekis D. János, Z. Varga Zoltán/, és külföldi /P. Lejeune, P. de Man, J. Derrida, H. Abbott, R. Barthes/ szerzők tanulmányaiból, esszéiből épülnek fel.) A két feldolgozott szöveg egymás mellé rendelésének okait is szemléltetem, ismertetve mind a közös, mind pedig az eltérő jellemzőket.

A hasonlóságok, illetve az ellentétek tartalmi és technikai, szerkezeti szinten egyaránt a kutatás tárgyát képezik. A vizsgálat középpontjában a *szöveg általi portré* kialakulásának, megvalósulásának mikéjntje, az (élet)történet értelmezési kísérletének folyamata áll. Az epikai harmonizációs törekvéseinek jeleit a modernitás szubjektumra vonatkozó, episztemológiai tendenciáira nézve, mindkét elemzett szöveg markánsan tartalmazza. Bennük a posztmodernben kinyilatkoztatott széttöredezetttség, dezintegráció irodalmi vetületei mutatkoznak meg, s a dolgozat célja e jelenséget megindokolni, igazolni és alátámasztani, a konkrét szövegek példáján keresztül. Töreksem továbbá választ találni arra a jelenségre, hogy miért élte virágkorát az önéletrázs a XX. században, s hogy mi miatt fordultak/fordulnak olyan gyakran a szerzők e problematikus, több tekintetben is paradox tulajdonságokat ötvöző műformához.

Az elbeszélésben születő 'én', és annak eredeti, szöveg előtti megfelelője közti viszony is görcső alá kerül. Megjelenik továbbá az én képzés allegorikus működése, valamint lehetőségei és korlátai, mind elgondolásbeli, mind a nyelvi – retorikai trópusok szintjén. Felvetődik a kérdés, hogy önazonosságról mikor, milyen mértékben és mely körülmények között lehet vagy szabad beszélni; megkérdőjeleződik emellett a referencialitás általános, önéletrázshoz kötődő előfeltevésének létjogosultsága. Az elmélet alkotók szövegeinek fényében értelmeződik a „valós” én – teremtetten én, „valós” élet – megírt élet, arc adás – arc rongálás, név – viselője fogalom párijainak belső interakciója, melyek közt a hagyományos, hierarchikus reláció, az ok-okozatiság tradicionális megítélése meginogni látszik.

Dolgozatom szöveggéközpontú, művekre koncentrált aspektusból vet fel kérdéseket, tesz megállapításokat, és kevésbé koncentrált a (tényleges) szerzőkre. Fókuszban azok szándékolt kép-mása, az általuk (jóvá)írt, narratív tükörkép áll.

Figuralitás és a horizontok dekonstrukciója a Hamletben

SERESS ÁKOS ATTILA

magyar, IV. évf. – színháztudomány, III. évf.
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők.

DR. BÉCSY TAMÁS, egyetemi tanár,

Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Dr. Kékesi Kun Árpád, egyetemi docens,

Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Dr. Kálmán C. György, egyetemi tanár,

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Modernkori Irodalomelmélet Tanszék

A dolgozat célja a Shakespeare Hamletjének újraolvasása. Az eddigi recepcióval ellentétben nem a főhős jellemére koncentrálnak az elemzés, hanem azokra az erővonalakra (horizontokra), melyek Hamletet, mint figurát meghatározzák. Külön hangsúlyt kap az, hogy Hamlet Wittenbergből érkezik Dániába, s ennek köszönhetően ő egy olyan horizontot képvisel a műben, mely a többi szereplő horizontjának struktúráit megkérdőjelezi. A "dán horizont" és "wittenbergi horizont" szembenállását a barátság különböző felfogásával, a politikai helyzethez való viszonytal, illetve a túlvilágban való hit eltéréseivel tudjuk bizonyítani. A horizontok szembeállása azonban nem vezethető végig a művön, hiszen a szellem megjelenése azok összeütközését eredményezi, hiszen Hamlet szembe állt azokkal a struktúrákkal, melyeket az ő világnézete már lebontott megkérdőjelezett. A horizontok összeütközése és egymást dekonstruáló mozgása végig kimutatható a figura monológjaiban, s pont ez a mozgás lesz az, amely megszünteti Hamlet számára a cselekvés lehetőségét. Az összeütközés a dráma viszonyrendszereiben is kimutatható, itt különösen Hamlet és Ophélia viszonyára koncentrálnunk.

*A sztereotipikus gondolkodás és a manipulatív nyelvhasználat tükröződése
a sajtó nyelvében*

SIMÓ ZSÓFIA

magyar, IV. évf. – magyar nyelvtörténet, III. évf. – dráma- és színháztudomány, III. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

SZILÁRD BALÁZS

általános nyelvészet, IV. évf. – magyar nyelvtörténet, III. évf. – történelem, IV. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FORGÁCS TAMÁS, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatunk célja konkrét szövegek elemzése útján megvizsgálni a tömegkommunikáció nyelvét az impliciten közvetített tartalmak szempontjából. Egy, a magyar nyelvészeti kutatásokban eddig viszonylag elhanyagolt témát dolgozunk fel az általános szakirodalom tükrében, magyar szövegek elemzésével.

Mivel egy szöveg olvasója mindig megfogalmaz előzetes elvárásokat a situációra és a legszélesebb értelemben vett kontextusra vonatkozóan, ez befolyásolja a szöveg lokális elemeinek az interpretálását.

Elméleti háttérként felvázoljuk a kontextus szerepét a megértésben, illetve kitérünk azokra a szociálpszichológiai folyamatokra, amelyek a kontextus előhívásában szerepet játszanak, nevezetesen a kategorizációra és az észlelésre.

Két szövegen végezzük el az elemzést. Az egyik a 'Közlemény a Varsói Szerződés tagállamai Politikai Tanácskozó Testületének üléséről' a Népszabadság 1986. június 12-i számából, a másik a 'Magyar szemmel' a Magyar Fórum 2002. október 31-i számából.

Maga az elemzés öt szintből áll. Először az írások beazonosított kontextusait, felismert üzeneteit tárjuk fel, amelyeknek a fényében tűnnek fel a szövegek lokális elemei. Ezután a szövegalkotást megelőzően lezajló szelektálás alapján vizsgáljuk a cikkeket, ami a világ tényeinek a megvalogatását jelenti. Az elemzés hátralevő része a meghagyott tényekből felépített szövegek elemzése lebontva három szintre: a szavak, a mondatok és a szövegszerkezet szintjére.

A magyarországi német fiatalok olvasási szokásai a Dél-Dunántúlon

SIMON ÁGNES

német nemzetiségi – művelődésszervező

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezető:

PROPSZT ESZTER, főiskolai adjunktus,

*Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar,
Német Nyelv és Irodalom Tanszék*

Dolgozatomban a magyarországi német fiatalok olvasási szokásaival, valamint a magyarországi német irodalomhoz való kapcsolatukkal, elvárásaikkal foglalkozom. Mint német nemzetiségi szakos hallgató kifejezetten fontosnak tartom a nemzetiségi hagyományok ápolását, valamint a fiatalok tudásának bővítését mind a nyelvtudás, mind a német nyelvű olvasás területén.

Dolgozatom középpontjában egy kérdőíves felmérés áll, melyet 318 német – magyar, illetve német kisebbségi középiskolában tanuló diák körében végeztem. Az általam összeállított kérdőív 33 kérdésből áll, ezek a kérdések pedig öt csoportba oszthatók: személyes; nyelvtudás vizsgáló; általános, illetve német olvasási szokásokkal foglalkozó; valamint a magyarországi német irodalom ismeretével, feladatával kapcsolatos kérdések. Ezek elemzése képezi dolgozatom központi részét. Munkámhoz segítséget nyújtott egy Tolna megyei könyvtáros, aki elmesélte tapasztalatait a magyarországi németek olvasási szokásai és ezzel kapcsolatos lehetőségeik területén, valamint a magyarországi német irodalom iránti érdeklődést illetően. Dolgozatom másik fontos alkotóeleme egy 1988-ban készült diplomamunka, melyet Breier Zsuzsanna készített ugyanebből a témából. Az általa végzett kutatást, illetve annak eredményeit részletesen is kifejtem, valamint a *Neue Zeitung*-ban megjelentetett kérdőívét mellékleteként csatolom dolgozatomhoz. A két kérdőív eredményét összevetve kívánok hiteles képet alkotni a magyarországi német irodalom célközönségének 14 évvel ezelőtti és jelenlegi érdeklődéséről. Fontosnak tartom a magyarországi német kisebbség történelmi háttérének bemutatását, hiszen ez szolgáltat alapot a magyarországi németek helyzetének megértéséhez. Dolgozatomban helyet kap egy rövid tájékoztató a magyarországi német irodalomról, az ezt közvetítő médiaformákról, valamint a német kisebbségi közoktatásról.

Munkám fő célja: felhívni a figyelmet a Magyarországon élő német kisebbség kultúrája megőrzésének fontosságára, mivel - ahogy azt az eredmény is mutatja - egyre kevesebb azon fiatalok száma, akik fontosnak tartják nemzetiségük irodalmának és hagyományainak ápolását.

Narratív szövegnyók szerep- és íráslehetőségei férfi szerzők műveiben

SIMON IZABELLA

magyar, V. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

V. GILBERT EDIT, egyetemi docens,

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Modern Irodalomelméleti Tanszék

A dolgozat a szerző és irodalmi mű, ill. az irodalmi mű szereplőinek kapcsolatában rejlő és nyilvánvaló alá-fölrendeltségi viszonyokat boncolgatva kísérletet tesz - a szerző fogalmának részleges rehabilitálásával - az irodalmi szövegben körvonalazódó hatalmi szempontok kibontására illetve a hatalom, a nem, és a szerep hívószavakkal egy intertextuális párbeszéd kezdeményezésére és szövegek kritikai megközelítésére.

Megpróbálok egy tematikus láncolatot felvázolni, amelyben központi szövegszervező momentumként a női szerepeket, az irodalmi nőképeket, és a "létreírt", az önmagukat[?] létreíró szövegnyókat tárgyalom, (Kármán József: *Fanni hagyományai*, Závada Pál: *Jadviga párnája*, *Milota*, Pacskovszky Zsolt: *Intim*), illetve a nemet váltó-váltogató narráció összetettségére, e szerzői szituációban rejlő játék- és szereplehetőségek olykor bravúros, formabontó textualizációjára koncentrálni úgynevezett transzvesztíta szövegek szövegnyóit, akik egy szerzői-nemi metamorfózis révén avanszálódnak írónökké (Esterházy Péter: *Csokonai Lili: Tizenhét hattyúk*, Weöres Sándor: *Psyché*, Parti Nagy Lajos: *Sárbogárdi Jolán: A test anyyala*).

Mi a szerepük ezeknek a nőknek? Írónyók vagy "csak" írónők? Mit mond a szöveg "férfiul" és "nőiül"? (Nő)agitál, (nő)emancipál, vagy (nő)imitál? Ezekben a kérdéseken - elsősorban elméleti álláspontokat, kérdésfeltevést, terminológiát kölcsönözve - a feminista irodalomkritika észrevételeit alkalmazva gondolkodom.

SIMON ZSOLT

régészet, IV. évf. – latin, IV. évf. – assziriológia, III. évf. – elméleti nyelvészet, I. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A szakirodalomban található, téves premisszákból kiinduló és semmilyen összhangot nem mutató etnikai azonosításokat szigorú módszertani vizsgálatokkal kell helyettesíteni. Elsőként a források által szolgáltatott képet kell felvázolni, majd ettől *függetlenül* a régészeti képet. Harmadik lépésként a két folyamatot kell egybevetni, vannak-e kapcsolódási pontjaik.

A források alapján – melyek értelmezéséhez a történeti nyelvészet is komoly segítséget nyújt – az első ismert nép a nyugat-iráni *sigynnák*, akik a VII. században bizonyosan itt éltek. Őket felváltották vagy csak kiegészítették a tágabb értelemben vett szkíták közé tartozó kelet-iráni *agathyrsosok*, legkésőbb a VI. század második felében és akik a IV. század második felében is itt éltek. Földrajzilag a Duna és a Dnyeszter közötti térséget uralták, egy geta alaplakossággal.

A régészeti kép szerint a „Gáva-koinét” az első évezred kezdetétől folyamatos hatások érték a sztyeppéről (Černogorovka-Aržan-fázis), ez a VIII. sz. utolsó negyedében kulminálódva a Fűzesabony-Mezőcsát-csoport III. szakaszát keleti arculatúvá formálja. Több mint fél évszázad múlva egy valódi hullám először kialakítja az Erdélyi-csoportot, majd a Nyugat-Podóliai- és Kuštanovicei-csoportokat, mely utóbbiak a folyamat lezárásaképp Fűzesabony-Mezőcsát III és alföldi poszt-Gáva szubsztrátumokkal megalkotják a Vekerzug-Hetény-kultúrát.

A két folyamat egybevetésekor kiderül, hogy csak a következő történeti rekonstrukció ad régészeti és filológiai ellentmondásmentes képet:

A proto-geta lakosságú „Gáva-koinéban” a pontusi sztyeppéket súlyosan érintő klimatikus változások miatt fellépő események a sigynnák felléptéhez vezetnek, a Fűzesabony-Mezőcsát III képében. A következő hullámot a tulajdonképpeni szkíták fokozódó pontusi térnyerése indítja el, akik nyugat felé nyomják rokonaikat, az agathyrsosokat, akik így az Erdélyi-, Nyugat-Podóliai-, Kuštanovicei-csoportokat és a Vekerzug-Hetény-kultúrát alakítják ki, ez utóbbiban a sigynnák és a proto-geták is részt vesznek, mint szubsztrátum. Bár az Erdélyi-csoport az V. század közepén nyomtalanul eltűnik, a többi, fokozatosan asszimilálódó agathyrsos háborítatlanul él, a IV. század második felének kelta hullámaiig; a Kárpátokon túl pedig megjelennek a dákok ősei is.

A hettita-mykénéi kapcsolatok régészeti aspektusa

SIMON ZSOLT

régészet, IV. évf. – latin, IV. évf. – assziriológia, III. évf. – elméleti nyelvészet, I. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Klasszikus megállapítás, hogy a mykénéi civilizációból alig ismertünk hettita leleteket, s ugyanez igaz fordítva is. Ezzel szemben a levantei térséggel való kereskedelmi kapcsolat sokkal megragadhatóbb. E jelenség okát nem ismerjük:

Mykénéi – hettita kapcsolatok forrásai	Írott források	Hettita források	Ahhiyawa
	Tárgyletek	Görög források	Mitológémák, vallási elemek
		Hettita leletek a mykénéi civilizációban	?
		Mykénéi leletek a Hettita Birodalomban	?

Először bemutatjuk, hogy a Hettita Birodalomban azért fontos mykénéi leleteket találhatunk (XV. századi Égei B – típusú kard; vadkanagyar-sisakos harcos ábrázolása egy tálon). A fordított irányú kapcsolatban néhány lelet (szárnyas saruk) mellett utalunk a görög szókincs ezirányú adataira is.

E szórványleletek mellett azonban kiemelkedő szerep jut a hettitáktól a mykénéiekhez áramló innovációknak, technikáknak (kyklopus fal, álboltozatok, poternák), amelyek jellemzően a központi és uralkodói hatalom fogalomkörébe tartoznak (ld. a thyestési aranygyapjú hettita eredete).

A kapcsolatokat így a következőképpen lehet modellálni és egyben magyarázni:

	Kapcsolatfajta	Elsődleges orientáció	Eredmény	
			Kevés tárgylelet	Nagy mértékű információcsere / ideológiai hatás
Mykénéi civilizáció	Politikai kapcsolatok	Anatólia	Kevés tárgylelet	Nagy mértékű információcsere / ideológiai hatás
	Kereskedelmi kapcsolatok	Levante	Sok tárgylelet	Kisebb mértékű információcsere / ideológiai hatás

Ennek az eltérésnek a mykénéi civilizáción belüli megfelelője is megtalálható: a hettita innovációkat elsődlegesen befogadó Mykéné (anatóliai eredetű uralkodócsaláddal, a Pelopidákkal) és a levantei kapcsolatokat ápoló Thébai (a főníciai eredetű Kadmidákkal) ellentétében.

*A lőcsei 1666-os kiadás és Rimay János ifjúkori versgyűjteményének
hálózati kritikai kiadása*

SINKA ZSÓFIA

magyar, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

TÓTH TÜNDE, megbízott előadó,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A Lőcsén 1666-ban kiadott Balassi Bálint és Rimay János Istenes énekeit tartalmazó nyomtatvány csak nemrég óta hozzáférhető.

A kiadás húsz versét vizsgálva próbálok néhány kérdésre választ adni. (Ezek a versek az ELTE Régi Magyar Tanszéke mellett működő Bölcsészettudományi Informatika Önálló Program keretein belül készülő hálózati kritikai kiadás istenes versei.)

Választ keresek (majd pedig adok) arra a kérdésre, hogy hova kell beillesztenünk a szemmába ezt a kiadást, alapvetően megváltoztatja-e azt, és ha igen, mennyiben. Bemutatom a szakirodalom legfrissebb eredményein alapuló szemmát.

Főlvázolom a Balassi-Rimay-filológusok (eltérő) nézeteit abból a szempontból, hogy ki mit használ és mit tart a legmegbízhatóbb szövegforrásnak a gyakorlatban, tehát Rimay-(vagy Balassi-)versek kiadásakor.

A lőcsei kiadás pontos státusának (sztemmabeli helyének és szövegminőségének) meghatározhatósága érdekében összevetem az 1670-es, '71-es lőcseivel, továbbá az 1677-es kolozsvárral.

Dolgozatomban összefoglalom ezeknek az összehasonlításoknak az eredményeit és példákat hozok állításaim alátámasztására. (A kérdés többfelé ágazik: az egyik a lőcsei kiadások egymáshoz való viszonyának kérdése, a másik pedig kolozsvári ág értékelhetősége a lőcseivel szemben.) Végül az 1666-os kiadásból közlöm a húsz vers átiratát.

A Clusius-kódex magyar gombanevei

SOLTÉSZ TÜNDE

magyar, III. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. A. Molnár Ferenc, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

A dolgozat kutatásának legfőbb célja Carolus Clusius: *Fungorum in Pannoniis observatorum brevis historia* című latin nyelvű munkájában található magyar gombanevek vizsgálata. Clusius 1601-ben megjelent, akvarell-gyűjteménnyel kiegészített műve volt Magyarországon a XVI. század végén megfigyelt és összegyűjtött gombák első rendszerező leírása, s így módon akkori magyar elnevezésük első gyűjteménye.

Mivel Istvánffi Gyula 1900-ban megjelent, Clusius e művét vizsgáló munkája elsősorban gombászati szempontú elemzést tartalmaz, Gregor Ferenc 1973-as nyelvészeti tanulmánya pedig a kódexben előforduló gombanevek közül nem mindegyik elnevezését vizsgálja, ezért a dolgozat feladatul tűzte ki a Clusiusnál előforduló valamennyi (magyar) gombanev mostanáig legrészletesebb vizsgálatát.

A Clusius-kódexnek nincs teljes magyar nyelvű fordítása, ezért a dolgozat szerzője saját fordításban adta meg a gombanevek eredetére vonatkozó szövegrészleteket, Clusius felosztását követve (XXI ehető és XXVI ártalmas genus). A 105 nagygomba esetében – saját gyűjtőmunkával – elvégezte az azonosított fajok mai hivatalos magyar nevének megállapítását (Bohus Gábor latin nyelvű besorolása alapján), valamint a gombanevek esetleges népnyelvi változatait, ma ismert egyéb alakjait is kutatta. Az adatok megtalálását és azonosítását összefoglaló táblázat könnyíti meg, amely tartalmazza a corpusban található gombák régi magyar nevét, mai latin besorolását, a gombák leírásának helyét a kódexben, valamint – a latin elnevezés alapján – a mai hivatalos magyar nevet. A dolgozat részét képezi (Istvánffi, Gregor és a TESz. vonatkozó adatainak felhasználásával) a legismertebb gombanevek etimológiai szempontú vizsgálata is. A szerző az eredeti elnevezések hazai továbbélését szintén törekedett számba venni. Végül, a vizsgált gombanevek alaki és tartalmi sajátosságaiból kiindulva, a XVI. században lejegyzett gomba-néवादás néhány megfigyelt jellegzetességét kísérelte meg a dolgozat összegző módon bemutatni.

SOMHEGYI ZOLTÁN

művészettörténet, II. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

TÓTH SÁNDOR, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Művészettörténeti Intézet

Jóllehet a moissaci Saint-Pierre bencés apátság szobrászati díszítését sok középkorral foglalkozó művészettörténeti munka említi, magyarul eddig még nem jelent meg átfogó leírás erről az emlékegyüttesről. Témaválasztásom egyik oka tehát az volt, hogy részletes ismertetést adjak a kolostor díszítéséről.

A témával való foglalkozás alatt több kérdés merült fel bennem, amelyek – úgy érzem – nincsenek sem a külföldi, sem a magyar szakirodalom alapján megválaszolva. Ezek a kérdések jórészt a kolostor kerengőjében található, apostolokat ábrázoló reliefszobrok díszítéséhez kapcsolódnak, valamint ezzel összefüggésben az egyik apostol – Simon – elkészültének idejéhez, amelyet én későbbre datáltam.

A dolgozat felépítését tekintve három fő részre tagolódik: 1) a kolostoregyüttes történetének és művészettörténeti kutatásának ismertetése, 2) a kerengő és szobrászati díszítésének bemutatása, 3) ezen belül pedig a reliefszobrok ornamentikájának elemzése.

A harmadik részben felvetett három ornamentális aszimmetria elemzése után valamennyire találtam magyarázatot: egyszer tudatos kompozíciós megoldásként, egyszer a kőfaragómester egyéni díszítőkedvének megnyilvánulásaként, végül pedig kronológiai okkal magyarázva az eltéréseket. Az állítások bizonyításához más művészettörténeti emlékeket hoztam analógiaként, néhányat közülük a dolgozat végén lévő képmellékletben reprodukálva is.

SOMOGYI GYULA

angol – magyar, V. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZIRÁK PÉTER, egyetemi docens,

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,

Magyar és Összehasonlító Irodalomtudományi Intézet, Modern magyar irodalmi tanszék

A dolgozatomban azt a dialógust próbálom kibontani és értelmezni, amely Shoshana Felman írásaiban a lacani pszichoanalízis és a retorikai dekonstrukció, ezen belül is főként de Man szövegei között kialakul. E két kontextus találkozási pontja az áttétel, amely nemcsak a retorikai alapú pszichoanalitikus olvasás kulcsmetaforája, hanem azt is lehetővé teszi számunkra, hogy az irodalom és a pszichoanalízis hagyományosan alárendelő viszonyát újraértelmezzük és áthelyezzük. Az áttétel retorikai analízise során rámutatok arra, hogy annak két szétváló, de egymást mégis feltételező értelmezése hogyan mutatja meg egyrészt a szöveg véletlenszerű, ellenőrizhetetlen retorikai mozgásait, másrészt az ennek ellenében ható struktúrát, amely ellenszegül ennek a felismerésnek, hogy a szöveget és annak olvasatát lezártnak tekinthesse. Ez utóbbit nevezhetjük Slavoj Žižek alapján „az áttétel misztériumának”, vagy Jacques Lacan nyomán „a tudás feltételezett szubjektuma” iránti „szerelemnek” is. Ez azonban illúzió, mégis nélkülözhetetlen ahhoz, hogy olvasni tudjunk. Ám tisztában kell lennünk azzal, hogy az olvasott szöveg jelentése korántsem ragadható meg véglegesen, hanem folyamatosan áthelyeződik, szökésben van. S az áttétel struktúrája által uralt olvasat sem képes azt rögzíteni, hiszen maga is részese, olvasás-effektusa a szöveg retorikájának.

Mimicry and the Discourses of Race / Sexuality

SOMOGYI GYULA

angol – magyar, V. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BÉNYEI TAMÁS, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet.

The first part of the essay proposes to read the intricate relationship that can be perceived between the metaphysical discourses of sexuality and race, which are, as I argue, articulated through each other. Thus, analyzing race and sexuality is not mainly a matter of separating them, but pointing out how they are *implicated* in each other, how these two discourses come into existence with an implicit reference to each other. If the metaphysical discourses of sexuality and race are interdependent in such a way, this inevitably brings with itself the question of the relationship between the *critiques* of these two structures, which is carried out in Irigaray and Bhabha by the trope of mimicry. I suggest that a symmetrical (and antithetical) move can be traced in Irigaray's and Bhabha's definitions of mimicry, which is a result of a failure to recognize the complex relationship between race and sexuality. Both Irigaray and Bhabha seem unable fully to recognize the implications of interdependence of the two metaphysical discourses they set out to question. In this way, Irigaray's deployment of 'feminine mimicry' is articulated through a certain 'racial indifference,' while Bhabha's account of 'colonial mimicry' is predicated on the very metaphysical structure of sexuality that Irigaray criticizes. That is why the relationship between these two 'mimicries' seems to repeat the structure of the discourses they set out to criticize. They contain each other as their condition of possibility *and* as a self-subversive blind spot that threatens to disrupt their authority.

SOÓS VIKTÓRIA

angol, IV. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

CSATÓ PÉTER, egyetemi tanársegéd,

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,

Amerikai Irodalmi Tanszék

Dolgozatomban arra keresek választ, hogy vajon mi lehet az oka annak, hogy az első Afrikai-Amerikai költőnőt, Phillis Wheatley-t sem a „fekete”, sem a „fehér” irodalmi kánon nem tekinti igazán magáénak, legtöbbször csupán irodalomtörténeti jelentőséget tulajdonítva verseinek, a „fehér” neoklasszicista hagyomány – többek között Alexander Pope – ügyes utánzójaként, imitátoraként bemutatva költészetét. Maga az utánzás, imitálás ténye még nem ad választ mellőzöttségére, hiszen magának a neoklasszicizmusnak is az elődök imitálása egyik lényeges eleme. Mitől más vajon, ha egy rabszolga költőnő kezd el „fehér” elődöket, egy számára teljesen idegen kultúrát utánozni?

Vizsgálódásaim során eljutottam Homi Bhabha mimikri-elméletéhez, mely – többek közt – a „megreformált”, „más kultúrára átnevelt” szubjektum jelenségével foglalkozik, melynek eredménye a hibrid személyiség, aki „majdnem olyan, de mégsem teljesen”, mint a domináns kultúra tagjai. Wheatley helyzetéből, verseiből és a hozzáfűzött kritikákból kiolvashatóak a mimikri jelenségének tünetei, ezért költészetét ebből a szempontból vizsgálom.

A mimikri két fontos elemét, problémáját mutatom be dolgozatomban; az egyik a hibrid személy által kiváltott szubverzív hatás, mely az utánzás folytán megkérdőjelezi a bináris oppozíciókat, és az autoritást, jelen esetben a „fehér” kultúrát és felsőbbrendűséget.

A másik magára a mimikri folyamatának „végtermékére”, a hibrid személyre vonatkozik: mi lesz a sorsa az eredeti kultúrájától és helyétől megfosztott szubjektumnak? Hova fog tartozni és milyen identitást képes kialakítani magának, és egyáltalán, lehetséges-e ez? Wheatley versei jól illusztrálják ezt a keresést, és sehova nem tartozás bizonytalanságát. Elemzésük során megvilágosodik a Bhabha által leírt mimikri-jelenség személyes aspektusa is: a két kultúra határán, a „senki földjén” álló szubjektum, jelen esetben Phillis Wheatley helyzetének tragikuma, aki nem képes kitörni marginalizált helyzetéből, és aki már mindig is kívül marad, kívül a 18. századi Boston társadalmán, és kívül mind a „fekete”, mind a „fehér” irodalmi kánonon.

SZABÓ ÁGNES

magyar, III. évf. – könyvtár, II. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Hász-Fehér Katalin, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Klasszikus Magyar Irodalom Tanszék

Dolgozatom az Erdélyi Levelek keletkezés- és kiadástörténete körül felmerülő irodalomtörténeti bizonytalanságokat kívánja tisztázni, megvilágítva a mű textológiai és filológiai kérdéseit.

Célja a máig számos ponton tévesen ismert alakulástörténet helyreigazítása, a fellelhető kéziratok közötti kapcsolatok tisztázása, az irányadó kiadások áttekintése és ezek egymáshoz való viszonyának szemléltetése.

Kazinczy Ferenc az Erdélyi Leveleken 1816-tól élete végéig folyamatosan dolgozott. Tizenhárom autográfot hagyott hátra. Ilyen mennyiségű kézirat esetén a kiadók sem az ultima manus elvét nem tudták érvényesíteni, sem egy, Kazinczy által véglegesített szövegelfrendezésről nem beszélhettek.

Kazinczy halála után az Erdélyi Levelek kanonizációja – jórészt Toldy Ferenc és Bajza József önkényesnek tekinthető szövegkiadása, majd Abafi Lajos kiadásának következtében – megmerevedett. A későbbi kiadók többnyire az ő koncepciójukat követték, és ennek köszönhetően ezidáig az Erdélyi Leveleknek mindössze két változata (az 1824-es és az 1827-es) hozzáférhető.

Vajon mennyiben kell érvényesíteni ezen kiadások autoritását egy szinoptikus kritikai kiadás esetében? A dolgozat a keletkezéstörténeti áttekintés mellett, amely segítséget kíván nyújtani a készülő kritikai kiadásnak, erre a kérdésre is megpróbál választ adni.

*Homunculus teremtését és megtestesülését kísérő motívumok
lehetséges magyarázata Goethe Faustjának második részében*

SZABÓ ÁGNES

német, V. évf. – finnugor, III. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Prof. Dr. Bernáth Árpád, egyetemi tanár,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Germán Filológiai Intézet

A Faust egyik alapkérdése, hogy hol az ember helye a világban. Vagyis annak a kérdésnek az eldöntése, hogy az ember inkább isteni lény-e (tudattal rendelkezvén) vagy állati lény-e (testiségéből és halandóságából eredendően). Az ember teremtésének képessége is egyik központi témája Goethe műveinek, elmélkedéseinek.

A Homunculus-jelenetben előforduló motívumok e alapkérdésekre vonatkozását és egymáshoz való viszonyát tártam fel dolgozatomban. Ezek a motívumok a következők: harang-, fióla-, ember-, tett-, törekvés-, entelechia-, víz- és áttörés-motívuma.

Homunculus, a tisztán megvalósult szellemi lényt („reine Entelechie“) Wagner az alkímia módszerével és Mephistopheles segítségével hozta létre. Ezzel a teremtéssel kapcsolatban a következő kérdések merültek fel dolgozatomban: az alkímia szerepe; Mephistopheles beavatkozásának oka, célja; Homunculus mint a gátat nem ismerő tudás megtestesítője; a teremtők teremtményeiktől való függésének problémája.

A jelenet végén az üveglombik/fióla áttörésével Homunculus is a Faust mű határátlépőinek sorába lép. A szakirodalomban ezt a határátlépést, az elemekkel való egyesülést a vízben, nevezik Homunculus „tulajdonképpen nemezésének“. Az e formában történő megtestesüléssel a törekvés-, tett- és áttörés-motívumainak vizsgálatán keresztül foglalkozom.

E két problémakör kifejtése mellett dolgozatomban folyamatosan párhuzamba állítottam a Homunculus figurát a faustival, illetve az e két alak által bejárt utat. Ennek eredményeképpen több közös vonást fedeztem fel, amelyek szándékom szerint nemcsak a Homunculus figura lehetséges integrációját segítik, hanem a faustit is e szempontból elmélyítik.

*A muraszemenyei olajiparos családok megélhetési stratégiái
(Az életmód változásának vizsgálata 1937-1980 között)*

SZABÓ ANITA

néprajz, V. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KOTICS JÓZSEF, egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Kulturális és Vizuális Antropológiai Tanszék

KISS ANTAL, egyetemi tanársegéd
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Néprajzi Tanszék

Zala megyében és egyúttal Magyarországon az ipari méretű kőolajbányászat 1937-ben indult meg. 1938. július 15-én megalakult a Magyar Amerikai Olajipari Részvénytársaság, a MAORT, amely 1949-ig, az államosításáig működött egységes vállalatként.

A vállalathoz ezen időszakban felvételt nyert dolgozókat a mai napig – a részvénytársaság neve után – „Maort”-osnak hívják a településen.

E „Maort”-osok a magyarországi ipari munkásság egy sajátos rétegét képviselik; nemcsak azért, mert az amerikai tőkével működő MAORT a magyarországi átlagnál magasabb életszínvonalat tudott biztosítani dolgozóinak a bér- és szociálpolitikájával, hanem azért is, mert az ipari szektoron belül az olajos szakma és az azzal járó életforma addig ismeretlen volt Magyarországon.

A kutatás során elsőként arra kerestem választ, hogy a még az 1930-40 közötti időszakban alapvetően agrártevékenységből élő településen milyen változást hozott az olajiparosság az egyes családok életformájában és életmódjában.

A változás vizsgálatának fő gerincét életútinterjúk és mélyinterjúk adják, melyeket olyan „Maort”-os családokkal készítettem, melyeknek egy vagy több tagja dolgozott a MAORT-nál. Az elemzést Muraszemenye történeti – gazdasági – társadalmi helyzetének vizsgálata egészíti ki.

E családok – bár az olajiparosság alapvetően addig ismeretlen életformát követelt – sikeresen egyeztették össze mezőgazdasági törekvéseiket az új életformával.

A kutatás az olajiparban dolgozók mezőgazdasági és olajipari tevékenység kettős megélhetési stratégiáján alapuló életformájára és életmódjára koncentrált – a megvalósításának a feltételeire és annak az igénynek, illetve szükségnek a lehetséges értelmezéseire, mely e kettősség fenntartását biztosította.

Megállapítható, hogy a gyökeresen új életformát igénylő munkáslét nem hozta feltétlenül, vagy szükségszerűen a korábbi életmód megváltozását. A településen élők életében a mai napig erősen konzerválódott a gazdálkodásra alapozott megélhetés, mint kiegészítő jövedelemszerzési forma.

Ennek okait a földhöz és gazdálkodáshoz kapcsolódó mentalításban, továbbá a Muraszemenyét érintő történeti – gazdasági – társadalmi tényezőknek megfelelően változó családi életstratégiákban és értékrendben kell keresnünk.

A templomos lovagrend

SZABÓ LÁSZLÓ

történelem, 2002-ben államvizsgázott
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HUNYADI ZSOLT, egyetemi tanársegéd,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A templomos lovagrend 1120-ban jött létre, hogy a Szentföldre érkező zarándokokat védelmezze. A lovagok 1129-ben a troyes-i zsinaton kapták meg a pápai elismerést és a szabályzatot. Regulájuk a szerzetesi és lovagi életmód egyesítésének adott szigorúan szabályozott kereteket. 1139-ben II. Ince pápa Omne datum optimum kezdetű bullájával a Rendet kivette a világi és az egyházi hatóságok felügyelete alól, ezentúl csak a Szentszékek tartoztak felelősséggel.

A templomosok az európai birtokaikra támaszkodva a kereszties államok állandó haderejévé váltak. Az európai hátszág alapját a francia királyság, Anglia és az Ibériai-félsziget területén fekvő birtokok adták, de a keletre vezető főbb útvonalak mellett templomos házak és várak egész hálózata jött létre. Az itt termelt javak biztosították a Szentföldön harcoló testvérek számára az utánpótlást.

A szerzetesi engedelmességet a lovagi harcmodorral egyesítve a korabeli Európa legjobb katonái voltak. A Szentföldön kívül részt vettek a reconquista harcaiban, a Languedoc-i albigensek elleni kereszties hadjáratban és a Latin Császárság védelmében is fontos szerepet játszottak.

Közép-Európában a harmadik kereszties hadjárat után épült ki birtokhálózatuk, amely a Baltikum és az Adria közötti területen a XIV. század elején már kb. ötven templomos rendházzal rendelkezett. A lengyel fejedelmek adományai révén a gyéren lakott, műveletlen területek kolonizációjában is részt vállaltak. Katonai szerepvállalásukra csak az 1241-es mongol támadás alkalmával került sor.

A magyar királyságban az 1160-as évektől jelennek meg oklevelekben. Horvát, szlávön és dalmát területeken volt birtokaik nagy része, amelyeket uralkodóktól, világi és egyházi méltóságoktól kaptak. Részt vettek 1241-ben a Muhí csatában, ahol valószínűleg minden magyarországi templomos lovag (élükön a mesterrel) életét vesztette.

1291-ben Akkó elvesztésével a keresztények kiszorultak a Szentföldről. A templomosok újabb kereszties hadjáratoktól remélték, hogy visszatérhetnek, de Európa többé nem mozdult meg a szent helyek felszabadítására. A céltalanná vált Rend ellen IV. (Szép) Fülöp francia király indított támadást 1307-ben. Az eretnokségi per végén V. Kelemen pápa 1312-ben a vienne-i zsinaton mondta ki a templomos lovagrend feloszlását. Vagyonukat a johannitáknak ítélte, ennek ellenére sok birtokot világi hatalmasságok kaparintottak meg.

*Arthur Schnitzler Traumnovelle című elbeszélésének összehasonlítása
Stanley Kubrick a novella alapján készített Eyes Wide Shut című filmével*

SZABÓ NÓRA

német – angol, V. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZENDI ZOLTÁN, egyetemi docens,
*Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Német Tanszék*

Arthur Schnitzler 1926-ban megjelent 'Traumnovelle' című elbeszélése Freud mélylélektani elemzéseire reflektál. A novella középpontjában egy bécsi orvosházaspár erotikus álomlélménye áll, amely kettőjük valószerűtlen és bizarr hányattatásainak kezdete.

1998-ban Stanley Kubrick és forgatókönyvírója Frederic Raphael megfilmesíti a novellát. Nagy szöveghűsége ellenére Kubrick a film helyét és idejét a századfordulás Bécsből a mai New Yorkba helyezi át, és a novella titokzatos álombeli és álomszerű történéseit a filmben 'a vágyakozás magasiskolájává' változtatja.

Egy irodalmi mű megfilmesítése mindig sajátos interpretáció, átvitel egyik médiumból egy másikba. Dolgozatom egy szépirodalmi alkotás megfilmesítésénél jelentkező problémákat szeretné körüljárni az említett novella és film alapján. Célom, hogy a két médium sajátosságait a 'Traumnovelle' és az 'Eyes Wide Shut' alapján kidomborítsam. Valamint szeretném megmutatni, mi maradna Schnitzler novellájából ha a folyamatot megfordítanánk és Kubrick filme alapján íránk újra a novellát. Ha a 'rekonstrukciót' összehasonlítanánk az eredeti novellával szembevetnénk többek között az, hogy a hely és az idő változtatásán kívül a filmben a szereplők egymáshoz és önmagukhoz való viszonya jelentősen megváltozott, és az elmesélt álmokból Schnitzler novellájához képest a lélektanilag leglényegesebb részek kimaradtak. Az összehasonlításból választ kaphatunk arra is, hogy az 'Álomnovella' legújabb magyar nyelvű kiadásának borítóján a novellabeli házaspárból miért csak a film főszereplőjének arcképe Nicole Kidman látható.

Oktatás Jó Elmélkedésre

Egy XVII. századi publicisztikai irat genetikus megközelítése

SZABÓ SÁNDOR

magyar, V. évf.

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BENE SÁNDOR, egyetemi adjunktus,

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom gerincét, egy 17. század derekán íródott magyar nyelvű politikai publicisztikai irat, az *Oktatás Jó Elmélkedésre*, egyik szövegváltozatának genetikus szemléletű kritikailag megállapított szövegkiadása képezi. A genetikus kritika központi gondolatát követve, – mely az *előszöveg*, a *szöveg* és az *utószöveg* három állapotának szerves összességében vizsgálja, elemzi és adja közre az irodalmi művet – közelítettem meg az iratot.

*A Batthyány I. Ádám földesúrhoz és dunántúli főkapitányhoz 1649. január 1-je
és július 31-e között beérkezett kérvények analízise*

SZALAI VERONIKA

történelem – német, V. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ZIMÁNYI VERA, egyetemi tanár,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A Batthyány I. Ádám földesúrhoz és dunántúli főkapitányhoz beérkezett kérvények kivonatainak egy piciny részét olvastam el, dolgoztam fel és próbáltam meg tematikusan csoportosítani. Az elemzésem anyagául az 1649-es évet választottam, azon belül is a január 1-je és július 31.-e között beadott, összesen 511 darab kérvénykivonatot tettem vizsgálatom tárgyává. Az elolvasott kérvények jelzete: **P.1322. 244-268.** A Batthyány-levéltárban őrzött kérvénykivonatok páratlan értékű sorozatot képeznek. A hét hónap alatt beérkezett supplikációk analízise is nagyon tanulságos következtetések levonására alkalmas.

Fontosnak tartottam a 17. század jobbágyának, katonájának és iparosának gondjait megismerni, hogy a történelmet „alulnézetből” is megismerhessem. A földesúrhoz írt kérvényeket általában egy írni tudó személlyel fogalmaztatták meg, amit aztán Batthyány uram tisztartója kivonatulva adta tovább urának. Erre a beadott kérvények óriási száma miatt volt szükség. Hetente átlag 10-20 kérvény érkezett be a földesúrhoz, de előfordult ennél kevesebb (2db) vagy több (39db) is.

A kérvények tárgya a leggyakrabban adóelengedés vagy a megszolgált munka kifizetését kérik. De találunk peres ügyeket tartalmazó supplikációkat. Egy másik csoportot képeznek a vegyes ügyek. A következtetések levonását elősegítendő készítettem néhány táblázatot, melyek alapján a kérvények visszakereshetőek a levéltárban. A források még nincsenek publikálva.

Az elolvasott források egy nagyon sokszínű életvitelt tártak elém. A földesúr megpróbált a lehetőségekhez mérten igazságos döntéseket hozni. Feltűnően sok jobbágyát pedig személyesen is ismerte, ami megkönnyítette számára az emberséges bánásmódot.

Következtetéseket csak nagyon finoman lehet levonni, hiszen hatalmas mennyiségű iratanyag vár feldolgozásra.

SZALÁNCZY DOROTTYA

magyar, V. évf. – komparatiztika, IV. évf. – olasz, III. évf.
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezető:

Dr. Szénási Ferenc, főiskolai tanár,
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Dolgozatomban célom, hogy a történelem irodalmi megjelenését, narratívási stratégiáit (dokumentáció és fikció kérdését) tanulmányozom, egy választott mű nyomán. Bizonyítani kívánom, hogy Elsa Morante: *La Storia* című regényében a narrátori pozíció háttérben a történelemszemléleti differenciáltság áll, a makro- és mikrotörténelem egymás mellett élése, illetve/vagy felett állása. Ezek feltárásához szükséges a különböző narrátori technikák és pozíciók elkülönítése, a dokumentatív és fiktív szövegrészek összevetése, illetve az ezeket erősítő mottók és idézetek bevonása az elemzésbe. Röviden felidéztem a '40-es évek végétől megjelenő és az '50-es évek végéig tartó olasz "háborús korpusz" irodalmát, melynek megkésett tagja lehet a *La Storia* is témája és stílusa révén. Ráműtöttem a különbségre, mely Elsa Morante korábbi művei és a *La Storia* között fennáll, tudniillik, hogy mágikus realizmusát, mely legfőbb jellemzője korábbi alkotásainak, ebben a legutolsó műben nyomokban sem fedezhetjük fel, s ezt a műfaji változást összefüggésbe hoztuk, hogy a "háborús irodalomhoz" való csatlakozása miatt történhetett. A kortárs recepció áttekintése révén fény derült arra, hogy a szélsőségesen ellentétes vélemények rövidtávon inkább bírálóak, mint dicsérőek, hosszútávon azonban Elsa Morante eme késői regénye bebizonyította értékeit és maradandóságát. A narrációs struktúra bemutatásakor igyekeztem a narrátor szerepjátékaira helyezni a fő hangsúlyt, a különböző elbeszélői stratégiák elemzésekor törekedtem bemutatni az ezek eltéréseiből adódó dokumentációs illetve fikciós szövegek egymásba játszásának működését, valamint a makro- és mikrotörténeti események összefüggését.

SZÁNTÓ MAGDOLNA

magyar, IV. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Debreczeni Attila, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A vizsgálódás középpontjában az *Anakreoni Dalok* című kötet áll.

Olvasatának érdekességét a kötetelrendezés ad(hat)ja, ugyanis „két” részből áll: egy líraiból (a konkrét versanyag) és egy prózaiból (*Jegyzések és Értekezések az Anakreoni Dalokra* címmel).

A 18. századi felvilágosodás irodalomszemlélete számára kulcsfontosságú a műnemi- műfaji kérdések tisztázása.

Csokonai nem véletlenül a „Lyrica Poésis” azaz „éneklő Versezetek” ősi eredetét, fejlődését taglalja elméleti bevezetésében. Anakreon dalainak fontossága az általuk közvetített új létszemléletben, gondolkodásmódban és ízlésben ragadható meg.

Európa szerte nagy népszerűségnek örvendtek, s főleg a 18. században fordították és/vagy utánozták őket. Rendkívül vonzó hat az anakreoni dalvilág.

Maga Csokonai is kulcsszavakban próbálja megragadni lényegét. „Ezeknek az ő Daljainak foglalták, a’ szerelem, a’ bor, az öröm, a’ megnyúgott lélek, tsendes és szorgalom nélkül való élet, barátság, szépség, tavasz, rózsza, galambok ’s a’t.” Nem csoda ha olyan népszerűségnek örvendett ez a „könnýű és szabad Epicureismus”-t hirdető létszemlélet, hisz épp a 18. század sokszínű, ellentmondásos, szélsőségeket ötvöző forratagában kínál valamiféle kiegyensúlyozott és biztos nyugopontot.

Az az európai műveltséganyag, mely a 18. századig felhalmozódott, s amelyet szelektálva Csokonai is működtet a *Jegyzésekben*, a dalok világát is meghatározza, befolyásolja.

Önmaga hirdeti meg életprogramját, „*A vidám természetű poéta*” c. versében, mely szerint a boldogság éneke akar lenni. Ez egyben fátumként nehezedik rá, mert miután minden esélyét és reményét elveszti a boldogsághoz, a meghirdetett program immár kötelezővé teszi annak beteljesítésére. Ez adja anakreontikáinak (és egyes Lilla dal) rejtett, de áttűtő szomorúságát, a kötet és a személyes sors tragikumát.

„Keserű – édes, vagy Keser - édes az, a’ mit a’ Frantzia az aigre – doux, az Olasz pedig a’ dolce – picante által teszen ki, a’ miben az édesség keserűvel, savanyúval, vagy főtóssal van megvegyítve, és a’ mi az ízérzésben olyan forma, mint a muzsikában a’ szokatlan és discordant hangokból összefogott hármónia; vagy a’ festésben a’ clair – obscur, chiaroscuro, németül Hagedorn és Sulzer után Helldunkel.” Találó jellemzése ez nem csupán magának a fogalomnak, de talán e dalvilág egész szemléletének is.

Európai jelenség a 18. század második felében az, hogy a görög - latin kultúrával szemben alternatívát akartak kínálni a keleti költészet révén.

Az *Orgiák* megidézett anakreoni világ összegzője, a *Háfiz* a perzsa költészet reprezentánsa. Mindkettőben emlékezésről, megidézésről, hódolásról van szó, mégsem lehet azt állítani, hogy e két különböző kultúrkörből származó vers teljesen azonos lenne. Míg az anakreoni világszemlélet a földi létre fókuszál, bár belopja a haláltudatot és ennek bölcs elfogadását (ld. *Jegyzések*: „Éljünk vidámon” ...), addig e keleti hangulatú költeményben élet és halál egymás mellé kerül.

Hetednapi adventista gyülekezet Komádiban

Az egyéni motivációk és a mindennapokban megélt vallásosság vizsgálata

SZANYI ILDIKÓ

néprajz, IV. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BARTHA ELEK, egyetemi tanár,

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,

Néprajzi Tanszék

A hetednapi adventista egyház képviselője a 19. század második felében járt első ízben Magyarországon. Louis Richard Conradi munkássága nyomán 1892-ben keresztelkedett meg az első hívő, majd 1903-ban jöttek létre az első gyülekezetek Budapesten és Békéscsabán. Komádiban a 20. század folyamán számos próbálkozás bizonyult eredménytelennek egy adventista gyülekezet létrehozására, 5 éve azonban nyolc megkeresztelkedett taggal megalakult a felekezet.

A Komádiban végzett kutatásaim eredeti célja a település történeti egyházainak (református, katolikus, evangélikus) és a kisegyházak (baptista, hetednapi adventista, Jehova tanúi, hit gyülekezete) átfogó néprajzi vizsgálata, melyet 2001 nyarán kezdtem el. A vizsgálat során egyre inkább a hetednapi adventista gyülekezetre irányult a figyelmem, s alakult ki a kutatás végső célja.

Választásomat több tényező is befolyásolta: a taglétszám alacsony volta lehetőséget biztosított a tagokkal való személyes kapcsolatra, s azon szellemi- lelki- társadalmi- esetleg gazdasági motivációk vizsgálatára, melyek hatására az egyének „intellektuális döntésük” nyomán az adott kisegyházhoz csatlakoztak. (Mivel ezen kisegyházhoz való csatlakozás felnőttkori tudatos döntés következménye.) Ezen túl a vizsgálataim kiterjedtek a vallás speciális életmódmodelljének megvalósulására a tagok körében: arra kerestem a választ, hogy a vallásos szokások milyen önálló funkcióval bírnak, hogyan illeszkednek be a vallásgyakorlat szerkezetébe; melyek azok az adott helyen megjelenő tárgyak, és objektumok, s a hozzájuk kapcsolódó vagy önállóan funkcionáló tevékenységek, melyek szakrális tartalommal bírnak.

A gyülekezet egy homogén közösséget alkot, mely olyan szubjektumokból áll, akik a vallási összetartozás tudatán túl társadalmi, kulturális kapcsolatukat is érvényre juttatják. A közös célok, értékek kielégítésére irányuló törekvésekben épp e belső kapcsolatrendszer idő- tér- aktivitásbeli jellege fogalmazódik meg. A vizsgálat tárgyát képezte a személyes elemek feltárása is, melyek együttes hatásából kialakultak azok a kollektív vonások, melyek a közösség szemléletében túlsúlyra jutottak. A nem gyülekezeti tagok megnyilvánulásait is figyelembe kellett vennem, hisz ezek hatása nem független a csoportdinamika alakulására.

"A jó festmény nem egyéb, mint Isten tökéletességének visszfénye..."

Savonarola hatása Botticelli és Michelangelo művészetére

SZÁRAZ ORSOLYA

olasz – szociológia, IV. évf.

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. PETE LÁSZLÓ, egyetemi adjunktus,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Olasz Tanszék

Girolamo Savonarola sokat vitatott alakja máig úgy él a köztudatban, mint a művészet ádáz ellensége, aki a hírhedt "hiúságok máglyáján" műalkotásokat pusztított el. Dolgozatomban ezt a tévhitet igyekszem eloszlatni, bebizonyítva, hogy Savonarola valójában műalkotások ihletője és maga is művész volt. Felismerve a művészetben rejlő lehetőségeket, igyekezett azt a keresztény hit szolgálatába állítani, ezért prédikációiban gyakran foglalkozott a szépség és a művészet kérdéseivel, s ez irányú tanításai számos alkotó számára útmutatóul szolgáltak. A dolgozat elsősorban a Botticelli és Michelangelo művészetében fellelhető Savonarola-hatással foglalkozik. Mindkét művész alkotásaiban megjelennek a prédikációkban megjelenített képek, látomások. Michelangelo művészetére a legnagyobb hatást a Savonarola prédikációiban megjelenő Mária-kép gyakorolta, míg Botticelli festményeinek a Barát által megrajzolt Krisztus-kép hagyott mély nyomot. Botticelli néhány festménye esetében elvitathatatlan Savonarola közvetlen hatása, míg Michelangelo műveiben ez nem mutatkozik meg ennyire erőteljesen. Mindkettőjük esetében elmondható azonban, hogy a Barát szenvedélyes szavai nyomot hagytak alkotásaikon, ami tulajdonképpen Savonarola célja volt, ugyanis így kívánt közelebb jutni az általa kitűzött egyetemesebb végcélhoz: az itáliai társadalom megújításához.

Djuna Barnes: Éjerdő

SZÉCSI ILDIKÓ

magyar – művelődésszervező, IV. évf.
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezető:

DR. SZABÓ GÁBOR, főiskolai docens,
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Djuna Barnes *Éjerdő* című szövege által felkínált tudás-fogalom körülírására törekedtem, ami a műben egyrészt Robinnal, Matthew-val azonosítható, eredete pedig a halálban rejlik. Mivel ők a sötétség attribútumaival vannak felruházva, ezért fontosnak tartottam a mű képiségének, trópus-szerkezetének vizsgálatát is, hiszen ez maga is szemantikai jelentőséggel bír. Ebből a szempontból értelmeztem a mű egészén végigvonuló cirkuszmotívumot, az állatok szerepét, Robin dehumanizációs folyamatát, illetőleg a sötétség képeinek nyelvi jelölőit is.

A szöveg a metafizika binaritás-elvű megszólalásmódjának megkérdőjelezését kísérli meg, gyanúper alá vonva olyan fogalmak konvencionális használatát, mint a *tudás*, *személyiség*, *vagy az igazság*. A regény által felkínált megoldás első pillantásra csupán az oppozíciók hierarchiájának felcserélhetőségét állítja; így kerülhet kitüntetett pozícióba a fényvel szemben a sötétség, a tudással szemben a nemtudás, a homogenitással szemben a heterogenitás, vagy az igazsággal szemben a bizonytalanság. Ugyanakkor viszont a doktor interpretátori szövege ezen túlmenően mintha azt a felismerést is közvetítené, hogy a prioritások ilyenén felcserélése voltaképpen a standard ismeretelméleti diskurzusba ágyazódik, ugyanabból a kulturálisan fixált látásmódból fakadó tudásformát közvetít. A metafizika nyelvi kontextualizációja ezért lehetetlenné teszi a klépést a diszkurzív rendből, és ezzel összekapcsolódó életformáinkból. Ez a belátás vezethet a doktor szövege – és talán a Barnes szövege – végső paradox felismeréséhez, hogy tudniillik a létről való teljes tudás épp e tudás megszerzhetetlenségéről szóló ismeretszerzéseként definiálható.

Corneille Sophonisbe-ja és az aktáns modell

SZECSKÓ ADRIENN

francia – latin, V. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. LUKOVSKI JUDIT, egyetemi adjunktus,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Francia Tanszék

Dolgozatomban Corneille egy kevésbé ismert tragédiáját, a *Sophonisbe*-ot elemzem Anne Ubersfeld aktáns modell elmélete segítségével. Ubersfeld az aktáns modell fogalmát Greimastól vette át, aki ezt a modellt a strukturalista szemantikában alkalmazta. Az aktáns modellt bármely irodalmi mű vizsgálatakor lehet használni, de Ubersfeld elsősorban a színdarabok vizsgálatánál alkalmazta. A modell hat elemből áll, úgymint alany, tárgy, feladó, címzett, segítő és ellenlábás. Ubersfeld elgondolása szerint egy olyan szereplő, aki azt akarja megőrizni, amit már birtokol, nem töltheti be a modellben az alany szerepét. Ha ezt figyelembe vesszük, akkor Sophonisbe sem lehet alany, mivel királynéként hírnevét akarja megőrizni. Azt bizonyítom be a szöveg segítségével, hogy Sophonisbe igenis lehet az aktáns modell alanya. A kérdést még érdekesebbé tesz az a tény, hogy ebben a korszakban kezdett megváltozni a nők társadalomban elfoglalt helyzete a preciosité irodalmi és szociális irányzatának megjelenésével.

Elsőként megnéztem, hogy a tragédia szereplői hányszor és milyen szöveggörnyezetben használják a *vouloir* igét, és hogy törekvéseiket követi-e aktív ténykedés vagyis mennyiben határozzák meg a drámai cselekvést. Ez az eljárás egyik alapvető lépés az alany megállapításához. Ebből az elemzésből világosan kiderül, hogy csak Sophonisbe és egy másik nőalak szerepelhet az aktáns modell alanyaként. Mivel a modellben az alany sohasem önmagában áll, hanem szoros kapcsolatban van céljai tárgyával, így megvizsgáltam, hogy a hírnév, Sophonisbe vágyainak tárgya, mit jelentett a XVII. században és konkrétan Sophonisbe számára. Miután megtaláltam a modell tengelyét megállapítottam a model többi elemét.

Egy másik modellt is felváltottam, amelynek a másik királyné az alanya, de mivel az ő akarata nem meghatározó eleme a drámai cselekvésnek, arra a következtetésre jutottam, hogy ő nem lehet az aktáns modell alanya, és így két olyan modellt javaslok, ahol mindkettőben Sophonisbe az alany.

A Magyar Testvéri Közösség és a weisshausista mozgalom kapcsolatai

SZEKÉR NÓRA

2002-ben államvizsgázott

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

M. KISS SÁNDOR, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Magyarországon az első kommunista koncepció per fő vádlottja a Magyar Testvéri Közösség volt. A per folyamán 550 embert vettek őrizetbe, köztük Weissshaus Aladárt és a weisshausista mozgalom számos tagját. A Közösség egy erősen nemzeti elkötelezettségű, olykor antiszemita hangokat is hallató titkos társaság. Weissshaus Aladár egy zsidó származású kommunista, hívei többségében kommunista érzelmű munkásemberek. Dolgozatomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy e két nagyon különböző társaság között a kapcsolat csupán a koncepció per szolgálatában született elképzelés-e, vagy rejtőzik valami igazság a koncepció mögött.

A dolgozatom első fejezete a Magyar Testvéri Közösség történetének, felépítésének, ideológiájának és működésének rövid áttekintése a II. Világháború kirobbanásáig. Ez az áttekintés nem egy árnyalt történelmi elemzés, a célja csupán, hogy a Közösség jellegéről, a korban betöltött szerepéről képet adjon. A Közösség II. Világháborús történetéről és az összeesküvéséről ebben a dolgozatban csak utalásszerűen lesz szó, e kérdéskörök elemzésére a dolgozat terjedelme nem ad lehetőséget.

Weissshaus Aladár mozgalmának ismertetése után kitérek Weissshaus politikai kapcsolataira. Dolgozatomban szereplő politikai kapcsolatok és találkozók elsősorban 40-es évek jobboldali köreire terjednek ki. Weissshaus Aladár feltehetőleg nem kizárólag ezekkel a körökkel érintkezett, de a számomra forrásul szolgáló összeesküvés jegyzőkönyvek adatai kizárólag ezekre a kapcsolatokra vonatkoznak.

Az utolsó fejezetben kerül sor a Közösség és a weisshausista mozgalom összefonódásainak bemutatására. Az összeesküvés jegyzőkönyvek alapján elsősorban két irányba gyűjtötték az adatokat az ÁVO-n, erre a két irányra részletesebben kitérek, a Dudás József szervezte találkozókra illetve Benke Miklós mozgalmára.

Végezetül ismertetem - teljesség igénye nélkül - a kihallgatások folyamán megjelent vádak és koncepciókat valamint, hogy e vádak és koncepciók hogyan jelentek meg a per folyamán.

Nemesianus önállósága és pásztori istenvilága

SZÉLL GÁBOR

latin – történelem, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. TAR IBOLYA, egyetemi docens,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Klasszika-Filológiai Tanszék

A 3. századi Nemesianustól négy bukolikus költemény maradt ránk, amelyek a kéziratok többségében Calpurnius Siculus eklogáival együtt hagyományozódtak. Elsőként Haupt (1854) bizonyította, hogy a kódexek utolsó négy eklogája Nemesianusnak tulajdonítható és a számos, közös motívum ellenére ezek önálló teljesítmények. Az utóbbi évtizedekben újra a filológia középpontjába került a kérdés, amikor Radke (1972) Haupt ellen indított támadást, Williams (1986) viszont kommentárjában már ismét Hauptra támaszkodik.

Kutatásom célja, hogy a korábbi eredmények figyelembevételével Nemesianus önállóságát egy új aspektus megvilágításával bizonyítsam. Az eklogákban ábrázolt istenvilág bemutatása alkalmas arra, hogy párhuzamot vonjunk Vergilius és Calpurnius Siculus eklogáinak megfelelő helyeivel, és így tárjuk fel istenábrázolásuk lényeges különbségeit. Nemesianus esetében ezzel a módszerrel még nem éltek a filológusok, így új szempontot jelent a szerzők elkülönítésében.

Tanulmányomban összefoglalom a korábbi textológiai és metrikai eredményeket, így próbálván bizonyítani Nemesianus egyediségét és hitelességét. Tartalmi és szerkezeti érveket hozok fel a calpurniusi és a nemesianusi eklogák különbözőségének igazolására. A hasonló sorok és kifejezések okaként azt jelölöm meg, hogy mindkét szerző Vergiliusra, mint közös forrásra nyúlt vissza, szemben azzal az elképzeléssel, hogy valamennyi ekloga Calpurnius munkája.

Rítus és tragédia

SZEMES PÉTER

színháztörténet – német nyelv és irodalom, V. évf.

Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezető:

DR. BÉCSY TAMÁS, egyetemi tanár,
Színháztudományi Tanszék

DR. KALMÁR ZOLTÁN, egyetemi docens,
Társadalomtudományi Tanszék

DR. KOVÁCS ÁRPÁD, egyetemi tanár,
Magyar Irodalomtudományi Tanszék

Dolgozatom arra tesz kísérletet, hogy a tragédia műfajának egy lehetséges kifejlési útját bemutassa. Ránk maradt szövegek hiányában ugyanis a tragédia genezis-történetét nem ismerjük. Írásom ennek megfelelően kizárólag vázolt elméleti kísérletként értékelhető, általános érvényű megállapításokat nem tesz. A tragédia – a máig legelfogadottabb nézet szerint – Dionüszosz isten tiszteletére bemutatott rítusból eredeztethető. A Dionüszosz-rítust a Vegetáció más isteneihez (Adonisz, Attisz, Ozirisz) kapcsolt mítoszokkal és az ezeket megjelentető kultikus cselekedetekkel összevetve igazolható a Természet isteneihez köthető kultuszok közös eredete. Ezt az ősmítoszt (az Urvater megőlésének aktusát, az első totemlakomát) Freud Totem és tabu című írásában bemutatja. Az ősmítoszból vázolt életviszony változás (egy központi alak, hős életviszonyainak jó sorsból balsorsba fordulása) tehát kimutatható a Természetet jelképező maskulin istenalakok mítoszaiban és a hozzá kapcsolt rítusokban. Az eleuszi misztériumok vizsgálata (elsősorban Kerényi Károly írásai nyomán) igazolja, hogy a Potniai (Démétér és Perszephoné), tehát a Nagy Anya archetipusát jelképező feminin istennők mítoszában és rítusaiban a tragédiát meghatározó életviszony-változás nem jelenik meg. Az, hogy a kutatók egy része mégis az eleuszi szertartásokból eredezteti a tragédiát, valószínűleg az istennők rítusaiba beépült dionüszoszi elemek átértelmezésének tudható be. A Dionüszosz tiszteletére bemutatott kultikus cselekedetekből irodalmi műfajt feltehetően Arión csinált. Ránk azonban csak két bakkhülidészi dithürambosz maradt, melyek nem Dionüszoszt teszik hőstükké. Így csak feltételezhető, hogy a dithürambosz kezdetben Dionüszoszt dicsőítő kardal volt, s később már más, az istenhez nem kapcsolódó komoly mítoszokat is megjelenített. Feltételezhetően a korai dithürambosz-formából kialakult tragédia fejlődése is hasonló úton haladt. Kezdetben Thészpisz valószínűleg még Dionüszosz tetteit adta elő a dithürambosz-kar énekét magyarázva, vagy azzal felelgetve. Később Aiszkhülosz a karból kiemelt még egy színészt (ő lett a deuteragónisztész) és így alakult ki az ismert tragédia-forma. Dolgozatom ennek megfelelően Aiszkhülosz újításainak tárgyalásával zárul.

SZENTPÁLI GÁBOR

történelem

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

M. KISS SÁNDOR, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Bevezetés:

Az 1956 októberi forradalom ma is érzelmek tárgya. Nem lehet egységes választ alkotni, kinek a forradalma volt, a résztvevők által vallott igazságok többször keresztezik egymást. A nagy összegzés, emberek és törekvések átfogó megítélésének kísérlete csak akkor kecsegtethet sikerrel, ha az események menetét részletesen és alaposan megismertük. Az események összetett folyamának ismerete pedig igen felelősségteljes álláspont, az erkölcsi ítéllethozatal álláspontja. Ehhez ismerni és megérteni kell a negyvenhat évvel ezelőtti összes szereplő helyzetét, motivációikat és céljait, de az ítélet alapját kell, hogy képezzék a tettek eredményei is.

A kutatás témája és célja:

Ennek szellemében a jelen írás egy budapesti ipari kerület, korábban gyorsan fejlődő főváros közeli település forradalmi napjait szeretné bemutatni. Az események napról napra, óráról órára való megismerése folytán kitapintható a jelenség, ahogy a forradalom folyamában spontán módon képződnek az egymással vetélkedő hatalmi centrumok. A dolgozat célja, hogy rálátást engedjen a különböző hatalmi centrumok eltérő szempontjaira.

A dolgozat felépítése:

Az újpesti forradalmi napok feldolgozása három szemszögből tűnik külön-külön érdekesnek és célszerűnek. A Forradalmi Bizottság tevékenysége mellett a munkástanácsok és a szervezkedő MDP-MSZMP csoportok nyomon követése jelentik a dolgozat gerincét.

A dolgozat nem törekszik markáns értékítéletre, tényeket kíván bemutatni.

*“Miért henegepsz úgy, Halál?” Vivian Bearing társadalmi nemi szerepe és
hősiessége Margaret Edson Fekete Angyal című darabjában*

SZIGETVÁRI ÉSZTER

angol – kémia, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BÓDIS KLÁRA, egyetemi adjunktus,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angoltanár – képző és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék

Margaret Edson Wit című drámája egy petefészekrákban szenvedő, karrierorientált nő életének utolsó két óráját mutatja be. Célom annak kiderítése volt, hogy hogyan illik Vivian Bearing a mai modern nők közé, milyen társadalmi nemi szerepet ölt magára, és végül hogyan változtatja őt hősnővé a szerző. Ezeket a kérdéseket mind feminista szemszögből közelítettem meg. Bíráltam külsejét azokkal a kritériumokkal szemben, melyeket Naomi Wolf *A szépségmítosz* című esszéjében összegezt, s azt találtam, hogy Vivian ellentmond mindenféle konvencionális elvárásnak egy nő kinézetét illetően, ám ha nem a hagyományos kategóriákból indulunk ki, pontos kifejezés hiányában talán “másképpen szépnek” nevezhető. Mivel nem képviselője egyik sztereotipikus társadalmi nemi szerepnek sem, azt az ő esetében Judith Butler performatív társadalmi nem elméletének segítségével értelmeztem: betegsége eredményeképp egy (lelkileg) edzett, bátor “nő” álarcát veszi fel, aki kész még a halállal is szembenézni. Hősiessége a kezelésbe vetett látszólagos hitében, halálos ágyán mutatott kiemelkedő éleselméjűségében, valamint abban a tényben rejlik, hogy szenvedéseit a világ elé tárja, s ezeken keresztül ismeri meg valójában önmagát. Magatartása és hozzáállása azt az utat sugallja, mely egy, a modern, huszonegyedik századi feminista nőt ábrázoló kép megalkotásához vezet.

SZIGETVÁRI KRISZTIÁN

történelem – hungarológia, V. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Ambrusné Dr. Kéri Katalin, egyetemi docens,
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Tanárképző Intézet

Dolgozatomban a spanyol történelem mozlim korszakával és a mudéjar építészettel foglalkozom. 2001-ben Erasmus ösztöndíjjal Spanyolországban töltöttem egy évet. A Salamancai Egyetemen végighallgatott tanórákon és utazásaim során megismerkedtem a spanyol építészet és történelem különleges fejezeteivel.

A mozlim hódítók majdnem 800 évet töltöttek az Ibériai-félszigeten, így a spanyol történelem jelentős részét teszi ki ez a korszak. Rengeteg építészeti műretek maradt utánuk, melyek a világ minden részéből vonzzák a turistákat.

Az ösztöndíjam időtartama alatt a helyszíni kutatás és épületlátogatás, majd itthon a spanyol és magyar nyelvű szakirodalom áttanulmányozása után foglaltam össze ismereteimet.

Mivel a magyar felsőoktatásban Spanyolország történelme, építészet- és művészettörténete háttérbe szorul, célszerűnek láttam egy dolgozat keretében írni a spanyol történelem és építészet egyes sajátosságairól. Sokan feldolgozták már a spanyol történelmet és építészettörténetet, de mindig csak külön-külön tárgyalva. Emiatt dolgozatom legfőbb célja az ismeretterjesztésen kívül a történelem és az építészet egymáshoz közelítése és az összefüggések felfedezésének megvilágítása.

A kutatás eredménye annak bemutatása, hogy a keresztény és a mozlim kultúra olyan mélyen hatott egymásra, hogy új művészeti stílus fakadt a népek viszonylagos békés együttéléséből. Az Ibériai-félszigeten jött létre ugyanis a leggyümölcsözőbb kapcsolat a moszlim és az európai civilizációk között. Az európai kontinens ezt a kultúrkincset magába olvasztotta és több, csakis a mai Spanyolország területén látható építészeti stílust fejlesztett ki belőle. Ezek közül választottam dolgozatom tárgyául a legérdekesebbet, a mudéjar építészetet, mely része a mozlim kultúrának és a keresztény kultúrának is.

A trubadúr, dráma és melodráma

SZILÁGYI ANNAMÁRIA

olasz, IV. évf. – spanyol, III. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. VIGH ÉVA, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Olasz Irodalom és Nyelvészet Tanszék

Jelen tanulmány legfőbb célkitűzése az, hogy Antonio García Gutiérrez *El trovador* című drámájáról és Giuseppe Verdi *Il trovatore* című operájának szövegkönyvéről irodalmi összehasonlító elemzést nyújtson. Rá szeretnék világítani arra, hogy bár *A trubadúr* Verdi nevének köszönheti hatalmas népszerűségét, a spanyol dráma is tartalmaz olyan elemeket, melyek az operában nem találhatók, és amelyek spanyol kontextusban gazdagabbá, érdekesebbé teszik a művet. Ugyanígy az opera azon elemeit is vizsgálni szeretném, melyek a spanyol dráma után is újdonsággal szolgáltak, gazdagítva ezzel a szereplők és a drámai helyzetek pszichológiai mélységét.

Tanulmányom nagy részében - a „Dráma és melodráma” című alfejezetben - a felvonások rendszerezett elemzésével szeretném bemutatni a hasonlóságokat, különbségeket, majd a szereplők jellemének részletes tanulmányozásával hasonlítom össze a két művet. Azt próbáltam leginkább kiemelni, hogy Verdi mennyire fontosnak tartotta a spanyol dráma eredetiségének, egyediségének megőrzését. Ez, véleményem szerint, sikerült is neki, hisz csak olyankor folyamodott változtatásokhoz, amikor azt feltétlenül szükségesnek ítélte. A „Jellemábrázolás” című alfejezetben a karakterek személyiségében végbement változásokat igyekeztem feltérképezni. Mind a szerkezeti, mind a szereplői változtatások több tényezőre vezethetők vissza, melyek kihangsúlyozására különösen nagy figyelmet fordítottam. „A trubadúr és az utókor” című alfejezet két további változatot mutat be, mely tükrözi a Verdi-opera színházra gyakorolt óriási hatását, hisz mindkét átirat az operát tekinti mintának. A két mű irodalmi elemzése mellett igyekeztem egy rövid áttekintés nyújtani Verdi zenei újításairól is, melyek természetesen *A trubadúrban* is megtalálhatók, és amelyek hozzájárultak a romantikus opera végérvényes megszületéséhez.

*A római-brit kereszténység kontinuitása
az V-VI. századi Dél- Délkelet Britanniában*

SZILÁGYI MAGDOLNA

angol – régészet, 2002-ben államvizsgázott
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. NOVÁK GYÖRGY, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Amerikanisztika Tanszék
KOPÁR LILLA, egyetemi tanársegéd,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol Tanszék

A dolgozat arra a kérdésre keresi a választ, vajon fennmaradhatott-e a római kereszténység Dél- Délkelet Britanniában miután megszűnt a sziget fölött a Római Birodalom fennhatósága. A kutatás mára egybehangzóan elismeri, hogy az V-VI. század során Észak- és Nyugat-Britanniában kialakult kelta kereszténység formálódásában nagy szerepe volt a római-brit kereszténységnek. Ugyanakkor a déli és délkeleti szigetrészen római-brit kereszténységének kontinuitását a kutatók többsége még ma is fenntartással fogadja.

Britanniában a római kori keresztény leletek zöme villákból és városokból került elő, ezért a dolgozat mindenekelőtt ezen központok kontinuitását igyekszik tisztázni. Míg a római-brit villák legkésőbb az V. század végére elnéptelenedtek, a városok nem egy esetben folyamatosan lakottak bizonyultak a római kort követő évszázadokban is (pl. Canterbury, London, *Verulamium*, Bath, Colchester, Essex), ami felveti a római-brit kultúra, s azon belül a kereszténység fennmaradásának lehetőségét. A Dél- Délkelet-Britanniai keresztény templomok közül Canterbury, *Verulamium* és Lydd esetében írásos emlékek, valamint régészeti adatok igazolják a folyamatos látogatottságot. A helynévi adatok vizsgálata pedig kimutatta, hogy bár az *eclēs* (keresztény közösség) szóból képzett, V-VI. századból eredeztethető helynevek zöme Közép-Anglia északnyugati részén helyezkedik el, három település Délkelet-Britanniában is megtalálható.

A dolgozatban felsorakoztatott adatok (jelentősebb Dél- Délkelet Britanniai városok és templomok kontinuitása, illetve Eccles helynevek előfordulása) alapján valószínűsíthető, hogy elsősorban bár de éltek a vitás területen olyan romanizált közösségek, amelyek átörökítették a helyi keresztény vallást a VII. századra.

*J. S. Bach késői alkotói korszaka:
a Goldberg-variációk a ciklikus művek tükrében*

SZIVA VANDA

ének-zene – magyar, 2001-ben államvizsgázott
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:
CSIKÓSÉ TAMÁS KATALIN, főiskolai adjunktus,
Berzsenyi Dániel Főiskola

Bach élete utolsó évtizedében döntően megváltozott a zenei ízlés, leáldozott a polifón, kontrapunktikus művek kora. Ő azonban nem mutatott sok hajlandóságot az új divat, a *style galant* befogadására: bár produktivitása csökkent, az ellenponttechnika jegyében olyan nagyszabású, a zenei szerkesztés lehetőségeit módszeresen bemutató alkotásokat hozott létre, mint a *Goldberg-variációk*, a *Musikalisches Opfer*, a *Vom Himmel hoch-variációk* és *A figa művészete*. Ezen korszakának mind a négy nagy, ciklikus hangszeres műve egy-egy alapvető téma köré épül, ahol a témákat azok minden lehetséges módon való kidolgozása követi. A dolgozat célja Bach kései stílusának bemutatása és elemzése a *Goldberg-variációk* című csembalóművön keresztül.

A *Goldberg-variációk* Bach késői korszakának egyik meghatározó, a legnagyobb barokk variációsorozat. Bach egy basszustémát variál 30, szabályszerű hármas csoportokra osztható variációban, melyek első tagja mindig karaktervariáció, ami közvetlenül utal a barokk jellegzetes tételtípusaira, általában a szvit egyik egy-egy táncára. A középső variáció virtuóz, figuratív elemeket mutat be, míg a harmadik kánon szerkezetű.

A teljességre való törekvés elméletét alátámasztja a *Goldberg-variációk* saját példányának belső borítóján található 14 darabból álló kánonciklus is, mely az *Aria* basszusának első nyolc hangjára épül, zenei tartalom tekintetében pedig a kánonszerkesztés elméleti megközelítését tükrözi. Megfigyelhető rajta a kánontechnika valamennyi fogása, a végén pedig Bach az *et cetera* (satöbbi) jelzéssel utal az elméletileg végtelen számú lehetséges folytatásra.

Bach késői korszakának jellegzetes zeneszerzői technikája tehát az egy téma köré épülő, rendszerszemléletű, az elméletileg lehetséges összes irányba szerteágazó művek komponálása, melyeket a szigorú logika és a fantáziadús kifejezés egysége helyez Bach és a kor legnagyobb teljestményei közé.

A magyar iskolák sorsa Dél-Erdélyben (1940-1944)

SZLUCSKA JÁNOS

történelem, IV. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FÖLDESI MARGIT, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A második bécsi döntést követően 1940 szeptemberében Ion Antonescu került hatalomra Romániában. A tetőfokára hágó magyarellenes indulatok következtében négy esztendő alatt közel 200 ezer dél-erdélyi magyar hagyta el szülőföldjét. A magyarellenes politika állandó kereszttüzeiben álltak a magyarság iskolái. Szinte teljes egészében felszámolták a magyar tannyelvű állami oktatást; 1944 elején már csak 13 magyar tanító oktatott magyar tagozatban. Hasonló veszteségek érték az egyházi intézményeket is. 1942 tavaszára a gyulafehérvári egyházmegye 42 elemi iskolája közül már csak 5 maradt. A brassói evangélikus iskolát 1942 végén szüntették meg, s az unitárius intézmények közül is mindössze 9 maradt. Noha a magyar elemik közül sokat bezártak, a 18 középiskolát 1943 őszéig nem érték veszteségek. Igaz, 1940 és 1944 között 16-ot hosszabb vagy rövidebb ideig katonai célokra foglalták le. 1943 őszén azonban megszüntették a nagy múltú nagyenyedi Bethlen Kollégiumot, s az ott lévő 7. és 8.osztályos diákokat éjszaka a katonaság meglepte, s az illetékes sorozó körzethez toloncolta. Más egyházi középiskolákra is e sors várt.

A kisebbségi oktatás sérelmére írható továbbá a magyar tankönyvek kiselejtezése, lefoglalása, a felekezeti iskoláktól a nyilvánossági jog megtagadása, a képesítő vizsgákra jelentkezettek elbuktatása, a magyar tanítók áthelyezése, tőlük az államsegélyeknek és a felkészítők tanítói engedélyének megvonása, a magyar pedagógusok katonai vagy munkaszolgálatra való behívása. A magyar kormány több ízben tett kísérletet az iskolai kérdések rendezésére, azonban csak egy-két kisebb jelentőségű megállapodás született. 1942. június 30-án a magyar és a román kormányzat a kölcsönös viszonyosság elve alapján egyezményt írt alá a dél-erdélyi magyar, illetőleg az észak-erdélyi román tanárok és tanítók katonai összpontosítás alóli mentességéről, melynek érvényességét az iskolai szünetekre is kiterjesztették. A rendelkezést azonban a román fél nem tartotta be. A magyar kormány javaslatára a román fél több ízben - azonban mindig csak szóban - sokszor eltérő értelemben válaszolt, így a kérdést nem sikerült rendezni. 1944 augusztusában a magyar követ tárgyalások végett utazott a román félhez, de nem talált kellő visszhangra; Románia már készen állt a németellenes fordulat végrehajtására Észak-Erdély megszerzése érdekében.

A „jöttmentek” Törökbálint nagyközségben 1945-1947

SZÓNYI LÁSZLÓ GYULA

magyar, 2001-ben államvizsgázott – történelem, V. évf.
Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BELÉNYI GYULA, egyetemi docens,
Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A budapesti agglomeráció délnyugati szektorában található Törökbálint nagyközség – és a környező települések – történetének talán legfontosabb histográfiai csomópontja a második világháború utáni két-három esztendő eseménytörténete, amikor a falu túlnyomó többsége kicserélődött: a több mint két évszázada itt élő német lakosság otthonaiba alföldi és észak-magyarországi telepések, erdélyi és felvidéki menekültek, illetve a lakosságcsere kárvallottjai kerültek.

Arról azonban, hogy az új lakosok milyen környezetből származtak, s vándorlásuk milyen hatást gyakorolt a kibocsátó és a befogadó közösségre, illetve hogy a mindennapi élet színterein hogyan alakult az „őslakosság” és a bevándorlók közötti viszony, országosan is *alig találunk* számbavehető, szakmailag korrekt *forrásfeldolgozó munkát*. Végsősoron tehát ez indított arra, hogy kutatásommal résztvegyek az Országos Tudományos Diákköri Konferencián.

Eredeti célkitűzésem szerint dolgozatomat Törökbálint második világháborút követő - és egyben harmadik - benépesüléséről írtam, ám a levéltári forrásokból, visszaemlékezésekből, a statisztikai adatsorokból és az időszaki sajtóanyagokból a község és szomszédai háború utáni sebeiről – sváb lakosságuk elvesztéséről – majd fokozatos újjászületésükről számos olyan megállapításra jutottam, melyek szinte előírták volna dolgozatomban való ismertetésüket; ám a Mondanivaló mindvégig arra kényszerített, hogy maradjak hűséges hozzá, törekedve, hogy az események sodrában a *különös* törökbálintit ragadjam meg, ám nem feledve, hogy kutatásaim eredményei a térség tucatnyi települése számára lehetnek modellértékűek.

Wordsworth: a szép és a fenségés

SZTANA ÁGNES

angol

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. PÉTER ÁGNES, egyetemi tanár,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

The ideas of beauty and sublimity, the two separate and distinct aesthetic categories, have always been fascinating for people. Originating from the classical tradition the literature on the beautiful and the sublime was generated and enlarged by many thinkers and scholars. Wordsworth's concept of beauty and sublimity is closely related to eighteenth-century aesthetics, particularly to Burke's empirical theory of the beautiful and the sublime. Wordsworth sustains the association of beauty with love and sublimity with awe, and the belief that there is a divine presence behind the sublime. What proves to be fundamentally original in him is that for him the same object may be both beautiful and sublime, and the most trivial phenomena are capable of elevating the mind. From such concerns he makes his own account of moral and theological meanings, of how the individual mind is affected in its growth by beauty and by fear from early childhood.

Since the poet himself formulated his ideas of beauty and sublimity in prose, I thought it important to examine briefly his prose work, *A Guide through the District of the Lakes in the North of England* and its fragmentary appendix, the essay entitled "The Sublime and the Beautiful". I have chosen to base my discussion of his poetry on two rarely interpreted poems from his youth, *An Evening Walk* and *Descriptive Sketches*, to demonstrate how the poet could achieve, instinctively, that the beautiful and sublime vistas are not depicted merely for their own sake but they suggest a higher level of meaning foreshadowing the poet's later style where the description is mingled with existential meaning such as in "A Night-Piece", the Simplon Pass episode in sixth book of *The Prelude*, and the sonnet "Composed Upon Westminster Bridge". Finally, with the sonnet, I tried to highlight Wordsworth's uniqueness concerning beauty and sublimity.

A csornai beszélt nyelv
Nyelvjárás és nyelvi sztenderd az iskolában

SZÜCS GÁBOR

magyar – fizika, IV. évf.
Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:
DR. EÖRY VILMA, tudományos főmunkatárs,
Eszterházy Károly Főiskola

A dolgozat egy későbbi nagyobb kutatás előtanulmánya. Célja, hogy feltérképezze azokat a kulcsfontosságú kérdéseket, melyeket vizsgálni kell ahhoz, hogy a nyelvjárásvédelem és a nyelvművelés nehezen összeegyeztethető érdekeivel kapcsolatban véleményt formálhassunk, de helyet kapnak benne a dialektológiai és a nyelvpedagógiai kutatás eredményei is.

Általános és problémafelvető részre osztható. Az általános rész a kutatás módszertanával, a nyelvjárás múltjával, jelenével, jövőjével foglalkozik. Néhány nyelvjárási jelenséget is leírtam (morfológia; szintaxis: igeneves szerkezetek stb.).

A problémafelvető rész a nyelvjárások szemszögéből vizsgálja a nyelvi sztenderd oktatását: hogyan oktassuk a köznyelvet, hogy a legkevésébbet rontsunk a nyelvjárások amúgy is rossz helyzetén. Vizsgáltam, gyűjtöttem a tananyagban rejlő lehetőségeket, a tanárok szerepét a nyelvjárással kapcsolatos attitűd alakításában.

A kutatás egyrészt magnón rögzített, majd lejegyzett nyelvjárási szövegek, anyanyelvjárási és köznyelvi ismereteim, másrészt tanárokkal és diákokkal egyaránt kitöltetett kérdőívek alapján folyt. A felhasznált irodalmat próbáltam úgy válogatni, hogy minél nagyobb rálátásom legyen a nyelvjárásokkal kapcsolatos problémákra.

A dolgozat mellett, hogy még nem vizsgált nyelvjárási jelenségeket is rendszerez, megerősíti azt, hogy az iskola valóban felelős a diákok népnyelvhasználatának radikális visszahúzódsában, a dialektusok presztízsvesztésében. Leginkább azért tragikus a helyzet, mert szinte minden tanár ellenkező véleményen van.

Szembesültem azzal is, hogy mennyire bonyolult a nyelvi norma problematikája. Nem véletlen, hogy a kérdésben nem született még olyan gondolat, amely az önmagunkkal vagy másokkal folytatott vitát végérvényesen lezárná.

A mellékletben a kérdőíveket, az értékelő táblázatokat és a lejegyzett szövegekből néhány oldalt csatolok a dolgozathoz.

Belső fordítások az irodalmi szövegben
(Két regény elemzése: Babits Mihály: A gólyakalifa;
R. L. Stevenson: Dr. Jekyll és Mr. Hyde különös esete)

SZÜCS MARIANNA

2002-ben államvizsgázott

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZITÁR KATALIN, egyetemi adjunktus,

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom tárgyát a címben megjelölt két elbeszélő szöveg képezte. Célom a különböző *szűzséstruktúráknak* és azok változásainak, továbbá a *műfaj- és szövegképzés eszközeinek* feltárása, elemzése volt.

Vizsgálódásaim középpontjában a *szöveg a szövegben* modelljére alapozódó elbeszélés-konstrukció, azaz az *irodalmi szöveg belső kétnyelvűsége* állt. Az irodalmi szöveg – e technika érvényesítésével – *belső olvasatokat* hoz létre, vagyis: önmagukat „olvasó”, értelmező szövegekről van szó. A *szöveg a szövegben* olyan kétnyelvű, két kódra, ill. két alrendszerre épülő szövegegész, melyben az egymás közelébe kerülő kódok egymásra nem fordíthatók le. Ez tulajdonképpen a *szövegképzés* alapja. A kettősen kódolt szerkezet tematikusan is megjelenítődik, méghozzá a *hasonmás* figurájában. Az *anti-detektívtörténet* műfajának alkalmazása azt teszi lehetővé, hogy az ismert *szűzséséma* lebontódjék, s így a figyelem a *történetminta* helyett a *szövegre*, s a *szövegben létrejövő belső fordítások rendszerére* helyeződjék át.

Babits művében a nyelv által létrejövő világok dialógusára összpontosítottam. Elemér esetében az álomról való beszéd tulajdonképpen egy nyelvi viselkedés: a *nyelvalkotás* regényfikcióba írt módja, mely egyben maga a *fordításfolyamat*.

Stevenson kisregényében a történet szintjén végbemenő nyomozásfolyamatot mint tulajdonképpeni „*szövegnyomozást*” és egyben *szövegkonstruálást* vizsgáltam.

Elméleti alapozásként legnagyobb részben *Jurij Lotman* szövegsemiotikai koncepcióját és módszereit használtam, valamint *Bényei Tamás*nak az *anti-detektívtörténetről* szóló alaktani koncepcióját.

“Tulajdon kezem’ rajzolatja” A Dayka—diskurzus megalapozása

SZÜCS ZOLTÁN GÁBOR

magyar nyelv és irodalom, V. évf. – esztétika, IV. évf. – összehasonlító irodalomtörténet, IV. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Margócsy István, egyetemi docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozatban a Dayka Gáborról való kritikai és irodalomtörténeti beszéd egynémely alakzatait azonosítva (“megbocsáthatatlan vétek”, regényesség, “szerkezeti törések”) azt igyekszem megvizsgálni, hogy a Kazinczy Ferenc által szerkesztett 1813-as kiadás – amely közel 200 évig a Dayka-filológia alapja maradt, ez határozta meg a szerzői névhez rendelt szövegcsoporthoz méretét, jellegzetes műfajait, ebben formálódott meg a később is meghatározó Dayka-életrajz, itt épül be a szöveg az 1810-es évek irodalmának kontextusába, jelölődik ki egy “szentimentális lírai személyiség” (Szilágyi Márton) karaktere és itt szerepel Dayka máig egyetlen ismert arcképe – és a későbbi diskurzus Bajza, Baróti, Nemeskürty által kijelölhető tradíciója – amely Dayka költészetét par excellence alanyi költészetnek egy szomorú életre reflektáló, pszichologizáló költészetnek tartja – milyen viszonyban áll egymással.

Egyfelől a filológia tényei alapján nyilvánvalóan Kazinczy-féle kiadás olvasásából kell kialakuljon ez a domináns olvasat, másfelől viszont a fent vázolt olvasási alakzatok szerint az 1813-as kiadással egy nem-valódi Dayka portréját rajzolja meg Kazinczy, s a diskurzus a valódi Dayka és a Kazinczy misztifikációja által teremtett “én Daykám” kultikus figurájának dichotómiájában mozog. Ezt példázza a “megbocsáthatatlan vétek” kifejezése, amit Toldy Ferencről veszek, aki azt állítja, hogy az ismert Dayka-kép valójában csak a “fürtözet átvetetése” miatt a metszőnek felküldött Orpheuszt ábrázolja. Orpheusz neve pedig Kazinczy egyébként szabadkőműves neve, így amikor Dayka arcképe valójában Orpheuszt ábrázolja, vele helyettesítődik, akkor az analógiásan jelképezheti *számunkra* azokat a manipulációs eljárásokat, amelyekkel Kazinczy “tulajdon kezének rajzolatja szerént” átalakítja az életművet.

Az 1813-as kiadást az én Daykám és a valódi Dayka kettősségéből szeretném kiszabadítani, úgy, hogy kimutatva a regényes olvasás hiányait (l. Garai János A koszorútlan koszorúsát, vagy Czeizel János 1905-ös tanulmányát), helyette a kötetnek a neoklasszicista Grácia-kultuszhoz fűződő kapcsolatait mutatom meg, hogy így rekontextualizálva a szöveget, felnyithatóvá váljék az az értelmezések számára.

Tények és fikciók

A Toldi szerelmének genealógiai-, idő- és útvonalproblémái

SZURMAI BERNADETT

magyar, IV. évf.

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZILI JÓZSEF, egyetemi tanár,

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Amint történelmi tényekkel vetjük össze a Toldi szerelmét, jelentős eltéréseket tapasztalunk. Pedig Arany arra hivatkozik a Toldi szerelmének előszavában, hogy hiteles történelmi háttér nélkül képtelen alkotni, sőt, levelezéséből az is kiderül, hogy Lajos két hadjáratát összevonta s egy egységként kezeli. Ez természetes írói fogásnak tekinthető, a háború eseményei csak keretet adnak a műnek, a szerző szabadon alakíthatja őket. Azonban Arany magát körültekintő írónak nevezi, s kifejezetten fontos számára, hogy a még hitelesebb történelmi háttér érdekében ügyeljen a részletekre. Ez mégsem történik meg. Az általa fellelhető forrásokkal egybevetve a Toldi szövegét, genealógiai, időbeli és útvonaleltéréseket tapasztalhatunk. Dolgozatomban ezeket az eltéréseket mutatom be.

TAKÁCS ADRIÁN DONÁT

magyar – történelem, 2002-ben államvizgázott
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

DR. POLGÁR MARIANNA, főiskolai docens,
Berzsenyi Dániel Főiskola

Szülőfalum, Felsőszőlők (a legnépesebb magyarországi szlovén település) történetével kapcsolatosan végeztem kutatást, mivel fontosnak vélem szűkebb lakókörnyezetem történetének feldolgozását; a nemzetiségi identitás vállalását, megőrzését is. E falu történeti forrásaival ez idáig a kutatók ténylegesen nem foglalkoztak. Hosszas levéltári kutatómunkával (urbáriumok, jegyzőkönyvek, Canonica Visitatiók áttanulmányozásával), korabeli magyar- és szlovén nyelvű országos és megyetörténeti leírások segítségével (Kossics József, Bél Mátyás és Fényes Elek), a Mária Terézia általi rendezés előtti állapotok bemutatása, valamint a későbbi változásokkal való összehasonlítása dolgozatom fő célja.

Felsőszőlők urbáriumainak tanulmányozása lehetővé teszi az alábbi következtetések levonását. A források megerősítik, hogy Felsőszőlők paraszti társadalma nem mobil; hagyományosan, jelentős változások nélkül találjuk a különböző urbáriumok leírásában. Nincs meghatározó mértékű népességmozgás, melyet leginkább valószínűleg a falu földrajzi-, nyelvi-, kulturális- stb. értelemben vett elzártsága okoz.

A Mária Terézia által végrehajtott úrbérrendezésről Felsőszőlők vonatkozásában megállapítható, hogy végeredményben a reform – noha a korszakhoz képest haladó volt –, rendeltetését maradéktalanul nem töltötte be.

Az urbárium teljes értékű végrehajtása Felsőszőlőkön jelentős könnyebbséget ugyan nem hozott a jobbágyoknak, de biztosította az erdőhasználatot is, a legelőhasználatért nem járt ellenszolgáltatás, az irtványföld megváltási díját hivatalos eljárás szabta meg. Az úrbérrendezés másik előnye abban volt, hogy a jobbágyporták megszabott nagysága alapján és annak arányában meghatározta a szolgáltatásokat. Az úrbérrendezés eredményeképpen körülbelül ugyanannyit kellett a jobbágyoknak robotolniuk. Egészében véve a terményjáradék valamivel több lett, mint amennyi a rendezés előtt volt, míg a jobbágyok pénzszolgáltatásai nagyjából a rendezés előtti szinten maradtak.

A fent elemzett nagyszámú dokumentum semmiképpen sem enged az úrbérrendezés negatív szerepére következtetni a jobbágyság életében Felsőszőlőkön. Ezt támasztja alá a korábbi szolgáltatásokhoz hasonlók rögzítése, illetve a peres anyagok hiánya a rendezés után.

TAMÁS ÁBEL

latin nyelv és irodalom, IV. évf. – összehasonlító irodalomtörténet, II. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FERENCZI ATTILA, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,

Latin Nyelvi és Irodalmi Tanszék

Vergilius *Aeneis*ének I. könyvében érdekes jelenet tanúi vagyunk. Aeneas – egyelőre anyja, Venus által láthatatlanná téve – az éppen épülő Karthágóban sétálgat, megpróbálván fölmérni, hogy „hominesne feraene” (I. 308., „emberek-e avagy vadállatok”) lakják-e a várost, s egyszer csak főellenségének, a bosszúszomjas Iuno istennőnek templomában találja magát (I. 441. skk.). A templom falfestményein pedig saját múltját: a trójai háború képeit pillantja meg – és megkönnyebbülten sóhajt föl. Az olvasó – főként a punokat meglehetősen gyanakvással kezelő római olvasó – nem érti, miért e megkönnyebbülés, hiszen egy Iuno-templomban a trójai háború képei csakis azt jelenthetik: a templom építői dicsőítik Iunót, amiért végre-valahára elpusztította Tróját.

Dolgozatomban kísérletet teszek e jelenet hátterének megvilágítására. Miért nyugszik meg Aeneas? Miért e képekkel díszítették Dido festői a templomot? S ha Dido görög- és Iuno-párti, miért fogadja ennek ellenére oly szívesen Aeneast és társait? Eredményeim (melyekbe beleértendőek másokéi is) a következőképpen foglalhatók össze. Aeneas nem biztos, hogy Dido (talán Tanit névre hallgató?) istennőjét Iunóval azonosította – a görögök brutalitását ábrázoló képekből pedig arra következtetett: nagy számalom és megbecsülés van itt őirántuk, Karthágóban. Dido valóban a Trója-pusztító Iunót kívánta ünnepelni a templom képeivel – ám neki elsősorban az volt a fontos, hogy Aeneas *ne* hajozzon a *fatum* rendelte úton Itália felé, ezért aztán cserébe hallgatólagosan elfogadta Aeneas freskó-interpretációját. Mindez megtörtént még azelőtt, hogy beszerettek volna egymásba!

Látjuk tehát: még egy hangsúlyozottan „ideologikus” kép is adott esetben szabadon interpretálható: „animus pictura pacit inani” („Jelkét az üres képpel legelteti”, I. 464.) – mondja a narrátor a főhősről. Ha tekintetbe vesszük, hogy a freskó képei Aeneas múltjáról szólnak, no meg azt is, hogy előrevetítik az eposz második felének legfontosabb eseményeit, vagyis Aeneas jövőjét, nos, akkor arra juthatunk, hogy a képek voltaképp az *Aeneis* kicsinyítő tükreként funkcionálnak. Ez esetben pedig fölmerül a kérdés: nem áll-e az eposzra is mindaz, ami a Iuno-templom képeire?

S ha belegondolunk, attól kezdve, hogy Vergilius, még a *Georgicá*ban (III. 12. skk.), egy Augustus Caesar-templomként (!) harangozta be az *Aeneist*, nos, azóta azon vitatkozunk: Augustus-propagandát olvasunk-e, amikor az eposzt kezünkbe vesszük, vagy valami egészen mást. S íme, kiderül: Vergilius teljes mértékben tisztában volt műve recepciótörténetének kulcskérdésével. S a maga módján válaszolt is rá.

Dpal-ldan lha-mo útmutatása

TELEKI KRISZTINA

mongol – tibeti, 2002-ben államvizsgázott
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

KELÉNYI BÉLA, tudományos munkatárs,
Iparművészeti Múzeum

Dolgozatom célja az eredetileg a hindu mitológia panteonjába tartozó, később a dalai lámák, tibeti és mongol buddhista kolostorok védőszentjévé vált *Dmag-zor rgyal-mo* tibeti kultuszának bemutatása.

Az istennő *Dpal-ldan lha-mo* egyik formája, így először alakváltozatait vizsgálom a tibeti Kánonban és a Sádhanamálában, majd tiszteletének megjelenését és kiteljesedését két szertartási szövegben. E két mű az ácára *Dmar-potól* származó, az istennőről szóló vélhetően első útmutatás, valamint a *Dge-'dun rgya-musho*, a 2. dalai láma által a XVI. században írt részletes istenigézés, mely nagyban hozzájárult az istennő tiszteletének elterjedéséhez.

A szövegek keletkezését, szerkezetét, tartalmát, egyezéseit, különbségeit vizsgálom, kitérek a lámaláncolat ismert tagjaira. Mindebből nyomon követhető az istennő tiszteletének tibeti útvonala, megfigyelhető a szövegek felépítésének egyezése, sajátos tibeti elemekkel bővülése, az istennő panteonban betöltött szerepének változása, rangos védőistenné válása. Szerepköre változik: míg alapjellegzetességei, kinézete, fegyverzete megmarad, feladatköre, kisérete sajátos tibeti elemekkel bővül. A számára felajánlott áldozati javak gyakorlati sikről szellemi sikra helyeződnek.

A dolgozat példa egy kevésbé jelentős mitológiai alak Tibetbe kerülésére, magas rangú láma általi felkarolására, védőszentté emelésére.

TEMESVÁRI GABRIELLA

magyar, III. évf.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

GAJDÓ TAMÁS, egyetemi adjunktus,
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Beöthy László fontos, de mostoha alakja a magyar színháztörténetnek. Remek színházi szakember volt, mégis keveset foglalkoznak vele. Dolgozatommal pályája egyik korai szakaszát kezdtem el feldolgozni. A Nemzeti Színház történetének fontos pontja volt az a két évad, amíg Beöthy László volt az intézmény igazgatója. Megpróbáltam egységbe rendezni Beöthy tevékenységét aszerint, hogy melyik lépése miben jelentett újdonságot. Radikális változtatásokat tett a színház műsorán, ennek három fő iránya volt: visszaállította a népszínmű-játszást, francia bohózatok helyett az értékeesebb kortárs német drámairodalomból merített, és előtérbe helyezte a kortárs magyar színdarabokat is. A francia művek művészileg értékelhetetlenek voltak, bár kétség kívül sikeresek. Beöthy ehelyett olyan – főként – német darabokat tett műsorra, melyek tematikájukban elismerten magas színvonalat képviseltek, s ugyanakkor nyugaton teltház előtt futottak. Fel akarta lendíteni a hazai drámairodalmat, a szerzőket arra ösztönözte, hogy írjanak a színházaknak. Kevesebb klasszikus darab került előadásra, azokat is újraszcenfrozták. Ezzel kivívta a korabeli kritika rosszsallását, amely a hét minden napjára klasszikus előadást követelt volna. Beöthy László egyik nagy eredménye az volt, hogy nyitott a közönség felé, népszínműveket és modern darabokat adott az addigi elavult művek helyett.

Hiába indította el azonban a színházat a megfelelő úton, magánéleti botrányai miatt lemondásra kényszerült. A nyilvánosság duplán követelt az ország első színházának vezetőjétől, szakmai és emberi rátermettséget.

A korabeli sajtótermékek közt kutatva a botrányok, bírálatok közül nagyon szépen kirajzolódtak számomra Beöthy László eredményei és elképzeléseinek újdonsága. A korszak jellemzéséhez fel tudtam használni néhány színháztörténeti könyvet, de a dolgozat anyagának forrásai leginkább a korabeli napilapok, folyóiratok voltak. Ez a kutatás nem teljes, útmutató kíván lenni további írások számára.

Széchenyi István „elmebetegsége”

TENCZLINGER MÓNIKA

történelem, III. évf.

Eszterházy Károly Főiskola

Témavezető:

DR. PAP JÓZSEF, főiskolai tanárságéd,

Eszterházy Károly Főiskola,

Modernkori Magyar Történelem Tanszék

A dolgozat témája gróf Széchenyi István lelki alkatának és elmebetegségének elemzése, a hozzá kapcsolható szakirodalmak feltárásának és elemzésének segítségével. A dolgozat célja, hogy bemutassa gróf Széchenyi István 1848 és 1860 közötti időszakának eseményeit, rávilágítson a betegségével kapcsolatos félreértésekre és közölje az orvostudomány mai álláspontját, illetve megpróbáljon diagnózis adni.

A dolgozat - a bevezető és a befejező fejezeteken kívül - három nagy fejezetre tagolódik. Az elsőben Széchenyi István döblingi életét mutatom be, az 1848-as szeptemberi előzményektől az 1860. áprilisi öngyilkosságig. A fejezet célja, hogy átláthatóvá váljék az a környezet ahol, a gróf életének utolsó tizenkét évét töltötte. Ez által az elmebetegségére vonatkozó véleményeknél nem kell folyton kitérni és magyarázattal ellátni, például egy-egy szituáció helyszínét. A következő nagy fejezetben az elmebetegséggel kapcsolatos orvosi szakvéleményeket vázolom, állítom egymással szembe. Az azóta eltelt közel 140 év és az orvos tudomány fejlődésére való tekintettel három alfejezetre osztottam:

Az első alfejezet azon orvosok feljegyzései alapján készült, akik a tizenkét év alatt kapcsolatba orvos-beteg léptek vele. Almási Balogh Pál nyitja a sort, aki Döblingbe kísérte, majd az elmegyógyintézet orvosai Görgen, Guszmann és Goldberg következnek.

A következőkben a 19. század második felében és a 20. század első felében megjelent munkák alapján a betegségével kapcsolatos orvosi szakvéleményeket elemzem. Itt elsősorban Oláh Gusztáv, Salgó Jakab, Schaffer Károly és Boda István munkáira támaszkodtam.

Az utolsó alfejezet tartalmazza a 20. század második felében kialakult szakorvosi véleményeket a „legnagyobb magyar” betegségével kapcsolatban. (Lipcsy Attila, Benedek István, Kézdi Balázs, Környei István)

A harmadik fejezet tartalmazza a kortársak és a történészek véleményét a gróf elmebetegségével kapcsolatban. A legérdekesebb kérdések az örültségének megléte illetve hiánya, és az öngyilkosságának oka volt.

Hat újlatin nyelv alapszókincsének összehasonlító vizsgálata

TILLINGER GÁBOR

francia, V. évf. – finnugor, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

BALOGH PÉTER, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Az újlatin (más néven *neolatin, román, stb.*) nyelvek napjainkban kilencen vannak (*francia, okcitan, katalán, portugál, spanyol, szárd, olasz, rétoromán, román*) és több olyan dialektus létezik, melyek kapcsán felmerül a kérdés, hogy vajon tényleg csak nyelvjárások-e, vagy esetleg különálló nyelvek.

A dolgozat célkitűzése az volt, hogy kísérletet tegyen hat újlatin nyelv (nevezetesen a francia, a katalán, a portugál, a spanyol, az olasz és a román) összehasonlítására, mégpedig ezen nyelvek lexikonjának, illetve annak egy bizonyos része, az ún. alapszókincs alapján. Az adott nyelvek kiválasztását beszélőik száma és a nyelvek betöltött szerepe indokolta, a vizsgálat alapja pedig azért a lexikon, mivel a nyelvek között ezen a szinten lehet a leglátványosabban tetten érni az eltéréseket, a különbségeket, illetve a hasonlóságokat, az egyezéseket - továbbá az ezen a szinten fellépő különbségek a kölcsönös meg nem értés legalapvetőbb okai.

A vizsgálat kiindulási alapját egy alapszókincs-lista képzí, amely lista fogalmait jelölő szavakat összegyűjtöttem mind a hat nyelven. A lista - kisebb változtatásokkal, kiegészítésekkel - megegyezik Morris SWADESH glottokronológiai célokra összeállított 200 szavas listájával. A lista alapján megvizsgáltam, hogy a hat neolatin nyelv mindegyike egyenként hány közös etimonon osztozik a többi öt nyelvvel, azaz etimológiailag hány listás szó feleltethető meg egymásnak a különböző nyelvek viszonylatában. Ezek után azt elemeztem, hogy milyen típusú etimológiai eltérések, illetve egyezések fedezhetők fel a listán (a listán szereplő nyelvek között), és azok hogyan csoportosíthatók. Az így kapott eredményeket szemantikai vizsgálatnak is alávettem azzal a céllal, hogy kiderítsem mely szemantikai mezőkhöz tartozó szavak hajlamosabbak stabilitásra, illetve instabilitásra - a vizsgálatok során külön figyelmet szenteltem a francia nyelvnek.

A munka eredményeképp jól kirajzolódott - többek közt -, hogy a francia és a román nyelv (az areális jellemzőkkel párhuzamban) periférikus helyet foglal el az újlatin nyelvek táborában - e két nyelv tér el (szókincs alapján) a leginkább a többi nyelvtől, és e két nyelv tér el legjobban egymástól is a vizsgált nyelvek közül. Az elemzések egy adott pontján arra is fény derült, hogy a katalán a „legneolatinabb” nyelv.

A megkerült futár. Karnevál, modernség és nyelviség

Rejtő Jenő *Az ellopott futár* című regényében

TIMÁR KRISZTINA

magyar – angol, V. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BÉNYEI TAMÁS, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol–Amerikai Intézet

Dolgozatom több, egymással (nehezen, de) összeegyeztethető elméleti nyelv (Bahtyin, de Man, Foucault) segítségével próbálja értelmezni *Az ellopott futár* sajátos karneváliságát, egyúttal pedig a Rejtő-értelmezés hiányának betöltésében is szeretne segídkezni.

A dolgozat középpontjában a törvény(szóveg)nek, a nyelvnek Rejtő Jenő *Az ellopott futár* című regényében játszott ellentmondásos szerepe, a modernség alapproblémája áll. Törvény és referens, jelölő és jelölt, felvilág és alvilág között szakadék tátong, a mű univerzumát a bűnbeesettség, a hiány határozza meg. Kiutat a bahtyini karnevál mutathat, amely összekapcsolja a halált az élettel, sőt a jelenlét ígérését is magában hordozza. A premodernség fent–lent ellentétpárja azonban a modernségben nem működik, *Az ellopott futár* felvilága értékvesztett, embertelen, alvilága pedig maga is hiányoktól szenved, nem tudja betölteni karnevalizáló szerepét.

Ez a feladat a futárookra, a közvetítőkre vár, Prücsökre és Ész Lajosra: nekik kell megteremteni kizárás és feltételezés, közelítés és távolítás (jelenlét és hiány?) dinamikus egyensúlyát. Prücsök groteszk figura, kiszámíthatatlan ösztönlény, büntelen gyerek, aki egyszerre kapcsol és bont, közelít és távolít, amennyiben beszéde teli van hibával, de ez a bomlasztás az előfeltétele a világok dialógusba léptetésének. Ész Lajos a törvény képviselője, a szellem embere, bűnös, aki azért száll le az alvilágba, hogy megtalálja az igazságot, az elveszett összefüggést törvény és referens között, és hogy leveze kelje bűnét. Az igazságról frott könyve üres: nem hazudik (nem nyelvi) és dialógust teremt (nyitott).

Élőhalottak, krisztusi vonásokkal, akik megnyitják a határt élet és halál között, így, bár a jelenlét állapotát nem tudják visszaállítani, általuk a halál mégis megkapja ellenpólusát a karneváli *újjászületésben*, sőt az írás is karnevalizáló erőt nyer a felvilág archívumában, a levéltárban. A bűnbeesés után tehát nem létezhet többé ártatlanság, de lehetséges a megváltás.

A Veszprémi Piarista Gimnázium 1711-1900

TISZTARTÓ MÁRK

történelem, III. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

BERTÉNYI IVÁN, egyetemi tanársegéd,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A kutatás célja a veszprémi piarista iskola Magyarország oktatási rendszerében, azon belül a piarista iskolák között elfoglalt helyének megállapítása. Különös tekintettel az intézmény történeti fejlődésére, gazdasági gyarapodására, színvonalnak megítélésére; a diákok vallási és nemzetiségi hovatartozására.

Elsősorban az iskolatörténeti összefoglaló munkák és a részletesen vizsgált korszakban (1880-1900) fellelhető évkönyvek felhasználásával elemeztük a fent említetteket. Kiegészítve az iskolához tanárként vagy diákként kötődő (1880-1900) híresebb személyek bemutatásával.

Eredményként megállapítható, hogy a veszprémi piarista iskola mind országos szinten, mind a piarista iskolák között színvonalasnak mondható, oktatásában kiemelkedő a reál tudományok iránti érdeklődés. Az iskola a gazdasági és a történelmi nehézségek ellenére a piaristáknak köszönhetően mindig képes volt megújulni.

A diákok vallási hovatartozását vizsgálva megállapítható, erőszakos katolizálási szándéknak nyoma sincs, mégis jelentős a katolikus hitre térők száma. A nemzetiségi öntudat - a korban megszokott módon - erősen magyarosodó.

A nyelv a lélek tükre? A nyelvi agresszió és a mai fiatalok

TOKODI MARGARÉTA

magyar – művelődésszervező, 2002-ben államvizsgázott
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezető:

Dr. Galgóczi László, egyetemi tanár,
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar,
Magyar Nyelvi Tanszék

Miért is a nyelv a lélek tükre? Mert a nyelv nemcsak gondolatok, érzelmek kifejezése, hanem esztétikum is, szépséget hordoz - írja Bencédy József: Durvaság, trágárság mindennapi életünkben című vezércikkében az Édes Anyanyelvünk folyóirat 2002. októberi számában.

A témám feldolgozásának fő célja, hogy szép magyar anyanyelvünk értékeit milyen veszélyek fenyegetik. Igyekeztem arra is kitérni, hogy iskoláknak, szülőknak, pedagógusoknak, sőt az egész társadalmunknak összefogásra van szüksége ahhoz, hogy legalábbis megállítsa, ha már visszafordítani nem tudja a tendenciát a „nyelvficamra”, a torzulásra. A dolgozat arra is rámutat, hogy a magyar nyelv milyen gazdag a fogalmak kifejtésében, a szókincsben, amivel kommunikálni tudánk. Ha az irodalmi példák halmazát a média hasznosítaná, sokat segítené a célok elérésében.

A „mai helyzet” feltárását adaptálták a felmérések, amelyek általános iskolás, nyolcadik osztályos tanulók anyanyelvi helyzetére utaltak. Módszere kérdőíves rendszerben zajlott és százalékos kijelzést mutat. Az összehasonlítás két iskola hasonló korosztályú tanulóit érintette. Egyik egy külvárosi, a másik egy lakótelepi iskola volt. A nevelők szívesen segítettek, lehetőséget adtak a felmérésre.

A megállapítás azt bizonyítja, hogy sem társadalmi helyzetben, sem a nemek válaszaiban nincsenek nagy ellentétek az összehasonlítás eredményeként. Általános képet alkothatunk hasonló korosztályú tanulók nyelvi, magatartási, szociális helyzetéről pl. egy városon belül.

Egy-egy értekezés természetesen nem változtat, nem javít a nyelvörzés helyzetén, de felhívhatja a figyelmet arra, hogy anyanyelvünket veszély fenyegeti. A fiatalságot megkísérlem rávezetni elődeink, nagy íróink, költőink nyelvi sajátosságainak megbecsülésére, a szép beszédre, változatos stílusra és magyarosságra a kommunikációnkban.

A magyar múlt idő morfémiájának CV-fonológiai elemzése

Optimalitáselméletben

TOLDY TÜNDE

angol nyelv és irodalom, V. évf. – elméleti nyelvészet, I. évf.
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar

Témavezetők:

Dr. Szentgyörgyi Szilárd, egyetemi adjunktus,
Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar,
Angol Nyelv és Irodalom Tanszék
REBRUS PÉTER, tudományos munkatárs,
MTA Nyelvtudományi Intézete

A dolgozatban a magyar múlt idejű igealakok képzésének egy lehetséges elemzési módját mutatjuk be. A dolgozatot az egyetlen mássalhangzóra végződő igék vizsgálatára szűkítettük, terjedelmi korlátok miatt a mássalhangzó-torlódásra, vagy magánhangzóra végződő, illetve hangkivető igeformák viselkedésének bemutatásától eltekintünk. Elméleti keretünk kiindulópontjaként a Szigorú CV-fonológiát választottuk (vö. Lowenstamm 1996), amelyet kibővítettünk Harris (1994) és Szigetvári (1999) ideillő javaslataival. Dolgozatunk célja bemutatni, hogy az említett keret önmagában nem tud megfelelő magyarázatot adni az igék múlt idejű alakjára. Megoldásként javasolni fogjuk, hogy a Szigorú CV-fonológia alapelveit és eszközeit megsérthető korlátokként fogjuk fel, ahogyan az Optimalitáselméletben (Prince & Smolensky 1993) elterjedt.

A dolgozat négy fő részre oszlik. Az első részben röviden ismertetjük a dolgozat elméleti keretének, a Szigorú CV-fonológiának legfontosabb eszközeit, majd rátérünk a magyar múlt idő morfémiájának és allomorfiájának CV-keretbeli ábrázolására, amely a második fejezetben található. A harmadik részben az egy mássalhangzóra végződő igeformák múlt idejének CV-fonológiai ábrázolásáról lesz szó, az utolsó rész pedig kísérletet tesz egy az Optimalitáselmélet és a Szigorú CV-fonológia alapelveit egyesítő elemzés létrehozására. A dolgozat függelékében a problémás esetek, illetve a mássalhangzó-torlódásra végződő tövekre vonatkozó adatok, valamint lehetséges, javasolt megoldási módok szerepelnek.

Válogatott irodalomjegyzék:

- Harris, John (1994) *English Sound Structure*. Oxford: Blackwell.
- Lowenstamm, Jean (1996) CV as the only syllable type. In: Jacques Durand—Bernard Laks (szerk.) *Current trends in phonology: models and methods*. European Studies Research Institute, University of Salford Publications. 419-442.
- Prince, Alan és Paul Smolensky (1993) *Optimality Theory: Constraint interaction in generative grammar*. Kézirat, Rutgers University, New Brunswick, és University of Colorado, Boulder.
- Szigetvári Péter (1999) *VC Phonology: A Theory of Consonant Lenition and Phonotactics*. Doktori értekezés, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.

TÓTH GYULA TAMÁS

magyar – történelem, 2002-ben államvizsgázott
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

DR. POLGÁR MARIANNA, főiskolai docens,
Berzsenyi Dániel Főiskola

Dolgozatom témaválasztását lakóhelyem története, illetve az egyháztörténet kérdéseivel kapcsolatos érdeklődésem indokolja, de fontos szerepet játszott döntésemben, hogy Szombathely történetének egyik kevésbé kutatott kérdéskörével foglalkozhatom.

A város, mint Magyarország egyik legrégebbi települése ezer szállal kötődik az európai műveltség alappilléreihez, az antikvitáshoz és a kereszténységhez. A római kori történet, illetve a középkor eseményeinek terén a tudományos alapossággal megírt városmonográfia – sorozat első kötete eligazítja az érdeklődőket, ám a város kora – újkori története nagyrészt feldolgozatlan.

Az általam vállalt feladat a XVII – XVIII. Szombathelyen működő szerzetesrendek összehasonlító rendtörténeti szempontú vizsgálata, amely az eddigi vallásos – egyházi nézőponttól eltérően a ferences és a domonkos rendnek a város életében betöltött szerepére helyezi a hangsúlyt. A rendek vagyoni helyzetét, a város szociális, kulturális életében vállalt szereplését taglalja munkám. A dolgozat ennél fogva adalékot nyújthat a kora – újkori szombathelyi történet teljesebb körű ismeretéhez is.

A dolgozat megírása közben felvetődő kutatómódszertani problémák a fent írott tényezőkből következően adódtak. A töredékes adatokból, szemléletében vallásos jellegű szakirodalomból kellett a kutatás szempontjainak megfelelő információkat nyernem, s azokat szembevetni a meglévő, rendkívül töredékes levéltári forrásokkal, majd az így létrejövő anyagot kellett a téma szempontjának megfelelően elrendezni, s csak azután kerülhetett sor az összefüggések feltárására, a tanulságok levonására.

A dolgozat legfontosabb eredménye, hogy Szombathely történetének egyik kevésbé ismert időszakával kapcsolatban ad információkat, valamint hiányt pótol összehasonlító rendtörténeti jellegével is, bepillantást engedve e zárt közösségek életébe.

Munkámban természetesen nem térhettem ki valamennyi összefüggésre. A téma kutatója számára kínálkozik még a kutatás időbeli határainak kiterjesztése, de egy külön tanulmány születhetne II. József rendeleteinek Szombathely szerzetesrendjeire gyakorolt hatásairól is. Különböző kisebb, de rendkívül fontos részösszefüggések feldolgozására is érdemes lenne időt fordítani a későbbiekben.

Az Utas és holdvilág játéka

TÓTH JÓZSEF

magyar – olasz, V. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

SIPOS LAJOS, egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Eisemann György az *Utas és holdvilág*ról írt tanulmányának jelentős részét szenteli a játéknak, az intertextualitás és a történelem összefüggéseinek művön belüli vizsgálatára, melyet elsősorban Gadamer játékelméletére alapoz. Gadamer szerint ugyanis „a játéknak elsőbbsége van a játékos tudatával szemben”. Ahhoz, hogy a játék funkcionálni tudjon, szükség van egy ellenpólusra: „a célok komolysága” által definiált világra, illetve játéktérre.

A játéktérnek azonban nem kell konkrétan körülhatárolt fizikai térnek lennie, akár a nyelvben is ki lehet jelölni határait. A játékot nevezhetjük a valós világ ellentétéként egyfajta fiktív világnak, melynek vonásait alapos biztonsággal vizsgálhatjuk. „Amint a valóságok áthelyeződnek egy szövegbe, valami más jelévé változnak. Ezzel együtt arra kényszerülnek, hogy elhagyják eredeti meghatározottságukat.” Ezt az áthelyezést azonban nemcsak az író, hanem – persze áttételesen – a narrátor is véghezviheti.

Gadamer és Iser is elsősorban a szöveg ontológiáját vizsgálják, azonban elméleteik helytállnak a szöveg működésének mikéntjében is. Megtapasztható ez Szerb Antal *Utas és holdvilág* című regényében is. Ebben a regényben nagyon hangsúlyos szerepet kap a játék. Ahhoz hogy ezek a játékok létrejussanak, a szöveg bizonyos eszközökkel operál. A játékhoz feltétlenül kapcsolódó elem a fikcionalitás és a játéktér. A harmadik „eszköz” pedig a múlt és a jelen megléte a szövegben.

Ebben a műben csak Mihály, Erzsébet és Pataki a játékos. Erre a három szereplőre a narráció hívja fel elsőként a figyelmünket. A többi szereplő világának vizsgálata során kiderül, hogy sem Ulpius Tamás, sem Ulpius Éva, sem Szeptemberi János, sem pedig Ervin nem játékosok a mű egésze alapján.

A halál, a házasság, az Ulpius-ház élményei és a konformizálódás folyamata mint játékmozzanatok a Mihály-történetben elég nyilvánvalóan előtérbe lépnek a szöveget olvasván, és az Erzsébet-történet szabadulás-játéka, illetve a Pataki történet vágybeteljesítő-játéka sem marad rejtve. A szöveg egyedül Mihálynak nem ad végleges választ, bár Mihály konformizálódáshoz fűződő viszonyát alapvetően megváltoztatja azáltal, hogy játéktérre teszi, így realitást, ellenpólust csak ezen a világon kívül találhat Mihály, ami a világ relációit teljesen átfordítja

A francia kollokációk tipológiája

TÖMÖR JUDIT

angol – francia, IV évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BALOGH PÉTER, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat a francia kollokációk tipologizálását tűzte ki céljával. Ennek érdekében először a kötöttség, átláthatóság és autonómia, mint a kollokáció definiálásához szükséges alapkritériumok vizsgálata után igyekeztünk a fogalmat meghatározni.

A kollokációkat mint olyan átmeneti csoportot ragadtuk meg, mely az idiomatikus kifejezések és a szabad szókapcsolatok között helyezkedik el a frazeológiai szókapcsolatok kötöttség és átláthatóság alapján összeállított skáláján. Átmeneti helyzetét bizonyítja, hogy tagjai, bár jellemző rájuk a kötöttséget meghatározó szintaktikai korlátozások sora, mégis átláthatóak, ezen felül elemeik autonóm szavak a nyelvben.

A kollokációk szemantikai szempontból történő csoportosításánál kritériumaink alapján három fő típust különböztethetünk meg: az első a **frazeológiai szókapcsolatoké**, a második a **lexikai affinitásoké**, ahova a pleonasztikus kapcsolatok és a szűkebb értelemben vett kollokációk tartoznak, a harmadik pedig az e két csoportba be nem férő **gyakori szókapcsolatoké**.

Ezt a fogalmat sikerült még tovább finomítanunk a kollokációk részletes morfológiai csoportosítása és vizsgálata során. Több típus egyes elemeit és egy egész csoportot sikertült kizárnunk a kollokációk közül, mivel erősebb indokok szóltak az összetett szóként való elemzés mellett.

A fennmaradó kollokációk morfológiai szempontból a következő öt csoportra oszthatók: 1) főnév+ melléknév / melléknév + főnév, 2) főnév + ige, 3) ige + (előljárószo) + főnév, 4) ige + határozószó, 5) határozószó + melléknév.

Új, hatodik kategóriaként kialakítottuk az összetett kollokációk csoportját, mely egyrészt a főnév+ melléknév / melléknév + főnév (1) és a főnév + ige (2), másrészt a főnév+ melléknév / melléknév + főnév (1) és határozószó + melléknév (5) szerkezetű csoportok összekapcsolásából adódik.

A kollokációk e csoportosításának segítségével elkülönítettünk két alapvető típust e szókapcsolatok között: az első esetében a kollokáció egyik szintaktikai értelemben kötelezően járul a másik mellé, a második esetében viszont nem. Az elsőbe tartoznak a főnév + ige (2), ige + (előljárószo) + főnév (3) szerkezetű kollokációk, a másodikba pedig a főnév+ melléknév / melléknév + főnév (1), ige + határozószó (4.), és határozószó + melléknév (5) szerkezetűek. A hatodik csoport szempontról kettősséget mutat.

TÖRŐ NORBERT

magyar – művelődési (és felnőttképzési) menedzser, III. évf.
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bitskey István, egyetemi tanár,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Régi Magyar Irodalomtörténeti Tanszék

A dolgozat a magyar népballadák és a régi magyar irodalom más műfajú produktumai között fennálló kapcsolatrendszer felderítését kísérli meg. Célunk azon fő motívum(lánc)ok, epikus struktúrák és szüzsé-vázak bemutatása, összehasonlító elemzése, amelyek igen hasonló módon megtalálhatók a népballadákban és a régi irodalom alkotásaiban. Így az orális hagyományozott és az írásbeliség révén fennmaradt alkotások összehasonlítására teszünk kísérletet. Noha a két kategóriát korábban mereven szegregálták, a köztük lévő és a dolgozat által is bemutatandó szoros kapcsolat rámutat ennek indokolatlanságára. Az összehasonlítás során azonban tekintettel kell lennünk arra a temporális distanciára, amely a régi irodalmi szövegeket a ránk maradt (javarészt XIX. századi) balladalejegyzésektől elválasztja (ugyanakkor nincs okunk kétségbe vonni a régi stílusú balladák XV-XVI. századi terjedését).

A téma átfogó jellegéből adódik, hogy egy egész műfajcsoport vizsgálatára kiterjed, ám elengedhetetlen a szelekció néhány szemléletes példa középpontba állításával. A balladakutatást kezdettől fogva határozott, egymással opponáló megközelítési módok polifóniája jellemzi, ezért a téma tárgyalásakor fokozottan kell számolnunk az eltérő megközelítések lehetőségével. A dolgozatnak azonban nem célja, hogy a „központi balladakérdésben” állást foglaljon. Az utóbbi évtizedekben az irodalomtörténészek körében csökkent az érdeklődés a balladakutatás iránt, holott a folklórisztika mellett szükségesnek látszik a műfajcsoport irodalomtörténeti eszközrendszerű vizsgálata; a dolgozat további célja ennek a szükségességnek és az irodalomtörténeti feldolgozás létjogosultságának a bizonyítása – bár az alapvető (és egyetlen lehetséges) megközelítési mód interdiszciplináris.

A témát először tágabb, elméleti távlatból közelítjük meg, majd három nagyobb elméleti tömb köré szervezve: a középkori irodalom és a balladaszövegek közös motívumainak vizsgálata az első. Ezután a reneszánsz epikus költészet balladai kapcsolatait elemezzük, végül röviden a reneszánsz-barokk prédikációsirodalom balladai motívumaira tekintünk ki.

Álom és éjbeomlás,
mint Georg Trakl Sebestyén álomban című történetének szintetizáló alkotása

TROMBITÁS JUDIT

német, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészstudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kerekes Gábor, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészstudományi Kar

A dolgozat célja, hogy a szakirodalomban uralkodó pszichologizáló hagyománnyal szakítva új szempontok alapján tegye vizsgálat tárgyává Georg Trakl *Álom és éjbeomlás* című prózaversét. Az elemzés alapvetően szövegközpontú, nem tekint el azonban attól a kulturális környezettől, amelyben az alkotás született. Ezért szükséges a modern gondolkodás szinkretikusságának bevezetése, melyből kiindulva, a prózavers értelmezési nehézségeire keresve a lehetséges magyarázatokat, a szintézis fogalmát vizsgáltuk több szinten. Részletesen bemutatuk az általános trakli nyelvhasználat jellemzőit, amely a festői és a zenei szervezőelveket ötvözi. Beszélünk a műnemek és műfajok határainak kérdéséről, illetve arról, ahogy a prózavers epikai és lírai jegyeket integrál a szövegkorpuszba. Ezután a konkrét szövegvizsgálat során felfedtük a mítikus gondolkodás jelenlétét a prózavers tér- és időábrázolásában. A tematikus ciklikusság látszólagossága révén jutottunk el a spirálitás fogalmához, amely a körkörösség és a linearitás szintéziseként rámutat az ontologikus és a gnoszikus képzetek együttes jelenlétére. A szintézis következő szintje a motívumok szintje, ahol bemutatuk a leitmotívumok összekapcsolódását, amelyek sajátos transzformációkat eredményeznek. Beszélünk a prózavers képeinek ambivalenciájáról, és a motívumok oppozíciós fogalomkörökhöz való rendelkezésének problémájáról. Végül a zeneiség és a képiség ötvözött jelenlétét bemutatuk ezen a motivikus szinten is. Az elemzés során felhívtuk a figyelmet azokra a technikákra, amelyek új magyarázatokkal szolgálhatnak a trakli szövegértelmezés nehézségeinek problémájára.

*A konkvisztádorok „száz” éve (1543-1640) Japánban,
a japán nagyhatalmi külpolitika születésének problémája tükrében*

TURÓCZI TAMÁS

történelem, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. SZÉKELY GYÖRGY, professzor emeritus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Mind a mai napig él a Japánnal kapcsolatos történelmukutatásban az a koncepció, miszerint a 19. századi japán nagyhatalmiság megszületését csak és kizárólag a Meidzsi-restauráció tette lehetővé. Ezt az alapvetően elhibázott történelmi közfelfogást, a japán történelem nyugati, közelebről nézve, európai történelmi szemszögből való megközelítése idézte elő. A japán nagyhatalmiság születésének kizárólagos meidzsi alapjai azonban egy olyan paradoxont teremtett, amelyet a hagyományos történelmi szemléletet valló kutatók nem tudnak, s nem is tudhatnak feloldani. Ebből kiindulva ugyanis a 19. század második felére Japán – egyedülként a nem európai kulturális-, politikai- és gazdasági alapokkal rendelkező országok közül -, nemcsak elkerülte a gyarmati-, félgymarmati sorsot, hanem negyed évszázad alatt a feudális elmaradottságból kitörve, imperialista nagyhatalommá vált.

1989-ben Bitó Maszahide professzor egy előadásorozatában kijelenti: a japán történelem európai mintára való értelmezése nemcsak zavarossá, hanem teljesen értelmezhetetlenné teszi a szigetország történelmét. Bitó egy mai napig tartó vitát indított útjára, amely szerint a 19. században végbement rohamos változások gyökereinek felleléséhez, sokkalta messzebbre kell visszatekintenünk, mint a Meidzsi-restauráció.

A dolgozat azt az időszakot vizsgálja, amikor is Japán először kerül a nemzetközi politika vérkeringésébe és megfogalmazódnak azon alapvető külpolitikai célok, melyek realizálódását csak a későbbi évszázadok teszik majd lehetővé. Ennek megállapítását a nagy földrajzi felfedezéseket követő közvetlen időszakban látja, mivel Japán annak előtte semmiféle külpolitikát nem folytatott és elszigetelten élt a Távol-Kéletet uraló Kína-központú világrend határain kívül. Bizonyítani kívánjuk, hogy a japán külpolitikai célok megfogalmazódását - amelyet a japán vezetés a 19. században pontról-pontra megvalósít -, a konkvisztádorok kora generálta a japán politikában és ezzel fel kívánjuk oldani a fent említett paradoxont, miszerint Japán egy elmaradott feudális világból, bármiféle külpolitikai tapasztalat nélkül lépett az imperialista hatalmak sorába.

Az antik csomó-motívum a duecento festészetben

TÜSKÉS ANNA

művészettörténet – francia, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

EÖRSI ANNA, egyetemi docens,

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Művészettörténeti Intézet*

A 13. századi itáliai festészet az 1990-es években került a művészettörténeti kutatások előterébe. A restaurálások és a nyomukban születő monográfiák növekvő száma azt mutatja, hogy megnőtt az eddig a romanika és gótika határán állónak, átmenetinek tekintett korszak fontossága. A kor festészetében egyszerre lehetünk tanúi az évszázados hagyományok továbbélésének és az újítási kísérleteknek.

A duecento festészet egyik, eddig egyáltalán nem kutatott motívuma, az alakok köpenyének végét lezáró csomó áll a dolgozat középpontjában. A csomó leggyakrabban Krisztus keresztrefeszítésének jelenetén a perizónium hangsúlyos eleme, de gyakran előfordul a Mária a gyermek Jézussal- és a Maiestas domini-ábrázolásokon.

A dolgozat célja a Budapesti Szépművészeti Múzeumban őrzött sienai illetve emiliani iskolához köthető és az Esztergomi Keresztény Múzeumban található ún. Magdolna-oltár Mesterének műhelyében készült Keresztrefeszítés-táblakép művészeti és kulturális közegének vizsgálata.

Először sorba veszem azokat az ikonográfiai típusokat, melyeken a csomó-motívum megjelenik, majd megvizsgálom a motívum időbeli és térbeli elterjedését a különböző festészeti iskolákban. Végül kísérletet teszek a motívum eredetének és jelentésének megfejtésére.

A motívum mindig olyan személy ruhadarabján jelenik meg, aki az ábrázolt jelenet szempontjából központi szerepet tölt be (Krisztus, Isten küldöttje vagy Isten parancsát beteljesítő személy) és így a gyakran nagyméretű csomó mintegy kiemeli az alakok közül.

A motívum tisztán stílári problémára, a késő-antik hagyomány és mintaképek recepciójának kérdése. A csomózás alkalmazása minden valószínűség szerint összefügg a késő-antik császári viselettel. Az antik görög és római viseletben a fonatoknak, csomóknak védő talizmán funkciójuk volt, bajelhárító erőt tulajdonítottak nekik. A görög Zeus- és a római Jupiter-szobrokon gyakran megfigyelhető a vállon átvetett köpeny végének megcsomózása. A keresztény misztikában a csomó a rossz szellemeket jelképezi, akiket a harcban megkötöztek.

Szexizmus az olasz nyelvben

TYUKÁSZ DÓRA

olasz nyelv és irodalom, V. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Zentainé Kollár Andrea, egyetemi adjunktus,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat a nők és a nyelv kapcsolatát vizsgálja szociolingvisztikai és leíró nyelvészeti szempontból. Kiindulópontja az a társadalomban megfigyelhető változás, amely a nők szerepvállalásának bővülésével függ össze. A nemi különbségek és a nyelvhasználat kapcsolatának kutatása két területen folyik: a női és férfi nyelvhasználat eltéréseinek, illetve a nyelvek szerkezetében megjelenő diszkriminatív kifejezéseknek az elemzésében.

Az előadás a nemzetközi és az olasz kutatások történetét és nézőpontjait mutatja be, középpontjában az olasz nyelvben fellelhető szexista kifejezések vizsgálata áll. A szövegkorpust a *la Repubblica*, a *L'Arena*, az *In città* és a *Leggo Verona* című napilapok, valamint a *Panorama* és a *Donna Moderna* című magazinok adják.

A dolgozat célja annak elemzése, hogy a korábban végzett hasonló felmérések eredményei, illetve az illetékes minisztérium ajánlásai hatással voltak-e az olasz nyelvhasználatra, s mindez mennyiben érhető tetten napjaink publicisztikai szövegeiben.

Székelyhíd településtörténete, mai etnikai és vallási képének kialakulása

UJSZEGI BRIGITTA, SÁRI ISTVÁN, SZABÓ GERGELY, SZABÓ TAMÁS, TÓTH JÁNOS

néprajz, IV. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

KEMÉNYFI RÓBERT, egyetemi adjunktus,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Néprajzi Tanszék

Dolgozatunkban egy a Partium területén található település néprajzi vizsgálatát mutatjuk be. A vallásilag sokszínű Székelyhíd településen három nemzetiség él. Célul tűztük ki, hogy ennek a néprajzi módszerekkel még nem vizsgált településnek a vallási és etnikai képében végbement változásokat bemutassuk. A kutatás során elkészítettük a település lakossági nyilvántartását, melyet kartografikus módszerrel is feldolgoztunk. Az általunk Székelyhídről elkészített vallási és etnikai térkép a 2000. évi állapotot mutatja meg. A kutatás metodikájának részét képezte a különböző források felhasználása, azok elemző feldolgozása. Így az adott területre vonatkozó népszámlálási adatokat, a helyi vallási és közigazgatási vezetőkkel valamint a különböző vallású és nemzetiségű lakosokkal készített interjúkat vetettük össze vizsgálatunk során.

Dolgozatunkba a település rövid történeti és földrajzi adottságainak áttekintését követően bemutatjuk Székelyhíd vallási sokszínűségét abból fakadó kulturális jellemzőit. A dolgozatunk céljai közt szerepel azon etnodemográfiai mechanizmusok értelmezése, amelyek 1889-2000 között zajlottak le Székelyhídon, összehasonlító vizsgálatunk során az általunk végzett feltáró, felmérő munka és a népszámlálási adatok tükrében.

Kutatásunk eredményeit a kartográfia módszerén túl, a demográfiai diagrammok, térképek teszik szemléletessé.

URBÁN PÉTER

magyar – kommunikáció, V. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Hargittay Emil,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban a Zrínyi Miklósnak tulajdonított, de máig tisztázatlan eredetű *Nádori emlékirat szerzőségének és keletkezésének* kérdését igyekeztem tisztázni. Ez azért fontos, mert ezt az iratot nagyon sokáig nem tették kritikai vizsgálat tárgyává, nem tisztázták egyértelműen, hogy ki írta. Így azok a tanulmányok és koncepciók, melyek erre a műre, mint Zrínyi eredeti írására támaszkodtak, elvesztették bizonyítási alapjukat, amikor R. Várkonyi Ágnes a 2000. évben azt vetette fel, hogy a szöveg hamisítvány. Érvei olyan meggyőzőek, feltételezései olyan erős történelmi érvekre támaszkodnak, hogy mindenképpen meg kell állapítani, mi az igazság a kérdésben, de legalábbis szövegkritikai módszerrel nagyon alaposan meg kell vizsgálni a művet. Ezt a munkát szándékoztam elvégezni.

A feltételezett hamisító, Thaly Kálmán szerepét is vizsgáltam a kérdésben. Munkahipotézisem az volt, hogy az írást hamisítványnak tekintetem. Vizsgáltam Zrínyi latinságát, szókincsét, szóhasználatát abból a szempontból, hogy Thaly mennyire utánozhatta, ismerhette ezeket; továbbá Thaly Kálmán hamisítói képességeit, más, hamisítványnak bizonyult műveit, hozzáállását. Külső érveket kerestem, melyek egyik vagy másik irányba vezethetnek. Eredményeimet a dolgozat végén foglaltam össze.

A temető kert költője

(Sztocizmus és epikureizmus Berzsenyi Dániel költészetében)

VADERNA GÁBOR

magyar nyelv és irodalom, V. évf. – összehasonlító irodalomtörténet, IV. évf. – esztétika, IV. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

EISEMANN GYÖRGY, egyetemi docens,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Berzsenyi Dániel tudatosan igyekezett leválasztani életének tényeiről költészetének dolgait: a költő verseit rendszeresen antedatálja, félrevezeti Kazinczyt, mikor az korát kérdezi, stb. Úgy tűnik, hogy Berzsenyi számára empirikus én-je és az irodalmi életben feltűnő fikatív én-je sokkal élesebben elkülönültek egymástól, mint azt az utókor feltételezte. Az igazi Berzsenyi keresése közben létrejött egy kanonikus kiadási hagyomány, mely egy fikatív verssorrend megalkotásával egy fikatív életrajzhoz kapcsolta hozzá a verseket. Dolgozatom annak a kérdésnek jár utána, hogy a Berzsenyi halála után megjelenő első kiadás élére helyezett életrajz Döbrentei Gábor tollából miképpen befolyásolta későbbi értelmezéstörténetet. Az életrajzi hagyomány elemzése során bemutatom, hogy a sztoikus indíttatású neveltetés (a "stoicus atya" révén) átírja azt a klasszikus sztoikus problémát, amely az egységes én-t egy bölcséleti ("philosophus") én és egy közösségi (gazdálkodó nemes) én olyan konglomerátumaként látja, aki testét és lelkét összhangba tudja hozni. Berzsenyi fiatalkorában hol testi ereje, testének vitalitása kerül fölénybe lelke felett, hol lelke győzedelmeskedik, s e közben e kettő végzetesen eltávolodik: létrejön a nappali sztoikus nemes, illetve az éjszaka verseit körmölő sztoikus költő. E sztoikus hagyománnyal azonban komoly problémák vannak: egyrészt Berzsenyi költészetében élmény és mű nincsenek közvetlenül feltáruló kapcsolatban, másrészt pedig a filológiai munka során Berzsenyi forrásául leggyakrabban megnevezett két antik auctor (Horatius és Plutarkhosz) nem mutatkoztak következetes sztoikusnak. A sztoicizmus hagyománya mindig egy másik hagyomány ellenképeként jelentkezett, s a századok során – nem utolsó sorban a keresztény sztoicizmus hatására – epikureizmus és sztoicizmus vagy-vagyszerűen kerültek szembe egymással. Végül *A' Temető* című vers egy lehetséges értelmezésén keresztül mutatom be, hogy milyen lehetséges értelmezési hagyományt írt ki a sztoikus életrajz a Berzsenyi-diskurzusból.

VAJER ANDRÁS

angol nyelv és irodalom

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. NYUSZTAY IVÁN, egyetemi adjunktus,

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen szerep jut a nőknek Marlowe, Goethe és Thomas Mann *Doctor Faustusában*, valamint azok hogyan befolyásolják Faust sorsát és végső célját?

Mindhárom műben megvizsgálom Faust, és a mellette megjelenő nőalakok szerepét, bemutatom az adott korok szellemi törekvéseit, valamint az emberideált; illetve görcső alá veszem a női nem társadalmi helyzetét és szerepét a vizsgált időszakokban.

Dolgozatom rövid irodalomtörténeti bevezetővel kezdődik, ahol Faustus és Helen alakjainak korai összefonódásáról olvashatunk. Ez a kötődés mindhárom műben megmutatkozik, és lényegében ennek bemutatása, illetve kapcsolatuk végzettségének bebizonyítása történik meg írásomban.

Arra az eredményre jutottam, hogy a nőalakok a látszat, illetve az igazság világát tárják fel Faust előtt. Először Marlowe Helen figurájáról bizonyosodik be, hogy csak külső valójában jeleníthető meg, és szépséges istennői mivolta ellenére sem válthatja meg Faustust.

Goethe *Faustjában* is jelen van Heléna figurája, azonban mellette, illetve egymásban lebegve, megjelenik Margit alakja is, aki tisztaságával, szenvedésével és önfeláldozó szeretetével a belső értékek mintájává magasodik. Margit szeretetével lesz képes Faust felismerni a látszatot és rálelni a boldogságra: az igazságra.

Thomas Mann *Doktor Faustusában* Adrian Leverkühn nőalakok által determinált „művészsorsát” látjuk, mely a zenében teljesedik ki. Gyötrelmes életet élt miközben zenéje a mennyekig magasodva juttatta el az igazság felismerésében.

Mindhárom mű Faustja mártír. Fájdalmas életükben a látszat és az igazság közötti hatalmas szakadékot próbálták áthágni az oldalukon megjelenő nőalakok segítségével, hogy végső küzdelmükben népükért, az emberiségért haljanak meg.

Az új hivatali nemesség kialakulás a Magyarországon a XVIII. század második felében – gr. Balassa Ferenc hivatalnoki működésén keresztül

VAJNÁGI MÁRTA

történelem, III. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KRÁSZ LILLA, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A 18. század második felében az állam igyekezett hatáskörét minél több olyan területre kiterjeszteni, melyekre korábban nem volt befolyása. Az ennek kapcsán megsokszorozódó bürokratikus ügyintézés egyre inkább megkívánta az igazgatási ágak szakosodását, magasan képzett hivatalnokok alkalmazását. Létrejött a hivatali nemességnek egy új csoportja, mely szaktudásának köszönhetően a magasabb nemesi címek megszerzését, s amely kialakította a maga új munkaerőpiacát.

A dolgozat célja ezen új hivatali nemesség néhány jellemző vonásának bemutatása egy markáns képviselője, gr. Balassa Ferenc (1736-1807) életén és hivatalnoki tevékenységén keresztül. A dolgozat több „metszetből” vizsgálja Balassa hivatali pályafutását: kiemeli Balassa ambícióinak családi motivációját, a tudatos karrierépítés egyik meghatározó állomását, a Tereziánumban eltöltött éveket. Levéltári források alapján rekonstruálja a Balassa mozgásterét megszabó kiterjedt kapcsolatrendszert, melyben a korabeli társadalom számos csoportjának (aulikus arisztokraták, nemesi patrióták, értelmiségiek, szabadkőművesek) reprezentánsai jelennek meg. Szintén a Balassa család levéltárában fennmaradt iratok segítségével mutatja be Balassa munkamódszereit. Végezetül néhány intézkedésén keresztül illusztrálja Balassa bürokrata mentalitását, ami gyakran tette őt gyűlöltté munkatársai és az igazgatási területén élők szemében.

„Üriemberek, ha találkoznak” (Ernest Hemingway *Bérgyilkosok*
és *Móricz Zsigmond Barbárok című elbeszéléseinek*
összehasonlító elemzése)

VÁRADI FERENC

magyar nyelv és irodalom, IV. évf. – kommunikáció, III. évf.
Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Prof. Dr. Hima Gabriella, egyetemi tanár,
Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A dolgozatban az olvasói egyidejűség által felmerült szempontok mellett megkísérlem a művekben, hasonló keletkezési időpontjaiknak köszönhetően feltételezhetően jelentkező, a múlt század húszas-harmincas éveire jellemző irodalmi tendenciák kimutatását.

A bevezetés utáni második fejezetben az új tárgyiasság, valamint a behavior-pszichológia alaptéziseivel feltételezeten szinkronban lévő elemeket vizsgálom meg, kitérve a narrációs módszer, a dialógusok, az attribútumok általi bemutatás, végül pedig a térbrázolás jellegzetességeire, párhuzamaira, illetve a jelentkező különbségek okaira.

A második fejezetben a művek szereplőinek nyelvhasználatát, azon belül is leginkább a dominanciaharc-jellegű dialógusok felépítését vizsgálom, s ezen keresztül azokat a társadalmilag kódolt ún. „pervazív” szerepeket, (nemi, etnikai és egyéb, levetkőzhetetlen szerepeket) illetve azok nyelvi megjelenését, melyek befolyásolják az interakciók lefolyását. Megállapításra kerül, hogy az elbeszélések dialógusait messzemenően meghatározzák a nyelvhasználaton és a feltételezhető kognitív folyamatokon kívüli tényezők, s ez egyértelműen az új tárgyiassághoz kapcsolódó tényezőknek tekinthető.

A negyedik, összefoglaló fejezetben kísérletet teszek arra, hogy az eddigi eredményeket is szintetizálva, valamint az archetipikus kritikából és a cultural studies-ből kölcsönzött módszerekkel a két műben megfigyelhető (az új tárgyiasság alaptéziseivel szintén párhuzamba állítható) átjárhatatlannak tűnő nyelvi és mitologikus alakzatok interakcióinak dinamikáját egy, a korábbiaknál szélesebb látószögéből vizsgáljam meg.

A művekben felépülő, az adott művön belül is, és a mű-olvasó viszonylatban is hangsúlyozottan átkódolhatatlan, zárt rendszerek esszenciális volta miatt párhuzamba és dinamikus ellentétbe állítható novellákban feltárt elemek bebizonyítják a párhuzamos és világgép-orientált olvasat létjogosultságát.

Egy gályarabságra ítélt református emlékiratai:

Jean Marteilhe Mémoires-jai

VÁRADI MÁRTA

francia, IV. évf. – Eu. Tanulmányok, II. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Habil. Penke Olga, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Francia Nyelvi és Irodalmi Tanszék

Sokan és sokat írtak már a francia református vallásüldözöttekről, azonban olyan mélyen nem láthattunk még be soha mindennapjaikba, mint Jean Marteilhe memoárja alapján. Dolgozatom e történeti memoárból kiindulva mutatja be a gályarabságra ítélt reformátusok sorsát. A mű a nemzetközi tudományosság számára is kevésbé ismert, hiszen Marteilhe memoárját mindössze háromszor adták ki: 1757-ben Rotterdamban valamint Párizsban 1982-ben és '89-ben. Egy gályarabságra ítélt református emlékirataihoz nehéz nem érzelmi, hanem kritikus szemmel viszonyulni, hiszen Marteilhe stílusa őszinte, szerény, önzetlen így a maga természetességében emberi. Gályarabságra már az inkvizíció is ítélt el eltévelyedett lelkeket – ekkor az elítélt neve mellett egy kis hajóval jelezték, ha valamelyiküket ezzel büntették. Jean Marteilhe látásmódjának hitelessége abban rejlik, hogy személyesen élte át a vallásüldözöttek gyötrelmeit. Jellemének fejlődése és változása végigkövethető emlékirataiban, másfelől számtalan kevésbé ismert társadalmi körülménnyel gazdagítja ismereteinket. Memoárjának sajátossága, hogy első kézből kapunk vallomást a reformátusok megpróbáltatásairól s hiteles képet ad a korabeli börtönök állapotáról, kikötőkről s a gályarabok "társadalmáról".

Azon 38 000 gályára ítélt közül, akik 1680 és 1715-ben töltötték le büntetésüket kizárólag Marteilhe írta le szenvedéseinek történetét. Memoárja minden bizonnyal megfelel a valóságnak, hiszen a Francia Országos Tengerészeti Levéltárban fellelhető gályarabok levelezését összehasonlítva Marteilhe emlékiratával, azok lényegi pontjaikban megegyeznek. Tehát a szerző minden bizonnyal volt gályarab, így memoárjának eredetisége tartalmi tekintetben nem vitatható. A gályákról való szabadulás angol nyomásra ment végbe – Marteilhe 1713-ban szabadult fel s Hollandiába telepedett le. Emlékirataiban nagy hangsúlyt fektet a közösségre; a narráció során gyakran szerepel a "nous", azaz a "mi" ezzel is bizonyítva, hogy nem a saját szenvedéseit eseteli, hanem mindazokét, akiket vallásuk miatt ítélték el.

Jean Marteilhe 1777-ben, 93 évesen hunyt el egy gueldre-i tartományban.

Íjtípusok Xentii megyében – mongóliai terepmunkák alapján összeállítva.

VARGA FERENC

mongol, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Mongólia északkeleti megyéjében (*Xentii*) kutatásaim célja a ma még fellelhető íjkészítők munkásságának minél szélesebb körben történő megismerése. A megye mondhatni egyedülálló Mongóliában, ugyanis itt nem csak a jobban elterjedt mongol visszacsapó íj található meg, hanem a burjátok között elterjedt egyszerű íj is. Mindez azért kiemelkedő fontosságú, mert sehol máshol Mongóliában nem található meg a burjátok íja. Mellesleg a mongol visszacsapó íj készítésében és használatában is találhatunk különlegességeket.

Kutatásaim gyakori terepbejárással és adatközlőktől való gyűjtéssel bővülnek. Legfontosabb, egyben a legnehezebb feladat is, a működő íjkészítők felkutatása. Az ő adatközléseiket egészítendő ki íjászokkal is rendszeresen konzultálok.

Kutatásaim eddigi szakaszát befejezve megállapíthatom, hogy egyelőre kevés kutatómunkára és sok leletmentésre kell, hogy szorítkozzon tevékenységem. A ma még tevékenykedő íjkészítők nagy része nagyon idős, és nincs aki átvenné tőlük tudásukat. Így gyakorlatilag csak annyit tudok tenni, hogy a még meglévő íjakat tanulmányozom, és a készítőktől gyűjtök.

A régi Belső-ázsiai íjakról, íjalakulatokról is hasonló nehézségekbe ütközik a gyűjtőmunka. A régészeti leletek nagy részét a Mongol Állami Történeti Múzeumban őrzik, ahol a kutatás elé rengeteg akadály gördül.

Amiatt, hogy írásos szakirodalom igen kevés van a kutatómunka csak személyesen megszerezhető adatokkal bővíthető. Felhasználva más kutatók tapasztalatait a jövőben egy sok-sok íjkészítőt megszólaltató, és összefoglaló könyv megjelentetése lenne kívánatos. Amennyiben megszületne e mű mind a néprajzosok, mind a történészek, és mind pedig a régészek egy a munkájukat olymértékben kiegészítő szakkönyvet kapnának a kezükbe, ami ma nincs. Ezért lenne fontos a minél szélesebb körű gyűjtőmunka ennek a régi, igazi nomád fegyvernek a témájában.

Végzet és végtelen Balzac Sivatagi szenvedély című elbeszélésében

VÁRHALMI ZSUZSA

francia – magyar, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

LŐRINSZKY ILDIKÓ, egyetemi adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Az *Emberi színjáték* „Jelenetek a katonaéletből” című részében megjelent elbeszéléssel lényegesen kevesebbet foglalkoztak a kritikusok, mint Balzac más műveivel. Feltehetően azért, mert egy sajátos, nehezen értelmezhető szövegről van szó. Már a témaválasztás is szokatlan: egy francia katona különös kalandját meséli el egzotikus díszletek közé helyezve: a helyszín az afrikai sivatag, mely nagyon ritkán szerepel az író alkotásaiban.

Hogyan függ össze a helyszín és a cselekmény, mi fűzi egybe a sivatagot és az ember és állat között kialakuló szenvedélyt? A dolgozat első felében e szimbolikus tér feltárására teszünk kísérletet. Az elbeszélésben a sivatag a katona benyomásai alapján elevenedik meg az olvasó előtt – a helyszín leírása a főszereplő érzelmeit tükrözi, melyek változása folyamatosan módosítja a szemünk elé táruló képet. A sivatag összetett jelképrendszerének köszönhetően általában beavatási szertartások színhelye, így a nyugati kultúrában való első megjelenése óta, már a Bibliában is a lelki megtisztulás helyszíne. Az egyszerű, durva lelkű obszitos is megváltozik kényszerű száműzetése alatt.

E száműzetés során a katona egyetlen társa egy nösténypárduc, akivel különös kalandot él át. Az olvasó számára valószerűnek tűnik a köztük kialakuló szenvedély, ami részben a párduc portréjának köszönhető. Az állat ugyanis egy nő vonásait ölti magára. Ember és állat világának közelsége újra és újra felbukkan Balzacnál, gondoljunk csak állatmetaforáira. Ám az író nemcsak az emberben fedez fel állati vonásokat, műveiben az állat is viselkedhet emberként. Ez a gondolat nem egyedül Balzacra jellemző, az egész korszakban jelen van, s nem korlátozódik az irodalomra, hiszen más művészeti ágakban, így például a festészetben is szerepet játszik. Delacroix szintén meg volt győződve ember és állat hasonlatosságáról.

Az elbeszélés címében megjelenő két témát a végtelen fogalma is összeköti. Végtelen a beláthatatlan sivatag, és a szerelem is értelmezhető a végtelen felé való törekvésként. S Isten, aki maga a végtelen, kimondatlanul bár, de mindvégig jelen van a történetben.

Faust és az alkímia – Szintézistörténet

VÉGH JÁNOS ZOLTÁN

német, V. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. HÁRS ENDRE, egyetemi docens,

*Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Germán Filológiai Intézet*

Munkám létrejöttében igen fontos szerepet játszott Goethe „intuitív ismeretelmélete”, melyben megkísérli megközelíteni a kikutathatatlant és közben olyan kérdéseket érint, melyek ismételt átgondolása könnyen a mai tudomány által elfogadott tézisekkel ellenkező posztulátumokhoz vezethet.

Dolgozatom jelentős részét képezi a „mennyei prológus” értelmezése, mert ez a látszólag rövid, de tartalmát tekintve rendkívül gazdag előzmény szolgál a „Faust” értelmezésének kulcsául, innen indulok ki, és végül ide térek vissza. Az itt ábrázolt előtörténet alapos ismerete elengedhetetlen a mű megértése szempontjából. Vizsgálatom tárgya Faustnak, avagy „Isten képmásának” valódi helye a menny-föld-pokol képzeletbeli vertikális vonalán; ebből adódóan természetesen foglalkozom a bibliai teremtéstörténettel és Jób történetével is, kiemelve passzusokat, hol Goethe messze meghaladta korát és melyeknek napjainkban sem szentelünk elegendő figyelmet. Ilyen súlypontos fejezet munkámban többek között annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy „Mi az ember?” az isteni terv szerint.

Végigkövetem Faustot életének legfontosabb állomásain és megkísérlem bizonyítani az ember szabad választásának valóságát, így cáfolván meg, hogy léteznék bármiféle eleve elrendelés, mely gátolná az embert a szabad választásban.

Részletesen foglalkozom a számtalan helyen előforduló misztikus, alkímiai szimbólumokkal és megkísérem feltárni, miért jogos Faustról mint alkímistáról beszélünk. Végül bemutatom, hogy miért válik Faust *szükségszerűen* halhatatlanná (lelke, ill. a halhatatlan része megmenekül).

VERES OTTILIA

angol, IV. évf.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BÉNYEI TAMÁS, egyetemi docens,
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

Dolgozatomban Jeanette Winterson *Sexing the Cherry* (*Cseresznyeoltás*) című regényét vágyfantáziákkal és álmokkal teli szöveggént olvasom, amelynek működése leírható az álommunkára és a fantáziára vonatkozó pszichoanalitikus értelmezési eljárásokkal. Dolgozatom a regény nyitó bekezdésének álomként való olvasására tesz kísérletet, abból a feltevésből kiindulva, hogy a szöveg ekként való értelmezése fényt deríthet a regény tudattalan vágyaira, traumáira és fantáziára.

A bekezdést a regény eredetálmaként olvasom, amely a szöveg önmaga eredetével kapcsolatos vágyait, traumáit tartalmazza. A kétféle pszichés fantázia pszichoanalitikus megkülönböztetéséből kiindulva úgy vélem, az indító bekezdés egyrészt a regény eredet utáni vágyának megtestesülése, vagyis vágyfantázia, másrészt viszont - az olvasásfolyamat időbelisége miatt mindenképpen - a regény ősfantáziája is, amelynek elemeiből a regény szövege építkezik. Mivel az álom a psziché szövegének egészét felhasználva építi fel önmagát, ezt az álmot is úgy tekintem, hogy sűrítve tartalmazza a szöveg egészét. A benne szereplő szavak és kifejezések a regény során többször visszatérnek; voltaképpen ebben az álomban születik meg a regény. Ezzel összefüggésben részletesen tárgyal a dolgozat egy másik kérdést. Mivel az általam álomként elemzett szövegrész több szereplőnek is tulajdonítható, értelmezésem egyik alapfeltevése az, hogy az álom álmodója nem a regény egyik vagy másik szereplője, hanem a regényszöveg maga. Az álom elemzése során épp az tűnik ki, hogy a regény elmossa a határokat egyrészt az egyes szereplők belső világa, másrészt az egyes szereplők és a szöveg között.

Elemzésem nem csupán a manifeszt álom és a látens álomgondolatok közötti különbségekre mutat rá: az álom jelentését elsősorban az álommunka retorikai mechanizmusaiban keresi, azt vizsgálva, hogy az értelmezés során miként bonthatók ki narratívák egy alapvetően statikusnak tűnő álomszövegből.

Kate Chopin novelláinak (más)világa

VERNYIK ZÉNÓ

angol, III. évf. – hungarológia spec., I. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Cristian Réka Mónika, egyetemi tanársegéd,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet, Amerikanisztika Tanszék

Dolgozatomban Kate Chopin műveinek egy ismétlődő szereplőjével, Gouvernaillel foglalkozom, az ő szerepét vizsgálom három alkotásban, amelyek a következők: *A Respectable Woman*, *Athénaïse*, ill. *The Awakening*.

Elemzésem arra mutat rá, hogy Joyce Dyer klasszikus Gouvernail-értelmezésel, amely az ún. *kötelező történetet* írja le, csak egy a lehetséges olvasatok közül.

Esszémben egy, az említettől jelentősen eltérő lehetséges olvasatot adok, amelyet Kate Chopin szövegei egyszerre palástolnak és feltárnak az olvasó előtt. A szövegek rejtett diskurzusa azok *vakfoltjaiban* található meg, azokon a helyeken, ahol a szöveg tágabb teret nyújt a másság diskurzusának kivetítésére, és mélystruktúrájának alapos szemügyre vételére.

Ezt a szövegstratégiát Lee Edelman *homograféziként* értelmezi, ez értelmezésem egyik alappillére, az Adrienne Rich által *kötelező történetként* definiált modell mellett. Értelmezésem gender- és szexualitás-konstrukció orientált, épít a szöveg szoros szemiotikai olvasatára és az irodalmi pszichoanalízisre.

Olvasatom rámutat, a szerző szövegei hogyan hordozhatják a felszínes kötelező történet leple alatt a *másik* (rejtett) *történetet*.

Az elvonás

VESZELSZKI ÁGNES:

német – magyar, III. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

ZSILINSZKY ÉVA, egyetemi docens,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Jelen dolgozatban az egyik ritkább szóalkotási móddal, a szóelvonással foglalkozom. A témaválasztást az (is) indokolja, hogy a nyelvészeti szakirodalom az elvonás témakörrel viszonylag keveset foglalkozik. A munka elméleti alapvetésében a szakirodalom alapján megvizsgálom az elvonást mai magyar nyelvi és nyelvtörténeti szempontból. Mivel a nyelvújítók három leggyakoribb szóalkotási módja a közt szerepel az elvonás, kitérek e szóképzésmódszer és a 18. századi neológus-mozgalom kapcsolatára.

A nyelvtörténeti szakirodalom kevésbé hivatkozható volta miatt a dolgozatírás során nem az elméletre összpontosítottam, hanem gyakorlatközpontú szempontokat vettem figyelembe. Módszertani megközelítésben a következőket bocsátom előre: Az elemzés során *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* (TESz.) 10 714 szócikkét tekintettem át, így nyertem az 563 szóelvonásos alakból álló korpuszomat. A példatárban helyet kapott az elvont szó, a forrásszó és annak szófaja, a szóelem első nyelvmelées előfordulásának éve, a keletkezett szó szófaji megjelölése, valamint jelentése (szinonimával, körülírással vagy német nyelvi megfelelővel). Mivel a dolgozat célja nem újabb szótár készítése, ezért az egyes szócikkek elvonás szempontjából releváns adatait a megjegyzések rovatban gyűjtöttem össze.

A szóelvonás típusai a fenti módszerrel nyert adatok alapján legnyilvánvalóbban a szófajok egymáshoz való viszonya szerint állapíthatók meg. Így vizsgáltam a főnevet, az igét és a melléknevet mint az elvont szó szófaját.

További következtetéseket vonhatunk le az elvonás időbeli előfordulásából.

Érdekességként a témához fűzhető még egy gyűjtemény: megrótt nyelvújítási szavakból összeszerkesztett Mondolat, hiszen egyes, a 18. században hibásnak feltüntetett szavak mára meghonosodtak.

Dolgozatomat táblázatokkal, diagramokkal és a teljes korpusz közlésével tettem szemléletesebbé.

Összefoglalásként megállapítható, hogy a nyelvben kétféle tendencia létezik: egyrészt a körülírásra törekvő, gazdaságosság ellen ható, másrészt a rövidítésre, gazdaságosságra törekvő változás. A szóelvonás ez utóbbi kategóriába tartozik.

Magyar diákok bókolási szokásai: egy szociopragmatikai attitűdvizsgálat

VINCZE VERONIKA

általános nyelvészet, IV. évf. – angol, IV. évf. – portugál speciális képzés, II. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Małgorzata Suszczyńska, egyetemi adjunktus,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

Dolgozatom a bókolási szekvencia első részét, magát a bókolási aktust vizsgálja. A dolgozat első részében elméleti szempontból veszem szemügyre a bókokat. A bókok négy típusát különítem el a beszélő szándékai és a bók direktsége alapján, majd Austin (1962) és Searle (1969) beszédaktuselméletét háttérként használva megadom szerencsefeltételeiket. Ezek után a Grice (1975) és Leech (1983) által felállított maximák szempontjából jellemzem a négyféle típust, végül Brown és Levinson (1987) udvariassági elmélete fényében is megvizsgálom őket.

Dolgozatom második része két kérdőív adatait elemzi, amelyeket diákok töltöttek ki saját bókolási szokásaikról. Az első kérdőívben a diákok háromfokozatú skálán megjelölték, milyen gyakran bókolnak bizonyos kategóriába tartozó embereknek, illetve, hogy ugyanezen kategóriák képviselői mennyire gyakran bókolnak nekik. A diákok azt is jelezték, kiknek mivel kapcsolatban szoktak bókolni, továbbá a bókoláshoz fűződő attitűdjeiket is leírták. Az eredményekből kiderül, hogy a diákok leginkább ismerőseiknek bókolnak, és megfigyeléseik alapján a legtöbb bókot fiatal lányismerőseik adják és kapják. Fény derül arra is, hogy a két nem eltérően látja a bókolás interakciós szerepét: a nők a bókolást a másikkal fűződő kapcsolat erősítésére és a szolidaritás kifejezésére használják, míg a férfiak az udvarlással hozzák összefüggésbe, férfi – férfi interakcióban pedig lehetséges homlokzathelyettesítő aktusként értelmezik. A második kérdőív diskurzuskiegészítő feladatokat tartalmazott, melyekben az adatközlőknek bókolniuk kellett. A bókok nyelvi elemzése rámutat, hogy a diákok által leírt bókok kötött szintaktikai formulákra és lexikai elemekre épülnek.

Végül a dolgozat harmadik részében a kérdőíves felmérés eredményeit a korábban tárgyalt elméletek segítségével kíséreltem meg értelmezni.

Csak az aprizmus mentheti meg Perut?

VIRÁGH ANNA

spanyol – angol, III. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. ANDERLE ÁDÁM, egyetemi tanár,

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Az APRA (Acción Popular Revolucionaria Americana-Amerikai Népi Akciópárt) a perui politikai szintér talán legjelentősebb és legvitatottabb pártja, mely kontinentális szintű jelentőséggel is bírt. A szervezet alapját az 1924-ben létrejött, akkor még marxista orientációjú, pánamerikai mozgalom képezte, mely aztán hamarosan eltávolodott a kommunistáktól és létrehozta saját ideológiáját. A mozgalom párttá alakulása után gyakori és nemegyszer szélsőséges változások voltak tapasztalhatók annak eszmerendszerében, és következősképpen az ország társadalmához, gazdaságához és politikai szférájához való hozzáállásában. Egyesek szerint mindez a párt kritikátlan opportunizmusát és hatalomvágyát igazolja, míg mások szerint az ideológiai változások egy teljesen természetes folyamat részét képezik.

Dolgozatomban e vita eldöntése helyett az ideológiai változásokat mint folyamatot szeretném bemutatni, nagy hangsúlyt fektetve a perui társadalmat és gazdaságot érintő legfontosabb események ismertetésére, hiszen ezek befolyásolták leginkább a párt eszmei orientációját és programját. A címben idézett aprista jelmonddal is rá akartam mutatni, hogy a párt mindig is magát tartotta az egyetlen reális megoldásnak Peru gondjaira; ennek fényében szeretném ismertetni azt, mit ért el a párt a parlamentben és milyen jelenlegi helyzete, valamint jövőbeni kilátásai.

A témáról fellelhető szűkös szakirodalom mellett dolgozatomban korabeli aprista és apristaellenes röplapok és füzetek segítségével mutatom be az aprista ideológia alapvető elemeit és próbálom érzékeltetni a korabeli perui társadalom reakcióit. Az egyébként nehezen elérhető statisztikai adatokat az Egyesült Államok kongresszusi adatbázisából, valamint a Georgetown-i egyetem Amerikai Politikai Adatbázisából (Base de Datos Políticos de las Américas) szereztem meg. Az APRA jelenlegi helyzetét és jövőbeni kilátásait a Newsweek folyóirat, valamint a párt hivatalos honlapja segítségével vázolom föl.

Újmise – egy életforduló ünnepe

VÖRÖS EMESE

néprajz, V. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. BARNÁ GÁBOR, egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Néprajzi Tanszék

Kutatásom során egy eddig vallási néprajzi szempontból nem nagyon vizsgált társadalmi réteg, a papság életének ünnepéhez kapcsolódó szokást, az újmisét vizsgáltam Szeged-Csanád egyházmegye területén. Mélyinterjúkat készítettem az elmúlt tíz évben felszentelt papok egy részével, s a kapott adatok elemzésénél és értelmezésénél a szemiotikai szokáskutatás módszerét használtam fel.

Választ kerestem arra a kérdésre, hogyan viszonyul egymáshoz a papszentelés és az újmise, értelmezhető-e valamelyikük is átmeneti rítusként. Megvizsgáltam azt is, a két eseményben hogyan kapcsolódik össze a szent és a profán oldal. Megnéztem, megvannak-e az újmise esetében azok a minimális feltételek, amelyek egy eseményt ünnepé tesznek, megfigyelhető-e például az ünnepi részvétel, az ünnepi ruházat, elhangzanak-e ünnepi beszédek, stb. Választ kaptam arra, hogy egy érdekes, de ma már kevésbé ismert esemény – a paplakodalom – kapcsán, miért találkozhatunk érdeklődő vagy éppen felháborodott tekintetekkel. S végezetül azt is megvizsgáltam, milyen funkciót töltenek be az újmisében a szentképek, miért fontosak a rajtuk található jelmondatok, s ezeknek milyen szerepet szánunk majd a papok későbbi életükben.

Következtetésként levonhattam, hogy az újmise esetében adott az ünnep összes feltétele, s ez az esemény átmeneti rítusként értelmezhető. A papszentelés az egyház szempontjából fontos inkább, hiszen a papság ezzel az eseménnyel fogad be egy új tagot, az újmise viszont elsősorban a nép ünnepe. Ezen alkalommal ugyanis a nép fogadja be ünnepélyes keretek között az új papot, mintegy legitimizálva későbbi működését.

A Szombathelyi Zsidó Leányegylet története

WEINHARDT VANESSZA

magyar – történelem, 2002-ben államvizsgázott
Berzsenyi Dániel Főiskola

Témavezető:

DR. SZÁNTÓ IMRÉNÉ, főiskolai docens,
Berzsenyi Dániel Főiskola

Dolgozatom elkészítésének célja a Szombathelyi Zsidó Leányegylet történetének és működésének feltárása volt. A teljes munka gerincét és egyben legfőbb forrását azok a jegyzőkönyvek adták, amelyek 1929 decembere és 1942 márciusa között íródtak az egyesület ülésein. A dokumentumokat néhány éve találták meg a Szombathelyi Hitközség Irattárában, és dolgozatom második részében a forrásközlés modern szabályai szerint közlöm is ezeket az iratokat a korabeli helyi és időszaki sajtóban megjelent közleményekkel, tudósításokkal, a Vas Megyei Levéltárban fellelhető forrásokkal (egyesületi anyagok, polgármesteri iratok), az Országos Széchényi Könyvtárban talált sajtó és könyvészeti, valamint helytörténeti, judaisztikai anyagokkal kiegészítve. A jegyzőkönyvek feldolgozása során természetesen a nőtörténeti, nőmozgalmi valamint egyesületekre vonatkozó írásokat, cikkeket is figyelembe vettem, és támaszkodtam rájuk, bár közvetlenül a témához kapcsolódó írás nemigen látott napvilágot.

A leányegylet működését erős személyiségközpontúság jellemezte, mint az a hasonló jellegű civil szervezeteknél, egyesületeknél általában tapasztalható. Ebből kifolyólag az ülések, rendezvények sora is meglehetősen hektikus képet mutat. Látványos, sikeres időszakok és hosszú hallgatások egyaránt jellemezték az egyesület történetét.

A dolgozat mottójában felvetődő közéleti szerep, amely a jótékonyásban merül ki, a két világháború közötti Magyarországon egyértelműen kimutatható, és munkám során a szombathelyi egyltre vetítve is vitathatatlanul bebizonyosodott.

A predestináció kérdése Milton Elveszett paradicsomában és a De Doctrina Christiana értekezésében. Megjegyzések Paul R. Sellin tanulmányára

ZÁMBÓNÉ KOCIC LARISA

anglisztika, IV. évf.

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szőnyi György Endre, IEAS intézetvezető,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom Paul R. Sellin "John Milton's *Paradise Lost* and *De Doctrina Christiana* on Predestination" (*Milton Studies* 34, 1997) tanulmányára épülve igyekszik közelebbről megvizsgálni a predestináció kérdését Milton *Elveszett paradicsomában* és a *De Doctrina Christiana* értekezésében, rövid kitékintéssel Jakob Arminius egyik művére. A szóban forgó művek elemzése és összehasonlítása során igyekszem cáfolni Sellin állítását, mely szerint az *Elveszett paradicsom* és a *De Doctrina* között "kirívó különbség" tapasztalható a predestináció kérdésében. A téma marginálisan érinti a *De Doctrina* szerzőségének 1992 óta vitatott kérdését is, mivel Sellin állítása a mű miltoni szerzőségét kétségbevonók táborát támogatja, míg dolgozatom Sellin érveinek cáfolásával közvetve azon Milton-kutatók mellett foglal állást, akik John Milont tartják az értekezés vitathatatlan szerzőjének.

Posztmodern aszkézis

ZANIN ÉVA

magyar, V. évf. – összehasonlító irodalomtudomány, III. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. FRIED ISTVÁN, egyetemi tanár,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar,
Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

Dolgozatom célja Paul Auster, *In the Country of Last Things* című regényének interdiszciplináris vizsgálata a vég problematikájával foglalkozó filozófiák felől. Első felében röviden felvázolom, hogyan tolódott el az apokalipszis jelentése a zsidó eszkatológiától a huszadik századi gondolkodástörténetig. Mivel a kritika elsősorban apokaliptikus regényként tárgyalja, elemzésem központjában annak feltárása áll, hogy milyen stratégiákkal erősít a regény egy apokaliptikus olvasatot, illetőleg hogyan tér ki a vég elől. A mű elemző vizsgálatakor ismertetem Elisabeth Wesseling, *In the Country of Last Things: Paul Auster's Parable of the Apocalypse* című cikkét, rajta keresztül pedig kimutatom a regény apokalipszis paradigmaként való értelmezése során felmerülő problémákat. Mivel az apokalipszis jelentésének elkülönböződése már az Ószövetség és az Újszövetség apokalipszis koncepcióinak összevetésekor is nyilvánvaló, az "apokaliptikus olvasat" meghatározhatósága is komoly nehézségekbe ütközik. A fogalom lokalizálhatósága elé további akadályok gördülnek, amennyiben a történetfilozófia és a szellemtörténet részeként a vég problematikája a konkrétan bekövetkező vég helyett a *történelmi jelen* meghatározásának nehézsége felé tolódik el, ami valahol a *folytonos vég* küszöbén artikulálódik, tehát *mindig most*, amiben jelen van a *mindig végső*. Ha a regényt az austeri próza sajátosságai felől szemléljük, átértékelődik a szövegben ábrázolt dezintegrálódó világ képe, és a hangsúly a szubjektum végének kérdésére tevődik át. Ez a szempont több szövegközi kapcsolatot mutat a regény, valamint a szerző *Üvegváros* és *Holdpalota* című művei között, amennyiben mindhárom regény hősei az önmagukról történő lemondás folyamatába lépnek be, hogy megtapasztalják egy magasabb értelemben vett lényegibb *önmagukat*. Létértelmezésük, identitáskeresésük folyamata során korábbi világuk lebomlik, tehát számukra megszűnik, ahogy ők is megszűnnek a mechanizmus számára. Ennek megvalósulása egy második születés szimbolikus aktusával érkezik a regénybe, ami metaforikusan jelenti az individuum halálát az anyagi világ számára, ugyanakkor *felébredettségét*, ami önmön belső lényegiségét illeti.

Szövegköziségről, nyelvről, matematikáról és egyébektől...
(Kísérlet Zamjatyin Mi című regényének többszemponútú elemzésére)

ZAVÁLNJ BOGDAN

orosz, V. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Solti Gergely, PhD hallgató,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatunk Zamjatyin *Mi* című regényének több szempontú elemzése. Egyfelől elemzi a szöveg státuszát, kitérve a műfaji kérdésekre, továbbá az vizsgálja az önreferencialitás kérdését, mely a nyelvteremtéshez vezet el minket. Másfelől munkánk kimutatja a regény bizonyos kulturális kódokkal való kapcsolatát, és ehhez az intertextualitás tudományos problémafelvetését veszi alapul. Természetesen nem kerülhettük el az intertextualis iskola néhány problematikus pontjának vizsgálatát, ahol végül Lotman álláspontját fogadtuk el, aki szerint a kultúrák textusként is vizsgálhatóak.

Via Mystica: Kodolányi János Boldog Margit

ZIMONYI ZSÓFIA

magyar – lengyel, V. évf.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

KISS MIHÁLY, egyetemi adjunktus,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Kodolányi János az ezerkilencszázharmincas években egy tatarjáráskori trilógia írásába kezdett. Dolgozatom középpontjában a trilógia harmadik darabja, a Boldog Margit című regény elemzése áll.

A XIII. századi vallásosság, a romanika és gótika mezsgyéjén felcseperedő Margit életét Kodolányi újszerűen eleveníti meg. Az író mind nyelvi eszközeiben, mind miliórajzában történelmi hűségre törekedett. Regényének kompozíciós elve az ábrázolt kor, a XIII. század második felének gondolkodás és mentalitásszerkezete. A mű három részből áll, s az elvékonyodó, egyre kisebb terjedelmű, gótikusan légiesedő szerkezet a misztikus út három szakaszát követi. A *via mystica* a kereszténység évszázadain csiszolódva lett a szenttéválás kánonja. Dolgozatom első részének fogáskeresése a történelmi regény problematikájának és a két világháború közötti fellendülésének a bemutatása. Külön fejezetben vetem egybe a Margit-legenda és a történelmi Margit arcképét. Bemutatva a két egymástól metodikailag nagyon távol eső forrásanyagot, hangsúlyozom Kodolányi művészi bravúráját, ahogy az összes fennmaradt hagiográfiai hagyományt és történelmi tényt egységbe fogva homogén matériát alkotott. Majd a hármas út alapján szerkezetileg elemzem a regényt, felvillantva annak esztétörténeti hátterét, a kora és virágzó középkor, a romanika és gótika határán megduzzadó új vallásos érzést, a misztikus hitet, a szentség új értelmét, annak megtestesülését Margit alakjában.

Karl May – egy ismeretlen ismerős

ZISTLER ROLAND

német – történelem, IV. évf.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar

Témavezető:

GARICS ERIKA, főiskolai adjunktus,

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar

Dolgozatom témájának a német irodalomtudományt és közvéleményt erősen foglalkoztató jelenséget választottam: Most van folyamatban Karl May munkásságának újraértékelése.

Dolgozatomban igyekszem választ adni arra, hogy miért éppen Karl May az az író, akit majdnem mindegyikünk olvasott gyerekkorában, és miben rejlik ennek a titka. A válaszhoz elsősorban az indiánregényeket vizsgáltam.

Emellett megtárgyalok néhány fontos, az író személyét érintő kérdést, mert ezek, úgy gondolom, összefüggésben állhatnak a fentebb tárgyalt problémával. Ezen kérdések összefogására röviden tárgyalom az író életének 1899-től 1912-ig tartó időszakát, amihez elengedhetetlen, hogy az ellene indított sajtókampány kirobbantó okát, azaz Münchmeyer számára álnéven írt ponyvaregényeinek nyilvánosságra kerülését tárgyaljam. A kampány során ellene felhozott érvek legfontosabbjaival egyenként foglalkozom, hangsúlyozottan elemezve azok tárgyát, és a bennük rejlő mítoszteremtő mozzanatokot. Tehát a következőket:

Mennyire hiteles a Karl May által ábrázolt indiánvilág, mennyire megbízható forrásokból táplálkozott Karl May, ezeket mennyire építi bele a műveibe, ugyanakkor mennyire alkot újat? Ehhez össze kell hasonlítani Karl May indiántörténeteinek bizonyos vonásait, a kortárs írók vadnyugati témájú elbeszéléseivel, különös tekintettel az indián világ ábrázolására.

Milyen jellemző új vonása van még Karl Maynak? Mindenképpen meg kell említeni azt a tényt, hogy ő maga tisztelgett Old Shatterhand szerepében, hogy milyen eszközöket alkalmazott a hatás elérése érdekében. Elemzésre érdemesnek találtam ezen eszközök magyar vonatkozását is.

Mivel az ellene felhozott támadások egyik legfőbb vitapontja Karl May és a katolikus egyház viszonya, elengedhetetlen, hogy tárgyaljam az író vallási meggyőződésének érvényre jutását írásaiban, valamint a tényt, hogy sokáig mint katolikus írókat tartották számon.

Mindezek a szempontok hozzájárultak ahhoz, miért is Karl May a világszerte legolvasottabb német író, de nem elhanyagolható a róla elnevezett társaság működése, ténykedése, és azon fáradozása sem, hogy mindenki az eredeti formában forgathassa Karl May műveit. Dolgozatom aktualitását ugyanis Karl May műveinek készülő kritikai kiadása is adja.

A hagyományok szerepe J.R.R. Tolkien A Gyűrűk Ura című regényében

ZSOLDOS ANIKÓ

magyar, IV. évf. – komparatistika, II. évf. – színház- és drámaelmélet, II. évf.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

DR. KELEMEN ZOLTÁN, egyetemi tanársegéd,
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom célja J.R.R. Tolkien A Gyűrűk Ura című regényének mítoszkritikai elemzése, valamint egyes motívumainak felfejtése, azok eredetének vizsgálata elsősorban a kelta, germán és finn hagyományok szempontjából. Az elemzés emellett rámutat a regényben működő három szintes rendszerre, melyek egyben e hagyományok vizsgálatát is segítik. Ezt a három szintet a "történelem", a "mítosz", és a "mese" síkjaként határozom meg. Kitérek mindazokra a kritériumokra, melyek által e síkok elkülöníthetőek, azaz mi miatt történelmi/ mitológikus /mesci a tárgyalt szint, majd rámutatok e megkülönböztetés problematikájára, a síkok gyakori egymásbajátszására.

A dolgozat következő része a Tolkien által bevezetett Szubkreáció, vagy Másod Teremtés fogalmát tárgyalja, s rávezet arra, hogy Tolkien életművében, a Másod Teremtéssel szemben, nem közvetlenül a saját világából alakítja ki Középföldét, hanem a már meglévő szubkreált világokat használja fel, azaz a régi korok mítoszait. Ezáltal a tolkien világteremtés inkább "Harmad Teremtésként" fogható fel. Emellett e rész tárgyalja a Gyűrűk Urában fellépő szimulációs játékot, mely értelmében maga is hagyományként jelenik meg, egy fiktív kor krónikájaként.

A továbbiakban a hagyományozódás és a hagyománnyá válás folyamata kerül bemutatásra. A Gyűrűk Ura cselekményébe szőtt énekek és krónikák felidézése folyamatos kapcsolatot biztosít jelen és múlt között. E múlt idézés által a Gyűrűk Ura szinte Középfölde "kvinteszenciáját" adja, mivel nem csak az aktuális események kerülnek tárgyalásra, de a hagyományok által a letűnt korok is, a Szilmarilok egyes epizódjainak újramondása során. Ám e múlt idézés végül a jelenbe fut, a hősök maguk kezdik el írni a történelmet, s az olvasó előtt válnak hagyományokká maguk is.

Mindezeket követően kerülnek elemzésre a már korábban említett szintek. A "mitológikus" sík felépítését a germán Edda dalok, a kelta mítoszok, és a finn Kalevala által mutatom be. Kitérek e szint helyszíneire és figuráira; párhuzamot vonok Frodó és Gandalf sorsa között alvilágjárásuk és szimbolikus újjászületésüket tekintve; valamint Frodó útjára, és arra a beavatási ceremóniára, mely által a Sötétség részesévé lesz.

A "történelem" síkja Northrop Frye: "A nyár műhosza: a románc" című esszéje alapján kerül bemutatásra, kiemelve Pippin és Trufa sorsának románcos jellegét, és a románc szimbólumainak működését a csaták leírásaiban. Emellett ez a rész Aragorn trónra lépésének útját a szakrális királyság ritusaként elemzi.

A "mese" síkján belül tárgyalom a hobbitokhoz fűződő részeket, a törpök mítosz előzményeit, és a dolgozat ezen pontján térek ki a Gyűrűk Ura egy olyan interpretációjára, mely a regényt a a hobbitok szempontjából a felnőtté válás allegóriájaként fogja fel.